ADRIAN COSTACHE
CAMELIA SĂPOIU
CORINA BUZOIANU
ANGELA TURCULEȚ
VERONICA HOITAN

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

V

Deșteaptă-te, române!

de Andrei Mureșanu

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu falăun nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!“ strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost'pământ!

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

Adrian Costache • Camelia Săpoiu
Corina Buzoianu • Angela Turculeț • Veronica Hoitan

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Manual pentru clasa a V-a

Prezentarea manualului de Limba și literatura română

Ce ne-am propus?

Să răspundem provocărilor şi nevoilor reale privitoare la predarea limbii şi a literaturii române în gimnaziu în contextul şcolii actuale și să oferim posibilitatea unui elev de 10 ani să descopere treptat universul familiar și, prin aceasta, propria identitate. Am urmărit eficientizarea învățării prin elemente grafice/multimedia (alineate, chenare, tabele, culori/nuanțe distincte, marcaje) și am creat un instrument necesar profesorului pentru tratarea diferenţiată a elevilor.

Varianta tipărită

Varianta digitală

Ce cuprinde manualul?

Două variante: una tipărită și una digitală, care se completează reciproc.

Structura manualului

Manualul este împărțit în 5 module, iar acestea în lecții.

Structura unei lecții

Există mai multe tipuri de lecție, dar numitorul comun al tuturor îl reprezintă o structură ce urmează pașii demersului didactic inductiv. Urmează și alte seturi de lecții, grupate generic. De exemplu: **Înțelegerea textului, Explorarea textului, Organizarea textului, Elemente de construcție a comunicării** etc.

Titlul operei studiate

Înțelegerea textului Aplicații

Dicționar de termeni esențiali

Model

Profesorul răspunde

Atenție!

Proiect

Vocabular

Vreau să descopăr!

Manualul digital

Pe CD găsiți varianta digitală a manualului, care conține pe lângă varianta tipărită și activități multimedia interactive de învățare (AMII). Acestea vin în completarea noțiunilor și exemplelor prezentate în manualul tipărit și sunt de trei tipuri: statice, dinamice și interactive.

- AMII statice: imagini, foto
- AMII dinamice: filme, animații
- AMII interactive: exerciții, jocuri educative
- Notițe: sub forma unor bilețele adezive care nu dispar de la o accesare la alta.
- ? Butonul de accesare a meniului de ajutor (Help).

CUPRINS

Competenţe generale şi specifice vizate:

1. Participarea la interacţiuni verbale în diverse situaţii de comunicare, prin receptarea şi producerea textului oral

1.1 Identificarea temei, a unor informaţii esenţiale şi de detaliu, a intenţiilor de comunicare explicite şi/sau a comportamentelor care exprimă emoţii din texte narative, monologate sau dialogate;
1.2 Prezentarea orală, pe baza unor repere date de profesor, a unor informaţii şi a unor idei, exprimând opinii, emoţii şi sentimente prin participarea la discuţii pe teme familiare, de interes sau pornind de la textele ascultate/citite;

2. Receptarea textului scris, de diverse tipuri

2.1 Identificarea informaţiilor importante din texte literare şi nonliterare, continue, discontinue şi multimodale;
2.2 Identificarea temei şi a ideilor principale şi secundare din texte diverse;
2.3 Formularea unui răspuns personal şi/sau a unui răspuns creativ pe marginea unor texte de diferite tipuri, pe teme familiar;
2.4 Manifestarea interesului şi a puterii de concentrare în timpul lecturii unor texte pe teme familiare;

3. Redactarea textului scris, de diverse tipuri

3.1 Redactarea unui text scurt pe teme familiare, având în vedere etapele procesului de scriere şi structurile specifice, pentru a comunica idei şi informaţii sau pentru a relata experienţe trăite ori imaginate;
3.2 Redactarea, individual şi/sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme;
3.3 Analizarea constantă a propriului scris/a unor texte diverse din punctul de vedere al corectitudinii, al lizibilităţii, al coerenţei şi al clarităţii;
3.4 Observarea atitudinilor manifestate în procesul redactării unui text, identificând aspectele care necesită îmbunătăţire;

4. Utilizarea corectă, adecvată şi eficientă a limbii în procesul comunicării orale şi scrise

4.1 Utilizarea achiziţiilor sintactice şi morfologice de bază ale limbii române standard pentru înţelegerea şi exprimarea corectă a intenţiilor comunicative;
4.2 Aplicarea achiziţiilor lexicale şi semantice de bază, în procesul de înţelegere şi de exprimare corectă a intenţiilor comunicative;
4.4 Respectarea convenţiilor ortografice şi ortoepice în utilizarea structurilor fonetice, lexicale şi sintactico-morfologice în interacţiunea verbală;

5. Exprimarea identităţii lingvistice şi culturale proprii, în context naţional şi internaţional

5.1 Asocierea unor experienţe proprii de viaţă şi de lectură cu cele provenind din alte culturi;

Competențe generale și specifice vizate:

1. Participarea la interacţiuni verbale în diverse situaţii de comunicare, prin receptarea şi producerea textului oral

1.1 Identificarea temei, a unor informații esențiale și de detaliu, a intențiilor de comunicare explicite și/sau a comportamentelor care exprimă emoții din texte narative, monologate sau dialogate;

1.3 Identificarea unor elemente paraverbale și nonverbale, în funcție de situația de comunicare;

1.4 Realizarea unor interacțiuni verbale cu doi interlocutori, folosind strategii simple de ascultare activă și manifestând un comportament comunicativ politicos față de aceștia;

2. Receptarea textului scris, de diverse tipuri

2.1 Identificarea informațiilor importante din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale;

2.3 Formularea unui răspuns personal și/sau a unui răspuns creativ pe marginea unor texte de diferite tipuri, pe teme familiare;

2.4 Manifestarea interesului și a puterii de concentrare în timpul lecturării unor texte pe teme familiare;

2.5 Observarea comportamentelor și a atitudinilor de lectură, identificând aspectele care necesită îmbunătățire;

3. Redactarea textului scris, de diverse tipuri

3.2 Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme;

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

4.2 Aplicarea achizițiilor lexicale și semantice de bază, în procesul de înțelegere și de exprimare corectă a intențiilor comunicative;

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional

5.2 Identificarea unor valori culturale promovate în textele autorilor români din diferite perioade istorice;

Competențe generale și specifice vizate:

1. Participarea la interacţiuni verbale în diverse situaţii de comunicare, prin receptarea şi producerea textului oral

1.1 Identificarea temei, a unor informații esențiale și de detaliu, a intențiilor de comunicare explicite și/sau a comportamentelor care exprimă emoții din texte narative, monologate sau dialogate;

1.2 Prezentarea orală, pe baza unor repere date de profesor, a unor informații și a unor idei, exprimând opinii, emoții și sentimente prin participarea la discuții pe teme familiare, de interes sau pornind de la textele ascultate/citite;

2. Receptarea textului scris, de diverse tipuri

2.1 Identificarea informațiilor importante din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale;

2.2 Identificarea temei și a ideilor principale și secundare din texte diverse;

2.3 Formularea unui răspuns personal și/sau a unui răspuns creativ, pe marginea unor texte de diferite tipuri, pe teme familiare;

2.4 Manifestarea interesului și a puterii de concentrare în timpul lecturării unor texte, pe teme familiare;

3. Redactarea textului scris, de diverse tipuri

3.2 Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme;

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

4.1 Utilizarea achizițiilor sintactice și morfologice de bază ale limbii române standard, pentru înțelegerea și exprimarea corectă a intențiilor comunicative;

4.2 Aplicarea achizițiilor lexicale și semantice de bază, în procesul de înțelegere și de exprimare corectă a intențiilor comunicative;

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii, în context național și internațional

5.2 Identificarea unor valori culturale promovate în textele autorilor români din diferite perioade istorice;

Unitatea IV
JOC ŞI JOACĂ

Competențe generale și specifice vizate:

1. Participarea la interacţiuni verbale în diverse situaţii de comunicare, prin receptarea şi producerea textului oral

1.1 Identificarea temei, a unor informaţii esenţiale şi de detaliu, a intenţiilor de comunicare explicite şi/sau a comportamentelor care exprimă emoţii din texte narative, monologate sau dialogate;

1.4 Realizarea unei interacţiuni verbale cu doi interlocutori, folosind strategii simple de ascultare activă şi manifestând un comportament comunicativ politicos faţă de aceştia;

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri
2.1 Identificarea informaţiilor importante din texte literare şi nonliterare, continue, discontinue şi multimodale;
2.3 Formularea unui răspuns personal şi/sau a unui răspuns creativ pe marginea unor texte de diferite tipuri, pe teme familiare;
2.4 Manifestarea interesului şi a puterii de concentrare în timpul lecturării unor texte pe teme familiare;
2.5 Observarea comportamentelor şi a atitudinilor de lectură, identificând aspectele care necesită îmbunătățire;
3. Redactarea textului scris, de diverse tipuri
3.1 Redactarea unui text scurt, pe teme familiare, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite ori imaginate;
3.2 Redactarea, individual şi/sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme;
4. Utilizarea corectă, adecvată şi eficientă a limbii în procesul comunicării orale şi scrise
4.1 Utilizarea achiziţiilor sintactice şi morfologice de bază ale limbii române standard, pentru înţelegerea şi exprimarea corectă a intenţiilor comunicative;
4.2 Aplicarea achiziţiilor lexicale şi semantice de bază, în procesul de înţelegere şi de exprimare corectă a intenţiilor comunicative;
4.3 Monitorizarea propriei pronunţii şi scrieri şi a pronunţiei şi scrierii celorlalţi, valorificând achiziţiile fonetice de bază;
4.4 Respectarea convențiilor ortografice și ortoepice în utilizarea structurilor fonetice, lexicale şi sintactico-morfologice în interacţiunea verbală;
5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii, în context național și internațional
5.1 Asocierea unor experiențe proprii de viață și de lectură cu acelea provenind din alte culturi;

Unitatea V
CINE SUNT EU?

Competențe generale și specifice vizate:
1. Participarea la interacţiuni verbale în diverse situaţii de comunicare, prin receptarea şi producerea textului oral
1.1 Identificarea temei, a unor informaţii esenţiale şi de detaliu, a intenţiilor de comunicare explicite şi/sau a comportamentelor care exprimă emoţii din texte narative, monologate sau dialogate;
1.2 Prezentarea orală, pe baza unor repere date de profesor, a unor informaţii şi a unor idei, exprimând opinii, emoţii şi sentimente prin participarea la discuţii pe teme familiare de interes sau pornind de la textele ascultate/citite;
2. Receptarea textului scris, de diverse tipuri
2.1 Identificarea informaţiilor importante din texte literare şi nonliterare, continue, discontinue şi multimodale;
2.2 Identificarea temei şi a ideilor principale şi secundare din texte diverse;
2.3 Formularea unui răspuns personal şi/sau a unui răspuns creativ pe marginea unor texte

de diferite tipuri, pe teme familiare;

2.4 Manifestarea interesului și a puterii de concentrare în timpul lecturării unor texte pe teme familiare;

2.5 Observarea comportamentelor şi a atitudinilor de lectură, identificând aspectele care necesită îmbunătățire;

3. Redactarea textului scris, de diverse tipuri

3.1 Redactarea unui text scurt pe teme familiare, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informaţii sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate;

3.2 Redactarea, individual şi/sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme;

3.4 Observarea atitudinilor manifestate în procesul redactării unui text, identificând aspectele care necesită îmbunătățire;

4. Utilizarea corectă, adecvată şi eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

4.1 Utilizarea achiziţiilor sintactice şi morfologice de bază ale limbii române standard pentru înţelegerea şi exprimarea corectă a intenţiilor comunicative;

4.2 Aplicarea achiziţiilor lexicale şi semantice de bază, în procesul de înţelegere şi de exprimare corectă a intenţiilor comunicative;

4.3 Monitorizarea propriei pronunţii şi scrieri şi a pronunţiei şi scrierii celorlalţi, valorificând achiziţiile fonetice de bază;

4.4 Respectarea convențiilor ortografice şi ortoepice în utilizarea structurilor fonetice, lexicale şi sintactico-morfologice în interacţiunea verbală;

4.5 Utilizarea competenţei lingvistice în corelaţie cu gândirea logică/analogică, în procesul de învăţare pe tot parcursul vieţii;

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii, în context național și internațional

5.1 Asocierea unor experiențe proprii de viață şi de lectură cu cele provenind din alte culturi;

5.2 Identificarea unor valori culturale promovate în textele autorilor români din diferite perioade istorice.

Universul meu familiar

CARTEA MEA DE POVEŞTI

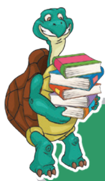
Zâna Munților, de Petre Ispirescu

- *Cuvinte-cheie, temă*
- *Momentele acţiunii*
- *Planul simplu şi planul dezvoltat de idei*
- *Enunţul. Punctuația enunțului*
- *Predicatul verbal*
- *Personajul*
- *Propoziţia simplă. Propoziţia dezvoltată*
- *Subiectul simplu. Subiectul multiplu*
- *Acordul predicatului cu subiectul*

Cartea Pricoliciului, de Adina Popescu

- *Atributul*
- *Evaluare*

CARTEA MEA DE POVEȘTI

Înainte de lectură

1 Discută cu colegul de bancă. Ce fac personajele din imaginile de mai jos?

2 Ce îți place să faci în timpul liber? Care sunt pasiunile tale?

3 Notează în caiet care dintre cuvintele de mai jos denumesc pasiuni?

împărat	*moştenitor*	*penar*	*filme*	*pasăre*
vânătoare	*frumoasă*	*calculator*	*lectură*	*săgeată*
aripă	*ciclism*	*slujnică*	*nuntă*	*alpinism*

4 Dintre cuvintele de mai sus, unele ar putea avea legătură cu textul intitulat **Zâna Munților**. Notează-le în caiet pe cele pe care este posibil să le regăsești în text. De ce crezi că altele nu vor apărea în text?

5 Scrie, în unul sau în două enunţuri, despre ce întâmplări ar putea fi vorba în textul **Zâna Munților**.

11

1

Zâna Munţilor

de Petre Ispirescu

A fost odată etc.

A fost odată un împărat foarte viteaz; toate împărăţiile de prinprejurul împărăţiei sale îi cerea sfaturi: atâta era de drept şi înţelept. Când se isca sfadă între dânşii, la acest împărat mergeau mai întâi la judecată, şi cum zicea el, aşa se şi făcea, fiindcă era judecător drept şi iubitor de pace. Când fu aproape de bătrâneţe, îi dărui Dumnezeu un fecior. Nu se poate spune câtă bucurie simţi împăratul când a văzut că dobândi un moştenitor. Toţi împăraţii vecini i-a trimis daruri. Ei nu mai puţin se bucurau că vecinul lor, care îi ajuta cu sfaturile şi poveţele[1] lui cele de mult folos, a dobândit un fecior.

După ce se mări, îl puse de învăţă carte. El era aşa de silitor, încât se mirau dascălii de dânsul cum de învaţă aşa repede. Ceea ce învăţa ceilalţi copii într-un an, el învăţa numai într-o săptămână. Ajunsese să nu se mai aibă dascălii ce să-i dea să înveţe. Iară tată-său scrise carte împărătească la nişte filosofi vestiţi ca să vie să ispitească cu învăţăturile lor pe fiul său.

La curtea acelui împărat se afla pe atunci un vânător vestit; şi, până să vie filosofii cei vestiţi, împăratul dete pe fiu-său acestui vânător ca să-1 înveţe meşteşugul său.

După ce veniră filosofii, învăţă şi de la dânşii câte în lună şi în soare. Bucuria tatălui său era aşa de mare unde vedea că fiu-său are să fie procopsit ca niciunul din fiii de împăraţi, încât se uita la dânsul ca la soare. Iară el, de ce se mărea, d-aia se făcea mai cu minte şi mai frumos. În toată împărăţia lui şi a vecinilor lui împăraţi, altă vorbă nu era decât de înţelepciunea şi frumuseţea acestui fiu de împărat.

N-ajunsese să-şi răsucească mustăcioara şi foile de zestre curgeau de la fel de fel de împăraţi, care voiau să-şi dea fetele după dânsul, dară el nu voia să se însoare aşa de tânăr.

Într-una din zile, mergând la vânătoare, văzu o turturică, care tot sărea înaintea lui; lui îi fu milă să o vâneze; el căuta vânaturi mari, fiindcă nu se temea de primejdii; era vânător meşter şi viteaz. În cele din urmă, dacă văzu şi văzu că tot îi sărea în cale, întinse arcul şi dete cu o săgeată. El se miră prea mult cum de nu o putu omorî el, care era aşa de bun vânător, ci o răni puţin în aripă, care, aşa rănită, se duse de nu o mai văzu. Cum se duse turturica, simţi, nu ştiu cum, nu ştiu de ce, că îi tâcâia inima.

După ce se întoarse acasă, era tot cam galeş[2]. Împăratul văzând că tânjeşte fiu-său cu sănătatea, îl întrebă ce are, iară el răspunse că n-are nimic. Turturica aceea era Zâna Munţilor care se îndrăgostise de frumuseţea lui. Ei nu-i venea la socoteală să se arate lui aievea, ca să-i dea pricină, şi d-aia se făcuse turturică şi îi tot sărea în cale. Nu ştia însă cum să facă, cum să dreagă, ca să se cunoască cu fiul împăratului.

Peste câteva zile de la întoarcerea feciorului de împărat de la vânătoare, o femeie săracă veni la curtea împărătească să se bage slujnică, şi fiindcă tocmai era trebuinţă de o găinăreasă, o primi.

Curăţenia şi buna îngrijire ce da găinilor şi tuturor paserilor de la coteţele împărăteşti ajunsese de poveste. Împărăteasa era aşa de mulţumită, încât în toate zilele spunea împăratului câte o vorbă bună pentru bărbăţia acestei femei tinere, dară săracă. Ea şi începuse a se gândi la norocirea[3] bietei femei. Fiul împăratului auzind atâtea vorbe frumoase despre găinăreasă, voi să o vază şi el. Într-o zi, când împărăteasa se duse să cerceteze găinile şi să vază de coteţe, merse şi fiul său cu dânsa.

Găinăreasa, cum văzu pe fiul de împărat, îşi aruncă ochii asupră-i cu o căutătură aşa de mângâioasă şi aşa de plină de dragoste, dară cu smerenie[4], încât feciorul de împărat se fâstâci, oarecum, dară îşi ţinu firea. Simţi că obrajii îi arde, o sudoare rece îl trecu, şi inima începu să-i tâcâiască, de părea că o să-i spargă pieptul. El însuşi nu-şi putea da seama ce poate să fie istoria asta. Plecă ochii în jos, nu zise nici cârc, şi se întoarse acasă.

Toată curtea împărătească lua în nume de bine pe această găinăreasă, pentru vrednicia şi curăţenia ei. Ea se purta cu toate slugile cu bunăcuviinţă, şi nimeni nu cuteza să-i zică nici dă-te mai încolo, pentru că ea nu le da prilej de glumă.

Într-acestea, un fiu al unui împărat vecin, însurându-se[5], a fost poftit la nuntă şi pe acest împărat cu toată curtea lui. Împăratul, plin de bucurie, merse la acea nuntă şi luă cu dânsul şi pe împărăteasă şi pe fiul său.

În ziua aceea, când era cununia fiului de împărat, la nunta căruia merse acest împărat cu feciorul său, găinăreasa se ceru şi ea de la vătaf să o lasă şi pe dânsa să se ducă la preumblare. Vătaful, cam râzând, îi zise: „Ce-i trebuie chelului? Tichie de mărgăritar“. Apoi o lăsă. Iară ea, înghiţind înfruntarea, nu zise nimic şi plecă.

Împăratul era vesel peste măsură văzând că, din atâţi feciori de împăraţi şi domni, al său se deosebea prin isteţimea, boiul şi înţelepciunea lui. Toate fetele

de împărat ar fi voit să joace lângă el în horă. Când, deodată, vine la nuntă o fată îmbrăcată în nişte haine cum niciuna din fetele de împărat nu avea.

Cosiţele ei împletite cu meşteşug şi date pe spate îi atingeau pulpele şi ea era aşa de bine făcută, încât ochii tuturor rămaseră la dânsa. Ea cum veni, nici una, nici alta, se prinse lângă feciorul de împărat şi numai lângă dânsul juca până către seară.

Vorbiră, râseră, îşi povestiră fel de fel de lucruri, dară cam pe sub mână, fiindcă-i era ruşine feciorului de împărat să râză şi să vorbească aşa înaintea tătâne-său, şi apoi toţi fiii de împăraţi îşi dau coate, căci băgaseră de seamă că necunoscuta tot lângă el juca.

Feciorul de împărat nu mai era al său. Se mira însuşi de schimbarea ce simţea într-însul, dară nu cuteza să spuie nimănui. El îşi puse în gând ca, la hora din urmă ce va juca, să întrebe pe această necunoscută cine era, de unde venea, de este fată ori măritată, şi se gândea că, de n-ar avea bărbat, să o ceară de nevastă. Când, pieri ca o nălucă.

Feciorul de împărat rămase ca un zăpăcit. Se întoarse acasă, dară cu gândul era tot la dânsa. Tată-său, văzându-1 tot pe gânduri şi trist, nu ştia ce să-i mai facă să-1 înveselească oarecum. Când, iată că-1 poftesc la altă nuntă de împărat, unde se şi duse cu împărăteasa şi cu fiul său.

Ca şi la cealaltă nuntă, feciorul de împărat jucă cu fata necunoscută şi frumoasă, care venise şi la această nuntă şi se prinsese în horă lângă dânsul. După multe întrebări, află de la dânsa că şedea tocmai înspre partea aceea, încotro era împărăţia tatălui său, doară căci nu-i zisese că şade chiar la dânsul. Atunci fiul de împărat îi făgădui să o ducă acasă, dacă era singură, şi ea primi. Însă tocmai când era să se spargă nunta, ea pieri de lângă dânsul din horă.

Se întoarseră deci acasă împăratul cu ai lui, însă fiul lor se topea d-a-n picioarele şi nimeni nu ştia din ce pricină. Deşi se făcuse vâlvă[6] că feciorul de împărat este îndrăgostit cu o zână, el însă se apăra înaintea tatălui său că nu ştie la sufletul său nimic. Toţi vracii[7] şi cititorii de stele[8] se aduseră şi nimeni nu ştiu să-i ghicească răul de care suferă. Unul dintr-înşii zise că e teamă să nu dobândească lipici.

Într-aceasta împăratul fu poftit la o altă nuntă de împărat, unde nu voi să se ducă, fiindcă inima lui nu era de veselii, ci se îngrija mai mult de fiul său. Dară dacă văzu că fiul său atâta stăruieşte, îi făcu voia. Acesta porunci la nişte credincioşi ai săi ca să aibă pregătit la îndemână câteva cazane cu smoală, să le fiarbă în ziua

nunţii şi, când va fi îndeseară, să aştearnă pe drum smoală. După ce puse la cale toate astea, se duse la nuntă.

De cum începu hora, fata cea frumoasă şi necunoscută veni ca din senin, şi iară se prinse lângă dânsul.

De astă dată era gătită şi mai frumos, avea nişte haine, de la soare te puteai uita, dar la dânsa, ba. Juca feciorul de împărat şi se uita la dânsa ca la un cireş copt. Şi de astă dată o întrebă, şi ea îi tot răspunse cam în doi peri. Îi făgădui şi acum că se va lăsa să o ducă acasă.

Când fu înde seară la hora cea mai din urmă, pieri ca o măiastră de lângă dânsul.

Nu se poate spune cât de mult se mâhni el; căzu la pat şi zăcea, fără să-i poată ajuta cineva. Tată-său ar fi dat nu ştiu cât aceluia ce ar fi putut să-i tămăduiască[9] copilul. Când, iată credincioşii[10] lui veniră cu un condur. Măiastra[11], dacă se nomoli în smoală, mai bine lăsă condurul acolo decât să întârzie.

Atunci feciorul împăratului trimise pe credincioşii lui să umble din casă în casă, şi să puie pe toate femeile să se încalţe cu acel condur, şi la care s-o potrivi, aceea să fie soţia lui. Tată-său se învoi şi el la această hotărâre. Se duseră deci, credincioşii lui, ocoliră toată împărăţia, cercară toate femeile condurul, şi la niciuna nu se potrivi.

Auzind feciorul de împărat una ca aceasta, se îmbolnăvi şi mai rău. Apoi porunci ca să încerce şi femeile din curtea împărătească. La niciuna nu se potrivi. Nu mai rămase decât găinăreasa, pe care o uitaseră; dară împărăteasa, aducându-şi aminte de dânsa, îi porunci să se încalţe şi ea cu condurul. Când îl trase la călcâi, pare că fu de acolo. Era turnat pe piciorul ei. Ea începu a se văicăra şi a tăgădui că nu era condurul ei. Feciorul de împărat cum auzi, porunci să i-o aducă, şi cum o văzu, strigă:

— Asta este, mamă.

Ea, deşi tăgăduia, dară înteţită de rugăciunile împăratului, ale împărătesei şi ale fiului lor, în cele din urmă mărturisi că ea este stăpâna condurului.

După ce îi povesti că este zână măiastră, că îl îndrăgostise de când îl văzuse la vânat, că el rănise o turturică, şi că acea turturică era ea, şi dacă nu s-a arătat lui aşa cum este, a fost că, de va lua de bărbat un om de pe pământ, toată puterea ei piere. Mai spuse că, spre a-l putea vedea mai adesea, intrase găinăreasă la dânşii şi că tot ce ea făcuse era numai pentru dragostea lui.

După aceea, ieşi la scară, bătu de trei

ori din palme, şi iată o cărucioară, fără să fie trasă de cai, veni; ea îşi luă zestrea numai de scumpeturi dintr-însa, apoi, curgându-i şiroaie de lacrămi din ochi se întoarse şi zise feciorului de împărat:

— Iată, pentru dragostea ta, mă lepăd[12] de puterea mea cea măiastră, numai şi tu să mă iubeşti, precum te iubesc eu.

Dete drumul cărucioarei şi rămase lângă fiul împăratului, carele în scurt timp se făcu sănătos. Apoi făcu o nuntă d-alea împărăteştile şi, după moartea tatălui său, rămaseră ei în scaunul împărăţiei, şi domnesc şi astăzi, dacă nu vor fi murit.

Încălecai p-o şea etc.

Publicat pentru prima oară în **Legende sau basmele românilor,** partea I, 1872.

Vocabular

[1]**povață**, s. f. – îndrumare, sfat dat cuiva sau primit de cineva; povățuire, povățuială.
[2]**galeș**, adj. – (aici) melancolic, trist.
[3]**norocirea**, s. f. – faptul de a noroci, a face pe cineva fericit.
[4]**smerenie**, s. f. – atitudine umilă, supusă, respectuoasă.
[5]**a se însura**, vb. – (despre bărbați) a (se) căsători.
[6]**vâlvă**, s. f. – agitație deosebită provocată de un fapt ieșit din comun.
[7]**vraci**, s. m. – (aici) tămăduitor.
[8]**cititor de stele**, s.m. – care prezice soarta cuiva, interpretând zodia în care acesta s-a născut; astrolog.
[9]**tămădui**, vb. – a (se) însănătoși, a (se) vindeca.
[10]**credincios**, (aici) s.m. – om demn de încredere, pe care te poți bizui; devotat.
[11]**măiastră**, (aici) s.f. – persoană înzestrată cu însușiri supranaturale.
[12]**a se lepăda**, vb. – (aici) a renunța la ceva.

Dicţionar de termeni esenţiali

Împăratul – erou care, de regulă, reprezintă puterea şi înţelepciunea, model de comportament prin faptul că ştie să păstreze echilibrul între acestea.
Condurul – pantof femeiesc cu toc înalt, este împodobit adesea cu broderii (înv.); în poveşti, devine obiect asociat puterii magice, prezent într-o probă iniţiatică, a recunoaşterii.

I. Înțelegerea textului

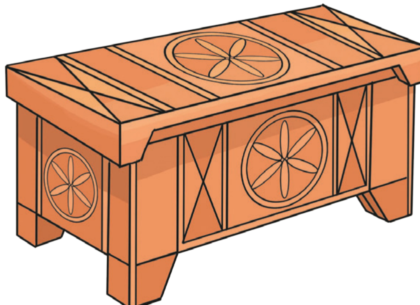
Vocabular

1 Identifică următoarele cuvinte în text şi asociază-le explicaţia potrivită, conform modelului de pe pagina următoare: *sfadă, judecată, procopsit, zestre, meşteşug, să ispitească.*

- om ajuns la o situaţie materială bună, instruit, învăţat (pop.);
- acţiunea de a judeca şi soluţia dată într-un proces, conflict;

- ceartă, neînţelegere, conflict, gâlceavă;
- avere dată unei fete când se mărită;
- referitor la o îndeletnicire, ocupaţie, profesiune, meserie;
- acţiunea de a atrage, a ademeni, a tenta.

Model: *zestre* – avere dată unei fete când se mărită.

2 Opţional, poţi să transcrii cuvintele de la exerciţiul 1 pe un caiet special (vocabular) şi să realizezi un dicţionar minimal de uz personal, conform modelului următor. Pentru completarea şi clarificarea sensului cuvintelor date sau al altora de care eşti interesat, poţi folosi şi **Dicţionarul explicativ al limbii române**.

Model: *zestre* – avere care se dă unei fete când se mărită; (fam.) totalitatea bunurilor care constituie averea cuiva sau a unei comunităţi, a unei instituţii.

3 Construieşte câte un enunţ cu fiecare dintre cuvintele de la exerciţiul 1.

4 Scrie pe caiet câte un cuvânt cu sens asemănător pentru fiecare dintre următoarele expresii întâlnite în textul dat:

- *îşi ţinu firea;*
- *lua în nume de bine;*
- *nu-i venea la socoteală.*

Model: *căzu la pat* – se îmbolnăvi.

5 Rescrie fragmentul următor, înlocuind cuvintele subliniate cu un cuvânt care are sens opus, conform modelului de mai jos.

Peste câteva zile de la <u>întoarcerea</u> feciorului de împărat de la vânătoare, o femeie <u>săracă</u> <u>veni</u> la curtea împărătească să se bage slujnică, şi fiindcă tocmai era trebuinţă de o găinăreasă, o <u>primi</u>.

Model: *întoarcerea* – plecarea

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Un dicţionar explică sensul cuvintelor. De exemplu, **Dicţionarul explicativ al limbii române**, cel mai cunoscut dicţionar general, explică cuvântul *naraţiune* astfel:
Naraţiune – expunerea, relatarea unui fapt, a unui eveniment sau a mai multor evenimente într-o desfăşurare gradată.

Într-un dicţionar de termeni literari, *basmul* este explicat astfel:
Basm – derivat din vechea slavă, *basni*, „născocire, scornire“, defineşte o specie a epicii populare sau culte, de regulă în proză, în care se narează întâmplări fabuloase ale unor personaje imaginare. Forțele binelui se află în luptă cu forțe nefaste, pe care ajung să le biruiască, în cele din urmă.
(**Dicționar de termeni literari**, coordonator Al. Săndulescu)

Dicţionar de termeni esenţiali

Hora – dans popular care este asociat, ca formă, cercului şi este caracterizat de dinamism, imitând mișcarea astrului zilei; se joacă în momentele hotărâtoare ale unei nunţi, când participă întreaga lume prezentă, ca semn al încuviinţării la întemeierea noii familii.

Zâna – stăpână a magiei, reprezintă puterile supranaturale; spirit al apelor şi al vegetaţiei, călătoreşte sub înfăţişarea unei păsări sau a unei femei îndrăgostite, venite în căutarea alesului.

6 Găseşte câte un cuvânt cu acelaşi sens pentru cuvintele subliniate în fragmentul de mai jos, conform modelului:

Model: *piere* – dispare

După ce îi povesti că este zână măiastră, că îl îndrăgostise de când îl văzuse la vânat, că el rănise o turturică, şi că acea turturică era ea, şi dacă nu s-a arătat lui aşa cum este, a fost că, de va lua de bărbat un om de pe pământ, toată puterea ei piere.

> ***Atenţie!***
> - Pentru a înţelege mai bine un text, trebuie să acorzi atenţie **înţelesului** cu care este folosit un cuvânt în **context.**

7 Citeşte fiecare dintre următoarele afirmaţii şi scrie pe caiet litera A, dacă o consideri adevărată, iar, dacă o consideri greşită, litera G.

a) În secvenţa *îi ajuta cu sfaturile şi poveţele lui*, cuvintele *sfaturile* şi *poveţele* au sens diferit.

b) În secvenţa *să întrebe pe această necunoscută* [...] *de este fată ori măritată, şi se gândea că, de n-ar avea bărbat, să o ceară de nevastă* cuvintele *fată* şi *măritată* au sens asemănător.

c) Cuvintele *împărat* şi *zână* apar mai ales în textele în care este reprezentată o lume imaginară, caracterizată de prezenţa magicului.

8 Rescrie în forma corectă afirmaţiile pe care le-ai considerat greșite la exerciţiul anterior.

Normă şi abatere. Limba standard

1 Transcrie din textul **Zâna Munților** trei cuvinte/ grupuri de cuvinte ale căror forme nu aparţin variantei îngrijite a limbii române. Rescrie fiecare cuvânt/grup de cuvinte, folosind forma potrivită, conform modelului:

Formă care nu aparţine variantei îngrijite a limbii române	Forma care aparţine variantei îngrijite a limbii române
... carele în scurt timp se făcu sănătos.	*... care în scurt timp se făcu sănătos.*

18

Atenţie!

- Există un vocabular specific al poveştilor (uneori şi o ordine anume a cuvintelor în propoziţii), multe cuvinte aparţinând **limbajului popular**. Acestea sunt de multe ori abateri de la **limba standard**.
- **Limba standard** reprezinta un ansamblu de reguli/norme care trebuie respectate pentru realizarea unei exprimări corecte.

Ortografie şi punctuaţie

1 În secvenţa *dară împărăteasa, aducându-şi aminte de dânsa, îi porunci să se încalţe şi ea cu condurul***.** sunt:
  a) două semne de punctuaţie, un semn ortografic;
  b) un semn de punctuaţie, un semn ortografic;
  c) trei semne de punctuaţie, un semn ortografic.

2 Scrie în caiet care sunt semnele de punctuaţie, respectiv ortografice prezente în secvenţa de la exerciţiul 1 şi explică de ce sunt folosite.

3 Rescrie secvenţa dată la exerciţiul 1, folosind la final un alt semn de punctuaţie. Precizează semnul utilizat şi notează felul propoziţiei obţinute prin utilizarea acestuia.

Alege şi rezolvă

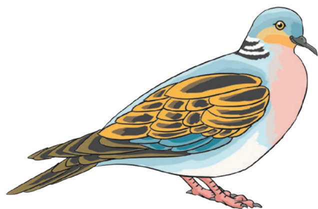
1 Indică, oral, seria care conţine numai cuvinte cu acelaşi înţeles pentru sensul din text al cuvântului *carte* prezent în secvenţa: *Iară tată-său scrise carte împărătească la nişte filosofi vestiţi:*
  a) scriere, registru, învăţătură;
  b) scrisoare, ordin, răvaş;
  c) răvaş, scrisoare, epistolă.

2 Transcrie pe caiet şi completează în dreptul fiecărei cifre litera care corespunde cuvântului cu sens opus, conform modelului dat.

Model:
1. viteaz – b.

		a) afirma
1. viteaz – b.	1. *viteaz*	b) fricos, temător
	2. *vestit*	c) să întristeze, să mâhnească
	3. *înţelepciune*	d) nepriceput, neîndemânatic
	4. *meşter*	e) prostie, nechibzuinţă
	5. *să înveselească*	f) necunoscut, anonim
	6. *tăgăduia*	g) curios

3. Precizează în ce mod a fost instruit de către profesori fiul de împărat, ilustrând acest lucru prin exemple din text, pe care să le redai în limba standard.

4. Descrie în minimum 30-50 de cuvinte o turturică, integrând în textul tău o pereche de cuvinte cu sens asemănător, pe care le vei sublinia cu o linie, şi o pereche de cuvinte cu înţeles opus, pe care le vei sublinia cu două linii.

5. Scrie un enunţ în care să redai cu propriile cuvinte ce-i spune zâna măiastră, în final, fiului de împărat.

Notează, în caietul sau în jurnalul tău, alte aspecte, pe care le-ai învăţat recent.

II. Lectura şi explorarea textului

Cuvinte-cheie, temă

I.

1. Reciteşte textul până în momentul celei de-a doua nunţi.
2. Exprimă, printr-un cuvânt, starea pe care ţi-a provocat-o această lectură. Motivează oral alegerea făcută.
3. Care este secvenţa/întâmplarea din text care te-a impresionat cel mai mult?
4. Dacă te-ai întâlni cu unul dintre personajele acestui basm, care dintre ele ar merita cel mai mult o îmbrăţişare? Motivează alegerea făcută.

II.

1. Formulează un enunţ prin care să exprimi despre ce este vorba în povestea citită.
2. Alege varianta/variantele de mai jos care conţin idei potrivite cu ceea ce prezintă textul dat:
   a) maturizarea fiului de împărat; b) răutatea între vecini;
   c) vitejia în luptă; d) sacrificiul din iubire.

20

3 Alege din următoarea listă cinci cuvinte/grupuri de cuvinte pe care le consideri importante pentru a exprima mai bine universul conturat în **Zâna Munţilor**: *împărăţie, săptămână, fiul împăratului, înţelepciune, învăţături, primejdii, arc, obraji, nălucă, dragoste*.

> *Atenţie!*
> - Unele dintre aceste cuvinte pot fi considerate **cuvinte-cheie**, fiindcă ele deschid calea către înţelegerea semnificaţiilor unui text.

4 Scrie în caiet cel puţin trei cuvinte-cheie identificate în lista de mai sus şi completează şirul cu altele găsite de tine în text.

5 Alcătuieşte un enunţ în care să surprinzi aspectul general pe care îl prezintă textul **Zâna Munţilor**, folosind unul sau mai multe cuvinte-cheie din lista obţinută la exerciţiul anterior. Vei formula astfel tema textului!

> *Atenţie!*
> - **Tema** face referire la ideea principală care este dezvoltată într-un text, într-o expunere sau la un aspect al realităţii care se reflectă într-o operă artistică.

Timp și spațiu

1 Explică oral ce îţi sugerează formula cu care începe textul: *A fost odată*.

2 În ce alte texte ai mai întâlnit această formulă sau o alta asemănătoare?

3 Ce îţi sugerează enunţul: *A fost odată un împărat foarte viteaz*?

4 Extrage din textul dat şi alte cuvinte sau grupuri de cuvinte care desemnează timpul acţiunii.

> *Atenţie!*
> - În unele texte, faptele se petrec într-un timp nedefinit, pe care îl putem numi **un timp al începuturilor/al poveştilor**.

5 Identifică locurile unde se petrec întâmplările din textul **Zâna Munţilor**, adăugând alte cuvinte sau structuri, conform modelului:

Spaţiul împărăţiei unde creşte fiul de împărat	Alte spaţii
la curtea acelui împărat	*toate împărăţiile de prinprejurul împărăţiei*

6 Unde crezi că merge fiul împăratului la vânătoare?

7 Există şi în realitate un loc unde păsările sunt zâne preschimbate?

Atenţie!

- În texte precum **Zâna Munţilor**, întâmplările se petrec pe două **tărâmuri diferite**, unde totul este posibil.

8 Citeşte următoarele fragmente:

A. *Dară împăratul, mulţumit că pipăise merele cele aurite, nu mai voia să știe de hoți. Fiul său însă nu se lăsa cu una cu două, ci, arătând împăratului dâra de sânge ce lăsase pe pământ rana ce făcuse hoțului, îi spuse că se duce să-l caute și să-l aducă împăratului chiar din gaură de șarpe. Și chiar de a doua zi vorbi cu frații lui ca să meargă împreună pe urma hoțului și să-l prinză. […]*

Se luară, deci, după dâra sângelui și merse, merse, până ce ieșiră la pustietate, de acolo mai merse oleacă până ce dete de o prăpastie, unde se și pierdu dâra. Ocoliră împregiurul prăpastiei și văzură că dâra de sânge nu mai înainta. Atunci pricepură ei că în prăpastia aceea trebuie să locuiască furul merelor.

Dară cum să se lase înăuntru? Porunciră numaidecât vârteje și funii groase, și îndată se și gătiră. Le așezară, și se lăsă fratele cel mare. […]

Se lăsă și cel mai mic din frați și, de ce mișca frânghia d-aia îl lăsa mai jos, și-l lăsară, până ce văzură că frânghia nu mai sta întinsă, cum este când are ceva atârnat de capătul ei. […]

Prâslea ajunse pe tărâmul cellalt, se uită cu sfială în toate părțile, și cu mare mirare văzu toate lucrurile schimbate; pământul, florile, copacii, lighioni altfel făptuite erau p-acolo. Deocamdată îi cam fu frică, dară, îmbărbătându-se, apucă pe un drum și merse până dete de niște palaturi cu totul și cu totul de aramă.

(Petre Ispirescu, **Prâslea cel Voinic şi merele de aur**)

B. *— Gata, am ajuns. Peronul 9, peronul 10... Peronul tău trebuie să fie undeva, pe la mijloc... dar se pare că nu l-au construit încă, nu-i aşa? zise unchiul Vernon batjocoritor.*

Avea dreptate, fără nicio îndoială. Existau plăcuța pentru peronul 9 şi cea pentru peronul 10, dar nimic între ele. [...]

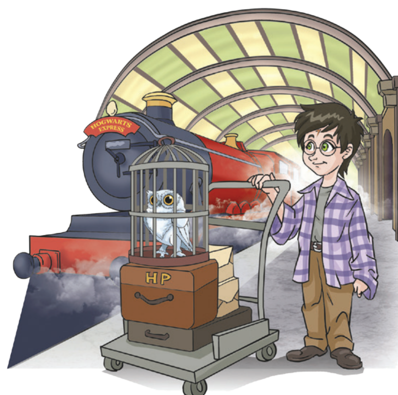
Habar n-avea ce să facă. Trebuia să îndrăznească. Se apropie de femeie:

— Scuzați-mă...

— Bună ziua, drăguțule, anul I, nu? [...]

— Da, răspunse Harry. Problema e că nu știu cum...

— Să intri pe peron? întrebă ea amabilă, și Harry aprobă din cap. Nu fi îngrijorat, tot ce ai de făcut este să te îndrepți spre bariera dintre cele două peroane și să înaintezi, fără să te oprești sau să-ți fie teamă că te lovești. Este foarte important să nu-ți fie frică. Dacă crezi că n-o să reușești, e mai bine s-o iei la fugă. [...]

— Da... Bine...

Împinse căruciorul în viteză spre bariera care părea foarte solidă. Merse cu hotărâre spre ea, îmbrâncit de oamenii care se grăbeau spre peroanele 9 și 10. Începu să alerge.

O să se lovească de ea, nu mai era nicio îndoială! Începu să alerge și mai tare. Bariera se apropia văzând cu ochii, dar nu mai era nimic de făcut! Cărucioriul prinsese viteză și nu mai putea fi oprit în timp util. Închise ochii, pregătindu-se de impactul cu bariera. Aștepta izbitura...

Dar nu se întâmplă nimic. Continua să alerge, fără să se lovească de nimic. Deschise ochii. O locomotivă vișinie aștepta lângă peronul înțesat de oameni, în dreptul căreia era o plăcuță pe care scria Expresul pentru Hogwarls. Ora 11. Harry se uită spre capătul peronului și văzu o altă plăcuță, pe care stătea scris Peronul 9 și ¾. *Reușise!*

(după J. K. Rowling, **Harry Potter și piatra filozofală**)

9 Identifică în textele de mai sus care sunt cele două tărâmuri.

10 Cum se face trecerea dintr-un tărâm în celălalt în fiecare dintre cele două fragmente?

11 Numește și alte moduri/căi prin care personaje din alte texte trec dintr-un tărâm în altul.

12 Precizează și titlul textelor în care apar aceste situații.

Am învățat despre:

- rolul cuvintelor-cheie într-un text
- tema unei opere literare
- existența mai multor tărâmuri
- timpul nedefinit

Notează în caietul tău și alte aspecte, pe care le-ai învățat recent.

23

Organizarea textului

1 Ai învăţat în clasele anterioare că textele sunt organizate în alineate, paragrafe, momente, episoade ale acţiunii. Realizează pe caiet corespondenţa dintre elementele notate în cele două coloane de mai jos.

a) alineat	• înşiruire de idei prin care se redau amănunte legate de locul acţiunii;
b) secvenţă	• rând retras într-un text pentru a marca schimbarea ideii;
c) paragraf	• fragment (unitar) dintr-un text, care cuprinde o anumită idee, marcat printr-un alineat nou;
	• serie de fapte, de evenimente, de stări etc., care se succedă într-o anumită ordine şi care formează un întreg.

2 Formulează o observaţie privitoare la organizarea textului **Zâna Munţilor**.

3 Al doilea paragraf al textului începe cu structura *După ce se mări*, care anunţă trecerea la o altă idee. Extrage din text şi alte cuvinte/structuri care au acelaşi rol.

4 Prezintă oral secvenţa vânătorii. Precizează un element prin care se face trecerea de la secvenţa anterioară la cea a vânătorii.

Momentele acţiunii

1 Un aspect foarte important pentru un cititor îl constituie primul sau primele paragrafe ale textului. Ele conţin informaţii importante despre locul şi timpul acţiunii sau despre personaje, despre situaţia iniţială a acestora. Care sunt elementele cu care este familiarizat cititorul în primele două paragrafe ale textului **Zâna Munţilor**?

Atenţie!

• **Situaţia iniţială** prezintă timpul şi spaţiul acţiunii, precum şi personajele care iau parte la acţiune.

2 Care este factorul care perturbă viaţa tihnită a fiului de împărat?

Atenţie!

• Într-un text, există întotdeauna **o cauză** care perturbă/dezechilibrează situaţia iniţială.

3 Enumeră întâmplările care se petrec după secvența vânătorii.

Atenție!
- Întâmplările care se petrec după ce echilibrul inițial este perturbat alcătuiesc **desfășurarea acțiunii**.

4 Citește expresiv secvența care arată momentul cel mai dificil pe care îl trăiește fiul de împărat.

Atenție!
- Faptele evoluează întotdeauna către o **situație tensionată**.

5 Care este elementul care îl ajută pe tânărul fiu de împărat să depășească supărarea care îi cuprinsese sufletul?

6 Prezintă oral cum se încheie narațiunea.

Atenție!
- Depășirea momentului dificil și **situația finală** încheie întotdeauna o narațiune.
- Într-un text precum **Zâna Munților**, finalul arată întotdeauna triumful binelui asupra răului.

Am învățat despre:
- structura unui text narativ
- etapele acțiunii

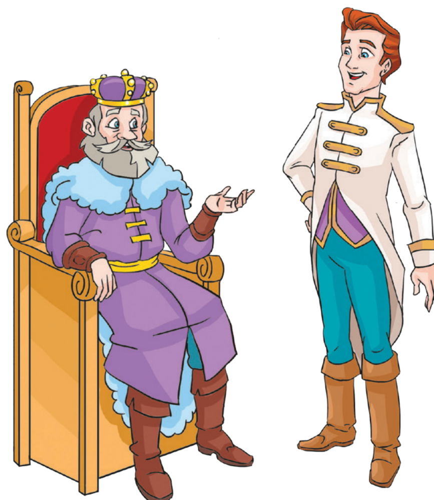
Notează în caiet și alte aspecte, pe care le-ai învățat recent.

Planul simplu. Planul dezvoltat de idei

I.

1 Citește cu atenție cele două idei principale de mai jos, apoi identifică în textul **Zâna Munților** fragmentele corespunzătoare acestora:

- *Un împărat are parte la bătrânețe de un fiu.*
- *Învățând toată copilăria, fiul împăratului devine un tânăr înțelept.*

2 Reciteşte prima idee principală, apoi subliniază pe caiet în fragmentul corespunzător cuvintele sau grupurile de cuvinte care sunt preluate din text pentru formularea acesteia. Ce observi?

Atenţie!

- **Ideea principală** nu trebuie să preia expresii, amănunte sau citate din text.
- Ideea principală trebuie să conţină ceea ce este esenţial într-un fragment de text/într-un text.

3 Segmentează restul textului în fragmente şi formulează pentru fiecare fragment ideea principală. Confruntă formulările tale cu ale colegilor pentru a alege împreună cele mai bune variante şi scrieţi-le pe tablă şi pe caiete.

4 Citeşte cu voce tare ideile principale scrise pe tablă şi observă dacă sunt surprinse toate momentele importante ale naraţiunii.

Atenție!

- **Planul simplu** de idei cuprinde ideile principale, înlănţuite în ordinea în care ele apar în text.

5 Realizează în caiet un tabel şi completează-l, conform modelului dat, pentru a arăta că planul simplu de idei conţine momentele esenţiale ale acţiunii:

- situaţia iniţială;
- un eveniment/cauza care modifică situaţia iniţială;
- situaţia tensionată/dificilă;
- desfăşurarea acţiunii;
- depăşirea momentului dificil şi situaţia finală.

Model:

Momentele/ etapele acţiunii	**Ideea/ideile principale corespunzătoare fiecărei etape a acţiunii**
Situaţia iniţială	***1.*** *Un împărat are parte la bătrâneţe de un fiu.* ***2.*** *Învăţând toată copilăria, fiul împăratului devine un tânăr înţelept.*

II.

1 Citeşte următoarele enunţuri:

a) *Fiul împăratului devine atât de silitor, că profesorii săi nu mai au ce să-l înveţe.*

b) *Împăratul cheamă filosofi faimoşi pentru educaţia fiului său.*

c) *Un vânător îl iniţiază pe fiul împăratului în ceea ce înseamnă vânătoarea.*

d) *Pe măsură ce creşte, fiul împăratului devine mai învăţat şi mai frumos.*

e) *Vestit pentru calităţile sale, fiul împăratului este dorit de ginere de către mulţi împăraţi.*

2 Identifică, în planul simplu de idei alcătuit, ideea principală, care corespunde enunţurilor de mai sus.

Atenţie!
- **Ideile secundare** conţin detalii referitoare la timpul şi spaţiul acţiunii, la acţiunile personajelor, la relaţiile dintre personaje etc.
- Prin ideile secundare se realizează detalierea unei idei principale.

3 Organizaţi-vă pe grupe! Formulaţi ideile secundare corespunzătoare ideilor principale din textul **Zâna Munţilor**. Fiecărei grupe îi va reveni o idee principală, care va fi detaliată prin idei secundare. La final, le veţi ordona obţinând planul dezvoltat de idei.

Fiecare grupă va citi ceea ce a compus, iar textele vor fi discutate cu toată clasa.

Atenţie!
- **Planul dezvoltat de idei** trebuie să cuprindă ideile principale şi ideile secundare derivate din acestea, înlănţuite după cum apar în text.

Am învăţat despre:

- idei principale, idei secundare
- planul simplu şi planul dezvoltat de idei

Notează în caiet şi alte aspecte pe care le-ai învăţat recent.

III. Elemente de construcție a comunicării

Enunţul. Punctuaţia enunţului

1 Priveşte cu atenţie imaginile de mai sus. Ce deosebiri observi?

2 De ce copiii din prima imagine au o expresie întrebătoare a feţei?

Atenţie!
- Când printr-un cuvânt sau combinând mai multe cuvinte transmitem un mesaj, ia naştere un **enunţ**.

3 Scrie în caiet propoziții, aranjând cuvintele de pe fiecare linie, conform modelului.
Model: *Cine a rănit turturica?*

4 Ce semne de punctuaţie ai folosit la sfârşitul enunţurilor obţinute la exerciţiul anterior? Explică!

rănit, a, turturica, cine
împărat, s-a, fiul, de, îndrăgostit
este, mamă, ea, mea, mireasa
condur, imediat, acest, încalță
măriți, te, mine, vrei, cu, să

Atenţie!
- În funcţie de mesajul transmis, fiecare enunţ are o **intonaţie specifică,** marcată grafic prin semne de punctuaţie (punct, virgulă, semnul întrebării, semnul exclamării, puncte de suspensie).

5 Marchează, pe caiet, intonaţia fiecărui enunţ din cele de mai jos prin semnele de punctuaţie potrivite:

a) – Ce bine că ai venit

b) – Oare va veni fata şi la această nuntă

c) – Vreau să vină toate femeile de la curte să încalţe condurul

d) Se tot gândea la necunoscuta de la nuntă

e) – Aha

Clasificarea enunţurilor

1 Precizează trei situaţii diferite în care comunici zilnic.

> ***Atenţie!***
> - Orice **act de comunicare** presupune transmiterea unui mesaj, a unor informaţii, cu un anumit scop.

2 Precizează, pe caiet, scopul comunicării pentru fiecare dintre enunţurile de mai jos:

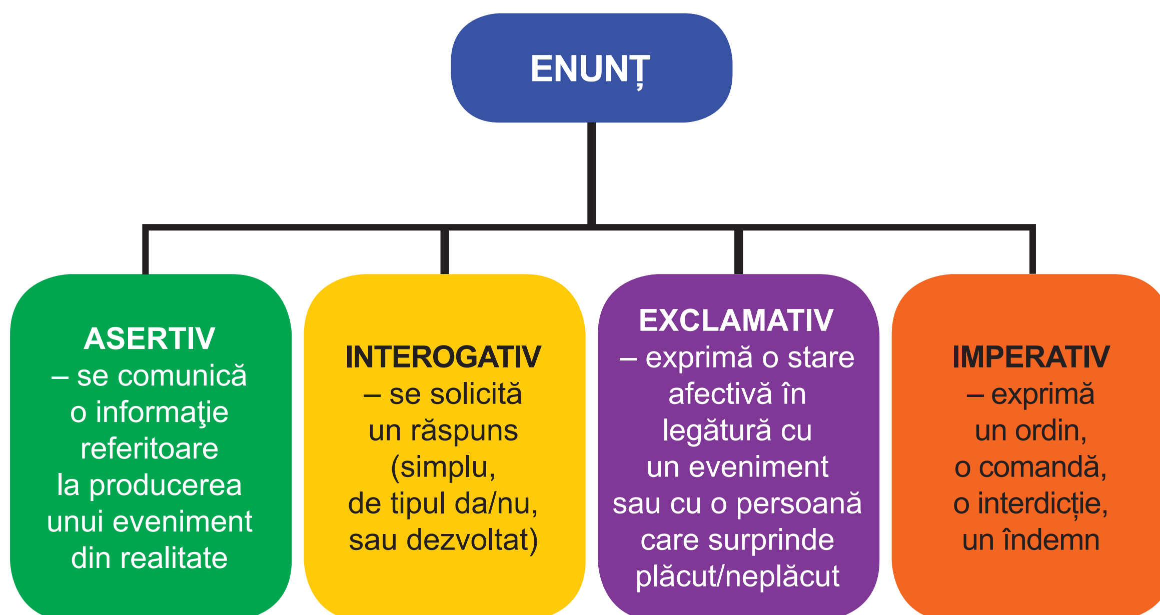
Model: a) – *Citește textul!* — *Scopul comunicării este de a exprima... o poruncă, un îndemn.*

a) – Ştii că trebuie să citești textul! — Scopul comunicării este de a…

b) – Vrei să scrii strofa? — Scopul comunicării este de a…

c) – Ce bine că ai citit textul! — Scopul comunicării este de a…

3 Citeşte cu atenţie informaţiile din graficul de mai jos şi apoi notează, în caiet, enunţul potrivit, alegând dintre cele patru exemple de la exerciţiul de mai sus.

4 Redactează un text, de minimum 70 de cuvinte, despre un eveniment recent care te-a bucurat şi în care să foloseşti: un enunţ asertiv, un enunţ exclamativ, un enunţ imperativ, un enunţ interogativ. Foloseşte o culoare diferită pentru fiecare tip de enunţ scris, câte una pentru fiecare stare/sentiment trăit.

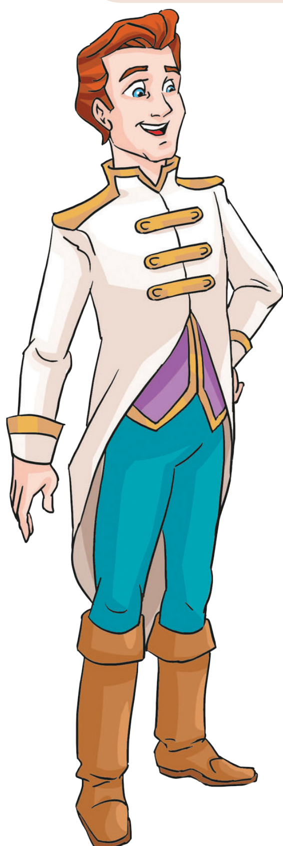
5 Rescrie fiecare enunţ din textul de mai jos şi precizează tipul acestuia, conform modelului:

— *Spune-mi o rimă pentru „toiag“. (**Model*** – enunţ imperativ).
— *Covrig, răspunse Habarnam.*
— *Păi, ce fel de rimă-i asta: toiag - covrig? Cuvintele astea nu rimează defel!*
— *De ce nu rimează? Doar amândouă se termină la fel.*

(Nikolai Nosov, **Aventurile lui Habarnam şi ale prietenilor săi**)

Atenţie!

- Enunţurile pot fi de mai multe feluri: **asertive, interogative, exclamative, imperative.** Clasificarea lor are în vedere atât conţinuturile transmise, cât şi starea sufletească a celui care vorbeşte sau scrie:
  - **asertiv** – care este dat ca adevărat;
  - **interogativ** – care exprimă o întrebare;
  - **exclamativ** – care exprimă o stare afectivă, un ton ridicat (strigăt, exclamare);
  - **imperativ** – care dă un ordin.

6 Citeşte textul de mai jos şi răspunde la cerinţele formulate:

Turturica aceea era Zâna Munţilor care se îndrăgostise de frumuseţea lui. Ei nu-i venea la socoteală să se arate lui aievea, ca să-i dea pricină, şi d-aia se făcuse turturică şi îi tot sărea în cale. Nu ştia însă cum să facă, cum să dreagă, ca să se cunoască cu fiul împăratului.

a) Motivează folosirea punctului în acest fragment.

b) Rescrie primul enunţ, utilizând un alt semn de punctuaţie.

c) Precizează ce modificări au apărut privind conţinutul şi starea sufletească a celui care vorbeşte.

Am învăţat despre:

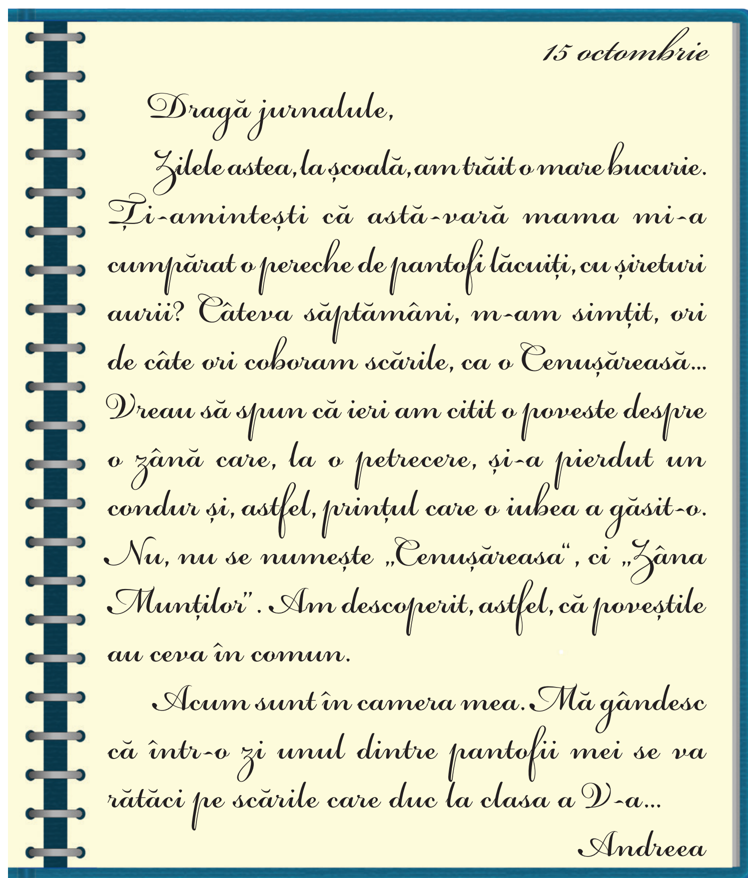
- felul enunţurilor
- punctuaţia enunţurilor

Notează în caiet şi alte aspecte, pe care le-ai învăţat recent.

Predicatul verbal

I. Citeşte textul din jurnal. Rezolvă cerinţele care urmează:

15 octombrie

Dragă jurnalule,

Zilele astea, la școală, am trăit o mare bucurie. Ți-amintești că astă-vară mama mi-a cumpărat o pereche de pantofi lăcuiți, cu șireturi aurii? Câteva săptămâni, m-am simțit, ori de câte ori coboram scările, ca o Cenușăreasă... Vreau să spun că ieri am citit o poveste despre o zână care, la o petrecere, și-a pierdut un condur și, astfel, prințul care o iubea a găsit-o. Nu, nu se numește „Cenușăreasa", ci „Zâna Munților". Am descoperit, astfel, că poveștile au ceva în comun.

Acum sunt în camera mea. Mă gândesc că într-o zi unul dintre pantofii mei se va rătăci pe scările care duc la clasa a V-a...

Andreea

1. Cine este Cenuşăreasa?
2. Identifică şi citeşte cu voce tare enunţurile în care apare numele Cenuşăresei.
3. Prezintă, oral, ce ştii despre acest personaj.
4. Copiază pe caietul tău primele două enunţuri.
5. Subliniază predicatele în fragmentul scris de tine.
6. Câte predicate ai subliniat în fiecare enunţ?
7. Precizează în ce constă diferenţa între cele două enunţuri.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Jurnalul – este un text în care oamenii consemnează evenimente petrecute recent şi trăirile provocate de acestea. Autorul unui jurnal se exprimă la persoana I. Cele mai vechi jurnale se găsesc în cultura japoneză.

Astăzi, unii oameni au înlocuit caietul-jurnal cu blogul. Blogul este o modalitate oferită de noile tehnologii pentru consemnarea unor evenimente, gânduri, opinii.

Atenţie!

- Un text este alcătuit din mai multe **enunţuri**. Acestea pot fi propoziţii sau fraze. Principala caracteristică a unei propoziţii o constituie existenţa unui singur predicat.

31

8 Identifică predicatele din al patrulea enunț al paginii de jurnal și precizează partea de vorbire prin care este exprimat fiecare.

Atenţie!
- **Predicatul** este nucleul comunicării și este exprimat de obicei printr-un verb. Predicatul este, astfel, partea principală de propoziție în jurul căreia se organizează celelalte părți de propoziție.

9 Găsește în propoziția *Acum sunt la școală.* un cuvânt cu sens asemănător cu acela al verbului *a fi*.

Atenţie!
- Verbul *a fi* îndeplinește funcția sintactică de **predicat verbal** când este sinonim cu unul dintre verbele: *a exista, a se afla, a se găsi, a trăi, a se întâmpla, a proveni, a dura, a se împlini, a costa*.

II. Analizează predicatele verbale din textul următor, conform modelului de mai jos:

Cenușăreasa dădu iar să plece pe nesimțite, dar feciorul de împărat se luă numaidecât după dânsa. Și se întâmplă ca zgâtia de fată să se strecoare cu atâta dibăcie, că tânărul crai îi pierdu și de astă dată urma… [...] Și când Cenușăreasa coborî câteva trepte, condurul din piciorul stâng îi rămase agățat în smoală.
(**Cenușăreasa** – fragment, basm cules de Frații Grimm)

Model: *dădu* – predicat verbal exprimat prin verb, timpul trecut, persoana a III-a, numărul singular.

Jurnalul

1 Ai scris vreodată într-un jurnal? Ce te-a îndemnat să faci acest lucru?

2 După ce ai citit fragmentul din jurnalul Andreei, spune de ce crezi că fetița din clasa a V-a i-a încredințat jurnalului ei bucuria trăită cu o zi în urmă?

3 Încearcă să explici ce înseamnă pentru ea jurnalul.

4 Observă cu atenție fragmentul din jurnalul Andreei. Ce reguli trebuie respectate atunci când scrii o pagină de jurnal?

5 Dacă ai văzut sau ai ajutat un animal bolnav, consemnează în jurnalul sau în caietul tău acest moment, exprimând ce ai simțit.

În realizarea textului, poţi să ai în vedere următoarele aspecte:
- respectarea convenţiilor de redactare a unui jurnal (data, titlul, organizarea textului etc);
- folosirea unor verbe care să exprime emoţia simţită de tine;
- folosirea lor ca predicate în text la cele trei timpuri: prezent, trecut sau viitor.

Am învăţat despre:

- predicatul verbal
- jurnal

Notează în caiet și alte aspecte, pe care le-ai învăţat recent.

IV. Explorarea textului — Personajul

Ghiceşte cine vorbeşte!

1 Scrie pe caiet *Cine/Cu cine vorbeşte?,* conform modelului de mai jos, pe măsură ce tu și colegii tăi interpretaţi următoarele roluri:

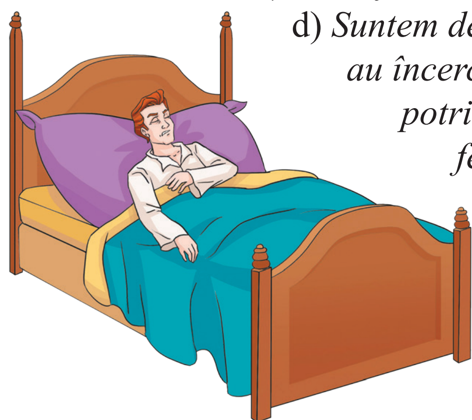
Model:

Situaţia/Roluri	**Cine/Cu cine vorbeşte?**
Măi, să fie! Turturica asta tot îmi sare înainte! Îmi este milă de ea, nu pot să o vânez! Cred că un vânător adevărat trebuie să caute vânaturi mari. Tot nu scap de ea! O țintesc totuși și trag cu săgeata. Dar ce e asta? Cum de numai am rănit-o?	Feciorul de împărat/ cu sine

a) — *Am venit să îți fac o rugăminte.*
— *Spune, despre ce e vorba?*
— *Vreau să merg și eu la preumblare, că este zi de sărbătoare.*
— *Ei, dar ce-i trebuie chelului? Tichie de mărgăritar! Nu știu la ce bun, dar du-te, nu am nimic împotrivă!*

b) — *L-ați văzut pe feciorul de împărat?*
— *Da! Ce frumos e! Și isteț și înțelept!*
— *M-aș prinde în horă lângă dânsul!*
— *Ei, dar cine este fata aceea necunoscută?*
— *Ce haine are! Niciuna dintre noi nu le are așa de frumoase!*
— *Iar cosițele ei împletite cu meșteșug și date pe spate îi ating pulpele! Cât este de frumoasă!*
— *Ia uite! S-a așezat în horă lângă feciorul de împărat!*

c) *— Mă învoiesc la acestă hotărâre! Veți merge cu acest condur din casă în casă, să îl încalțe toate femeile și, la care s-o potrivi, aceea să fie soția lui!*

d) *Suntem de multe zile pe drum. Am ocolit toată împărăția, au încercat toate femeile condurul și la niciuna nu s-a potrivit. Ne-am întors la palat, iar la vestea auzită, feciorul de împărat s-a îmbolnăvit și mai rău. Ne-a poruncit atunci să îl încerce și femeile din curtea împărătească. S-a întâmplat la fel. Nu a mai rămas niciuna!*

e) *— Iată, pentru dragostea ta, mă lepăd de puterea mea cea măiastră, numai și tu să mă iubești, precum te iubesc eu.*

Atenţie!

• **Modul de expunere** exprimă o situaţie dintr-o operă literară. **Naraţiunea**, ca mod de expunere, prezintă acţiuni derulate de cele mai multe ori într-o ordine logică şi cronologică. Partea de vorbire întrebuinţată frecvent într-o naraţiune este verbul, pentru că el exprimă mai bine acţiunile personajelor.

Ghiceşte cine este!

2 Citeşte următoarea listă cu însuşiri şi asociază fiecărui personaj (împăratul, Zâna Munţilor/găinăreasa, împărăteasa, fiul împăratului) din textul **Zâna Munţilor** trăsăturile de mai jos, aşa cum reies din text:

• silitor, încât se mirau dascălii de dânsul cum de învaţă aşa repede;
• se făcea mai cu minte şi mai frumos, aşa că peste tot se vorbea despre înţelepciunea şi frumuseţea lui;
• nu se temea de primejdii, fiind vânător meşter şi viteaz;
• era aşa mulţumită, încât spunea câte o vorbă bună despre fată în fiecare zi;
• se purta cu slugile cu bunăcuviinţă şi nimeni nu cuteza să-i zică nimic;
• se ruşina să râdă şi să vorbească aşa înaintea tatălui său;
• necunoscută şi frumoasă;
• este îndrăgostit de o zână;
• foarte viteaz, drept şi înţelept, judecător drept şi iubitor de pace;
• gătită frumos, avea nişte haine, de la soare te puteai uita, dar la dânsa ba;
• mâhnit, cade la pat şi zace, fără să-l poată ajuta cineva;
• se făcu sănătos.

Atenţie!

• **Personajul** apare în opera literară şi este o creaţie a autorului. El este un om, animal etc., care participă la acţiune şi îndeplinește un anumit rol.

3 Personajul este un element important al textului narativ. Lucraţi câte doi şi stabiliţi tipurile de personaje întâlnite în text, având în vedere rolul în acţiune:

Personaj principal – participă la toate acţiunile	**Personaj secundar –** participă doar la unele acţiuni	**Personaj episodic –** apare într-o singură secvenţă

4 De ce crezi că textul citit are titlul **Zâna Munţilor**?

5 Alege personajul care ți-a plăcut cel mai mult și prezintă, într-un text de minimum 50 de cuvinte, acţiunile lui, numind o însuşire a personajului.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Discutaţi, organizaţi pe grupe, care este deosebirea dintre o persoană şi un personaj. Puneţi întrebări profesorului!

Exerciții de aprofundare

1 Reciteşte expresiv următoarele fragmente şi precizează numele unui dans popular specific românesc, ce reuneşte într-un cerc întreaga adunare.

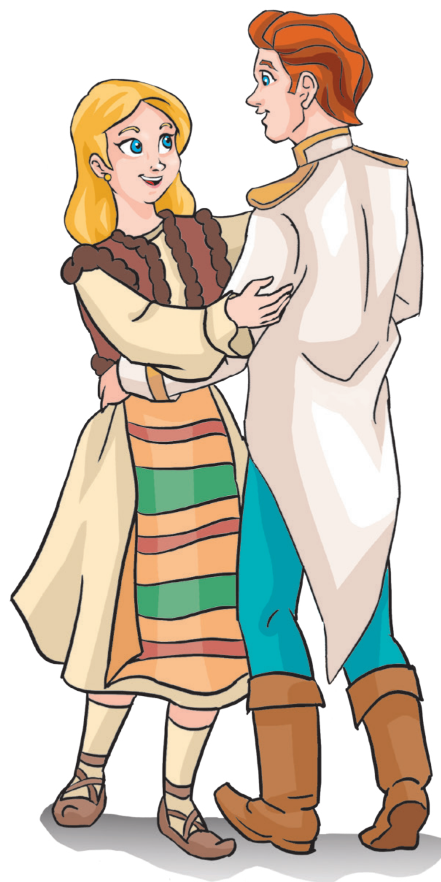
Împăratul era vesel peste măsură văzând că, din atâţi feciori de împăraţi şi domni, al său se deosebea prin isteţimea, boiul şi înţelepciunea lui. Toate fetele de împărat ar fi voit să joace lângă el în horă.

Ea cum veni, nici una, nici alta, se prinse lângă feciorul de împărat şi numai lângă dânsul juca până către seară.

Ca şi la cealaltă nuntă, feciorul de împărat jucă cu fata necunoscută şi frumoasă, care venise şi la această nuntă şi se prinsese în horă lângă dânsul. După multe întrebări, află de la dânsa că şedea tocmai înspre partea aceea, încotro era împărăţia tatălui său, doară căci nu-i zisese că şade chiar la dânsul.

2 Ce semnificaţie dai acestui moment din text? Explică, având în vedere următoarele variante:

- oamenii sărbătoresc un moment important, nunta;
- relaţiile dintre ei sunt armonioase, bazate pe egalitate şi respect reciproc;
- dansul devine o modalitate de comunicare.

Alege şi rezolvă

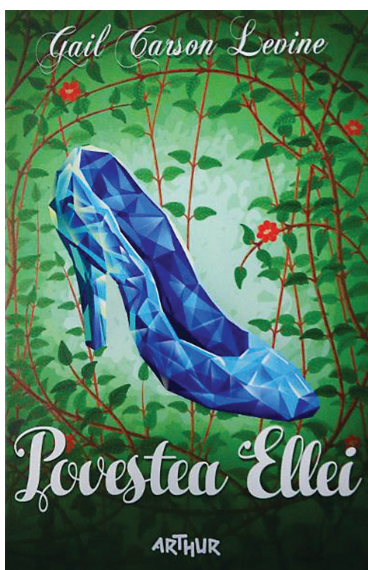
1 Fiul de împărat întâlneşte o fiinţă cu puteri supranaturale, care aparţine altui tărâm. Descrie, în minimum 50 de cuvinte, lumea imaginară a zânei.

În realizarea textului tău poţi valorifica sugestiile oferite de imaginea alăturată a Pietrelor Doamnei, însoţită de legenda lor, sau amintirea unui loc pe care l-ai vizitat şi care te-a impresionat în mod deosebit:

Legenda spune că în vremurile tulburi ale istoriei, în timpul celei de-a doua domnii a lui Petru Rareş, acesta a găsit un loc bun pentru a-şi pune la adăpost familia şi o parte din avere. Locul a fost ales, unde altundeva, decât în munţi. Se spune că în timpul năvălirii tătare, doamna Elena şi fiul Ştefăniţă s-au refugiat într-o peşteră unde au început să se roage, iar la un moment dat au auzit un zgomot puternic.

Legenda continuă şi explică cum nişte stânci mari s-au desprins şi au căzut peste locul unde se afla averea domnitorului, îngropându-i pe atacatori. Doamna Elena a rostit atunci „Asta e plata pentru salvarea noastră!“, şi de atunci pietrele au primit denumirea de Pietrele Doamnei, iar comoara continuă să stea bine ascunsă sub stâncile uriaşe.

(Dinu Zară, **Legenda uriaşei comori de sub Pietrele Doamnei**, http://adevarul.ro)

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Citeşte pentru rezolvarea cerinţei de la exerciţiul 3 şi **Povestea Ellei** de Gail Carson Levine.

2 Realizează, pe o foaie A4, un desen sau un text în care să înfăţişezi personajul principal feminin din fragmentul **Legenda uriaşei comori de sub Pietrele Doamnei.**

3 Se spune că o idee duce la altă idee, un text duce la alt text. Numeşte un text asemănător cu **Zâna Munţilor** şi precizează cel puţin o asemănare. Textul poate fi o scriere care să surprindă viaţa reală.

Notează în caiet şi alte aspecte cu privire la personaj, pe care le-ai învăţat recent.

Subiectul
Propoziţia simplă, propoziţia dezvoltată

1 Scrie şi completează pe caiet enunţurile de mai jos pe baza textului **Zâna Munţilor.**

Model: *Împăratul* era judecător drept şi iubitor de pace.

a) ... căuta „vânaturi“ mari.
b) ... curgeau de la fel de fel de împăraţi.
c) ... să mă iubeşti, precum te iubesc.

2 Ce funcţie sintactică au cuvintele cu care ai completat enunţurile? Precizează ce parte de vorbire sunt aceste cuvinte.

> ***Atenţie!***
> • **Subiectul** este partea de propoziţie despre care se spune ceva cu ajutorul predicatului. Impune persoana și numărul verbului.
> • Subiectul arată cine face acţiunea (*Feciorul rănește o turturică*), cine suferă acţiunea (*Turturica este rănită de fecior*) sau cui i se atribuie o însuşire transmisă prin predicat (*Turturica este delicată*).

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Există propoziţii simple în care subiectul este inexistent (de exemplu: *Plouă. A nins.*).

3 Alcătuieşte propoziţii în care subiectul să ocupe următoarele poziţii:

a) la începutul unei propoziţii simple;
b) în cuprinsul unei propoziţii dezvoltate;
c) la sfârşitul unei propoziţii dezvoltate.

> ***Atenţie!***
> • **Propoziţia simplă** este alcătuită numai din părţi principale de propoziţie.
> • **Propoziţia dezvoltată** conţine şi părţi secundare de propoziţie.

4 Transformă următoarele propoziţii dezvoltate în propoziţii simple:

- *Feciorul de împărat mergea la vânătoare.*
- *Împăratul a avut un fiu la bătrâneţe.*
- *Toată lumea o aprecia pe găinăreasă pentru hărnicia ei.*
- *Încălecai pe-o şea.*

5 Scrie propoziţiile de la exerciţiul anterior, astfel încât acţiunea să nu se realizeze, conform modelului dat.

Model: *Feciorul de împărat nu mergea la vânătoare.*

Atenţie!

- Propoziţia al cărei predicat nu are negaţia *nu* se numeşte **propoziţie afirmativă**.
- Propoziţia al cărei predicat este la forma negativă se numeşte **propoziţie negativă**.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Prin negarea unui cuvânt care nu este predicat, propoziţia nu devine negativă.
Exemplu: *Nu pentru o jucărie pierdută să îţi pară rău!*

6 Analizează subiectele din textele următoare, conform modelului dat.

a) *În şerpuiri largi se îndoaie strălucitorul râu printre munţii întunecaţi de codru. Din jos de Călineşti, o lungă dâră de grohotiş, năruit din coastele Pietrosului, împinge Bistriţa, strâmtând-o, înghesuind-o în malul din stânga. Înaintea noastră, la cotul Căpriţii, apa se iuţeşte şi se învolburează, iar jocul valurilor albe, de departe, îţi pare-un cârd de gâşte* [...]. (Alexandru Vlahuţă, **România pitorească. În Munţii Sucevii**)

b) *Neguri albe, strălucite*
Naşte luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe câmpie;
(Mihai Eminescu, **Crăiasa din poveşti**)

Model: *râu* – subiect exprimat prin substantiv comun, genul neutru, numărul singular.

Atenţie!

- **Subiectul** se poate exprima prin substantiv (comun sau propriu) sau printr-un înlocuitor al substantivului (de exemplu, pronumele personal).

Subiectul simplu. Subiectul multiplu

1 Identifică subiectele din următoarele versuri şi precizează din câţi termeni sunt alcătuite:

Cică-n munte, la povarnă,
Plopii şi răsurile
Spun că vine-un vânt de iarnă
Răscolind pădurile.
(George Topîrceanu, **Rapsodii de toamnă**)

38

Atenţie!

- Când un subiect este alcătuit dintr-un singur termen, se numeşte **subiect simplu**.
- Când subiectul este alcătuit din mai mulţi termeni, se numeşte **subiect multiplu**. Între termenii subiectului multiplu se foloseşte virgula sau un cuvânt de legătură (de exemplu, cuvinte precum *şi*, *sau* etc.)..

2 Subliniază cu o linie subiectele simple şi cu două linii subiectele multiple din următorul text:

O adiere rece ca un gând pustiu înfioră munţii. Copacii, florile şi iarba şi-au îndreptat frunţile spre pământ. Doar ciripitul unei turturele înviora văzduhul palid. Toamna îşi aranja grăbită trena de frunze arămii. Venea iarna.

3 Explică utilizarea primei virgule din text.

4 Alcătuieşte propoziţii, respectând schemele următoare:

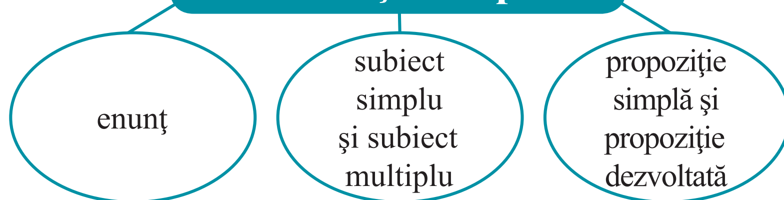
a) predicat verbal + subiect multiplu alcătuit din doi termeni;
b) predicat verbal;
c) subiect simplu + predicat verbal.

5 Redactează un scurt text, de 50-70 de cuvinte, în care să prezinţi ce observi în imaginea alăturată. Include în textul tău:

a) o propoziţie simplă cu subiect simplu;
b) o propoziţie simplă, alcătuită dintr-un subiect multiplu şi un predicat verbal;
c) o propoziţie în care predicatul verbal să fie exprimat prin verbul *a fi*.

Am învăţat despre:

Notează în caietul tău şi alte aspecte, pe care le-ai învăţat recent.

39

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Ce este un proiect?

Proiectul este o activitate de învăţare complexă, în care sunt angajaţi, de regulă, mai mulţi elevi. Pentru a realiza un proiect trebuie să parcurgi mai multe etape, sub îndrumarea profesorului:

- să alegi o echipă cu care doreşti să realizezi proiectul;
- să alegi o temă şi să dai proiectului un nume cât mai interesant;
- să fixezi două-trei obiective pe care vrei să le atingi la sfârşitul proiectului;
- să identifici de ce ai nevoie pentru realizarea lui;
- să îţi fixezi un timp de realizare;
- să te gândeşti la diferite moduri de a valorifica ceea ce ai realizat: să-l prezinţi în clasă, la serbarea şcolară de sfârşit de an sau la un concurs.

Fii creativ!

PROIECT

Împreună cu doi-trei colegi, realizează un proiect prin care să identificaţi şi să descrieţi un dans specific localităţii în care învăţaţi sau ariei geografice în care se află localitatea voastră. În realizarea proiectului vostru puteţi folosi materiale audio şi/sau video.

Comunicare orală

Organizaţi-vă în echipe de câte trei-cinci elevi şi povestiţi oral textul **Zâna Munţilor**. Echipele vor juca pe rând rolul de povestitori/vorbitori şi de ascultători. Puteţi face acest lucru direct sau înregistrându-vă audio ori video. Pentru cei care se vor înregistra, se poate organiza şi un concurs, în vederea desemnării celor mai bune înregistrări. Aveţi grijă la:

– fidelitatea faţă de text;
– concentrarea informaţiei;
– tonul vocii, claritatea exprimării, tempoul vorbirii;
– mimica şi gesturile.

Alege şi rezolvă

1. Discutaţi în clasă şi stabiliţi ce învăţături sunt transmise prin intermediul textului **Zâna Munţilor**. Notează cel puţin două dintre acestea pe caiet.
2. Realizează un afiş cu trei reguli pe care tu ai vrea să le respecţi pentru ca lumea în care trăieşti să fie mai frumoasă şi mai bună!
3. Scrie în caiet trei enunţuri care să ilustreze calităţi ale Zânei Munţilor.

Am învăţat despre:

- ce este un proiect
- cum putem face un proiect

Acordul predicatului cu subiectul

1 Identifică subiectele şi predicatele din enunţurile următoare şi realizează în caiet un tabel, în care să le grupezi, conform modelului de mai jos:

Cenuşăreasa se îmbrăcă în grabă. Ea se duse la petrecere. Dar maştera şi fetele ei n-au recunoscut-o. Ele nu se gândiseră la Cenuşăreasa nici măcar o clipă, crezând că e acasă, lângă vatră, alegând lintea din cenuşă. După ce petrecerea s-a terminat, nimeni nu ştia unde a dispărut fata.

Model:

Subiectul și partea de vorbire	Numărul	Predicatul și partea de vorbire	Numărul
Cenușăreasa = substantiv	*singular*	*se îmbrăcă = verb*	*singular*

2 Urmăreşte cu atenţie coloanele care indică *numărul*. Ce observi?

Atenţie!

- Persoana şi numărul verbului cu funcţia sintactică de predicat depind de partea de vorbire prin care se exprimă subiectul.
- În cazul subiectului multiplu, verbul-predicat are formă de plural.
- Dacă între termenii unui subiect multiplu există cuvântul de legătură *sau*, verbul-predicat are formă de singular (exemplu: *Mama vitregă sau Cenuşăreasa a greşit?*)

3 Realizează acordul predicatelor verbale din textul de mai jos cu subiectele:

Noi (a cânta, viitor) *noaptea întreagă*
Oaspeţii veseli (a dănţui, viitor)
Şi-n toiul petrecerii, preţ de o clipă
Om bun, şi la tine (a se gândi, viitor).
(Dan Andrei Aldea, **Om bun**)

4 Reciteşte cu atenţie fragmentul extras din **Zâna Munţilor**. Răspunde apoi cerinţelor formulate:

A fost odată un împărat foarte viteaz; toate împărăţiile de prinprejurul împărăţiei sale îi cerea sfaturi: atâta era de drept şi înţelept. Când se isca sfadă între dânşii, la acest împărat mergeau mai întâi la judecată, şi cum zicea el, aşa se şi făcea, fiindcă era judecător drept şi iubitor de pace. Când fu aproape de bătrâneţe, îi dărui Dumnezeu un fecior. Nu se poate spune câtă bucurie

simţi împăratul când a văzut că dobândi un moştenitor. Toţi împăraţii vecini i-a trimis daruri. Ei nu mai puţin se bucurau că vecinul lor, care îi ajuta cu sfaturile şi poveţele lui cele de mult folos, a dobândit un fecior.

a) Identifică un dezacord între subiect şi predicat.
b) Rescrie propoziţia făcând corect acordul între subiect şi predicat.
c) De ce crezi că există în acest text un dezacord?

Ortografie şi punctuaţie

1 Zânutza şi Printzy comunică pe o rețea de socializare. Corectează greșelile, indiferent de natura lor:

Atenţie!
- Între subiect şi predicat nu se pune virgulă.
- Dacă între subiect şi predicat apar intercalate alte părţi de propoziţie, acestea pot fi izolate prin virgulă.

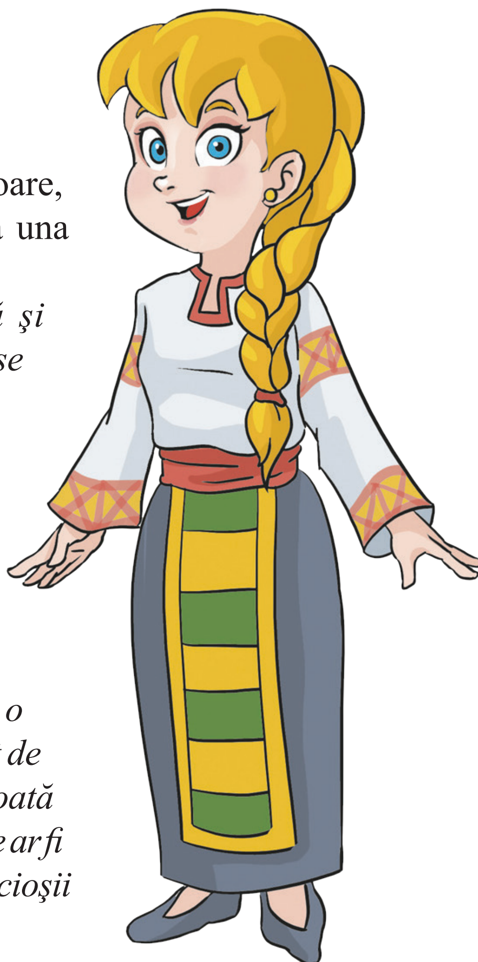
Alege şi rezolvă

I.

Citeşte expresiv, cu atenţie, secvenţa următoare, extrasă din textul **Zâna Munţilor**, şi rezolvă una dintre cerinţe formulate.

De cum începu hora, fata cea frumoasă şi necunoscută veni ca din senin şi iară se prinse lângă dânsul.

De astă dată era gătită şi mai frumos, avea nişte haine, de la soare te puteai uita, dar la dânsa, ba. Juca feciorul de împărat şi se uita la dânsa ca la un cireş copt. Şi de astă dată o întrebă, şi ea îi tot răspunse cam în doi peri. Îi făgădui şi acum că se va lăsa să o ducă acasă. Când fu înde seară la hora cea mai din urmă, pieri ca o măiastră de lângă dânsul. Nu se poate spune cât de mult se mâhni el; căzu la pat şi zăcea, fără să-i poată ajuta cineva. Tată-său ar fi dat nu ştiu cât aceluia ce ar fi putut să-i tămăduiască copilul. Când, iată credincioşii lui veniră cu un condur.

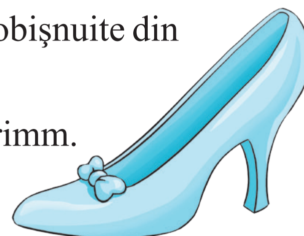
1 Rescrie fragmentul, folosind limbajul actual, pentru a denumi obiecte sau acţiuni pe care le întâlneşti în viaţa de zi cu zi şi pe care le consideri asemănătoare celor din text. Organizaţi pe grupe, discutaţi diferenţele care apar între cele două texte, punând în evidenţă timpul, spaţiul, acţiunea, personajele şi limbajul.

2 Zâna şi-a pierdut în final puterea magică, pentru că a ales să rămână alături de fiul de împărat. Redactează un text, de minimum 30 de cuvinte, în care să imaginezi o posibilă continuare a poveştii celor doi, zâna fiind acum o fiinţă umană, fără puteri supranaturale.

3 Benzile desenate prezintă, prin imagini însoţite de cuvinte, eroi sau supereroi inspiraţi din realitate sau din poveşti. Tu ce crezi? Seamănă eroii acestora cu personajele din poveşti sau sunt diferiţi? Caută informaţii despre benzile desenate. Redactează cel puţin două enunţuri în care să precizezi posibile asemănări şi două enunţuri în care să exprimi posibile deosebiri între aceştia.

II.

1 Ai aflat din textul **Zâna Munţilor** că, în copilărie, fiul împăratului era extrem de pasionat să înveţe lucruri noi. Redactează, sub forma unei liste de 10-15 rânduri, cum crezi că ar arăta programul unei zile obişnuite din copilăria fiului de împărat.

2 Citeşte/reciteşte textul **Cenuşăreasa**, cules de Fraţii Grimm. Scrie o compunere, de cel puţin 100 de cuvinte, în care să evidenţiezi două asemănări şi două deosebiri între textele **Zâna Munţilor** şi **Cenuşăreasa**.

Vei avea în vedere:
• să evidenţiezi cele două asemănări şi cele două deosebiri între cele două texte;
• să ilustrezi aceste elemente prin exemple din cele două texte;
• să structurezi compunerea pe cele trei părţi: introducere, cuprins şi încheiere;
• să respecţi limita de cuvinte precizată.

Atenţie!

• Când redactezi o compunere, trebuie:

I. să reflectezi asupra temei/subiectului dat sau să alegi o temă, un subiect care îţi este familiar;

II. să realizezi o ciornă în care:
– să întocmeşti un plan al compunerii;
– să alegi ideea pe care o prezinţi în introducere;
– să notezi ideile care vor alcătui cuprinsul;
– să formulezi o încheiere adecvată.

III. să revizuieşti conţinutul ciornei;

IV. să scrii forma finală a compunerii.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Dacă vrei să afli cine a fost Claude Monet, poţi accesa link-ul următor: **https://ro.wikipedia.org/wiki/Claude_Monet**

3 Imaginea alăturată reproduce pictura celebră ***Vânătoarea*** a pictorului Claude Monet. Imaginează-ţi că personajul lui Monet îl înfăţişează pe fiul împăratului, după ce a rănit turturica. Alcătuieşte o naraţiune, de cel puţin 150 de cuvinte, în care să relatezi întâmplările prin care trece turturica de când este rănită şi până reuşeşte să ajungă acasă.

Am învăţat despre:

- acordul subiectului cu predicatul
- cum se redactează o compunere

Carte de învăţătură

Citeşte următorul text:

Îmbrăcaţi în haine româneşti, încât aveai impresia că trăieşti cândva în veacul al XIX-lea [...] *miercuri seara, începând cu ora 17, sibienii au încins Hora Sânzienelor, alături de Asociaţia Vatra Hărmanului, în Piaţa Mică. Mulţi dintre ei au fost copii până în 7-8 ani, tineri sau bătrâni ce poartă înţelepciunea a şapte sau opt decenii de viaţă. S-a întâmplat la Ziua Universală a Iei, sărbătorită pentru a doua oară la Sibiu.* [...]

Mottoul Zilei Universale a Iei este: *Îmbracă Planeta în Ie şi spune lumii cea mai frumoasă poveste despre România.*

Noi sărbătorim ia românească, cămaşa tradiţională, pentru a doua oară. Sibiul este un bun exemplu de tot ce înseamnă multiculturalitate şi diversitate culturală, a spus Andreea Ciortea, organizator.

(Alexandra Drăguţ, **Legende, tradiţii şi superstiţii de Sânziene**, http://www.tribuna.ro)

1 Prezintă, într-un enunţ asertiv, evenimentul la care se face referire în textul dat.

2 Precizează locul şi timpul evenimentului.

3 Prezintă, într-un text de 50-70 de cuvinte, un eveniment la care participanţii poartă ie.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

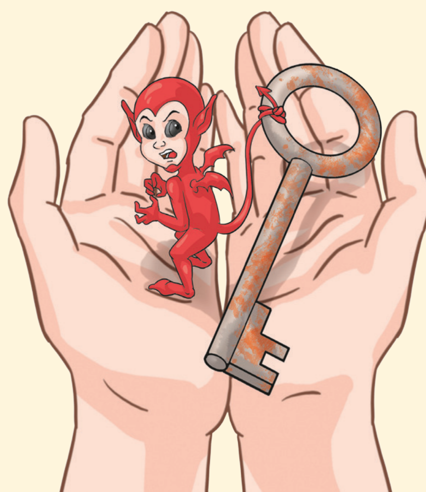
Ie – bluză femeiască caracteristică portului naţional românesc, confecţionată din pânză albă de bumbac, de in sau de borangic, împodobită la gât, la piept şi la mâneci cu alese cusături.

Sânziene (iele) – numele unor specii de plante, dar şi numele popular al unei sărbători creştine celebrate la 24 iunie; fiinţe supranaturale; 24 iunie, ziua când se deschid cerurile.

Cartea Pricoliciului

de Adina Popescu

– fragment –

Ochii mari şi lucioşi ai Pricoliciului priveau cu groază cum Tase scoate dintr-un buzunar o cheie ruginită, aproape de două ori mai mare decât el, de care îl legă zdravăn, cu un nod dublu, tot de coadă, ca pe un breloc. În clipa următoare, se pomeni cu tot cu cheie într-un buzunar cât o scorbură destul de încăpătoare. Găsi aici un rest de hotdog şi se mânji cu ketchup palid importat din Conglomerat, precum şi câteva monede de aur. „Numai făpturile de basm mai folosesc galbenii pe post de bani“, îşi zise Pricoliciul, care avea şi el vreo doi pe acasă, şterpeliţi de la nişte spiriduşi care se cherchelisera într-o noapte, la un foc, în pădure. „Mi se pare mie sau grasul ăsta e, de fapt, un...“. Nu reuşi să-şi ducă gândul până la capăt, căci Tase o luase la picior, iar el se simţea ca un călător clandestin în vagonul unui tren de marfă care tocmai deraia de pe şine.

Şoferul cobora povârnişul, alunecând pe grohotiş şi lăsând în urmă un nor roşiatic de praf. Odată ajuns într-o văioagă unde abia dacă se mai ghicea lumina zilei, găsi firul unui izvor şi începu să urce pe albia acestuia spre nişte steiuri de stâncă ce se zăreau în depărtare. Pe la jumătatea urcuşului, se opri să-şi tragă sufletul. Respiraţia lui era atât de puternică încât culcă la pământ nişte puieţi[1] de brad din apropiere. Pricoliciul îşi iţi capul prin despărţitura largă a buzunarului ca să-şi dea seama ce se întâmplă. Îl văzu pe Tase cum scoate de la cingătoare[2] un soi de ghioagă cu măciulia[3] ţintuită pe care o învârti de trei ori deasupra capului, apoi o aruncă vitejeşte în direcţia steiurilor de stâncă. Ghioaga spintecă aerul cu un şuierat ce semăna cu soneria telefonului mobil de mai devreme şi se tot duse hăt departe, spre munte.

În acel moment, bănuielile Pricoliciului au fost pe deplin confirmate. „Mare e, puternic e, cât şapte mănâncă, gologani de aur are, buzdugan are... nu e om, e zmeu!“ îşi zise el înfiorându-se, căci nu se aştepta să întâlnească personaje de poveste care să se ascundă sub aparenţele unor oameni atât de obişnuiţi.

De-a lungul timpului, Pricoliciul observase de la distanţă şi alte făpturi de basm care păreau să fi renunţat de bună voie la puterile lor magice[4]. Dacă ar fi avut curiozitatea să le citească declaraţiile, scrisorile deschise şi textele ideologice din paginile ziarelor, în loc să se uite doar la poze, ar fi aflat că în zilele noastre nimeni nu mai avea chef, de fapt, să-şi mai ia în serios povestea. Bucurându-se de o aparentă libertate pe care le-o dădea acum Basmul Comercial, cele mai multe dintre personaje duceau o viaţă normală pe Tărâmul Nostru. Unele îşi găsiseră noi meserii şi refuzau să se mai întoarcă la cele vechi. Altele îşi întemeiaseră familii mixte (Scorpia de pildă se

45

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Cartea Pricoliciului de Adina Popescu este cel dintâi volum al trilogiei **O istorie secretă a Ţării Vampirilor**, o serie ce îşi propune să salveze mituri şi personaje sortite să dispară, dacă nu sunt povestite. Cartea este inspirată din povești românești. Uitați de toată lumea, Greuceanu, Pipăruş-Petru, Sfânta Miercuri, Ileana Cosânzeana sau Zmeul Tase au o viaţă banală, dar aceste personaje încearcă din răsputeri să-și spună povestea pentru a nu fi date uitării, evitând Sfârșitul!

căsătorise cu un pompier) şi mergeau în fiecare zi la slujbă, ca în orice societate normală, lipsită de fantezie.

Basmagiii ar fi catalogat[5] aceste noi tendinţe – care nu existau în ţările Conglomeratului, unde Basmul Nou nu apăruse decât în intenţie, ca un experiment – drept asimilarea minorităţilor magice în rândul populaţiei. Făpturile de basm de prin părţile noastre ar fi acceptat oricând confortul unui apartament la bloc, cu aer condiţionat, calorifere, apă caldă şi frigidere pline, în loc să hălăduiască prin codrii neprimitori, să locuiască prin cine ştie ce văgăuni sau să pornească în aventuri care să le pună viaţa în pericol doar pentru că aşa le era dat în povestea lor. E adevărat că, după Decret, ele ar fi trebuit să-şi reintre în drepturi, pentru a ajuta la Reconstrucţia Ţării. Li s-au oferit bani frumoşi ca să o facă, însă cele mai multe nu numai că au respins această idee, dar şi-au pierdut de tot urma, ascunzându-se în locuri tainice sau complăcându-se definitiv în traiul lor cât se poate de banal.

În timp ce Pricoliciul era din ce în ce mai convins că, după ce pierduse un Călător al cărui ajutor ar fi fost de nepreţuit, nimerise peste un zmeu care nu-i era de niciun folos, Tase îşi continuă drumul în sus, pe albia izvorului şi ajunse chiar în buza muntelui. Aici începu să se caţere, tropăind din stâncă în stâncă, până la steiurile ce se zăreau de jos, din văioagă. Dibui o crăpătură în peretele de piatră, se opinti pentru a da la o parte un bolovan uriaş ce acoperea intrarea unei grote, apoi strigă din toţi rărunchii:

— Mumăăă, am sosit acasă!

Vocabular

[1]**puiet**, s. m. – plantă lemnoasă tânără

[2]**cingătoare**, s.f. – fâşie de pânză, de mătase, de piele etc. care serveşte cuiva la încins mijlocul

[3]**măciulia**, s.f. – capăt îngroşat şi rotunjit al unor obiecte.

[4]**magic**, adj. – care ţine de magie; ocult, misterios, tainic.

[5]**cataloga**, vb. – fig. (depr.) a socoti, a considera pe cineva într-un anume fel.

I. Înțelegerea textului

Vocabular

1 Citeşte cu atenţie textul dat, identifică următoarele cuvinte şi asociază-le explicaţia potrivită, conform modelului dat: *grohotiş, galbeni, povârniş, văioagă, steiuri, se iţi, ghioagă.*

Model: *grohotiş* – îngrămădire de bucăţi de rocă de dimensiuni variabile, rezultate din dezagregarea stâncilor prăvălite din munţi.

- vale mică, îngustă şi puţin adâncă;
- colţ ascuţit de stâncă;
- despre acţiunea de a se ivi numai cu capul, de a se arăta puţin, pentru un moment (cuvânt popular);
- armă veche de luptă, alcătuită dintr-un ciomag cu capătul bombat plin de cuie sau piroane cu capătul lat şi proeminent (cuvânt vechi);
- nume dat mai multor monede străine de aur, care au circulat şi în ţările româneşti (cuvânt vechi).

2 Construieşte un enunţ cu fiecare dintre cuvintele discutate la exerciţiul anterior.

3 Citeşte fiecare dintre următoarele afirmaţii şi scrie pe caiet litera A, dacă o consideri adevărată, iar dacă o consideri greşită, litera G.

a) În secvenţa *Numai făpturile de basm mai folosesc galbenii pe post de bani* există două cuvinte cu sens opus.

b) Sensul în context al cuvântului *magice* din secvenţa *păreau să fi renunţat de bună voie la puterile lor magice* este *supranaturale*.

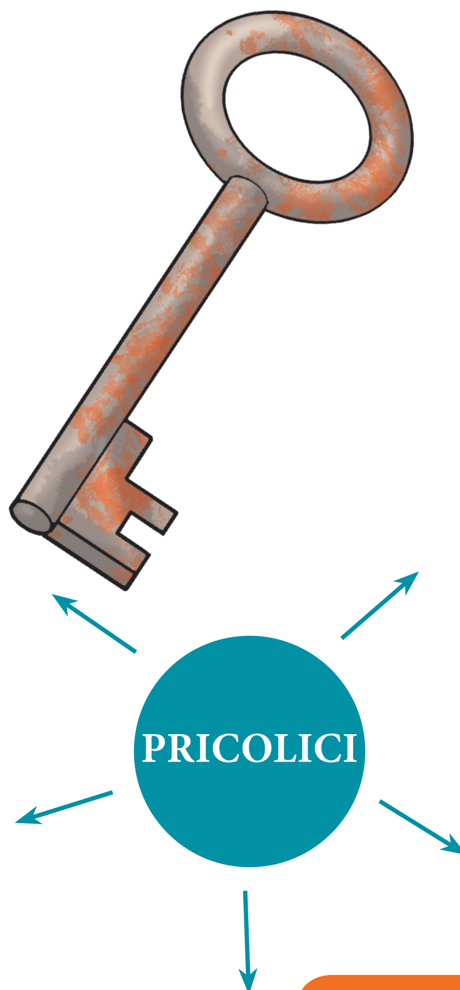
c) În secvenţa *scoate de la cingătoare un soi de ghioagă* există un cuvânt cu sens asemănător cu al cuvântului *buzdugan*.

4 Rescrie în caiet răspunsul corect pentru afirmaţiile pe care le-ai considerat greşite la exerciţiul anterior.

5 Ce crezi că este un pricolici? Copiază în caiet schema alăturată şi scrie cuvinte care-ţi vin în minte când auzi *pricolici*.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Discutaţi şi încercaţi să explicaţi de ce sunt folosite în textul dat cuvinte vechi, care au ieşit din uz sau cuvinte care aparţin limbajului popular. Puneţi întrebări profesorului!

6 Verifică răspunsurile date, căutând în **Dicţionarul explicativ al limbii române** cuvântul *pricolici*.

7 Scrie următoarea secvenţă, selectată din textul suport, înlocuind fiecare dintre cuvintele subliniate cu altul cu sens opus.

Ochii mari şi lucioşi ai Pricoliciului priveau cu groază cum Tase scoate dintr-un buzunar o cheie ruginită, aproape de două ori mai mare decât el, de care îl legă zdravăn, cu un nod dublu, tot de coadă, ca pe un breloc.

Model: Ochii *mici şi întunecaţi* ai Pricoliciului...

8 Scrie câte un cuvânt cu sens asemănător, potrivit în context, pentru fiecare dintre următoarele expresii, conform modelului:

Model: *li s-au oferit bani frumoşi* — li s-au oferit bani mulţi

a) *albia râului;*
b) *buza muntelui;*
c) *firul unui izvor.*

9 Redactează o compunere, de minimum 70 de cuvinte, în care să prezinţi o întâmplare a pricoliciului scăpat din buzunarul lui Tase folosind, pe rând, cuvintele *frumoşi, albie, buză* şi *fir* atât cu sensul din expresiile de mai sus, cât şi cu alt sens cunoscut de tine sau aflat prin consultarea dicţionarului.

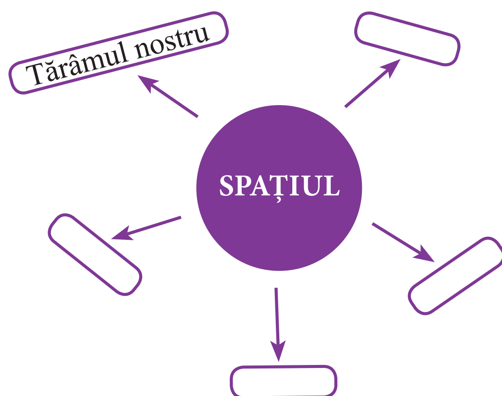
Ortografie şi punctuaţie

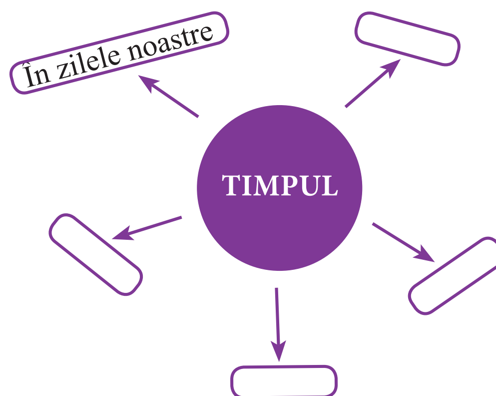
1 Explică rolul ghilimelelor în structura „*Numai făpturile de basm mai folosesc galbenii pe post de bani*“, *îşi zise Pricoliciul.*

Explorarea textului

1 Transcrie în caiet din textul **Cartea Pricoliciului** alte secvenţe care indică timpul şi spaţiul desfăşurării acţiunii, conform modelului:

Model:

2 Scrie după dictare ultimele două enunţuri ale textului. Dictarea poate fi corectată de profesor, de colegi sau de tine.

PROFESORUL RĂSPUNDE!
Discutaţi şi explicaţi importanţa faptului că textul dat este un fragment dintr-o operă. Puneţi întrebări profesorului!

3 Citeşte secvenţele de mai jos şi notează în caiet cronologia evenimentelor, folosindu-te de literele cu care sunt notate.

Model:

C)								

a) *Respiraţia lui era atât de puternică încât culcă la pământ nişte puieţi de brad din apropiere.*
b) *Începu să se caţere, tropăind din stâncă în stâncă, până la steiurile ce se zăreau de jos.*
c) *Se pomeni cu tot cu cheie într-un buzunar.*
d) *Şoferul cobora povârnişul, alunecând pe grohotiş.*
e) *Pe la jumătatea urcuşului, se opri să-şi tragă sufletul.*
f) *Scoase un soi de ghioagă cu măciulia ţintuită pe care o învârti de trei ori deasupra capului, apoi o aruncă vitejeşte în direcţia steiurilor.*
g) *Găsi aici un rest de hotdog şi se mânji cu ketchup palid importat din Conglomerat, precum şi câteva monede de aur.*
h) *Se opinti pentru a da la o parte un bolovan uriaş ce acoperea intrarea unei grote.*
i) *Găsi firul unui izvor şi începu să urce pe albia acestuia.*

4 Spune cărui personaj îi aparţine acţiunea sau trăsătura exprimată în secvenţelor date, conform modelului de mai jos:

Model: *Mi se pare mie sau grasul ăsta e, de fapt, un* - Tase

a) *Mi se pare mie sau grasul ăsta e, de fapt, un* —
b) *Scoate dintr-un buzunar o cheie ruginită* —
c) *O cheie ruginită, aproape de două ori mai mare decât el* —

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Organizaţi pe grupe, discutaţi şi încercaţi să explicaţi de ce, în construcţia acestor personaje, elementele posibile în realitate se îmbină cu elemente imposibil de întâlnit în lumea de zi cu zi. Puneţi întrebări profesorului!

d) *Ochii mari şi lucioşi* —

e) *„Numai făpturile de basm mai folosesc galbenii pe post de bani“* —

f) *Şoferul cobora povârnişul* —

g) *Respiraţia lui era atât de puternică încât culcă la pământ nişte puieţi de brad din apropiere* —

h) *Îşi iţi capul prin despărţitura largă a buzunarului ca să-şi dea seama ce se întâmplă* —

i) *Scoate de la cingătoare un soi de ghioagă cu măciulia ţintuită pe care o învârti de trei ori deasupra capului, apoi o aruncă vitejeşte în direcţia steiurilor de stâncă* —

5 Personajele aparţin universului imaginar. Ele sunt create de scriitor prin prelucrarea unui element din realitate, mergând până la construirea unei lumi în care totul este posibil. Indică, pentru fiecare secvenţă extrasă în exerciţiul de mai sus, însuşirile personajelor, precizând dacă acestea sunt fizice sau morale, posibile sau nu în lumea reală.

Secvenţă transcrisă din textul suport	Însuşire fizică a personajului	Însuşire morală a personajului	Element posibil/imposibil în realitate	
Mi se pare mie sau grasul ăsta e, de fapt, un..	*grăsun*	-	*posibil în realitate*	-

6 Citeşte cu atenţie textele de mai jos:

A. *A fost odată o pereche de oameni care n-aveau copii. Se rugau la culcare şi la deşteptare să le dea Dumnezeu un copil, că sunt bătrâni şi n-au un stâlp la bătrâneţe. Azi s-au rugat, mâine s-au rugat, până ce Dumnezeu le-a dat un copil. Când să se nască feciorul, s-a născut cu cartea-n mână.*

Părinţii căutau să-i ia cartea din mână, să i-o puie sub căpătâi, dar în zadar, el nici mort nu lăsa cartea din mână, nici ziua şi nici noaptea. Se puseră a treia zi ursitorile. Mumă-sa cu grija în spinare n-a închis ochii toată noaptea, să audă ursitorile când coboară din cer, ce noroc dau copilului!

50

Veniră ele pe vatra focului şi-l ursară ca la opt ani să-l fure un duh necurat şi părinţii să rămâie cu inima friptă. Copilul, cum începu să vorbească, începu să citească şi cine era bolnav, îi citea din carte şi îndată se înzdrăvenea, de i se duse vestea în lume că este un mare vraci. Când mai erau trei zile până să împlinească opt ani, mumă-sa dă de veste la toată suflarea din sat, să vie tot satul să se roage pentru scăparea copilului de la necuratul. S-au adunat cu mic cu mare în mânăstire, sătenii, şi se rugau să le scape vrăjitorul care ştie tot ce e pe lume! (**Copilul născut cu cartea-n mână,** text popular)

B. *De-a lungul timpului, Pricoliciul observase de la distanţă şi alte făpturi de basm care păreau să fi renunţat de bună voie la puterile lor magice. Dacă ar fi avut curiozitatea să le citească declaraţiile, scrisorile deschise şi textele ideologice din paginile ziarelor, în loc să se uite doar la poze, ar fi aflat că în zilele noastre nimeni nu mai avea chef, de fapt, să-şi mai ia în serios povestea. Bucurându-se de o aparentă libertate pe care le-o dădea acum Basmul Comercial, cele mai multe dintre personaje duceau o viaţă normală pe Tărâmul Nostru. Unele îşi găsiseră noi meserii şi refuzau să se mai întoarcă la cele vechi. Altele îşi întemeiaseră familii mixte (Scorpia de pildă se căsătorise cu un pompier) şi mergeau în fiecare zi la slujbă, ca în orice societate normală, lipsită de fantezie.*

Basmagiii ar fi catalogat aceste noi tendinţe – care nu existau în ţările Conglomeratului, unde Basmul Nou nu apăruse decât în intenţie, ca un experiment – drept asimilarea minorităţilor magice

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Literatura *fantasy* este diferită faţă de vechile poveşti, însă rădăcinile ei se află în aceste prime creații. Fantezia înseamnă imaginație. Autorii de fantezie creează lumi noi, nemaivăzute. Lumile fanteziei sunt mult diferite de realitate, ele fiind marcate de existența magiei și a creaturilor și raselor diferite de om. Lumile fanteziei sunt întemeiate pe credințe mitice, iar rasele au rădăcini în mitologiile popoarelor.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Discutaţi şi încercaţi să explicaţi posibilele diferenţe care apar, pornind de la observaţia că primul fragment aparţine unui text literar popular, în timp ce al doilea are un autor precizat, Adina Popescu. Puneţi întrebări profesorului!

în rândul populaţiei. Făpturile de basm de prin părţile noastre ar fi acceptat oricând confortul unui apartament la bloc, cu aer condiţionat, calorifere, apă caldă şi frigidere pline, în loc să hălăduiască prin codrii neprimitori, să locuiască prin cine ştie ce văgăuni sau să pornească în aventuri care să le pună viaţa în pericol doar pentru că aşa le era dat în povestea lor. E adevărat că, după Decret, ele ar fi trebuit să-şi reintre în drepturi, pentru a ajuta la Reconstrucţia Ţării. Li s-au oferit bani frumoşi ca să o facă, însă cele mai multe nu numai că au respins această idee, dar şi-au pierdut de tot urma, ascunzându-se în locuri tainice sau complăcându-se definitiv în traiul lor cât se poate de banal.

(Adina Popescu, **Cartea Pricoliciului**)

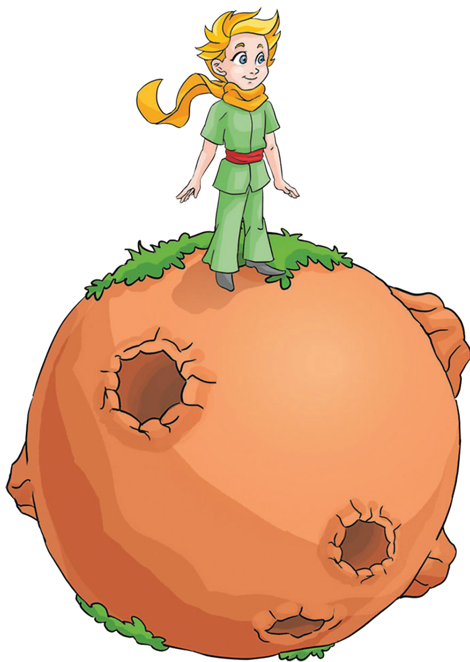
Copiază pe caiet şi completează următorul tabel transcriind secvenţe din textele date şi precizând asemănările şi deosebirile dintre Lumea Basmului Vechi şi Lumea Basmului Comercial, adică a Basmului Nou:

Lumea Basmului Vechi			**Lumea Basmului Comercial**	
Deosebiri		**Asemănări**	**Deosebiri**	
Secvenţă	**Trăsătură**	Timpul neprecizat	**Secvenţă**	**Trăsătură**
A fost odată	Timp trecut		*În zilele noastre*	Timp prezent

7 Imaginează-ţi că ai fi un personaj de poveste ascuns într-o existenţă obişnuită. Ce fel de făptură ai fi? Redactează, în 50-70 de cuvinte, o scurtă prezentare a ta, îmbinând elementele vieţii de zi cu zi cu trăsăturile unui personaj de poveste.

52

ATRIBUTUL

I.

1 Transcrie, în caiet, enunţul de mai jos şi subliniază cu o linie subiectul şi cu două linii predicatul.

Şi micul prinţ avu un mic hohot de râs drăgălaş [...].

(Antoine de Saint-Exupery, **Micul prinţ**)

2 Identifică părţile de propoziţie secundare din enunţul dat.

3 Încercuieşte, în caiet, atributele şi trasează o săgeată care să indice cuvântul determinat, conform modelului:

Şi micul prinţ avu un mic hohot de râs drăgălaş.

4 Ce părţi de vorbire sunt cuvintele pe care le determină atributul?

5 Indică ce parte de vorbire determină atributul în enunţurile de mai jos:

a) *Norii apăruţi pe cer au întunecat această zi de toamnă.*
b) *Al doilea apărut în clasă este Ionuţ.*
c) *Dumnealui, apărut pe neaşteptate la oră, este director.*

Atenţie!

• **Atributul** este partea secundară de propoziţie care determină un substantiv sau un înlocuitor/substitut al acestuia (pronume sau cuvânt care exprimă un număr).

II.

6 Alege din coloana din stânga întrebarea potrivită pentru fiecare atribut din exemplele din coloana din dreapta:

care?	• Am întotdeauna cu mine o carte de poveşti.
ce fel de?	• Basmul Adinei Popescu e altfel decât **Zâna Munţilor**.
al cui?	• Am citit deja multe pagini din basm.
câte?	• Am recitit textul **Zâna Munţilor**.

Atenţie!

Întrebările la care răspunde atributul sunt:
• care? • ce fel de? • al/a/ai/ale cui? • cât?/câtă?/câţi?/câte?

7 Citeşte enunţurile următoare şi completează în caietul tău un tabel conform modelului de mai jos:

a) *Pricoliciul îşi iţi capul prin despărţitura largă a buzunarului.* (Adina Popescu, **Cartea pricoliciului**)

b) *I-a pus în păr o cunună de crini albi, cu petale de mărgăritar.* (Hans Christian Andersen, **Zâna mării**)

Atributul	**Cuvântul determinat**	**Întrebarea la care răspunde**
largă	*despărţitura*	*ce fel de?*

8 Observă tabelul completat, precizând care atribute au în comun acelaşi cuvânt determinat.

> ***Atenţie!***
> • Un substantiv poate avea unul sau mai multe atribute. Aceste atribute pot răspunde la aceeaşi întrebare (exemplu: *Vine o ploaie rece şi deasă.*) sau pot răspunde la întrebări diferite (exemplu: *Ploaia rece a toamnei cade peste oraş.).*

9 Identifică atributul din enunţul de mai jos şi precizează pe cine determină:
Curtea şi coteţul curăţate de găinăreasă au arătat ce înseamnă hărnicia.

> ***Atenţie!***
> • Un singur atribut poate determina două sau mai multe substantive.

Punctuaţie şi ortografie

Alege varianta care explică utilizarea corectă a virgulei în enunţul: *Zâna Munţilor era o făptură harnică, frumoasă, modestă şi cuminte.*

a) separă nişte însuşiri pentru a nu fi confundate între ele;

b) desparte mai multe atribute care sunt enumerate;

c) pun în evidenţă mult mai convingător fiecare trăsătură a personajului.

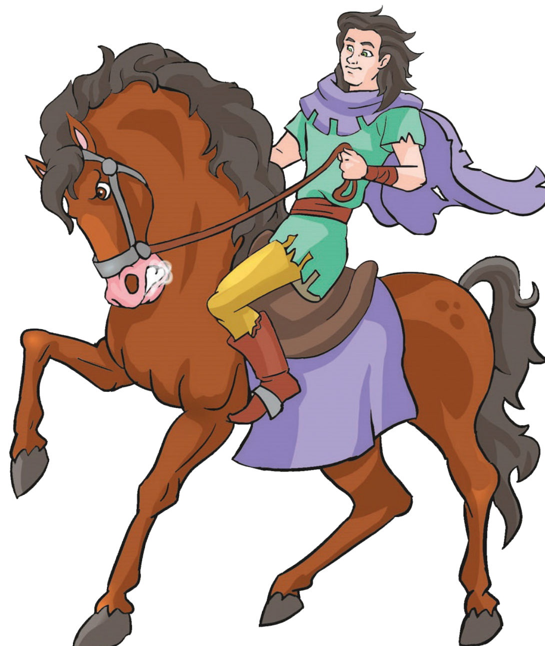
> ***Atenţie!***
> • Când în text există mai multe atribute care determină acelaşi substantiv sau substitut al acestuia, se despart prin virgulă. În asemenea situaţii, virgula are rolul de a separa atributele enumerate.

Exerciţii de aprofundare

1 Transformă propoziţiile simple de mai jos în propoziţii dezvoltate, prin adăugarea unor atribute:

Model: Vine un alai <u>*împărătesc*</u>.

a) *Vine un alai.* (adaugă un atribut)
b) *Cade lumina.* (adaugă două atribute)
c) *Hora a pornit.* (adaugă un atribut)
d) *O turturică zboară.* (adaugă trei atribute)

2 Subliniază cu o linie subiectele, cu două linii predicatele şi cu o linie punctată atributele din textul de mai jos:

În timp ce vorbea, fata îl căuta din priviri pe frumosul şi plăcutul fecior de împărat, dar în zadar… […]

Târziu, când nimeni nu mai aştepta, iată că sosi şi chipeşul fecior de împărat, cu hainele rupte şi calul spumegând.

(Petre Crăciun, **Fata cea frumoasă şi fântâna cu apă tulbure**)

3 Analizează atributele din textul următor, conform modelului dat:

Model:

Atributul	Întrebarea la care răspunde	Cuvântul determinat
lui Făt-Frumos	*ale cui?*	*sfaturilor*
multe	*câte?*	*capcane*

Mulţumită sfaturilor lui Făt-Frumos, el scăpă din multe capcane, care altuia i-ar fi venit de hac. Ajunse, în sfârşit, se măsură cu păzitorii izvorului fermecat, umplu ulciorul, veni acasă şi stropi cu apă vie trupul îngheţat al fratelui său de lapte.

Pleoapele lui Afin începură să bată, privirile îi roteau în toate părţile, braţul se ridică.

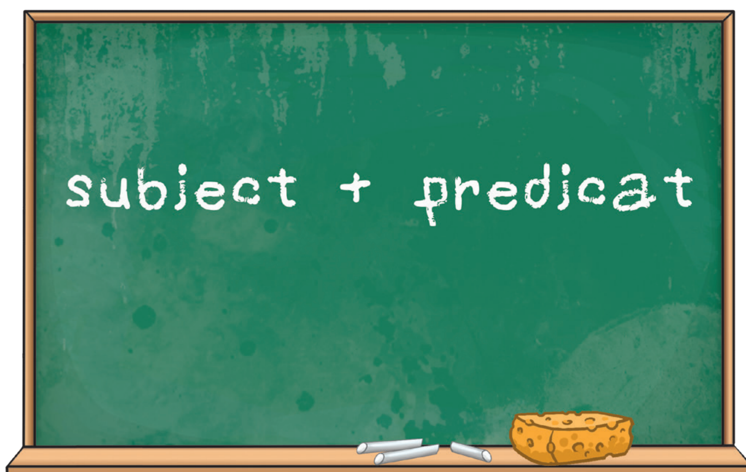
Omul de piatră îşi trecu mâna pe frunte... se frecă la ochi... se mai uită o dată împrejur, nedumerit, parcă trezit dintr-un somn îndelungat şi fără vise.

(Victor Eftimiu, **Omul de piatră**)

4 Se dă următoarea listă de cuvinte: *ochii, mari, Pricoliciului, şi, priveau, către, lucioşi, Tase, ai.*

Alege cuvinte din lista dată, fără a le schimba forma, pentru a alcătui propoziţii care să corespundă următoarelor scheme:

a) subiect + predicat;
b) subiect + atribut + predicat;
c) subiect + atribut + atribut + predicat;
d) subiect + atribut + atribut + atribut + atribut + predicat.

5 Alcătuieşte enunţuri în care substantivul *muzică* să fie determinat de:

a) Un atribut care răspunde la întrebarea *ce fel de?;*
b) Un atribut care răspunde la întrebarea *care?;*
c) Un atribut care răspunde la întrebarea *a cui?;*
d) Un atribut care răspunde la întrebarea *câtă?.*

EVALUARE

Citeşte cu atenţie textul de mai jos:

A fost odată ca niciodată; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti; de când făcea plopşorul pere şi răchita micşunele, de când se băteau urşii în coade; de când se luau de gât lupii cu mieii, de se sărutau, înfrăţindu-se; de când se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci şi nouă de oca de fier şi s-arunca în slava cerului de ne aducea poveşti;

De când se scria musca pe părete,
Mai mincinos cine nu crede.

Era odată un împărat puternic şi mare şi avea pe lângă palaturile sale o grădină frumoasă, bogată de flori, şi meşeteşugită nevoie mare! Aşa grădină nu se mai

văzuse până atunci, p-acolo. În fundul grădinei avea şi un măr care făcea mere de aur şi, de când îl avea el, nu putuse să mănânce din pom mere coapte, căci, după ce le vedea înflorind, crescând şi pârguindu-se, venea oarecine noaptea şi le fura, tocmai când erau să se coacă. Toţi paznicii din toată împărăţia şi cei mai aleşi ostaşi, pe care-i pusese împăratul ca să pândească, n-au putut să prinză pe hoţi.

(Petre Ispirescu, **Prâslea cel Voinic şi merele de aur**)

● Mai jos vei găsi trei seturi de cerinţe. Citeşte-le pe toate trei cu mare atenţie şi rezolvă doar unul dintre seturile de cerințe formulate!

1. Extrage din text patru cuvinte a căror formă nu aparține limbii standard și scrie forma lor literară. (1 punct)
2. Găseşte în text cuvinte cu acelaşi înţeles pentru: *a fost, s-ar povesti, slava, poveşti.* (1 punct)
3. Copiază din text enunţul care îl prezintă pe împărat. (1 punct)
4. Transcrie ultimele două predicate din textul dat. (2 puncte)
5. Extrage din text o expresie asemănătoare cu *făcea plopşorul pere şi răchita micşunele* şi explică, într-un text de 30-50 de cuvinte, la ce se referă această expresie. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziţiei – 0,10 p; coerenţa textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul şi vocabularul adecvate conţinutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuaţia – 0,20 p; aşezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **1 punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obţii.

1. Identifică în text o structură care arată timpul şi una care arată spaţiul acţiunii. (1 punct)
2. Formulează ideea principală din ultimul paragraf al textului dat. (1 punct)
3. Subliniază predicatul din următoarea propoziţie: *A fost odată ca niciodată.* (2 puncte)
4. Precizează o deosebire între începutul acestui text şi începutul textului **Zâna Munţilor**. (1 punct)
5. Scrie un text, de cel puţin 30 de cuvinte, prin care să explici de ce crezi că merele de aur erau furate. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziţiei – 0,10 p; coerenţa textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul şi vocabularul adecvate conţinutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuaţia – 0,20 p; aşezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **1 punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obţii.

1. Găseşte cuvinte cu înţeles opus pentru sensul din text al următoarelor cuvinte: *coapte, înflorind*. (1 punct)
2. Transcrie predicatele din ultimul enunţ al textului. (1 punct)
3. Explică de ce după cuvintele *nevoie mare* s-a pus semnul exclamării. (1 punct)
4. Subliniază atributele din secvenţa: *Era odată un împărat puternic şi mare şi avea pe lângă palaturi o grădină frumoasă*. (1 punct)
5. Scrie un text, de cel puţin 100 de cuvinte, în care să evidenţiezi trăsăturile naraţiunii. Vei avea în vedere:
   - să numeşti două elemente specifice textului narativ, prezente în textul dat; (1 punct)
   - să ilustrezi cele două elemente prin exemple extrase din text; (2 puncte)

58

- să structurezi compunerea pe cele trei părţi: introducere, cuprins şi încheiere; (0,50 puncte)
- să respecţi limita de cuvinte precizată. (0,50 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziţiei – 0,10 p; coerenţa textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul şi vocabularul adecvate conţinutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuaţia – 0,20 p; aşezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **1 punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obţii.

Universul meu familiar

LA ȘCOALĂ ȘI ACASĂ

Vizită..., de I. L. Caragiale

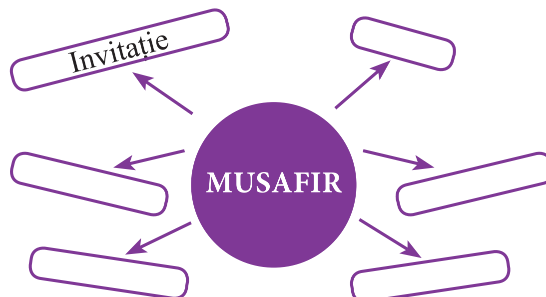
- *Narativul literar. Timp şi spaţiu. Acţiune. Personaje*
- *Verbul (I). Flexiunea. Persoana și numărul*
- *Timpul verbelor*
- *Verbul (II). Modul verbelor*
- *Timpurile simple și compuse*
- *Situaţia de comunicare*

Portretul colegei de bancă, de Mircea Sântimbreanu

- *Evaluare*

Înainte de lectură

1 Completează, în caiet, schema alăturată găsind cuvinte care au legătură cu sensul cuvântului *musafir* (ex. *invitație*)

2 Priveşte cu atenţie imaginile. Care este atitudinea potrivită a gazdei faţă de musafir?

3 Ce reguli trebuie să respecţi atunci când cineva te vizitează acasă?

Concurs

4 Ce reguli trebuie să respecte musafirul?

5 Urmează să citiţi un text intitulat **Vizită...**, de I.L. Caragiale. Ce crezi că se va întâmpla în această „vizită“? Folosind cuvinte precum: *onomastică, Ionel Popescu, ştrengar, a ierta, a servi, dulceaţă, musafir, mama, a sparge,* alcătuieşte enunţuri prin care să imaginezi ce se va întâmpla în acest text.

6 Citește integral textul **Vizită...** de Ion Luca Caragiale pentru a constata ce răspunsuri date de colegi se apropie cel mai mult de realitatea operei. Alegeţi un premiu pentru grupa câştigătoare.

Vizită...

de Ion Luca Caragiale

M-am dus de Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietenă, ca s-o felicit pentru onomastica unicului său fiu, Ionel Popescu, un copilaş foarte drăguţ de vreo opt anişori. N-am voit să merg cu mâna goală şi i-am dus băieţelului o minge foarte mare de cauciuc şi foarte elastică. Atenţiunea mea a făcut mare plăcere amicei mele şi mai ales copilului, pe care l-am găsit îmbrăcat ca maior de roşiori în uniformă de mare ţinută. După formalităţile de rigoare, am început să convorbim despre vreme, despre sorţii agriculturii — d. Popescu tatăl este mare agricultor — despre criză ş.cl. Am observat doamnei Popescu că în anul acesta nu se prea vede la plimbare, la teatru, la petreceri... Doamna mi-a răspuns că de la o vreme i se urăşte chiar unei femei cu petrecerile, mai ales când are copii.

— Să-ţi spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu, de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el; trebuie să-i fac educaţia. Şi nu ştiţi dv. bărbaţii cât timp îi ia unei femei educaţia unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educaţie!

Pe când doamna Popescu-mi expune părerile ei sănătoase în privinţa educaţiei copiilor, auzim dintr-o odaie de alături o voce răguşită de femeie bătrână:

— Uite, coniţă, Ionel nu s-astâmpără!

— Ionel! strigă madam Popescu; Ionel! vin' la mama!

Apoi, către mine încet:

— Nu ştii ce ştrengar se face... şi deştept... Dar vocea de dincolo adaogă:

— Coniţă! uite Ionel! vrea să-mi răstoarne maşina!... Astâmpără-te, că te arzi!

— Ionel! strigă iar madam Popescu; Ionel! vin' la mama!

— Sări, coniţă! varsă spirtul! s-aprinde!

— Ionel! strigă iar mama, şi se scoală repede să meargă după el. Dar pe când vrea să iasă pe uşe, apare micul maior de roşiori cu sabia scoasă şi-i opreşte trecerea, luând o poză foarte marţială. Mama ia pe maiorul în braţe şi-l sărută...

— Nu ţi-am spus să nu te mai apropii de maşină când face cafea, că dacă te-aprinzi, moare mama? Vrei să moară mama?

— Dar — întrerup eu — pentru cine aţi poruncit cafea, madam. Popescu?

— Pentru dumneata.

— Da de ce vă mai supăraţi?

— Da ce supărare!

Madam Popescu mai sărută o dată dulce pe maioraşul, îl scuipă, să nu-l deoache, şi-l lasă jos. El a pus sabia în teacă, salută milităreşte şi merge într-un colţ al salonului unde, pe două mese, pe canapea, pe foteluri şi pe jos, stau grămădite fel de fel de jucării. Dintre toate, maiorul alege o trâmbiţă şi o tobă. Atârnă toba de gât, suie pe un superb cal vânăt[1] rotat[2], pune trâmbiţa la gură şi, legănându-se călare, începe să bată toba cu o mână şi să sufle-n trâmbiţă. Madam Popescu îmi spune ceva; eu n-aud nimica. Îi răspund totuşi că nu cred să mai ţie mult gerul aşa de aspru; ea n-aude nimica.

— Ionel! Ionel!! Ionel!!! Du-te dincolo, mamă; spargi urechile dumnealui! Nu e frumos, când sunt musafiri!

Iar eu, profitând de un moment când trâmbiţa şi toba tac, adaog:

— Şi pe urmă, d-ta eşti roşior, în cavalerie.

— Maior! strigă mândrul militar.

— Tocmai! zic eu. La cavalerie nu e tobă; şi maiorul nu cântă cu trâmbiţa; cu trâmbiţa cântă numai gradele inferioare; maiorul comandă şi merge-n fruntea soldaţilor cu sabia scoasă.

Explicaţia mea prinde bine. Maiorul descalică, scoate de după gât toba, pe care o trânteşte cât colo; asemenea şi trâmbiţa. Apoi începe să comande:

— Înainte! marş!

Şi cu sabia scoasă, începe să atace straşnic tot ce-ntâlneşte-n cale.

În momentul acesta, jupâneasa cea răguşită intră cu tava aducând dulceaţă şi cafele. Cum o vede, maiorul se opreşte o clipă, ca şi cum ar vrea să se reculeagă[3] fiind surprins de inamic. Clipa însă de reculegere trece ca o clipă, şi maiorul, dând un răcnet suprem de asalt, se repede asupra inamicului. Inamicul dă un ţipăt de desperare.

— Ţine-l, coniţă, că mă dă jos cu tava!

Madam Popescu se repede să taie drumul maiorului, care, în furia atacului, nu mai vede nimic înaintea lui. Jupâneasa este salvată; dar madam Popescu, deoarece a avut imprudenţa[4] să iasă din neutralitate[5] şi să

intervie în război, primeşte în obraz, dedesubtul ochiului drept, o puternică lovitură de spadă.

— Vezi? vezi, dacă faci nebunii? era să-mi scoţi ochiul... şi-ar fi plăcut să mă omori? Sărută-mă, să-mi treacă şi să te iert!

Maiorul sare de gâtul mamei şi o sărută... Mamei îi trece; iar eu, după ce am luat dulceaţa, mă pregătesc să sorb din cafea...

— Nu vă supără fumul de tutun? întreb eu pe madam Popescu.

— Vai de mine! la noi se fumează... Bărbatu-meu fumează... şi... dumnealui... mi se pare că-i cam place.

Şi zicând „dumnealui“, mama mi-arată râzând pe domnul maior.

— A! zic eu, şi dumnealui?

— Da, da, dumnealui! să-l vezi ce caraghios e cu ţigara-n gură, să te prăpădeşti de râs... ca un om mare...

— A! asta nu e bine, domnule maior, zic eu; tutunul este o otravă...

— Da tu de ce tragi? mă-ntrerupe maiorul lucrând cu lingura în cheseaua de dulceaţă...

— Ajunge, Ionel! destulă dulceaţă, mamă! iar te-apucă stomacul...

Maiorul ascultă, după ce mai ia încă vreo trei-patru linguriţe, apoi iese cu cheseaua în vestibul.

— Unde te duci? întreabă mama.

— Viu acu! răspunde Ionel.

După un moment, se-ntoarce cu cheseaua goală; o pune pe o masă, se apropie de mine, îmi ia de pe mescioară tabacherea cu ţigarete regale, scoate una, o pune în gură şi mă salută milităreşte, ca orice soldat care cere unui ţivil să-i împrumute foc. Eu nu ştiu ce trebuie să fac. Mama, râzând, îmi face cu ochiul şi mă-ndeamnă să servesc pe domnul maior. Întind ţigareta mea, militarul o aprinde pe a lui şi, fumând, ca orice militar, se plimbă foarte grav de colo până colo. Eu nu-l pot admira îndestul, pe când mama îl scuipă, să nu-l deoache, şi îmi zice:

— Scuipă-l, să nu mi-l deochi!

Maiorul şi-a fumat ţigareta până la carton. Apoi se repede la mingea pe care i-am adus-o eu şi-ncepe s-o trântească. Mingea sare până la policandrul din tavanul salonului, unde turbură grozav liniştea ciucurilor de cristal.

— Ionel! astâmpără-te, mamă! Ai să spargi ceva... Vrei să mă superi? vrei să moară mama?

64

Dar maiorul s-a-ndârjit asupra ghiulelei săltătoare, care i-a scăpat din mână: o trânteşte cu mult necaz de parchet. Eu aduc spre gură ceaşca, dar, vorba francezului, entre la coupe et les lèvres[6]… mingea îmi zboară din mână ceaşca, opărindu-mă cu cafeaua, care se varsă pe pantalonii mei de vizită, culoarea oului de raţă.

— Ai văzut ce-ai făcut?... Nu ţi-am spus să te-astâmperi... Vezi? ai supărat pe domnul!... altadată n-o să-ţi mai aducă nici o jucărie! Apoi, întorcându-se către mine, cu multă bunătate:

— Nu e nimic! iese... Cafeaua nu pătează! iese cu niţică apă caldă!... Dar n-apucă să termine, şi deodată o văd schimbându-se la faţă ca de o adâncă groază. Apoi dă un ţipăt şi, ridicându-se de pe scaun:

— Ionel! mamă! ce ai?

Mă-ntorc şi văz pe maiorul, alb ca varul, cu ochii pierduţi şi cu drăgălaşa lui figură strâmbată. Mama se repede spre el, dar până să facă un pas, maiorul cade lat.

— Vai de mine! ţipă mama. E rău copilului!... Ajutor! moare copilul!

Ridic pe maiorul, îi deschei repede mondirul[7] la gât şi la piept.

— Nu-i nimica! zic eu. Apă rece!

Îl stropesc bine, pe când mama pierdută îşi smulge părul.

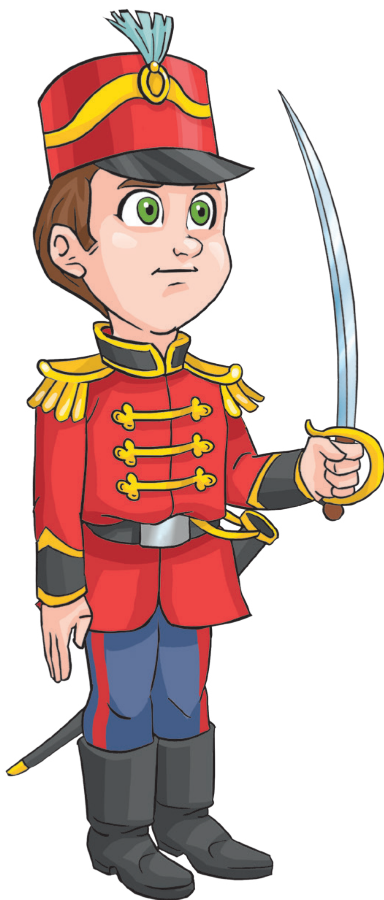
— Vezi, domnule maior? îl întreb eu după ce-şi mai vine în fire; vezi? Nu ţi-am spus eu că tutunul nu e lucru bun? Al' dată să nu mai fumezi!

Am lăsat pe madam Popescu liniştită cu scumpul ei maior afară din orice stare alarmantă, şi am ieşit. Mi-am pus şoşonii[8] şi paltonul şi am plecat. Când am ajuns acasă, am înţeles de ce maiorul ieşise un moment cu cheseaua în vestibul[9]— ca să-mi toarne dulceaţă în şoşoni.

Vocabular

[1](cal) **vânăt**, adj – sur.
[2](cal) **rotat**, adj. - (despre părul cailor) care are pete de altă culoare decât restul părului.
[3]**reculege**, vb. - a-și veni în fire, a-și recăpăta calmul, liniștea.
[4]**imprudență**, s.f. – nesocotință.
[5]**neutralitate**, s.f. – stare, atitudine neutră.
[6]**entre la coupe et les lèvres**, (fr.) – de la pahar la gură.
[7]**mondir**, s.n. - uniformă, haină militară.
[8]**şoşon**, s.m. - încălţăminte de iarnă (din pâslă, cauciuc etc.) care se poartă peste pantofi.
[9]**vestibul**, s.n. - încăpere prin care se trece pentru a intra într-un edificiu, într-o casă; hol, antreu.

I. Înțelegerea textului

Vocabular

I.

1 Reciteşte cu atenţie textul **Vizită....** de I. L. Caragiale. Identifică în text următoarele cuvinte: *onomastică, marţial, roşiori, jupâneasă, chesea, policandru.* Asociază fiecărui cuvânt explicaţia potrivită, conform modelului:

Model: a) referitor la ziua în care cineva îşi serbează numele – *onomastică.*

a) referitor la ziua în care cineva îşi serbează numele;
b) corp de elită al cavaleriei (organizarea mai veche a armatei române);
c) un obiect ornamentat, suspendat, cu mai multe braţe pentru lumânări sau becuri electrice;
d) vas mic de sticlă, de cristal sau de porţelan în care se ţine dulceaţă;
e) despre o atitudine solemn, gravă, chiar ostăşească;
f) denumire veche dată unei menajere, unei femei de serviciu într-o casă înstărită.

2 Construieşte câte o propoziţie cu fiecare dintre cuvintele explicate la exerciţiul anterior.

3 Opţional, pentru a înţelege mai bine sensul cuvintelor date la exerciţiul 1 sau al altora de care eşti interesat, consultă **Dicţionarul explicativ al limbii române** şi transcrie înţelesul acestor cuvinte pe un caiet special, conform modelului următor:

Model: *ONOMÁSTIC, -Ă, onomastici, -ce,* adj., s. f. 1. Privitor la nume proprii, în special la nume de persoane. Zi onomastică (adesea substantivat, f.); ziua numelui. 2.Totalitatea numelor proprii dintr-o limbă, dintr-o regiune, dintr-o epocă etc.

4 Citeşte fiecare dintre următoarele afirmaţii şi scrie pe caiet litera A, dacă o consideri adevărată, iar, dacă o consideri greșită, litera G.

Dicţionar de termeni esenţiali

Costumul – este o modalitate de a interacţiona vizual cu cei din jur; el reflectă nevoile materiale şi spirituale ale unei epoci, cu valorile şi modelele acesteia. Are mai multe funcţii: de protecţie a corpului uman, funcţia estetică, dar şi de comunicare; transmite, de asemenea, un mesaj despre purtător. **Costumul** reflectă raporturile sociale dintre indivizi, rolul şi puterea/poziţia unui om în ierarhia socială.

a) În secvenţa: *M-am dus de Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietenă [...]. Atenţiunea mea a făcut mare plăcere amicei mele* există o pereche de antonime.

b) Sensul în context al cuvântului *expune* din secvenţa: *doamna Popescu-mi expune părerile ei sănătoase în privinţa educaţiei copiilor* este: a aşeza un obiect, un material etc. în aşa fel încât să fie vizibil, să se poată exercita asupra lui o acţiune, o influenţă.

c) În secvenţa *În momentul acesta, jupâneasa cea răguşită intră cu tava aducând dulceaţă şi cafele. Cum o vede, maiorul se opreşte o clipă* există o pereche de sinonime.

5 Scrie răspunsul corect pentru afirmaţiile pe care le-ai considerat greşite la exerciţiul anterior.

6 Scrie, pe caiet, perechile de cuvinte cu acelaşi sens, identificate în cele două coloane de mai jos:

Model: *păreri* – opinii, concepţii

păreri	vârstnică
voce	clipă, secundă
bătrână	glas
să vă supăraţi	lămurire
explicaţie	opinii, concepţii
moment	să vă deranjaţi
	demonstraţie

Atenţie!

- **Vocabularul** reprezintă totalitatea cuvintelor dintr-o limbă.
- **Cuvântul** este unitatea de bază a vocabularului.

Dicţionar de termeni esenţiali

Casa – este considerată reprezentare simbolică a centrului lumii, asociată originii, plecărilor şi întoarcerilor; este un spaţiu dominat de feminitate şi este înţeleasă ca refugiu şi protecţie, asociată figurii materne; a te simţi acasă sau a te întoarce acasă exprimă înţelegerea casei ca loc ocrotitor, securizant, în contrast cu lumea exterioară, a primejdiilor şi a confruntărilor; pe de altă parte, este un spaţiu care reflectă identitatea proprietarilor, gustul şi valorile culturale şi morale ale acestora.

II.

1 Rescrie următoarea secvenţă, înlocuind fiecare dintre cuvintele subliniate cu un cuvânt cu sens asemănător/cu sens opus (sinonime/antonime), conform modelului:

Model:

Rescrierea secvenţei prin înlocuire cu sinonime	Rescrierea secvenţei prin înlocuire cu antonime
În momentul acesta, <u>menajera</u> cea răguşită <u>veni</u> cu tava...	*În momentul acesta, <u>coniţa</u> cea răguşită <u>ieşi</u> cu tava...*

În momentul acesta, <u>jupâneasa</u> cea răguşită <u>intră</u> cu tava <u>aducând</u> dulceaţă şi cafele. Cum o vede, maiorul <u>se opreşte</u> o clipă, ca şi cum ar vrea să se reculeagă fiind surprins de <u>inamic.</u>

Atenţie!

- **Sinonimele** sunt cuvinte care au sens asemănător, sau chiar identic, şi formă diferită (exemplu: *harnică – vrednică*).
- **Antonimele** sunt cuvinte care au formă diferită şi sens opus (exemplu: *înalt-scund*).
- Sinonimele şi antonimele sunt întotdeauna aceeaşi parte de vorbire.

2. Scrie câte un sinonim, potrivit sensului din context, pentru fiecare dintre următoarele expresii din text, după modelul dat: *cade lat, spargi urechile (dumnealui), să taie drumul, îşi smulge părul.*
Model: *cade lat* - leşină

3. Expresiile de la exerciţiul 2 sunt grupuri de cuvinte care au împreună un sens. Construieşte câte un enunţ cu sensul fiecărei expresii date. Formulează apoi enunţuri separate cu sensul obişnuit al fiecărui cuvânt din grup, conform modelului:

Enunţ cu sensul expresiei	Enunţ cu sensul independent al cuvintelor
Văzând că duşmanul înainta rapid, oştenii români au încercat să-i taie drumul lângă o strâmtoare.	*Aşezat pe pământul aspru, piticul taie drumul cu o foarfecă uriaşă.*

Atenţie!

- În limba română, există îmbinări stabile de cuvinte, numite **expresii**, cu o încărcătură afectivă şi care se folosesc îndeosebi în limba vorbită. Sensul expresiei este diferit de sensul fiecărui cuvânt care intră în alcătuirea acesteia.

4. Alege din textul **Vizită...** de I.L. Caragiale trei secvenţe în care sunt prezente cuvinte a căror formă nu aparţine limbii standard. Rescrie fiecare secvenţă, folosind forma standard, după modelul:

Formă care nu aparţine limbii standard	Formă care aparţine limbii standard
turbură grozav liniştea ciucurilor de cristal	*tulbură grozav liniştea ciucurilor de cristal*

5. Identifică în text secvenţe în care să apară cuvinte care nu se mai folosesc azi. Subliniază cuvintele identificate, conform modelului.
Model: *Jupâneasa cea răguşită intră cu tava aducând dulceaţă şi cafele.*

6 Rescrie, după modelul de mai jos, secvenţele de la exerciţiul 5, înlocuind cuvintele vechi printr-un cuvânt cu sens asemănător, folosit astăzi pentru a exprima acelaşi aspect al vieţii de zi cu zi.

Secvenţe identificate în care există un cuvânt care a ieşit din uz	Secvenţe rescrise prin înlocuire cu un cuvânt cu sens asemănător folosit astăzi
jupâneasa cea răguşită intră cu tava aducând dulceaţă şi cafele	*menajera cea răguşită intră cu tava aducând dulceaţă şi cafele*

Atenţie!
- **Vocabularul** unei limbi este format atât din cuvintele care se folosesc în vorbirea curentă, cât şi din cele care au ieşit din uz.

7 Alcătuieşte câte un enunţ cu fiecare dintre sensurile cuvântului *jupâneasă* prezentate în dreapta jos, aşa cum apar ele în definiţia de dicţionar.

Model: *Jupâneasa purta o rochie de catifea.* (*jupâneasa – boieroaica*)

8 *Salonul* era un cuvânt folosit pentru a denumi încăperea dintr-o locuinţă destinată primirii musafirilor. În următoarele secvenţe, extrase din textul **Vizită...** de I. L. Caragiale, este prezentat salonul doamnei Popescu.

Realizează pe caiet un tabel şi extrage din secvenţele de mai jos, într-o primă coloană, cuvintele care denumesc obiectele prezente în salonul din text, iar în a doua – cuvântul pe care-l foloseşti tu pentru a denumi acelaşi obiect. Poţi urmări modelul:

Model:

Obiectele din salonul doamnei Popescu	Obiectele din livingul tău
1. mese *2. foteluri*	*1. mese* *2. fotolii*

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Discutaţi despre prezenţa cuvintelor vechi în text. Puneţi întrebări profesorului despre rolul lor într-un text şi despre cum se numesc acestea.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Pornind de la ce aţi observat rezolvând exerciţiile, discutaţi despre posibilele cauze ale schimbării de sens/dispariţiei din uz a unor cuvinte. Puneţi întrebări profesorului!

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Dicţionarul explicativ al limbii române oferă următoarea explicaţie pentru cuvântul **JUPÂNEÁSĂ,** soţie de jupân (1); boieroaică. 2. (Înv.) Soţie de negustor, de om înstărit. ♦ Orăşeancă, târgoveaţă; precupeaţă. 3. (Înv.) Menajeră, femeie de serviciu într-o casă particulară; madamă.

- *El a pus sabia în teacă, salută militărește și merge într-un colț al salonului unde, pe două mese, pe canapea, pe foteluri și pe jos, stau grămădite fel de fel de jucării.*
- *După un moment, se-ntoarce cu cheseaua goală; o pune pe o masă, se apropie de mine, îmi ia de pe mescioară tabacherea cu țigarete regale.*
- *Mingea sare până la policandrul din tavanul salonului, unde turbură grozav liniștea ciucurilor de cristal.*
- *Dar maiorul s-a-ndârjit asupra ghiulelei săltătoare, care i-a scăpat din mână: o trântește cu mult necaz de parchet.*

Atenție!

- **Vocabularul** unei limbi este caracterizat de dinamism și se află într-o continuă schimbare, îmbogățindu-se permanent: unele cuvinte vechi, ce ies din uz, sunt înlocuite de altele noi, în timp ce altele continuă să fie folosite, dar își schimbă sensul sau forma.

Am învățat despre:

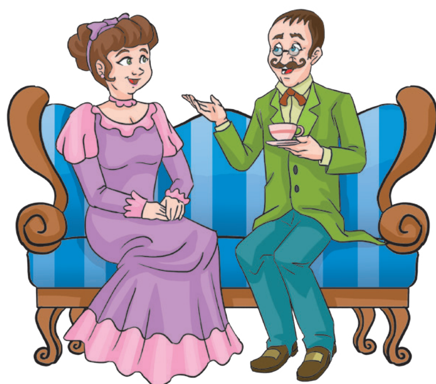
- vocabular; sensul cuvintelor
- expresii și cuvinte ieșite din uz

Notează în caietul tău și alte aspecte învățate recent.

Exerciții de aprofundare

1 Citește cu atenție secvența de mai jos extrasă din textul **Vizită...**, de I.L. Caragiale.

M-am dus de Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietenă, ca s-o felicit pentru onomastica unicului său fiu, Ionel Popescu, un copilaș foarte drăguț de vreo opt anișori. N-am voit să merg cu mâna goală și i-am dus băiețelului o minge foarte mare de cauciuc și foarte elastică. Atențiunea mea a făcut mare plăcere amicei mele și mai ales copilului, pe care l-am găsit îmbrăcat ca maior de roșiori în uniformă de mare ținută. După formalitățile de rigoare, am început să convorbim despre vreme, despre sorții agriculturii — d. Popescu tatăl este mare agricultor — despre criză ș.cl. Am observat doamnei Popescu că în anul acesta nu se prea vede la plimbare, la teatru, la petreceri... Doamna mi-a răspuns că de la o vreme i se urăște chiar unei femei cu petrecerile, mai ales când are copii.

a) Indică sinonimul potrivit pentru următoarele cuvinte din text: *unicului, i se urăște*.

b) Precizează antonimul cuvintelor: *am dus, nu se vede*.

c) Identifică cel puţin două enunţuri în care apar cuvinte ce nu mai sunt folosite în limba română de astăzi.
d) Extrage din text cel puţin două cuvinte care sunt frecvent utilizate de tine şi de cei din jurul tău, cunoscute de majoritatea vorbitorilor limbii române.
e) Construieşte două enunţuri în care unul dintre cuvintele identificate la exerciţiul anterior să aibă sensuri diferite în funcţie de context.

Punctuaţie şi ortografie

1 Pentru fiecare enunţ de mai jos, precizează care sunt semnele de punctuaţie şi ortografice folosite. Explică oral motivul folosirii acestora.

Model:

— Vezi, domnule maior?	• semn de punctuaţie – linia de dialog, virgula, semnul întrebării;

a) *îl întreb eu după ce-şi mai vine în fire;*
b) *vezi?*
c) *Nu ţi-am spus eu că tutunul nu e lucru bun?*
d) *Al' dată să nu mai fumezi!*

2 Ionel are opt anişori şi învaţă acum semnele de punctuaţie şi de ortografie. Rescriind în caiet fragmentul de mai jos, arată-i cum să le folosească în mod corect, pentru a reuşi să transmită mamei părerile sale de rău pentru năzdrăvăniile făcute!

Dragă mamă ieri a-m căzut lat deoarece am tras tutun din ţigaretele regale ale domnului am fumat ţigareta până la carton şi mam plimbat ca un adevărat maior de colo până colo dar mai târziu mia fost rău nu am vrut să te supăr nu vreau să moară mama

Comunicare orală

Joc de rol

Organizaţi-vă în echipe de câte trei, pentru a pune în scenă, improvizând, o situaţie asemănătoare celei din textul **Vizită...**. Sceneta trebuie să surprindă relaţia dintre o mamă şi un copil, în zilele noastre.

Colegii care nu sunt implicaţi în jocul de rol au statut de observatori şi pot contribui prin completarea pe caiet a unei fişe de evaluare a interpretării, fişa având calificative precum: *foarte bine*, *bine*, *slab*.

FIȘĂ DE EVALUARE

Aspectele urmărite pentru notare:	*foarte bine*	*bine*	*slab*
• *respectarea temei date;*			
• *claritatea rostirii replicilor;*			
• *adecvarea limbajului la situaţia prezentată;*			
• *potrivirea mimicii și a gesticii pentru a susține schimbul de replici imaginat;*			
• *adecvarea tonalităţii şi a volumului vocii situaţiei imaginate.*			

Carte de învățătură

Pentru a învăţa nu este nimeni prea tânăr sau prea bătrân.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Educaţie – un ansamblu de mijloace prin care oamenii dobândesc însuşiri morale, fizice, intelectuale; a educa – a forma pe cineva prin educaţie.

DEZBATERE

Formați două grupe de câte trei elevi. Una dintre grupe va susţine timp de zece minute teza (ideea) că părinţii trebuie să lase copiii să facă tot ce vor, iar cealaltă grupă, tot în zece minute, va aduce argumente la teza că părinţii trebuie să dojenească copiii atunci când greşesc. După dezbatere, ceilalţi elevi vor vota:
1) Dacă este bine ca părinţii să lase copiii să facă mereu ce vor.
2) Care dintre cele două grupe a susţinut mai convingător teza sa.

II. Lectura și explorarea textului

1. Reciteşte textul pe roluri.
2. Exprimă, printr-un enunţ exclamativ, o stare pe care ţi-a produs-o lectura pe roluri.
3. Formulează un enunţ interogativ pe care i l-ai adresa doamnei Popescu.
4. Reciteşte prima replică a doamnei Popescu şi identifică un cuvânt-cheie.
5. Alcătuieşte un enunţ asertiv, incluzând titlul şi autorul textului.
6. Citește secvența și alege varianta care arată atitudinea musafirului: *Pe când doamna Popescu-mi expune părerile ei sănătoase în privinţa educaţiei copiilor:*
   a) admiraţie; b) compasiune; c) ironie; d) indiferenţă.

7 Formulează, într-un enunţ, tema textului **Vizită...** de I. L. Caragiale, preluând una dintre ideile de mai jos:
- armonia în familie;
- consecinţele proastei educaţii date copiilor;
- răsplătirea unui copil cuminte cu cadouri;
- activităţi comune ale copiilor şi ale adulţilor.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Culege informaţii despre I. L. Caragiale. Alcătuieşte o listă cu trei dintre cele mai importante lucruri pe care crezi că ar trebui să le ştii despre autor.

Narativul literar (I)

Timp și spațiu

1 Identifică în primul paragraf al textului **Vizită...** de I.L. Caragiale un cuvânt/grup de cuvinte care arată timpul acţiunii.

2 Compară cuvântul/grupul de cuvinte extras cu formula *A fost odată...* prin care este redat timpul în textul **Zâna Munţilor**. Ce observi?

3 Precizează ce legătură există între timpul acţiunii şi motivul vizitei la familia Popescu.

4 Transcrie din lista de mai jos doar îmbinările de cuvinte care arată locul acţiunii: *de Sf. Ion, în camera lui Ionel, un copilaş foarte drăguţ într-un colţ al salonului, în vestibul, în faţa casei.*

5 Pornind de la lista obţinută, formulează un enunţ referitor la locul acţiunii din textul **Vizită...** de I.L. Caragiale.

6 Extrage din text două grupuri de cuvinte care redau detalii legate de interiorul salonului doamnei Popescu.

7 Adaugă, folosindu-ţi imaginaţia, încă trei-patru detalii care să completeze imaginea salonului doamnei Popescu.

Acțiune

1 Alege varianta care arată ce se petrece în primul moment al vizitei:
a) doamna Popescu şi musafirul discută pe diverse teme;
b) Ionel intră în conflict cu jupâneasa;
c) Ionel varsă cafeaua.

2 Identifică fragmentul care ilustrează ideea aleasă de tine.

3 Găseşte în text expresia care arată trecerea la altă secvenţă.

4 Împarte întregul text în fragmente care conţin secvenţe distincte şi formulează pentru fiecare ideea principală, realizând planul simplu de idei.

5 Stabileşte etapele acţiunii corespunzătoare ideilor principale.

Comunicare orală

ŞTAFETA POVESTITORILOR!

Organizaţi o ştafetă. În cadrul acesteia, povestiţi oral textul literar **Vizită…** de I. L. Caragiale, urmărind înlănţuirea cronologică a secvenţelor, aşa cum reies ele din planul simplu de idei.

Primul elev va povesti prima secvenţă, apoi va spune numele unui coleg, care va povesti următoarea secvenţă etc. Elevii care nu participă la ştafeta povestitorilor vor acorda note, având în vedere felul cum s-a realizat povestirea, luând în considerare corectitudinea exprimării, atenţia la detalii şi fidelitatea faţă de text, ţinuta povestitorului, expresivitatea exprimării, captarea atenţiei publicului etc.

Personaje

1. Precizează care sunt personajele din textul **Vizită…** de I. L. Caragiale.

2. Scrie în dreptul fiecărui personaj literele corespunzătoare statutului său.

1. Ionel –	A) Mama unui unic fiu, soţia unui mare agricultor
2. Doamna Popescu –	B) Prietenul familiei Popescu
3. Musafirul –	C) Un băiat de opt ani, care a rămas repetent
4. Jupâneasa –	D) Un băiat foarte răsfăţat care îşi aniversează onomastica
	E) Servitoarea/menajera familiei Popescu.

3. Transcrie dintre enunţurile de mai jos, referitoare la personaje, doar pe cele adevărate:
   - Personajul susţine acţiunea într-un text narativ.
   - Personajele sunt persoane din realitate.
   - Personajele unui text literar nu sunt întotdeauna oameni.
   - Personajul ilustrează întotdeauna calităţi umane, niciodată defecte.

4. Scrie, în caiet, enunţul corect pentru fiecare dintre variantele pe care le-ai considerat greşite la exerciţiul anterior.

Narativul literar (II)

I.

1. Completează, pe caiet, următorul enunţ asertiv cu termenii care lipsesc:

Naraţiunea conţine o succesiune de —, la care iau parte —, iar faptele sunt plasate în — şi spaţiu.

2. Motivează, în minimum 30 de cuvinte, că **Vizită...,** de I. L. Caragiale, este text narativ.

II.

1. Împarte pagina caietului în două coloane şi scrie în prima coloană două-trei caracteristici pe care le ai în comun cu Ionel Popescu.
2. Scrie pe coloana a doua caracteristici prin care te diferenţiezi de acesta.
3. Exprimă-ţi părerea cu privire la faptul că I. L. Caragiale selectează pentru textul său elemente care pot exista în realitate, dar adaugă elemente imaginare.

Atenţie!

• Într-un text literar, autorul pleacă de la elemente din realitate pe care le selectează pentru a crea un univers imaginar propriu viziunii sale despre lume. Un text literar care are la bază naraţiunea se numeşte **text narativ**.

III.

1. Alege varianta care exprimă, în opinia ta, ce a intenţionat autorul să transmită prin faptele şi prin personajele imaginate:
   - Să sublinieze cât timp îi ocupă unei mame creşterea unui copil;
   - Să evidenţieze cât de ospitalieri sunt românii;
   - Să arate isteţimea unor copii de vârste mici;
   - Să ironizeze urmările proastei educaţii.

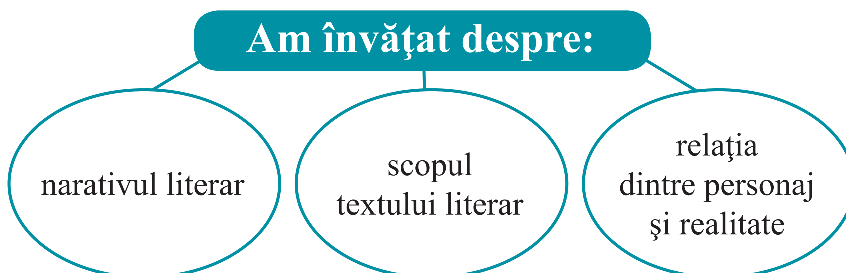

2. Prezintă oral ce impresii/sentimente ţi-a provocat lectura acestui text.
3. Ce aspecte din text ţi-au provocat o anumită atitudine?

Atenţie!

• Prin scrierea unui **text narativ literar**, autorul îşi propune să impresioneze şi să emoţioneze cititorii, exprimând propriile gânduri, idei şi sentimente, dar indirect, prin intermediul personajelor şi al acţiunii.

4. Scrie un text, de cel puţin 50 de cuvinte, în care să prezinţi ce „lecţie“ învaţă un cititor-copil din textul narativ literar **Vizită...**, de I. L. Caragiale. Vei integra în textul tău termenii *autor, personaj, acţiune.*

VERBUL (I)

Flexiunea verbului

1 Notează în caietul tău, conform tabelului, forma de dicţionar a următoarelor cuvinte din textul **Vizită...**, de I. L. Caragiale.

Model:

1		2		3		4	
a	b	a	b	a	b	a	b
Forma din text	**Forma de dicţionar**	**Forma din text**	**Forma de dicţionar**	**Forma din text**	**Forma de dicţionar**	**Forma din text**	**Forma de dicţionar**
despre	*despre*	*vezi*	*(a) vedea*	*sănătoase*	*sănătos*	*maiorului*	*maior*
pe		*zic*		*răguşită*		*jupâneasă*	
în		*vino*		*regale*		*ciucuri*	
cu		*ieşise*		*bun*		*domnul*	

2 Observaţi deosebirile care există între aceste cuvinte. Care credeţi că este cauza?

Atenţie!

• Unele cuvinte au o singură formă, cea din dicţionar (exemplu: *despre, pe, cu* etc.). Celelalte îşi schimbă forma în funcţie de relaţia cu celelalte cuvinte dintr-un enunţ.

• Fenomenul prin care unele cuvinte îşi schimbă forma în comunicare se numeşte **flexiune**.

3 Revezi lista de cuvinte din coloana 2.a. Ce exprimă ele?

4 Rescrie textul de mai jos în caiet şi completează spaţiile libere cu unul dintre verbele următoare, la persoana şi numărul cerute de context: *a ieşi, a fi, a zice, a zbiera, a putea, a speria.*

– *Goe! maică! Acolo **eşti** ?*

– *Da!*

– *Aide! __ mam' mare, __ odată! Ne-ai__ .*

– *Nu ___! __ Goe dinăuntru.* (I.L.Caragiale, **D-l Goe...**)

Atenţie!

• **Verbul** este partea de vorbire care arată acţiunea, starea sau existenţa.

• Verbul îşi modifică forma în funcţie de **persoană, număr** şi **timp**, fiind, aşadar, o **parte de vorbire flexibilă**.

Persoana şi numărul verbului

1 Citeşte următoarele fragmente din opera **Vizită...**, de I. L.Caragiale, şi apoi răspunde întrebărilor:

A. *M-am dus de Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietenă, ca s-o felicit pentru onomastica unicului său fiu, Ionel Popescu, un copilaş foarte drăguţ de vreo opt anişori. N-am voit să merg cu mâna goală şi i-am dus băieţelului o minge foarte mare de cauciuc şi foarte elastică.*

a) Cine povesteşte întâmplările? La ce persoană?

b) Despre cine se vorbeşte?

B. *— Să-ţi spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu, de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el.*

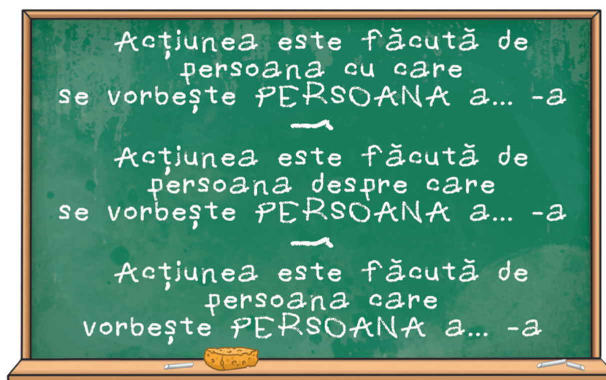
a) Cine vorbeşte? Ce persoană a verbului indică prezenţa vorbitorului?

b) Cine ascultă? Ce persoană a verbului indică prezenţa ascultătorului?

Atenţie!

- Verbul are **trei persoane** (persoana I, persoana a II-a şi persoana a III-a).
- În actul comunicării dialogate, vorbitorul (emiţătorul) este cel care transmite un mesaj ascultătorului (receptorul).

2 Notează pe caiet persoana potrivită pentru ca tabla să fie completă:

3 Scrie, în caiet, formele potrivite ale verbelor din paranteze, indicând persoana şi numărul fiecăruia. Ai în vedere modelul:

Model:

Noi **<u>am citit</u>** (a citi) şi alte texte scrise de I.L.Caragiale. *Am citit – persoana I, numărul plural*.

- Goe _____ *(a fi)* un copil nepoliticos.
- Astăzi, tu _____ *(a merge)* la cinema să vezi filmul Vizită.
- Cu toţii _____ *(a râde)* de isprăvile lui Ionel.
- Eu întotdeauna _____ *(a oferi)* cărţi prietenilor mei.
- Pesemne că voi _____ *(a cânta)* la tobă rar.

Atenţie!

- Verbul are două numere: **singular şi plural**.

Timpul verbelor

I.

1 Copiază pe caiet coloanele de mai jos şi uneşte fiecare verb cu îmbinarea de cuvinte potrivită:

a) va vizita	1. castelul, acum două săptămâni
b) vizitează	2. castelul, în timp ce noi vorbeam.
c) vizita	3. castelul, peste două săptămâni
d) vizitase	4. castelul, acum, în timp ce vorbim.

2 Explică alegerea făcută, precizând timpurile verbale, aşa cum ţi le aminteşti din clasele anterioare.

Atenţie!
Timpurile verbului sunt:
- trecut (acţiunea se desfăşoară înaintea momentului vorbirii);
- prezent (acţiunea se desfăşoară simultan cu momentul vorbirii);
- viitor (acţiunea se desfăşoară după momentul vorbirii).

3 Selectează verbele din textul următor și grupează-le într-un tabel asemănător modelului, în funcție de timpul desfășurării acțiunii)

Stau câteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre pe când începusem și eu, drăgăliță-Doamne, a mă ridica băiețaș la casa părinților mei, în satul Humulești, din târg drept peste apa Neamțului; sat mare și vesel, împărțit în trei părți, care se țin tot de una: Vatra satului, Delenii și Bejenii. [...]

Și mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: „Ieși, copile cu părul bălan, afară și râde la soare, doar s-a îndrepta vremea“ și vremea se îndrepta după râsul meu... (Ion Creangă, **Amintiri din copilărie**)

Model:

TRECUT	PREZENT	VIITOR
erau	*stau*	

II.

1 Citește cu atenție fragmentul următor din textul **Vizită...** de I. L. Caragiale și identifică timpul verbal care predomină:

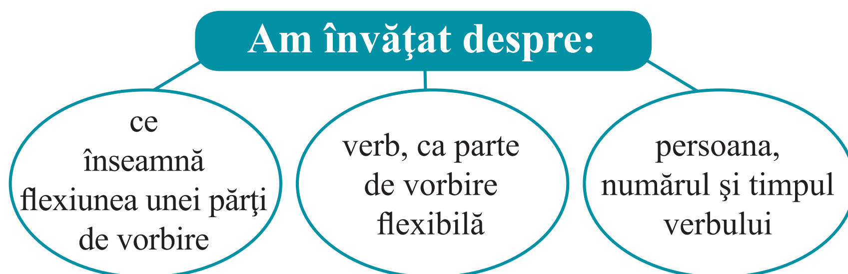
Şi cu sabia scoasă, începe să atace straşnic tot ce-ntâlneşte-n cale. În momentul acesta, jupâneasa cea răguşită intră cu tava aducând dulceaţă şi cafele. Cum o vede, maiorul se opreşte o clipă, ca şi cum ar vrea să se reculeagă fiind surprins de inamic. Clipa însă de reculegere trece ca o clipă, şi maiorul, dând un răcnet suprem de asalt, se repede asupra inamicului. Inamicul dă un ţipăt de desperare.

Rescrie textul, trecând toate verbele la timpul trecut.

Model: *Şi cu sabia scoasă, a început să atace straşnic tot ce-a întâlnit în cale.*

Atenţie!

• Într-un text narativ, verbele la timpul prezent (prezentul narativ) au rolul de a dinamiza acţiunea.

Exerciții de aprofundare

1 Modifică forma următoarelor verbe, trecându-le la persoana a II-a, numărul plural, timpul trecut: *alerg, va scrie, ştim, vom ierta, așază, scrii.*

2 Trece la timpul viitor verbele dintre paranteze:

Mama *(a ști)* despre toate acestea și speranțele ei *(a crește)*, firave la început, tot mai puternice apoi. Eu nu *(a înșela)* aşteptările ei. Însă, întotdeauna, ceilalți *(a avea)* ceva de spus împotrivă.

3 Analizează verbele din textele următoare, după modelul dat.

Model: *am găsit* → persoana I, numărul singular, timpul trecut

A. *Acasă am găsit nămeţi mari de zăpadă şi un ger de douăzeci de grade. Îmi place iarna, îmi place pentru că oricât era gerul de aspru, mie acasă îmi era cald şi bine. E plăcut într-o zi senină şi geroasă să-ţi pui scurta blăniţă şi pâslarii*

79

şi să-ţi cauţi de lucru prin grădină sau prin curte, sau să citeşti ceva, într-o odaie bine încălzită, sau să stai în faţa căminului, în biroul tatălui tău, sau să faci o baie. Numai că dacă nu ai în jurul tău nici mamă, nici soră sau copii, serile de iarnă sunt cam pustii şi par grozav de lungi şi triste. [...] *Înainte nu-mi plăceau musafirii, acum însă eram fericit să-i văd* [...]. (A.P. Cehov, **Ariadna**)

B. *Cea mai mare parte a vieţii sale, omul cel ciudat şi-o petrecea acolo, îngrijind cu o neistovită dragoste fiece firişor de iarbă şi totuşi nimeni nu văzuse pe dinăuntru acest mic paradis, adică vom vedea numaidecât că aproape nimeni.* (Magda Isanos, **Toto**)

Alege şi rezolvă

Alege unul dintre textele de mai jos, indicând în scris persoana, numărul şi timpul verbelor.

Model: *plânge* → verb, persoana a III-a, numărul singular, timpul prezent

a) *Unul plânge, altul vrea mâncare şi răstoarnă totul prin bucătărie, în căutarea zahărului. Le-am dat dulceaţă, dar zic că de la pâine cu dulceaţă îi ustură stomacul. Am văzut la cineva, mai sărac decât noi, cum lua felii de pâine, le uda la robinet şi le muia apoi în zahăr.*

De atunci copiii vor numai pâine cu zahăr şi-l udă, şi mă enervează. (Liliana Corobca, **Kinderland**)

b) *Vine fata alintată*
– Mamă, coase-mi ciorăpiorul!
Dar măicuţa, supărată,
A luat-o mai cu zorul:

Uite ac şi uite aţă.
Nu mai eşti fetiţă mică,
Ia împunge – şi te-nvaţă –
Să mai coşi şi singurică!

(Otilia Cazimir, **Fetiţa alintată**)

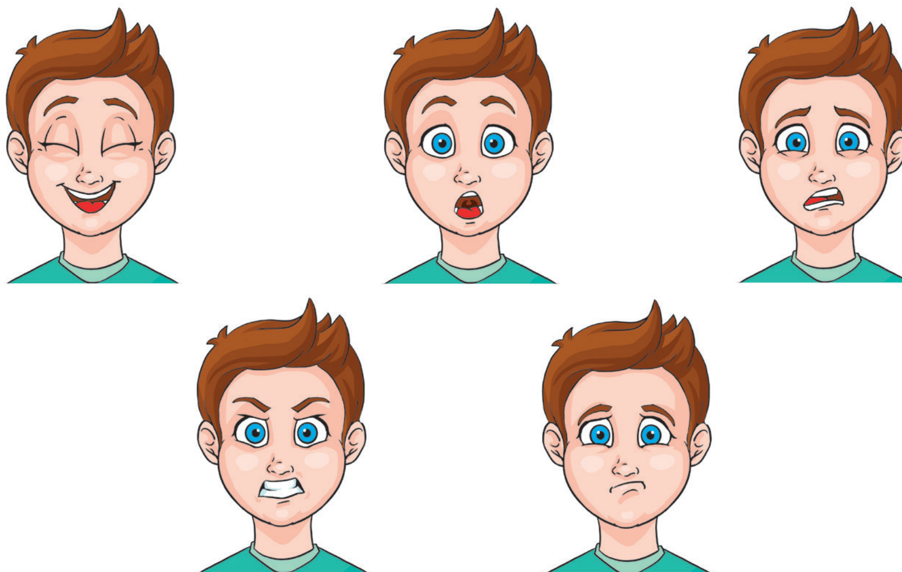
III. Explorarea textului. Semnificații

1 Uită-te cu atenție la imaginea alăturată și explică oral scena surprinsă.

80

2 Cum apreciezi comportamentul lui Ionel? În formularea răspunsului bazează-te pe una dintre imaginile următoare. Motivează oral alegerea.

3 Reciteşte textul. Umăreşte cu atenţie caracteristici, atitudini ale personajelor în relaţiile dintre ele. Notează, pe caiet, aceste caracteristici, conform modelului:

Model:

Mama – *atentă*	↔	Ionel – *obraznic*
Doamna Popescu	↔	Musafir/povestitor
Coniţa	↔	Jupâneasa
Ionel	↔	Musafir/povestitor

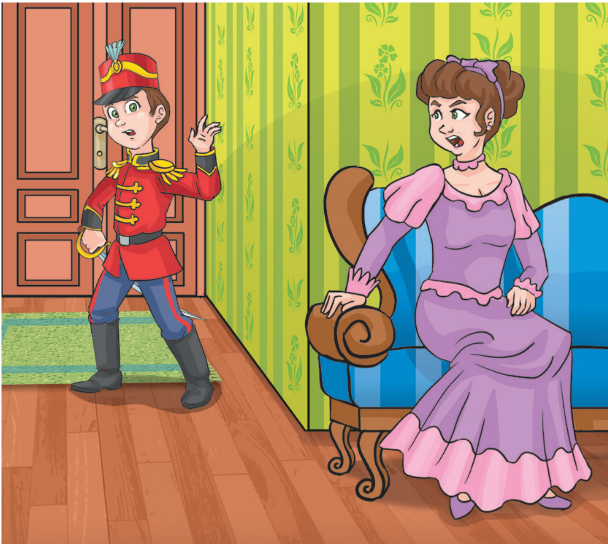
4 Scrie după dictare schimbul de replici dintre madam Popescu şi musafir, de la pagina 63. Dictarea poate fi corectată de un profesor, de un coleg sau de tine.

5 Stabileşte, în funcţie de rolul avut în acţiune, ce fel de personaj ilustrează fiecare dintre participanţii la acţiune: personaj principal, secundar, episodic.

6 La începutul şi la sfârşitul vizitei, musafirul se referă la gazdă numind-o *doamna Maria Popescu, o veche prietenă*. Pe parcursul textului, o numeşte *mama copilului*. Explică, în 2-3 propoziţii, aceste schimbări.

7 Interpretează împreună cu alți colegi din clasă următoarea scenă din text:

— *Să-ți spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu, de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el; trebuie să-i fac educația. Și nu știți dv. bărbații cât timp îi ia unei femei educația unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educație!*

Pe când doamna Popescu-mi expune părerile ei sănătoase în privința educației copiilor, auzim dintr-o odaie de alături o voce răgușită de femeie bătrână:

— Uite, coniță, Ionel nu s-astâmpără!

— Ionel! strigă madam Popescu; Ionel! vin' la mama!

Apoi, către mine încet:

— Nu știi ce ștrengar se face... și deștept...

Fragmentul surprinde opinia doamnei Popescu privind educaţia copilului. Alege dintre variantele de răspuns pe cea pe care o consideri corectă şi noteaz-o pe caiet:

- mama băiatului este preocupată de educaţia copilului şi afirmă că se ocupă mult de el;
- Ionel este un copil neastâmpărat şi, deşi este certat, nu se cuminţeşte;
- mama nu îi face cu adevărat educaţie;
- altă variantă.

8 Explică, în 3-4 rânduri, atitudinea doamnei Popescu evidențiată în scena următoare, extrasă din textul **Vizită...**:

— Nu vă supără fumul de tutun? întreb eu pe madam Popescu.

— Vai de mine! la noi se fumează... Bărbatu-meu fumează... și... dumnealui... mi se pare că-i cam place.

Și zicând „dumnealui“, mama mi-arată râzând pe domnul maior.

— A! zic eu, și dumnealui?

— Da, da, dumnealui! să-l vezi ce caraghios e cu țigara-n gură, să te prăpădești de râs... ca un om mare...

9 În ciuda existenței dialogului între personaje, unele replici ale mamei nu transmit informații, ci mimează comunicarea. Selectează o astfel de replică și motivează oral alegerea făcută.

10 Singurul care ia atitudine în raport cu faptele copilului este musafirul. Identifică în text replica respectivă.

11 Numeşte, discutând cu colegul/colega de bancă, tema textului **Vizită...**

Atenţie!

- În textul narativ **Vizită...** de I. L.Caragiale, evenimentele redate sunt imaginare, chiar dacă personajele sunt inspirate din realitate, iar faptele pot părea reale.

Alege și rezolvă

1 Scrie în caiet afirmaţiile pe care le consideri adevărate. Justifică oral alegerea făcută:

- Putem întâlni în realitate evenimente asemănătoare celor din textul **Vizită...** de I. L. Caragiale.
- În textul literar, evenimentele redate nu sunt imaginare, ci reale.
- Musafirul nu este acelaşi cu autorul textului.
- Musafirul este prezent în textul literar, iar autorul există în realitate.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Scrie, în caiet, câteva observații personale cu privire la diferențele dintre autor și povestitor, pe baza exercițiilor anterioare. Dacă ai dificultăți, pune întrebări profesorului!

2 Citește, cu atenție, următoarele texte. Notează pe caiet literele care identifică enunţul împreună cu unul dintre semnele: semnul √ **(bifă)** pentru ceva ce știi, semnul **- (minus)** pentru un aspect cu care nu ești de acord, semnul + **(plus)** pentru informații noi, semnul **? (semnul întrebării)** atunci când nu ai înțeles informația transmisă și ai nevoie de clarificări:

A. ***Cum recunoști bunele maniere la un școlar?***

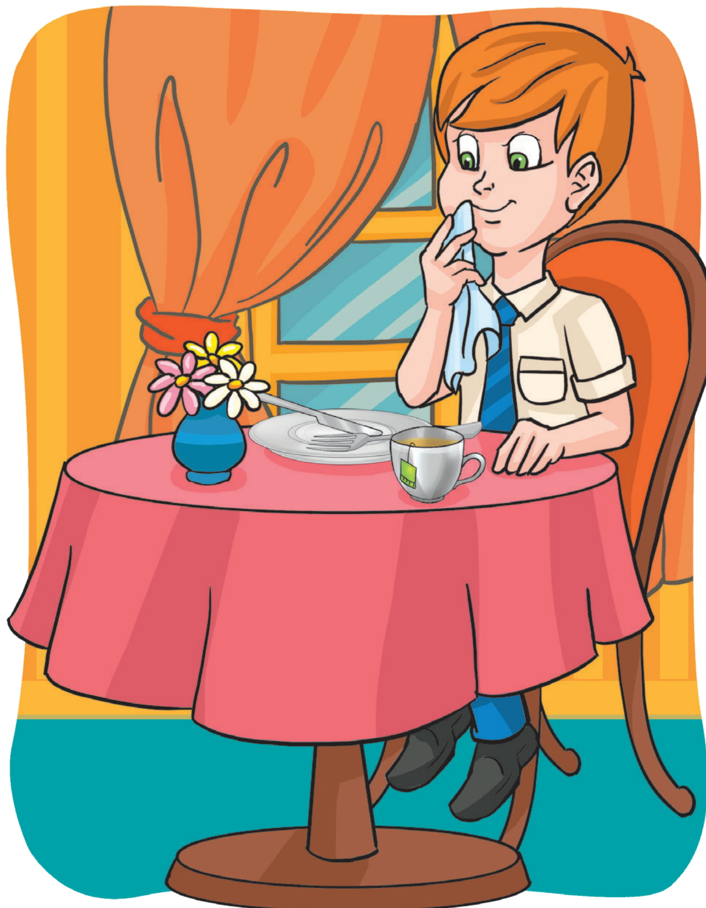
a) folosește deseori cuvintele: *„mulțumesc“*, *„te rog“*, *„cu plăcere“*, *„îmi pare rău“*, în funcție de situație;

b) deseori, chiar dacă nu este de acord cu ceea ce se vorbește, preferă să îi lase pe ceilalți să termine ce au de spus, după care își spune și el părerea;

c) manifestă respect față de persoanele în vârstă din familie și din afara ei;

d) știe să își ceară scuze, să ceară permisiunea și să ofere cadouri;

e) are un comportament adecvat la școală, față de colegi și cadre didactice.

B. ***Cum dezvolți bunele maniere la școlar?***

a) *Învață-l formule de politețe. Explică-i situațiile în care le poate utiliza.*

b) *Vorbește-i despre dreptul la replică.Dar şi că este important să îi ascultăm pe ceilalţi atunci când vorbesc, fără a-i întrerupe.*

c) *Vorbește-i despre comportamentele specifice unor situații sociale — de exemplu, vorbește-i despre bunele maniere la masă sau la restaurant. Explică-i cum ar fi bine să procedeze în mijloacele de transport în comun – să cedeze locul persoanelor în vârstă, să păstreze liniștea etc. Învață-l cum să ceară scuze, cum să ceară permisiunea și cum să ofere și să primească cadouri.*

d) *Atenție la comportamentul pe care tu, ca părinte, îl manifești de față cu copilul tău: arată respect, apreciere, fii dispus să îi ajuți pe cei din jur, nu vorbi urât, cere scuze copilului atunci când greșești.*

(*http://www.suntparinte.ro* – **Ne purtăm cu maniere?**)

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Medierea – este o formă alternativă de rezolvare a disputelor între două sau mai multe părți ce doresc să ajungă la o înțelegere, cu ajutorul unei terțe persoane, specializate în calitate de mediator, în condiții de neutralitate, imparțialitate și confidențialitate.

3 ***Fii mediator!*** Alege două personaje din **Vizită...** de I. L. Caragiale cărora le-ai recomanda o revizuire a comportamentului lor. Formulează enunţuri în care să le explici pe rând ce fac greșit și cum ar trebui să procedeze.

Pentru a fi convingător în fața colegilor, fii atent la următoarele aspecte:

- imparțialitate, neutralitate;
- găsirea argumentelor potrivite în explicaţii;
- intensitatea vocală, intonație, tempoul vorbirii (elemente paraverbale);
- mimică, poziție corporală, contact vizual (elemente nonverbale).

4 Atât în literatura română, cât și în cea universală există multe scrieri în care personajele sunt copii năzdrăvani, neascultători, care învață, treptat, valorile lumii în care trăiesc. Citește următorul fragment din cartea **Mary Poppins** de P.L. Travers și scrie prin ce se aseamănă și prin ce se deosebesc cei doi copii, cel din **Mary Poppins** și cel din **Vizită...** de I.L. Caragiale:

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Dacă dorești să descoperi mai mult, citește integral **Mary Poppins** de P.L. Travers.

Doamna Brill, bucătăreasa, făcea în bucătărie pesmeți pentru ceai.

- Nu, domnișorule, îi spuse ea, nu poți linge castronul. Încă nu este gol.

Auzind aceasta, Michael își făcu vânt și o izbi pe doamna Brill, cu atâta putere în fluierul piciorului, încât aceasta scăpă din mână făcălețul și începu să se vaiete.

Comunicare orală

ŞTAFETA POVESTITORILOR! *Saloanele lui Ionel*

Citiţi definiţia cuvântului *salon*. Imaginaţi-vă că Ionel, băiatul răsfăţat şi neascultător, părăseşte casa fără a anunţa pe cineva. Povestiţi întâmplările neaşteptate prin care trece băiatul, ajungând, pe rând, în câte un tip de salon.

Primul copil va povesti ce se întâmplă în primul salon, apoi va spune numele unui coleg, care va povesti întâmplările din al doilea salon etc.

Copiii care nu participă la ştafeta povestitorilor vor acorda note după ce vor face aprecieri despre felul cum s-a realizat povestirea, luând în considerare criterii precum: corectitudinea exprimării, capacitatea de a imagina, atenţia la detalii, captarea atenției colegilor etc.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

SALÓN, saloane, s. n.
1. Încăpere într-o locuință destinată primirii musafirilor.
2. Sală în care au loc festivităţi, baluri, serbări publice etc.
3. Sală în care se organizează expoziţii periodice de pictură, sculptură etc.
4. Reuniune cu caracter cultural, artistic, monden etc.
5. Cameră cu mai multe paturi, în care sunt ţinuţi şi îngrijiţi bolnavii într-un spital.

Fii creativ!

PROIECT
HAI LA TEATRU!

Realizează, împreună cu ceilalți colegi, un proiect în care să interpretați diverse scene din textul **Vizită...** de I. L. Caragiale. Stabiliți scene scurte care pot fi interpretate și rolurile pentru fiecare participant la scenă. Învățați rolurile, timp de o săptămână. Puteți purta ținute potrivite perioadei în care a fost scris textul, respectiv începutul secolului al XX-lea.

Invitați la teatru și alți elevi, profesori sau părinți!

Dacă decizi să realizezi acest proiect, cere ajutorul profesorului/profesoarei.

Am învăţat despre:

- fapte inspirate din realitate în textul literar
- relaţiile dintre personaje

VERBUL (II)
Modul verbelor

1 Precizează, oral, cum consideri acţiunea exprimată de verbul *a vizita* (alege între următoarele variante: sigură/posibilă).

Model: *Te vizităm mâine.* – acţiune sigură

Atenţie!

- **Modul** este o categorie gramaticală specifică verbului, care indică raportarea la realitate a acţiunii, a întâmplării sau a stării exprimate de verb; este forma pe care o ia verbul pentru a indica cum consideră vorbitorul acţiunea: sigură/reală; posibilă/realizabilă; dorită/depinzând de o condiţie; impusă/un îndemn.

2 Indică persoana verbului din cele patru enunţuri formulate mai sus.

3 Precizează tipul enunţului „Vizitează-ne mâine!“, alegând din următoarea listă: *asertiv, interogativ, exclamativ, imperativ*. Motivează alegerea.

4 Ce funcţie sintactică are verbul *a vizita*, în cele patru enunţuri?

Atenţie!

- Dacă un verb îşi modifică forma în funcţie de persoană şi are funcţia sintactică de predicat, el este la un **mod personal/predicativ**.

5 În exemplele următoare, verbele sunt la persoana a II-a, timpul prezent. Ce diferenţe observi privind forma lor şi tipul de acţiune exprimată?

Citeşti când vrei.
Acţiunea este...

Citeşte!
Acţiunea este...

Atenţie!

- Când un verb exprimă o acţiune sigură/reală, se află la modul **indicativ**.
- Când, printr-un verb, vorbitorul adresează un îndemn, un ordin sau o poruncă, verbul este la modul **imperativ.**

6 Transcrie în caietul tău enunţurile de mai jos şi completează spaţiile libere:

Indicativul şi imperativul sunt moduri verbale... .
Enunţurile construite cu ajutorul verbelor la indicativ exprimă…
Enunţurile construite cu ajutorul verbelor la imperativ exprimă...

7 Precizează persoana, numărul, timpul şi modul verbelor din următorul fragment, după modelul dat:

— Ionel! strigă madam Popescu; Ionel! vin' la mama!
Apoi, către mine încet:
— Nu ştii ce ştrengar se face... şi deştept... (I.L.Caragiale, **Vizită...**)

Model: *strigă* → persoana a III-a, numărul singular, timpul prezent, modul indicativ

Timpurile modului indicativ

1 Identifică în următorul text verbele la modul indicativ şi precizează timpul acestora:

Şi, apucându-l de mâna cealaltă, îl smuceşte de la mamiţa lui, tocmai când trenul, clănţănind din roate, trece la un macaz. Din smucitura lu' mam' mare într-un sens, combinată cu clătinătura vagonului în alt sens, rezultă că Goe îşi pierde un moment centrul de gravitate şi se reazimă în nas de clanţa uşii de la cupeu. (I. L. Caragiale, **D-l Goe...**)

a) Ce exprimă timpul prezent al verbelor la modul indicativ?
b) Prezintă valoarea expresivă a verbelor la modul indicativ, timpul prezent, din textul dat.

Atenţie!
• Dacă într-un text sunt multe verbe la timpul prezent, aceasta este un indiciu ale unei acţiuni dinamice, pline de viaţă, ceea face textul mai expresiv.

2 ***Să scriem corect!***
Studiază următorul tabel. Ce observi în legătură cu forma verbelor?

Forma unor verbe la timpul prezent

persoana		numărul	A CÂNTA	A CREA	A AŞEZA	A VEDEA	A CITI
I	EU	singular	cânt	creez	aşez	văd	cit**esc**
a II-a	TU	singular	cân**ți**	cree**zi**	aşe**zi**	ve**zi**	cit**eşti**
a III-a	EL/EA	singular	cân**tă**	cre**ează**	a**şază**	vede	cit**eşte**
I	NOI	plural	cânt**ăm**	cre**ăm**	aşez**ăm**	ved**em**	cit**im**
a II-a	VOI	plural	cânt**ați**	cre**ați**	aşez**ați**	ved**eți**	cit**im**
a III-a	EI/ELE	plural	cân**tă**	cre**ează**	a**şază**	văd	cit**esc**

Atenţie!

- Sunetele sau grupurile de sunete care indică persoana şi numărul verbului se numesc **desinenţe.** Acestea se adaugă unei părţi relativ fixe a verbului, comune cu forma de dicţionar a acestuia (de exemplu: *a cre*-a; *cre*-ez).
- Totalitatea schimbărilor formei unui cuvânt pentru a exprima diferite relaţii gramaticale se numeşte **flexiune**.

3 Ce observi în legătură cu desinenţele verbelor *a crea* şi *a cânta* la modul indicativ, timpul prezent? Sunt aceleaşi pentru toate verbele?

4 Găseşte câte două verbe care, la modul indicativ, timpul prezent, să aibă desinenţe identice verbelor *a crea* şi *a citi*, după modelul dat.

Model: *a crea* → a lucra

5 Explică scrierea următoarelor forme verbale, având în vedere partea fixă a cuvântului şi desinenţele: *lucrează – creează – aşază.*

6 Alcătuieşte câte două enunţuri asertive cu verbele *a lua* şi *a fi* la modul indicativ, timpul prezent, persoana a II-a, singular şi plural.

7 Ce observi în legătură cu forma verbelor *a lua şi a fi* la modul indicativ, timpul prezent? În răspunsul tău, ai în vedere dacă este păstrată o parte comună cu forma de dicţionar în procesul flexiunii lor.

Atenţie!

- Sunt verbe care, în actul flexiunii, îşi păstrează neschimbată o parte a cuvântului, comună cu forma de dicţionar (spre exemplu: *a cânta, a crea*).
- Există, însă, şi verbe care se modifică total în timpul flexiunii (spre exemplu: *a fi, a lua*).

8 În ce altă limbă străină există atât verbe ce se comportă previzibil în actul flexiunii, cât şi verbe care îşi modifică total forma? Dă exemple de astfel de verbe.

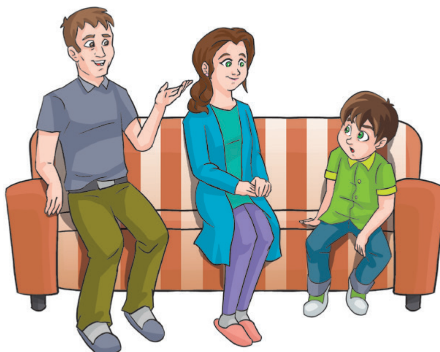
Alege şi rezolvă

1 Formulează două idei care se desprind din textul **Vizită...** de I.L. Caragiale, utilizând numai verbe la modul indicativ, timpul prezent.

2 Îţi mai aduci aminte de Andreea şi de jurnalul ei? Astăzi, ea şi prietenii ei, Marius şi George, au ajuns acasă de la şcoală, fiecare petrecându-şi timpul diferit.

Pornind de la cele trei imagini, alcătuieşte o compunere de minimum 80 de cuvinte, ale cărei personaje să fie cei trei copii din clasa a V-a şi în care să foloseşti:
– cinci verbe la modul indicativ, timpul prezent;
– trei verbe la modul imperativ.

Am învăţat despre:

- Modul indicativ
- Modul imperativ
- Timpul prezent al modului indicativ

Notează, în caietul sau în jurnalul tău, alte aspecte, pe care le-ai învăţat recent.

Timpurile simple şi compuse
IMPERFECTUL

1 Citeşte textul următor şi răspunde cerinţelor de mai jos:

***Era** o zi frumoasă de sfârşit de toamnă. Soarele **veghea** tăcut bucuria copiilor în pauză. Andreea şi Marius **citeau** în sala de lectură a bibliotecii şcolii. Chiotele colegilor care se jucau în curte **răzbăteau** până la ei. Vântul **împrăştia** frunze uscate pe la geamuri, atrăgându-le atenţia. Ca la un semn, s-au repezit în curte şi, voioşi, s-au jucat până la amurg cu frunzele colorate.*

89

a) Precizează timpul, persoana şi numărul verbelor scrise cursiv/îngroşat.
b) Ce funcţie sintactică au aceste verbe?
c) La ce mod sunt ele? Motivează răspunsul prin referire la caracteristica acţiunii.
d) Ce observi în legătură cu timpul acţiunii exprimate de aceste verbe?

Atenţie!
• **Timpul imperfect** al modului indicativ exprimă o acţiune în desfăşurare, situată în trecut faţă de momentul vorbirii, dar neterminată.

Forma unor verbe la timpul imperfect

persoana		numărul	**A CÂNTA**	**A CREA**	**A AŞEZA**	**A VEDEA**	**A CITI**
I	EU	singular	cânt**am**	cre**am**	aşez**am**	vede**am**	cite**am**
a II-a	TU	singular	cânt**ai**	cre**ai**	aşez**ai**	vede**ai**	cite**ai**
a III-a	EL/EA	singular	cânt**a**	cre**a**	aşez**a**	vede**a**	cite**a**
I	NOI	plural	cânt**am**	cre**am**	aşez**am**	vede**am**	cite**am**
a II-a	VOI	plural	cânta**ţi**	crea**ţi**	aşeza**ţi**	vedea**ţi**	citea**ţi**
a III-a	EI/ELE	plural	cânt**au**	cre**au**	aşez**au**	vede**au**	cite**au**

2 Scrie în caietul tău enunţurile următoare punând verbele din paranteze la forma de imperfect:
• *În timp ce mama a discutat cu musafirul, Ionel* (a bate) *în tobă.*
• *Tu ai văzut jupâneasa când* (a pregăti) *cafeaua?*
• *Cât timp nu* (a fi) *atenţi, Ionel a ieşit din încăpere.*
• *Ionel* (a zace) *leşinat până când musafirul l-a stropit cu apă rece.*

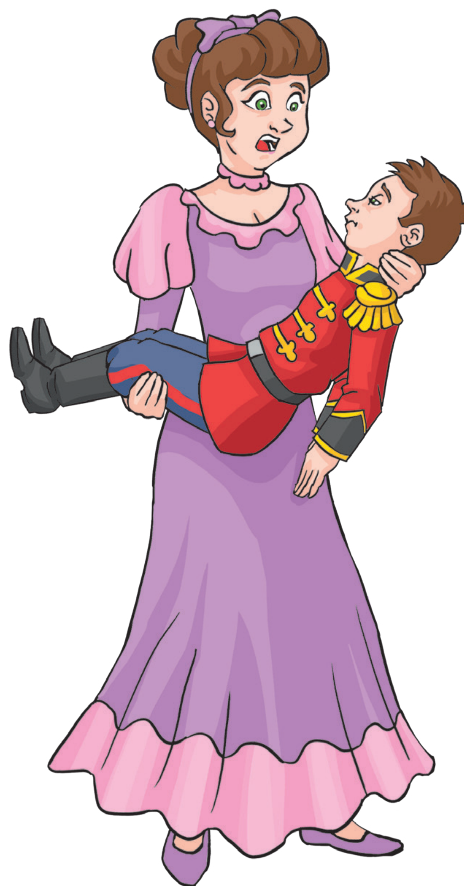
3 Grupează verbele din enunţurile de mai sus într-un tabel asemănător modelului următor:

Model:

VERBE CARE EXPRIMĂ ACŢIUNI TRECUTE, NETERMINATE	**VERBE CARE EXPRIMĂ ACŢIUNI TRECUTE TERMINATE**
bătea	a discutat

Atenţie!
• Într-un text narativ, verbele la imperfect descriu, de obicei, cadrul de desfăşurare a acţiunii şi proiectează evenimentele într-o durată nedeterminată.

PERFECT COMPUS

1 Citeşte fragmentul următor şi răspunde cerinţelor de mai jos:

Am lăsat pe madam Popescu liniştită cu scumpul ei maior afară din orice stare alarmantă, şi am ieşit. Mi-am pus şoşonii şi paltonul şi am plecat. Când am ajuns acasă, am înţeles [...]. (I. L. Caragiale, **Vizită...**)

a) Precizează persoana, numărul şi timpul verbelor din fragment.

b) Indică funcţia sintactică a acestor verbe.

c) Modifică forma verbelor din textul dat, astfel încât să exprime acţiuni petrecute în momentul vorbirii, după modelul de mai jos.

Model: *Las pe madam Popescu liniştită...*

d) Verbele *am lăsat, am ieşit, am pus, am plecat, am ajuns* exprimă acţiuni petrecute în trecut. Modifică forma lor pentru a exprima acţiuni petrecute în momentul vorbirii. Scrie pe caiet forma obţinută.

Atenţie!

- **Timpul perfect compus** al modului indicativ exprimă acţiuni desfăşurate în trecut şi încheiate înaintea momentului vorbirii.

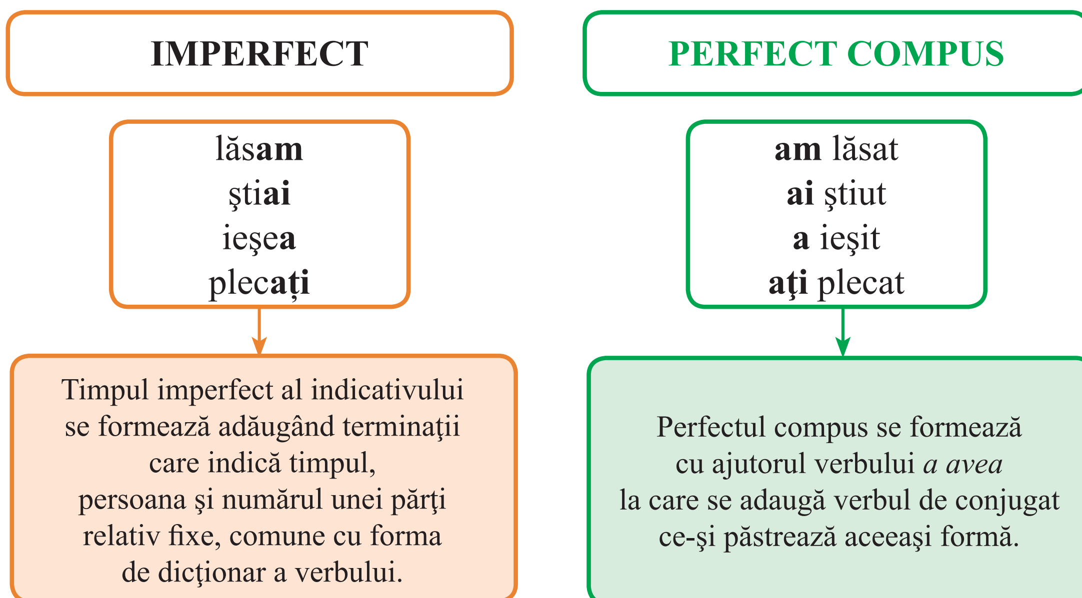
Forma unor verbe la timpul perfect compus

persoana		numărul	A CÂNTA	A CREA	A AŞEZA	A VEDEA	A CITI
I	EU	singular	**am** cântat	**am** creat	**am** aşezat	**am** văzut	**am** citit
a II-a	TU	singular	**ai** cântat	**ai** creat	**ai** aşezat	**ai** văzut	**ai** citit
a III-a	EL/EA	singular	**a** cântat	**a** creat	**a** aşezat	**a** văzut	**a** citit
I	NOI	plural	**am** cântat	**am** creat	**am** aşezat	**am** văzut	**am** citit
a II-a	VOI	plural	**aţi** cântat	**aţi** creat	**aţi** aşezat	**aţi** văzut	**aţi** citit
a III-a	EI/ELE	plural	**au** cântat	**au** creat	**au** aşezat	**au** văzut	**au** citit

2 Alcătuieşte enunţuri asertive, interogative, exclamative şi imperative cu perfectul compus al verbului *a tăcea*.

Model: *„Ai tăcut?“* (cu sensul de *„Taci!“*) – enunţ imperativ

3 Compară forma următoarelor verbe la imperfect, cu cea a verbelor la perfectul compus. Ce observi?

Atenţie!

- **Perfectul compus** este alcătuit din forme ale verbului *a avea* + o formă a verbului de conjugat.

4 Aşază verbul *a avea*, din componenţa următoarelor verbe la perfect compus, după verbul de conjugat, respectând modelul dat: *am lăsat, ai vrut, ai auzit, a ieşit*. Ce observi?

Model: *am lăsat → lăsat-am*

Atenţie!

- Între forma inversată a verbului *a avea* din componenţa verbelor la perfect compus şi verbul de conjugat se foloseşte **cratima**.
- **Formele inversate ale perfectului compus** nu se mai folosesc în vorbirea curentă; ele apar în creaţiile populare.

5 Analizează verbele la modul indicativ, timpul perfect compus, din următorul text, conform modelului de mai jos:

Când 1-au trimis părinţii la învăţătură, uliţa l-a întovărăşit până la colţ; mai mult nu putea. De acolo 1-a privit o clipă şi s-a întors spre casă, lăsându-1 singur. [...] *Şi sufletul, fără să-i ceară încuviinţarea, s-a furişat acasă. Când s-a deşteptat din toropeala de care fusese cuprins, trupul îi îngheţase pe o bancă, sufletul îi era departe, în braţele uliţei.* (Ionel Teodoreanu, **Uliţa copilăriei**)

Model: *au trimis* → verb, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana a III-a, numărul plural, predicat verbal

92

6 Trece verbele din textul de mai sus de la forma de perfect compus la cea de imperfect:

Model: *Când îl trimiteau părinţii la învăţătură, uliţa îl întovărăşea...*

Atenţie!

• **Perfectul compus al verbelor** fixează încheierea definitivă a unor acţiuni situate în succesiune şi înscrie evenimentele narate/stările într-o durată trecută şi terminată.

PERFECT SIMPLU. MAI-MULT-CA-PERFECTUL

1 Extrage verbele subliniate din textul următor şi precizează timpul lor.

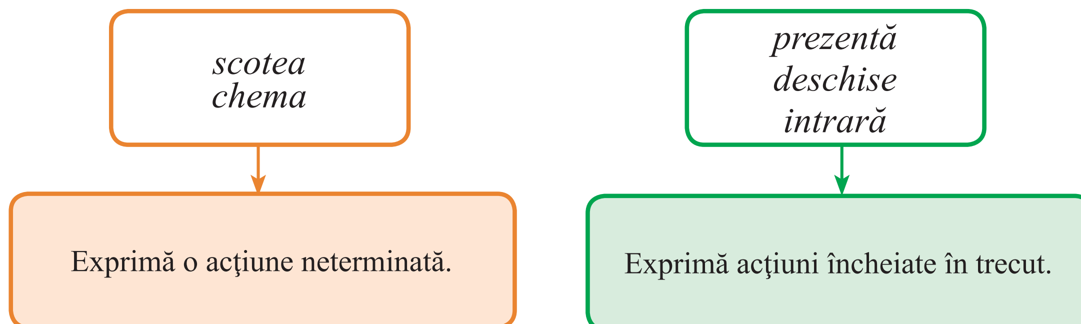
Prichinduţa cu fundă şi cea cu codiţe începuseră să toarne ceaiul. Prichinduţa cu cârlionţi tocmai scotea din bufet nişte bomboane cu cremă de fructe.

Ochi-albaştri îl prezentă pe Habarnam prietenelor sale. Pe prichinduţa cu codiţe o chema Veveriţa, pe cea cu fundiţă — Iepurica, iar pe prichinduţa cu cârlionţi — Libelula. Habarnam era grăbit să se aşeze la masă, dar tocmai atunci uşa se deschise şi în odaie intrară încă patru prichinduţe. (Nikolai Nosov, **Aventurile lui Habarnam**)

2 Analizează verbele extrase la exerciţiul 1, conform modelului:

Model: *scotea* – verb, modul indicativ, timpul imperfect

3 În text există şi alte verbe la timpul trecut, grupate mai jos. Când au loc acţiunile exprimate de acestea în raport cu momentul vorbirii?

Atenţie!

- Verbele la modul indicativ care exprimă acţiuni desfăşurate şi terminate într-un trecut apropiat de momentul vorbirii se află la timpul **perfect simplu**. Acest timp este folosit frecvent în povestiri.
- Perfectul simplu este astăzi un timp folosit în vorbirea din Banat, Crişana, o parte a Maramureşului şi Oltenia, unde redă o acţiune încheiată de curând.

4 Când se desfăşoară acţiunea verbului *începuseră,* raportat la acţiunea verbelor la perfect simplu din fragmentul de mai sus?

Atenţie!

- Verbele la modul indicativ care exprimă acţiuni din trecut, încheiate înaintea altor acţiuni trecute sunt la timpul **mai-mult-ca-perfectul**.

Forma unor verbe la timpul perfect simplu

persoana		numărul	**A CÂNTA**	**A CREA**	**A AŞEZA**	**A VEDEA**	**A CITI**
I	EU	singular	cântai	creai	așezai	văzui	citii
a II-a	TU	singular	cântași	creași	așezași	văzuși	citiși
a III-a	EL/EA	singular	cântă	creă	așeză	văzu	citi
I	NOI	plural	cântarăm	crearăm	așezarăm	văzurăm	citirăm
a II-a	VOI	plural	cântarăți	crearăți	așezarăți	văzurăți	citirăți
a III-a	EI/ELE	plural	cântară	creară	așezară	văzură	citiră

5 Transformă fragmentul următor, trecând verbele de la timpul prezent la perfect simplu, conform modelului de mai jos:

El a pus sabia în teacă, salută milităreşte şi merge într-un colţ al salonului unde, pe două mese, pe canapea, pe foteluri şi pe jos, stau grămădite fel de fel de jucării. Dintre toate, maiorul alege o trâmbiţă şi o tobă. Atârnă toba de gât, suie pe un superb cal vânăt rotat, pune trâmbiţa la gură şi, legănându-se călare, începe să bată toba cu o mână şi să sufle-n trâmbiţă. (I. L.Caragiale, **Vizită...**)

Model: El *puse* sabia în teacă...

Atenţie!

- Perfectul simplu al verbelor exprimă acţiuni de mare concentrare, situând prim-planul evenimentelor/al momentelor relatate într-un trecut recent, apropiat de momentul vorbirii. Verbele la perfect simplu dintr-un text narativ redau derularea rapidă a întâmplărilor.

6 Alcătuieşte enunţuri în care verbele *a citi* şi *a făgădui* să fie la modul indicativ, timpul perfect simplu, persoana I şi a III-a, singular. Explică ortografia acestor forme.

Model: *Eu citii opera* **Vizită...** *de I.L.Caragiale. El citi opera* **Vizită...** *de I.L.Caragiale.*

> ***Atenţie!***
> • Verbele care au forma de dicţionar terminată în „-i“ se ortografiază astfel: la persoana I a perfectului simplu: (eu) *sfârşii, venii,* iar la persoana a III-a: (el) *sfârşi, veni.*

7 Trece verbul *a fi* la toate persoanele, singular şi plural, modul indicativ, timpul perfect simplu. Ce observi?

Model: *eu fui/fusei*

> ***Atenţie!***
> • Există verbe care, la modul indicativ, timpul perfect simplu, au două forme.

8 *Fii atent!* În enunţul: *De când s-a făcut băiat mare,* e potrivită înlocuirea timpului perfect compus al verbului cu perfectul simplu? Motivează-ţi răspunsul.

Forma unor verbe la timpul mai-mult-ca-perfect

persoana		numărul	**A CÂNTA**	**A CREA**	**A AȘEZA**	**A VEDEA**	**A CITI**
I	EU	singular	cântasem	creasem	așezasem	văzusem	citisem
a II-a	TU	singular	cântaseși	creaseși	așezaseși	văzuseși	citiseși
a III-a	EL/EA	singular	cântase	crease	așezase	văzuse	citise
I	NOI	plural	cântaserăm	crearerăm	așezaserăm	văzuserăm	citiserăm
a II-a	VOI	plural	cântaserăți	creaserăți	așezaserăți	văzuserăți	citiserăți
a III-a	EI/ELE	plural	cântaseră	creaseră	așezaseră	văzuseră	citiseră

9 Alege, din următoarele enunţuri, forma corectă a verbelor la timpul *mai-mult-ca-perfect*:

a) Ne dusesem/duseserăm în vizită la nişte buni amici.

b) Tu nu văzui/văzuseşi cheseaua goală?

c) Se ştia că voi citiseşi/citiserăţi toată cartea.

d) Nu spusesei/spusesem nimănui secretul nostru.

10 Completează în caietul tău, într-un tabel asemănător celui de mai jos, formele de trecut ale modului indicativ, la persoana I singular şi a III-a plural, pentru verbele: *a vizita, a pleca, a servi, a putea, a avea*.

Model:

VERBUL	PERFECT SIMPLU	MAI-MULT-CA-PERFECTUL
a vizita	*vizitai/vizitară*	*vizitasem/vizitaseră*

Am învăţat despre:

- Timpuri simple şi compuse
- Valorile timpurilor verbale în textele literare.

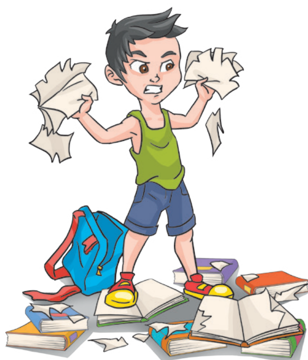
Exerciţii de aprofundare

1 Copiază enunţurile de mai jos completând apoi spaţiile libere cu forma de perfect simplu a verbelor aflate între paranteze.

a) *După formalităţile de rigoare, ...* (a începe, persoana I, plural) *să convorbim despre vreme.*
b) *Madam Popescu ...* (a se repezi) *se repede să taie drumul maiorului.*
c) *Mama mi-...* (a arăta) *râzând pe domnul maior.*
d) *Eu nu ...* (a şti) *ce trebuie să fac.*
e) *— Ai văzut ce ...* (a face)*?*
f) *Dar — ...* (a întrerupe) *eu — pentru cine ...* (a porunci) *cafea, madam Popescu?*

Model:

a) După formalităţile de rigoare, <u>începurăm</u> să convorbim despre vreme.

2 Analizează verbele la modul indicativ, timpul imperfect, din următorul text, după modelul dat:

Şi cum Saşka avea un suflet îndrăzneţ şi nesupus, nu putea să se împace cu răul şi se răzbuna pe viaţă. În acest scop, el îşi chelfănea tovarăşii, era grosolan cu şefii, rupea manualele şi minţea cât e ziulica de mare, ba pe profesori, ba pe maică-sa, doar pe tata nu. Când, în toiul unei bătăi, i se spărgea nasul, el zgândărea şi mai rău rana şi urla fără lacrimi, dar atât de tare, încât cei din jur erau cuprinşi de o senzaţie extrem de neplăcută, se încruntau şi îşi astupau urechile. (Leonid Andreev, **Îngeraşul**)

Model: *avea* → verb, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, predicat verbal

3 Identifică verbele la modul indicativ din textul de mai jos şi analizează-le conform modelului:

Şi mergând el tot înainte, peste câtva timp ajunse într-un sat şi, din întâmplare, se opri la casa unui om. Omul de gazdă, fiind rotar, îşi lucrase un car şi-l înjghebase, în casă, în toată întregimea lui; ş-acum, voind să-l scoată afară, trăgea de proţap cu toată puterea, dar carul nu ieşea. Ştiţi pentru ce? Aşa: uşile erau mai strâmte decât carul. Rotarul voia acum să taie uşorii, spre a scoate carul. Noroc însă că drumeţul l-a învăţat să-l desfacă în toate părţile lui, să le scoată pe rând afară ş-apoi iarăşi să-l înjghebe la loc. (Ion Creangă, **Prostia omenească**)

Model:

Verbul	Modul	Timpul	Persoana	Numărul	Funcţia sintactică
ajunse	indicativ	perfect simplu	a III-a	singular	predicat verbal

4 Imaginează, într-o compunere de minimum 100 de cuvinte, o continuare a întâmplărilor narate în opera **Vizită...** de I.L.Caragiale. În compunerea ta vei avea grijă să foloseşti şi:
- 4 verbe la modul indicativ, perfect compus;
- 3 verbe la modul indicativ, timpul imperfect;
- 1 verb la modul imperativ.

SITUAȚIA DE COMUNICARE
I.

1 Citiţi pe roluri următorul fragment din opera **Vizită...** de I.L.Caragiale.

— Nu ți-am spus să nu te mai apropii de mașină când face cafea, că dacă te-aprinzi, moare mama? Vrei să moară mama?

— Dar – întrerup eu – pentru cine ați poruncit cafea, madam Popescu?

— Pentru dumneata.

— Da' de ce vă mai supărați?

— Da' ce supărare! (I. L.Caragiale, **Vizită...**)

2 Cine vorbește? Ce rol are vorbitorul?

3 Cine ascultă? Ce rol are ascultătorul?

Atenţie!

- Oamenii transmit, zilnic, informaţii sub formă de mesaje prin semne diverse: cuvinte, gesturi, privire, semne grafice. Astfel, oamenii comunică.
- Comunicarea realizată cu ajutorul cuvintelor se numește **comunicare verbală.**
- În actul comunicării, **vorbitorul** (emiţătorul) este cel care transmite mesajul, iar **ascultătorul** (receptorul) este cel care îl recepteează.

4 Scrie enunţurile de la exerciţiul 1, precizând felul lor, dar şi ce se întâmplă cu tonul vocii în fiecare caz.

Model: — *„Nu ţi-am spus să nu te mai apropii de maşină când face cafea, că dacă te-aprinzi, moare mama?"* – enunţ interogativ; tonul vocii e ridicat.

5 Ce stare/sentiment/atitudine indică tonul vocii pentru fiecare secvenţă în parte?

Atenţie!

- Există anumite elemente în actul comunicării (intensitate vocală, intonaţie, tempoul vorbirii), care, deși nu au o formă verbală, transmit totuşi informaţie. Ele alcătuiesc **comunicarea paraverbală**.
- **Intonaţia** se referă la variaţia înălţimii glasului (inflexiunile vocii), care transmite emoţii, sentimente şi atitudini.
- **Tempoul/ritmul vorbirii** are în vedere rapiditatea în vorbire.
- **Intensitatea vocală** înseamnă volumul vocii. Ritmul şi forța respirației sunt esențiale. Corecția volumului vocii trebuie să țină seama de mărimea încăperii, de numărul de persoane implicate în actul comunicării și de zgomotul de fond.

6 Notează în caiet ce fel de informaţii transmit următoarele elemente ale comunicării paraverbale:

- intonaţia (inflexiunile vocii);
- tempoul/ ritmul vorbirii;
- intensitatea vocii.

Model:

• **Intonația** (inflexiunile vocii) trădează emoții ale vorbitorului, precum: bucurie, tristețe, furie, spaimă, amabilitate, umilință, autoritate; ea transformă afirmațiile în întrebări și invers, iar uneori modifică chiar sensul cuvintelor.

II.

1 În imaginile de mai jos sunt actori în rolul statuilor vivante. Ei stau nemișcați ore în șir. Pot ei comunica?

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Dacă întâmpini dificultăți în identificarea informației transmise de elementele paraverbale ale comunicării, întreabă profesorul!

Atenţie!

• Comunicarea are rolul de a conecta oamenii, stabilind relații între aceștia.

2 Există vreun semn de comunicare între ei?

Atenţie!

• Privirea este o modalitate de comunicare nonverbală.

Alte elemente ale comunicării nonverbale sunt:

• **Orientarea corpului** (de exemplu, persoanele cu spatele la cei pe care doresc să îi evite);

• **Gesturile** (frecvenţa crescută a anumitor gesturi arată o stare de tensiune şi disconfort sau lipsa onestităţii (de exemplu, gesturile prin care se masează, freacă, strânge, culege, înţeapă o parte a corpului);

• **Mimica** (buzele lăsate pot indica tristeţe; fruntea încruntată: preocupare, mânie; sprâncene ridicate: mirare, surpriză);

• **Poziţia corpului** (ţinuta capului: în sus – persoane dominante, în jos – persoane supuse).

3 Asociază cifrele din dreapta cu literele din stânga pentru a pune în evidenţă semnificaţiile *privirii*:

a) privirea directă:	1. încercarea de a ne aminti ceva;
b) privirea într-o parte:	2. tristeţe, modestie, timiditate, ascunderea unor emoţii;
c) evitarea privirii:	3. onestitate, intimitate, ameninţare;
d) mişcarea ochilor în sus:	4. lipsa de interes şi răceală;
e) mişcarea ochilor în jos:	5. ascunderea sentimentelor, lipsă de confort sau vinovăţie.

4 Cum comunici zilnic? Ce elemente ale comunicării paraverbale/nonverbale valorifici în transmiterea sentimentelor tale?

> ***Atenţie!***
>
> • În actul comunicării verbale scrise, prin intermediul telefonului mobil sau al calculatorului, vorbitorul utilizează **emoticoane**, mici caractere introduse într-un mesaj, pentru a arăta receptorului cum se simte el în acel moment.

5 Încercuieşte cinci emoticoane care ţi se par potrivite pentru a reda stări, sentimente trăite de tine astăzi. Explică semnificația lor.

6 **JOC: CE AM COMUNICAT**

Formaţi trei-cinci grupe de câte doi elevi. Elevii din fiecare grupă îşi vor alege o temă şi vor comunica între ei timp de zece minute. Ceilalţi elevi, „arbitrii“, vor monitoriza atent comportamentul elevilor care comunică între ei, având la îndemână o fişă de evaluare. După trecerea celor zece minute, „arbitrii“ vor completa, conform modelul de mai jos, „Fişa de evaluare a comportamentului nonverbal“.

Fişă de evaluare a comportamentului nonverbal

Numele colegului:

Element al comunicării nonverbale	**Comportamentul ca vorbitor**	**Comportamentul ca ascultător**	**Punct tare?** ascultător/ vorbitor	**Punct slab?** ascultător/ vorbitor	**Ce e de făcut?**
Gestica	mişcări dezordonate ale mâinilor	duce mâna la frunte; dă din cap în semn afirmativ	ca ascultător	ca vorbitor	controlul mâinilor în actul comunicării
Privirea					
Poziția corpului					
Expresia facială/ mimica					

Atenţie!

- Gesturile, privirea şi poziţia corpului comunică ascultătorului (receptorului) cum ne simţim, fără să ne dăm seama. În viaţa cotidiană gesturile sunt importante, fiindcă ele accentuează tipul de relaţie dintre vorbitor şi ascultător (de prietenie, conflictuală sau de respect).

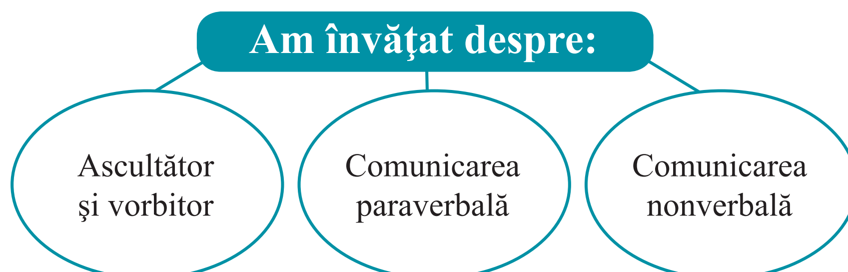
7 Sunt importante gesturile în comunicare? De ce?

8 Scrie trei avantaje ale comunicării nonverbale.

Model: *- accentuează tipul de relație dintre vorbitor și ascultător (de prietenie, conflictuală, de respect etc.)*

9 Pentru o comunicarea eficientă este nevoie să acordăm atenţie tuturor tipurilor de comunicare: verbală, nonverbală şi paraverbală. Urmăreşte tabelul de mai jos şi adaugă şi tu pe caiet alte condiţii ale unei comunicări eficiente.

VORBITORUL TREBUIE...	ASCULTĂTORUL TREBUIE...
Exemplu: să folosească un limbaj cunoscut să stea cu faţa la interlocutor să aibă un ton moderat	***Exemplu: să*** înțeleagă mesajul să nu întrerupă pe cel care vorbeşte să nu facă gesturi de plictiseală

Notează, în caietul sau în jurnalul tău, alte aspecte pe care le-ai învățat recent.

Alege şi rezolvă

1 Redactează o compunere, de minimum 70 de cuvinte cu titlul *Unicul maior de roşiori* în care să prezinţi o întâmplare hazlie trăită de Ionel ajuns, din întâmplare, să viziteze corpul de elită al cavaleriei armatei române. În redactarea compunerii, urmăreşte modelul, completând fiecare paragraf

La început, maiorul se opreşte o clipă, ca și cum ar vrea să se reculeagă fiind surprins de inamic...

Apoi...

În sfârşit,...

2 Redactează un text de cel puţin 50 de cuvinte în care cel care povesteşte vizita la doamna Popescu este mingea cu care se joacă Ionel. Foloseşte în contexte potrivite cuvintele: *salon, sabie, trâmbiţă, cafea, tavan*. Dă un titlu potrivit compunerii.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Dacă vrei să afli cine a fost Ştefan Luchian, poţi accesa link-ul următor: **https://ro.wikipedia.org/wiki/Ștefan_Luchian**

3 Imaginează-ţi următoarea situaţie: te afli în tabără la munte, unde pentru seara finală s-a pregătit o paradă a costumelor. Lângă tine se află un băiat îmbrăcat în uniformă de roşiori.

Scrie o conversaţie de 6-10 replici pe care ai putea-o avea cu băiatul în uniformă de roşiori. Vei avea în vedere ca textul tău să cuprindă:

a) o succesiune întrebare –răspuns;
b) cuvinte care să exprime intensitatea vocală, mimica, poziţia corporală;
c) alternarea rolurilor: vorbitor – ascultător.

Fii creativ!

PROIECT

Vestimentaţia este semnul personalităţii, dar şi al mediului în care creşti, este o modalitate de a-ţi pune în evidenţă pasiunile, gustul şi interesele şi de a-ţi crea o imagine care să reflecte modul în care te simţi sau gândeşti.

Organizaţi în grupe de 4-6 elevi, realizaţi un proiect cu titlul *Moda copiilor*, îmbinând cuvântul şi elementul vizual în transmiterea mesajului, pornind de la cele două imagini de mai jos.

În realizarea proiectului, veţi respecta următoarele etape:

- stabilirea temei şi a obiectivelor pe care doriţi să le atingeţi prin discuţii repetate cu ceilalţi colegi şi cu profesorul;
- împărţirea sarcinilor şi a rolurilor în echipă;
- documentarea;
- redactarea proiectului;
- prezentarea proiectului (mijlocul de prezentare vă aparţine: tip planşă, prin utilizarea tehnologiilor moderne etc.);
- evaluarea.

Portretul colegei de bancă

de Mircea Sântimbreanu

Copiii au primit ca temă, la limba română, pentru după vacanţă, să facă fiecare un scurt portret literar al colegului de bancă. Portret fizic şi sufletesc. Cum arată şi ce fel de om e...

Cele două colege de bancă, şi totodată vecine — Victoriţa şi Dana — s-au aşternut pe treabă. Primele fraze au şi fost scrise pe caiete. După cât se pare, temele sunt terminate... „din punct de vedere fizic“.

Victoriţa îşi lungeşte gâtul spre caietul colegei.

— Citeşte-mi, o roagă ea. Mor de curiozitate să ştiu ce ai scris despre mine.

— Da' pe urmă îmi citeşti şi tu, nu-i aşa?

— Se înţelege. Zi!

— Dar nu te superi...

— Cum o să mă supăr!

— Pe onoarea ta?

— Pe!

Colega respiră adânc, şterge de pe caiet câteva fire imaginare de praf şi începe:

— Ascultă: „Colega mea de bancă este foarte deosebită de mine“.

— Aşa şi este, zi mai departe, tu, mor de curiozitate, tu, să văd cum mă vezi tu...

Colega nu se lăsă rugată. Continuă:

— „Ea este o fată bondoacă“...

— Cum?! se încruntă, brusc jignită, Victoriţa, şi îşi pipăie talia. Sunt eu bondoacă??

— Ce, vrei să zici că nu? Aşa-ţi zic toţi copiii: „Bondoaca“.

— Asta tu ai scornit-o, se înfurie Victoriţa. Şterge imediat „bondoacă“.

— Şi ce să pun? Durdulie?

— Nu. Să nu pui durdulie.

— Dar ce ? Rotofeie?

— Nu. Să nu pui rotofeie. Scrie...

Caută cu ochii închişi cuvântul potrivit. Cealaltă o ajută:

— ... îndesată? Grăsană? Crede-mă, tot mai bine e „bondoacă“.

— Nu. Scrie aşa: „Ea a slăbit cu două kilograme şi trei sute de grame...“

— Nu se vede... Zău, tu, nu se vede...

— Ba se vede, i-o reteză Victoriţa. Dacă vrei, îţi arăt şi rochiţele.

— Dar ce? Eu fac portretul rochiţelor?

Victoriţa se dă bătută. Zâmbeşte acru:

— Mda! Ştii, sunt curioasă să ştiu ce ai scris mai departe...

— Păi, să-ţi citesc. Am scris aşa, continuă netulburată Dana: „Colega mea are o faţă lătăreaţă..."

— Cum lătăreaţă?

— Dar cum? îngustă? Uită-te în oglindă! „Mai are un nas borcănat şi urechi măricele." Asta e tot.

Victoriţa s-a făcut palidă de ciudă. Îşi muşcă buzele. Vorbeşte printre dinţi:

— Da? Bine. Uite ce am scris eu... „Colega mea de bancă este foarte deosebită de mine"…

— Aşa şi e, întăreşte cu satisfacţie Dana.

— „Ea este o lungană..."

— Cum ? sare ca arsă Dana.

— Aşa am scris, dar acum adaug: „şi o ciolănoasă, şi o deşirată, cu un nas ca o trompă de elefant..."

— Da? Tu faci şi comparaţii? Bine, mormăie Dana ameninţător. Păi crezi că eu nu pot să scriu, în loc de „are urechi măricele", „are urechi ca nişte foi de varză murată?" Şi... şi... „bărbia ascuţită ca un vârf de pantof"? Îţi convine?

Victoriţa o priveşte drept în ochi:

— Îmi convine. Uite, scriu şi eu: „Are degete ca nişte dopuri de plută şi... o strungăreaţă între dinţi ca Dunărea la Porţile de Fier..."

Dana sare în sus şi răstoarnă scaunul, dar e atât de furioasă că nici nu bagă de seamă.

— Da? Hai la oglindă! Poftim. Îşi lipeşte nasul de luciul oglinzii şi vorbeşte cu degetele între dinţi ca o furculiţă: Spune unde vezi tu la mine... Porţile de Fier?

— Şi tu unde vezi la mine varză murată? ţipă Victoriţa, trăgându-se de urechi.

Acum s-au mai molcomit parcă. Sunt puse pe tratative.

— Ştergi... „ciolănoasă şi deşirată"?

— Şi tu ştergi „faţă lătăreaţă"?

— Şterge tu mai întâi, se roagă Dana.

- Ba tu.

- Bine. Nu vrei? se înfurie din nou Dana. Las' că te aranjez eu... „Din punct, de vedere sufletesc..."

Se repede la masă şi apucă hotărâtă tocul.

— Ce vrei să mai scrii? întrebă uimită Victoriţa.

— O să scriu că eşti o... o... egoistă.

— Şi eu am să scriu că în orele de română scrii la matematică! Şi copiezi temele!

— Şi eu n-am să scriu că ai fugit de la ultima adunare de grupă, ca să te fotografiezi a la minut?

— Şi tu nu te-ai prefăcut bolnavă, pentru că nu învăţaseşi poezia pentru serbare?

Dana a rămas încremenită, cu tocul în aer. Simte că îi izvorăsc două şiruri fierbinţi de lacrimi din ochi. Vorbeşte cu glas tremurător:

— Ai fi tu în stare să scrii... asta?

Victoriţa s-a înmuiat şi ea:

— Dacă scrii de adunarea de grupă!

— Nu scriu. Dar nici tu de copiat temele.

— Şi n-o să scrii nici de fotografie?

— Nu, dacă ştergi că n-am învăţat poezia pentru serbare.

— Dar ştergi şi tu că sunt egoistă şi că am nasul borcănat.

— Şi cum să scriu!?

Victoriţa se gîndeşte un timp, apoi izbucneşte veselă:

— Ştiu: potrivit.

— Şi despre faţă?

— Potrivită.

— Şi despre ochi?

— Potriviţi.

— Bine, şterg, consimte Dana, dar... scrii şi tu la fel?

— Mai încape vorbă? Uite...

Un timp se aude doar râcâitul peniţelor în caiete. Curând, lucrările au fost transcrise. Dana lasă tocul jos şi citeşte Victoriţei:

— „Colega mea, Victoriţa, este foarte deosebită de mine. Ea are nasul, gura, părul, ochii potriviţi. Din punct de vedere sufletesc ea este o fată foarte potrivită.“

Victoriţa citeşte şi ea lucrarea ei:

— „Colega mea, Dana, este foarte deosebită de mine. Ea are nasul potrivit. Gura este potrivită. Părul şi ochii sunt potriviţi. Din punct de vedere sufletesc este o fată foarte potrivită.“

„Cum?! veţi exclama. Nu e nici o deosebire între ele?“ O, ba da, şi încă multe: din punct de vedere fizic Victoriţa are în plus trei virgule. În schimb, din punct de vedere sufletesc, e mai bogată Dana: două puncte şi o pată de cerneală în plus.

I. Înțelegerea textului

Vocabular

1 Acordă o notă textului citit, pe o scară de la 1 la 10, în funcţie de cât de mult ţi-a plăcut. Motivează nota acordată.

2 Menţionează oral o situaţie asemănătoare cu cea din text pe care ai întâlnit-o în viaţa ta de şcolar.

3 **JOC!** Realizează împreună cu un coleg sau o colegă două dialoguri în care să interpretaţi situaţiile prezentate la exerciţiul anterior. Colegii vor încerca să ghicească situaţia ilustrată de voi. Scrie în caiet date privitoare la situaţia interpretată, conform tabelului:

Care este situația imaginată?	Cine este vorbitor?	Cine este ascultător?	Respectarea regulilor de acces la cuvânt	Mimica și poziția corporală	Intonația și tempoul vorbirii

4 Reciteşte, cu atenţie, textul dat şi asociază explicaţia potrivită cu următoarele cuvinte din text: *egoistă, consimte, tratative, lătăreaţă, borcănat, literar.*

Model: *consimte* - a fi de acord cu ceva, a-ţi da consimţământul; a aproba, a încuviinţa;

- care are o formă lată şi turtită;
- stăpânit de egoism, de iubire de sine;
- care aparţine literaturii, se referă la literatură şi corespunde cerinţelor literaturii;
- schimb de păreri, discuţii, purtate cu scopul de a se ajunge la o înţelegere;
- mare, gros, umflat (ca un borcan).

5 Alcătuieşte câte un enunț cu fiecare din cuvintele explicate la exerciţiul 4.

6 Rescrie, în caiet, următorul fragment, înlocuind cu sinonime cuvintele subliniate.

Dana a rămas <u>încremenită</u>, cu tocul în aer. Simte că îi <u>izvorăsc</u> două <u>şiruri</u> fierbinţi de lacrimi din ochi. Vorbeşte cu glas <u>tremurător</u>.

7 Scrie, în caiet, antonime pentru cuvintele subliniate din secvenţa:

Acum s-au mai <u>molcomit</u> parcă. Sunt puse pe tratative.
— Ştergi... „ciolănoasă şi deşirată“?
— Şi tu ştergi „faţă <u>lătăreaţă</u>“?
— Şterge tu mai întâi, se roagă Dana.
— Ba tu.

— Bine. Nu vrei? se înfurie din nou Dana. Las' că te aranjez eu... „Din punct, de vedere sufletesc...“

Se repede la masă şi apucă hotărâtă tocul.

— Ce vrei să mai scrii? întrebă uimită Victoriţa.

— O să scriu că eşti o... o... egoistă.

— Şi eu am să scriu că în orele de română scrii la matematică! Şi copiezi temele!

8 Explică, pe scurt, sensul următoarelor structuri de cuvinte din text:
- *S-au aşternut pe treabă*
- *Vorbeşte printre dinţi*
- *Zâmbeşte acru*
- *Las că te aranjez eu*

9 Scrie enunţuri în care cuvintele *a aranja, printre dinţi, a se aşterne, acru* să fie folosite cu alt sens.

10 Alege varianta corectă:
Dunărea la Porţile de Fier înseamnă:
a) numele unui defileu pe fluviul Dunărea;
b) porţile de fier ale unei locuinţe;
c) un spaţiu imaginar.

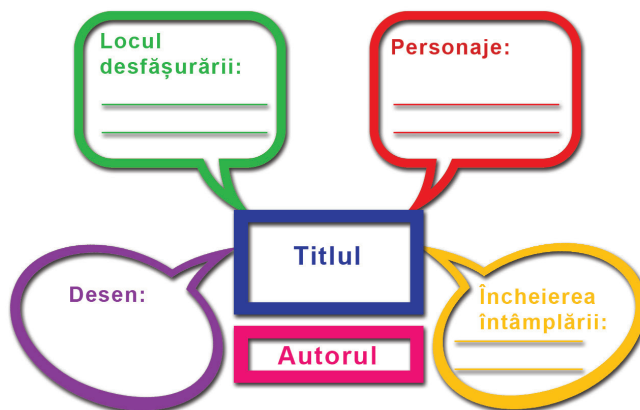
11 „O strungăreaţă între dinţi ca Dunărea la Porţile de Fier“ este:
a) mică; b) mare; c) foarte mare.

II. Explorarea textului

I.

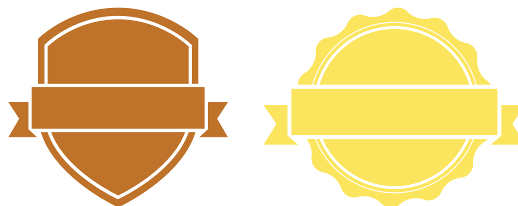
1 Completează, în caiet, harta povestirii textului dat, după modelul alăturat:

2 Alcătuieşte planul simplu de idei al textului **Portretul colegei de bancă.**

3 Completează pe caiet următorul exerciţiu pentru a stabili momentele acţiunii din text:
- situaţia iniţială: două colege de clasă lucrează împreună tema primită la ora de limba română;
- cauza care declanşează acţiunea...
- desfăşurarea acţiunii...
- situaţia tensionată...
- depăşirea momentului dificil şi situaţia finală...

4 Pentru cele două colege aflate în conflict, imaginează un scut potrivit care să le reprezinte. Desenează în caiet blazonul corespunzător fiecăreia şi completează pentru fiecare personaj:

- numele;
- trei calităţi;
- trei defecte;
- două dorinţe sau obiective de atins;
- un personaj cu care intră în conflict;
- două activităţi pe care le face sau le-a făcut personajul;
- două caracterizări oferite de alte personaje;
- caracteristica esenţială.

II.

1 Discuţia dintre cele două colege a devenit la un moment dat aprinsă. Scrie pentru fiecare câte un enunţ asertiv, interogativ, exclamativ şi imperativ.

Fii creativ!

PROIECT

Dă viaţă personajelor!

Constituiţi-vă în două grupe. Elevii din prima grupă vor avea rolul de a citi secvenţele din textul **Portretul colegei de bancă**. Cei din a doua grupă vor avea sarcina ca timp de o săptămână să înveţe să interpreteze rolurile din aceste secvenţe, fiind atenţi la poziţia corpului, intensitatea vocii, gesturi. Prezentaţi apoi proiectul în faţa clasei, observând diferenţele dintre lectură şi interpretare.

EVALUARE

Citeşte următorul text:

— *Dacă s-a spart, s-a spart, spuse Ducu.*

— *Văd că nici nu-ţi pasă, spuse băiatul care mesteca gumă. Poate că tatăl tău e bancher.*

— Ce înseamnă bancher? întrebă Ducu.

— Un domn gras, spuse băiatul care mesteca gumă. Un domn gras care are bani mulţi.

— Tata e maistru, spuse Ducu şi nu-i deloc gras. E tocmai aşa cum trebuie să fie un tată.

— Te bate?

— La ce?

— Te-am întrebat dacă te bate.

— Când jucăm Peter cel negru, nu mă bate. La loto o bate chiar şi pe tanti Minodora.

— Te-am întrebat dacă te bate, aşa: pac, pac...

— Păi, tata e de zece ori mai puternic decât mine!

— Şi nu te bate?

— N-auzi că-i de zece ori mai puternic decât mine? Ce, eu îl bat pe Dănuţ?

— Cine-i Dănuţ ăsta?

— Dănuţ ăsta e un băieţel. Are doi dinţi. Unul sus şi altul jos.

— Aha, făcu băiatul care mesteca gumă. De aceea.

— Ce? întreabă Ducu.

— De aceea nu-ţi pasă. Pentru că tatăl tău nu te bate. Dar acuma tot o să-ţi tragă vreo două.

— De ce?

— Pentru că ai spart sticla cu ulei. Ce-o să spui acasă?

— O să spun că s-a spart. M-am împiedicat şi am căzut. Doar erai aici şi ai văzut şi tu.

— Dacă spui asta, capeţi imediat vreo două.

— Dar chiar aşa s-a întâmplat. M-am împiedicat de piatra asta şi am căzut.

— Trebuie să spui altceva, dacă nu vrei să o încasezi. Piatra şi căzutul n-ajută. Uite, întreabă-1 şi pe el. (Octav Pancu Iaşi, **Poveste caraghioasă**)

● Pe paginile următoare vei găsi trei seturi de cerinţe. Citeşte-le pe toate trei cu mare atenţie şi rezolvă doar unul dintre seturile de cerințe formulate!

1. Precizează cine sunt cele două personaje care participă la discuţie. (1 punct)
2. Formulează într-un enunţ despre ce discută cei doi băieţi. (1 punct)
3. Scrie câte un antonim potrivit pentru sensul din text al cuvinelor: *gras, puternic*. (1 punct)
4. Transcrie două predicate din textul dat şi analizează-le, indicând modul, timpul, persoana şi numărul. (2 puncte)
5. Indică o însușire morală pentru fiecare personaj şi explică într-un text de 30-50 de cuvinte de ce îi consideri aşa. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziţiei – 0,10 p; coerenţa textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul şi vocabularul adecvate conţinutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuaţia – 0,20 p; aşezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obţii.

1. Explică rolul semnelor de punctuaţie în propoziţia: — *Cine-i Dănuţ ăsta?* (1 punct)
2. Formulează ideile principale pentru textul dat. (1 punct)
3. Selectează un predicat la modul indicativ, timpul prezent. Formulează o propoziţie în care să foloseşti acelaşi predicat la modul imperativ. (2 puncte)
4. Transcrie o secvenţă de maximum 9 cuvinte care conţine un sfat nepotrivit. (1 punct)
5. Scrie un text de 30 - 50 de cuvinte prin care să explici de ce nu se înţeleg cei doi băieţi în secvenţa de mai jos. (3 puncte)

— *Te bate?*
— *La ce?*
— *Te-am întrebat dacă te bate.*
— *Când jucăm Peter cel negru, nu mă bate. La loto o bate chiar şi pe tanti Minodora.*
— *Te-am întrebat dacă te bate, aşa: pac, pac...*
— *Păi, tata e de zece ori mai puternic decât mine!*
— *Şi nu te bate?*
— *N-auzi că-i de zece ori mai puternic decât mine? Ce, eu îl bat pe Dănuţ?*

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziţiei – 0,10 p; coerenţa textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul şi vocabularul adecvate conţinutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuaţia – 0,20 p; aşezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obţii.

1. Scrie câte un sinonim potrivit pentru sensul din text al cuvinelor: *văd, capeţi*. (1 punct)
2. Indică modul şi timpul predicatelor din secvenţa: — *O să spun că s-a spart. M-am împiedicat şi am căzut. Doar erai aici şi ai văzut şi tu.* (1 punct)
3. Transcrie patru cuvinte cunoscute de toţi vorbitorii. (1 punct)
4. Indică o stare/sentiment/atitudine prezentă în următoarea secvență și explică modul cum a fost transmisă aceasta, raportându-te la un element al situaţiei de comunicare: — *Te bate?/— La ce?/— Te-am întrebat dacă te bate./ - Când jucăm Peter cel negru, nu mă bate. La loto o bate chiar şi pe tanti Minodora.* (1 punct)
5. Scrie un text narativ de minimum 70 de cuvinte în care să relatezi o întâmplare având ca personaje cei doi băieţi din povestirea lui Octav Pancu-Iaşi. Vei avea în vedere:
   - să prezinţi întâmplarea din perspectiva unui povestitor; (1 punct)
   - să fixezi timpul şi spaţiul întâmplării; (1 punct)
   - să incluzi etapele acţiunii; (1 punct)
   - să structurezi compunerea pe cele trei părţi: introducere, cuprins şi încheiere; (0,50 puncte)
   - să respecţi limita de cuvinte precizată. (0,50 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziţiei – 0,10 p; coerenţa textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul şi vocabularul adecvate conţinutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuaţia – 0,20 p; aşezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obţii.

Universul meu familiar

PRIETENI MARI ȘI MICI

Copiii sunt aşteptaţi la aniversarea ursului Baloo în staţiunea Straja, www.agerpres.ro

- *Narativul nonliterar. Timp și spaţiu. Acțiune, participanţi*

Cartea cu Apolodor, de Gellu Naum (fragment)

- *Narativul în textele multimodale*
- *Verbul (III). Timpul viitor*
- *Timpuri simple*
- *Timpuri compuse*
- *Verbe auxiliare*
- *Forme verbale nepersonale: infinitivul și participiul*

Când stăpânul nu-i acasă, de Emil Gârleanu

- *Evaluare*

PRIETENI MARI ȘI MICI

Înainte de lectură

1 Discută cu colegul de bancă. Ce fac personajele din imaginile de mai jos?

2 Care crezi că este motivul pentru care oamenii citesc ziare?

3 Este bine să renunţăm la cititul cărţilor în favoarea ziarelor? Dar invers? Motivează răspunsul.

4 Să presupunem că într-un ziar ai găsit un text cu titlul **Copiii sunt aşteptaţi la aniversarea ursului Baloo, în staţiunea Straja**. Scrie în două, trei enunţuri despre ce crezi că este vorba în textul respectiv.

3

Copiii sunt aşteptaţi la aniversarea ursului Baloo, în staţiunea Straja

Turiştii de toate vârstele sunt aşteptaţi sâmbătă în staţiunea Straja, din Valea Jiului, la aniversarea ursului Baloo, momentul fiind precedat de un concurs de schi deschis copiilor între 3 şi 15 ani, a declarat vineri, pentru AGERPRES, organizatorul celor două acţiuni.

Mascota vie a staţiunii Straja, ursul Baloo, împlineşte 17 ani în luna februarie, iar evenimentul este marcat cu tortul preferat al acestuia, plin de fructe şi miere de albine.

„Ştim că Baloo are un fel preferat de mâncare. Acesta este tortul cu fructe şi miere şi, de aceea, pentru aniversarea sa, am pregătit ceea ce-i place mai mult. Sărbătoarea lui Baloo va fi marcată şi de concursuri de schi pentru toţi copiii, iar participanţii vor fi premiaţi“, a spus organizatorul.

Cupa Baloo la schi va avea loc sâmbătă, pe pârtia Sfântu Gheorghe, înscrierile fiind programate între orele 9-11, după care se va desfăşura concursul. Cei mici vor fi invitaţi apoi la aniversarea lui Baloo şi la festivitatea de premiere.

În ceea ce priveşte practicarea sporturilor de iarnă, toate pârtiile din Straja sunt bune pentru schi, iar stratul de zăpadă naturală şi artificială de pe acestea măsoară, în medie, o jumătate de metru.

Povestea lui Baloo începe în anul 2000, când puiul de urs a fost găsit inconştient în pădure de un angajat al Ocolului Silvic Petroşani. Extrem de slăbit, puiul de câteva săptămâni a fost dus de pădurar la spitalul din Petroşani, unde a fost salvat după ce i-au fost administrate perfuzii cu medicamente.

Inspiraţi de simpaticul urs din **Cartea Junglei**, oamenii l-au botezat Baloo, iar câteva săptămâni a fost îngrijit de o secretară de la Ocolul Silvic Petroşani. Apoi a fost dus în staţiunea Straja, de un cabanier.

Timp de doi ani, ursul Baloo putea fi văzut umblând liber prin staţiune, după care a fost mutat într-un parc special construit pentru el în apropierea cabanei Montana.

Cu o suprafaţă de 1.200 de metri pătraţi, spaţiul lui Baloo este amenajat astfel încât ursul să aibă asigurate toate condiţiile pentru o viaţă liniştită. Primeşte hrană şi are la dispoziţie un bârlog generos, dar şi un bazin cu apă, unde se poate răcori pe timpul verii.

Obişnuit cu omul de la primele săptămâni de viaţă, Baloo este foarte blând, poate şi pentru faptul că a fost hrănit tot timpul cu mâncare gătită şi nu a primit niciodată carne crudă. Preferatele lui Baloo rămân merele, afinele, laptele şi zmeura.

În ciuda frigului din această iarnă, Baloo a hibernat doar două zile, după care a ieşit din bârlog. În opinia oamenilor din partea locului, ursul se menţine activ pentru că are asigurate toate condiţiile de hrană şi cazare.

(adaptat după un articol semnat de Sorin Blada, *https://www.agerpres.ro/romania-colorata/2017/02/03/hunedoara-copiii -sunt-asteptati-la-aniversarea-ursului-baloo-in-statiunea-straja-16-15-45*)

I. Înțelegerea textului

Vocabular

1. Identifică în textul dat trei secvențe formate din câte 2-5 cuvinte, care au legătură cu fotografia.

2. Alcătuieşte enunţuri în care următoarele cuvinte din text să aibă alte sensuri: *mascotă, crudă, a hiberna*.

3. Transcrie enunţul de mai jos, înlocuind cuvintele subliniate cu sinonime potrivite în context: *Timp de doi ani, ursul Baloo putea fi văzut umblând liber prin staţiune, după care a fost mutat într-un parc special construit pentru el în apropierea cabanei Montana.*

4. Alege varianta care explică sensul cuvântului *poveste* din structura *Povestea lui Baloo*:
   a) naraţiune în care se relatează întâmplări fabuloase;
   b) istoria sau relatarea faptelor, a peripeţiilor, a vieţii cuiva;
   c) născocire, scornitură, minciună.

Punctuaţie şi ortografie

1. Explică rolul utilizării virgulei în enunţul: *Preferatele lui Baloo rămân merele, afinele, laptele şi zmeura.*

2. Motivează prezenţa ghilimelelor în al treilea paragraf al textului.

3. Identifică în textul dat trei situaţii diferite în care este utilizată cratima.

II. Lectura și explorarea textului

1 Citeşte cu atenţie textul, apoi formulează enunţuri asertive în care să precizezi: a) cine este autorul textului; b) care este titlul textului; c) unde a fost publicat textul.

PROFESORUL RĂSPUNDE!
Explicaţia cuvântului presă în DEX este următoarea: PRÉSĂ - s.f. Totalitatea publicaţiilor cotidiene și periodice (ziare, reviste etc.) prin care se realizează informarea publică. Discută despre ziare și reviste care apar în această perioadă, despre cum și unde pot fi publicate ele în epoca în care trăim. Pune întrebări profesorului!

2 Alege, din următoarea listă, trei termeni care ar putea fi cuvintele-cheie ale textului: *aniversare, zile, fructe, urs, opinie, cazare, sporturi, staţiune*.

3 Formulează, într-un enunţ, tema textului, incluzând cuvintele selectate pentru rezolvarea exerciţiului anterior.

4 Enumeră trei informaţii/aspecte pe care le-ai aflat din textul citit. Gândește-te la alte trei lucruri/aspecte despre care ai fi vrut să citești în articol.

5 Alege, oral, varianta care se potriveşte aspectelor la care te-ai gândit:
- sunt lucruri imaginate de tine;
- sunt lucruri petrecute în realitate sau care urmează să se petreacă în realitate;
- sunt lucruri luate din realitate, cărora le adaugi fapte imaginate.

6 Identifică enunţul din text în care se găseşte informaţia cea mai importantă pentru iubitorii de schi.

Atenţie!
- Textele publicate în presă, precum cel de mai sus, prezintă fapte petrecute în realitate, cu scopul de a informa cititorii.

Narativul nonliterar

Timp și spaţiu

1 Identifică şi rescrie din primul paragraf al textului un grup de cuvinte care arată timpul desfăşurării evenimentelor şi o secvenţă care indică spaţiul.

2 Realizează pe caietul tău un tabel asemănător modelului de mai jos, în care să notezi alte grupuri de cuvinte care indică timpul, respectiv spaţiul, corelându-le cu faptele prezentate în text.

Model:

Timpul	Spaţiul	Faptele
luna februarie	*staţiunea Straja*	*aniversarea ursului Baloo, care împlineşte 17 ani*

3 Revăzând grupurile de cuvinte notate în tabel, formulează un enunţ asertiv referitor la locul şi la spaţiul acţiunii.

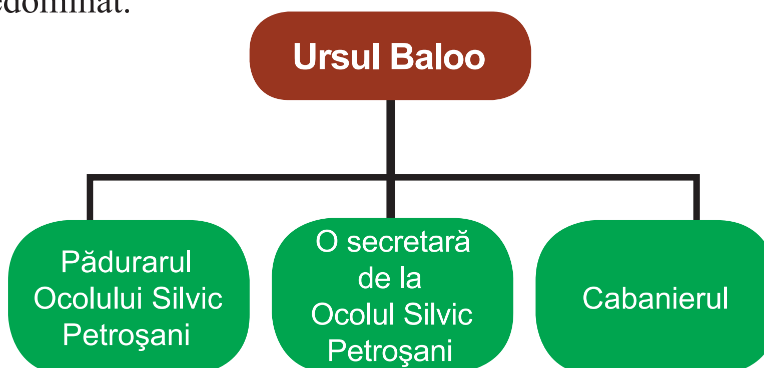
Atenţie!
- În textele publicate în presă locul şi timpul evenimentelor care s-au desfăşurat sau se vor desfăşura sunt notate cu precizie, pentru o informare corectă a cititorilor.

Acţiune, participanţi

1 Reciteşte paragrafele din text care prezintă povestea lui Baloo, apoi precizează modul de expunere predominat.

2 Repovesteşte oral evenimentele care compun povestea de viaţă a ursului.

3 În schema alăturată se găsesc participanţii la evenimentele relatate. Explică pentru fiecare ce rol a avut în derularea întâmplărilor.

Atenţie!
- Textele publicate în presă prezintă **fapte** care s-au petrecut în realitate, iar participanţii sunt persoane din lumea reală. Prin prezentarea lor se urmăreşte atât informarea cititorilor, cât şi formarea opiniei.

4 Rescrie enunţurile în ordinea în care s-au produs întâmplările din textul studiat.
a) Ursul a fost botezat Baloo.
b) Baloo este foarte blând, pentru că a fost hrănit de oameni.
c) Puiul de urs a fost găsit inconştient în pădure în anul 2000.
d) Baloo a hibernat doar două zile.
e) Ursuleţul a fost dus la spital de către pădurar.
f) Câteva săptămâni a fost îngrijit de către o secretară a Ocolului Silvic.
g) Ursuleţul a umblat doi ani liber prin staţiune.

5 Citeşte următorul text:

Legea junglei însă spune foarte limpede că atunci când se naşte gâlceavă din cauză că un străin îşi cere intrarea în haitic[1]*, doi membri care nu pot fi nici mama, nici tatăl străinului, trebuie să pună o vorbă bună despre el.*

— Cine pune o vorbă bună pentru el? Care dintre cei care fac parte din poporul liber vrea să pună o vorbă bună pentru el? [...]

Dar atunci se ridică Baloo, singura fiară care nu făcea parte din haitic [...]*, ursul cafeniu şi somnoros care-i învăţa pe toţi puii fiarelor ce este legea junglei. El era ascultat pentru că nu se hrănea decât cu nuci, cu rădăcini şi cu miere, de aceea se propti pe picioarele dinapoi şi mârâi surd:*

— Copilul... copilul de pripas[2]*, murmură el. Acesta nu poate face nimănui niciun rău, prin urmare eu pun vorbă bună pentru el. Nu am darul cuvântului, dar vă spun adevărul. Luaţi-l şi pe el în haitic, împreună cu ceilalţi, ca să poată alerga şi el cu noi când plecăm la vânat. Mă însărcinez eu să-l învăţ tot ceea ce trebuie să ştie.*

(Rudyard Kipling, **Cartea junglei**)

Vocabular

[1]**haitic** – haită de lupi. [2]**de pripas** – părăsit, abandonat

6 Notează, pe două coloane corespunzătoare textului **Copiii sunt aşteptaţi la aniversarea ursului Baloo, în staţiunea Straja** şi fragmentului din **Cartea junglei** de Rudyard Kipling, observaţiile de mai jos, conform modelului.

- textul vorbeşte despre ursul Baloo;
- ursul Baloo există în realitate;
- ursul Baloo este personajul unei cărţi;
- textul are scop informativ;
- textul are ca scop emoţionarea cititorului prin intermediul personajelor;
- textul prezintă faptele într-o succesiune logică;
- faptele prezentate s-au petrecut în realitate;
- faptele prezentate sunt imaginate de autor;
- ursul Baloo mănâncă miere;
- ursul Baloo este un animal obişnuit cu oamenii, fiind crescut în captivitate;
- ursul Baloo vorbeşte, asemenea oamenilor.

Model:

Copiii sunt aşteptaţi la aniversarea ursului Baloo, în staţiunea Straja de Sorin Blada	Cartea junglei de Rudyard Kipling
• *textul vorbeşte despre ursul Baloo;* • *ursul Baloo există în realitate;*	• *textul vorbeşte despre ursul Baloo;* • *ursul Baloo este personajul unei cărţi;*

Atenţie!

• Textele în care se relatează evenimente reale, cu scopul de a informa cititorii se numesc **texte nonliterare**. Ele nu au personaje, ci participanţi la acţiune, aceştia fiind persoane din realitate. Faptele respectă întocmai realitatea şi sunt redate într-o succesiune logică, fără elemente care ţin de imaginaţia autorului.

7 Formulează într-un text de minimum 50 de cuvinte 2-3 trăsături ale textului narativ nonliterar, aşa cum apar ele în textul **Copiii sunt aşteptaţi la aniversarea ursului Baloo, în staţiunea Straja**, de Sorin Blada.

Exerciţii de aprofundare

Citește textele notate cu A şi B, de mai jos:

A. — *Stând cuminte pe coadă, Patrocle îi urmărea toate mişcările. Îndemnat de prevederea stăpânei lui, se prelinse, nesimţit şi cu urechile clăpăuge, spre bucătărie, şi se întoarse în scurt, purtând delicat în gură, numai de o margine, o felie mare de pâine albă.* [...]

— *Patrocle, de ce duci pâinea în gură? întrebă râzând Lizuca.*

— *Pentru că n-am buzunar! îi răspunse cu ochii căţeluşul, foarte vesel.*

— *Atunci s-o strângem la mine, s-avem la vreme de nevoie, hotărî duduia Lizuca; şi prinzând de la Patrocle pâinea, o aşeză cu grijă într-un buzunar al hăinuţei roşii. Ne mai trebuie ceva, urmă apoi fetiţa, şi pe urmă fugim. Ne ducem în lume, la bunicii noştri!...*

(Mihail Sadoveanu, **Dumbrava minunată**)

B. *Shelby este câinele-lup care a salvat de la moarte doi adulţi şi doi copii. Aceştia au fost în pericol să se intoxice cu dioxid de carbon, în timp ce dormeau. Simţind mirosul insuportabil, Shelby nu s-a lăsat până ce nu şi-a trezit stăpânii: a lătrat până s-a asigurat că fiecare membru al familiei a părăsit camera. „În ochii mei, în ochii familiei, Shelby este mai mult decât un erou. Este un salvator de vieţi, este un înger“, a declarat stăpânul său.*

(zooland.ro/cainii-eroi-5-povesti-impresionante)

1 Alege oral varianta care fixează tema şi se potriveşte ambelor texte:
a) devotamentul câinelui faţă de stapânul său;
b) călătoria unui om, însoţit de câinele său;
c) simţurile câinelui îi salvează pe oameni de la moarte.

2 Citeşte fiecare dintre următoarele afirmaţii şi scrie pe caiet litera A, dacă o consideri adevărată, iar dacă o consideri greșită, litera G.
a) Câinele vorbeşte în textul B.
b) Câinele îşi ajută stăpânul în ambele texte.
c) Câinele devine un erou, salvând viaţa stăpânilor în textul B.
d) Ambele texte oferă informaţii despre un fapt petrecut în realitate.
e) Textul A conţine elemente imaginate de autor.

3 Identifică două asemănări şi două deosebiri între cele două texte.

Am învăţat despre:

- textul nonliterar şi legătura acestuia cu realitatea
- timpul, spaţiul, acţiunea şi persoanele participante în textul narativ nonliterar

Notează în caiet şi alte aspecte, pe care le-ai învăţat recent.

Narativul în textele multimodale

Cartea cu Apolodor
de Gellu Naum

La circ, în Târgul Moşilor,
Pe gheaţa unui răcitor,
Trăia voios şi zâmbitor
Un pinguin din Labrador.
— Cum se numea?
— Apolodor.
— Şi ce făcea?
— Cânta la cor.

Deci, nu era nici scamator,
Nici acrobat, nici dansator;
Făcea şi el ce-i mai uşor:
Cânta la cor. (Era tenor)
Grăsuţ, curat, atrăgător
În fracul lui strălucitor
Aşa era Apolodor...

120

Dar într-o zi Apolodor,
Spre deznădejdea tuturor,
A spus așa:
— Sunt foaaarte trist...
Îmi place viața de corist
Dar ce să fac? Mi-e dor, mi-e dor
De frații mei din Labrador...
O, de-aș putea un ceas măcar
Să stau cu ei pe un ghețar...
Apoi a plâns Apolodor...

Când l-a văzut pisoiul Tiț
Plângând cu hohot și sughiț
I-a spus:
— Prietene, ți-aș da
Mustața și codița mea,
Aș da o litră de caimac,
Aș da orice să te împac.
Zău, nu mai plânge, te implor...
Dar el plângea:
— Mi-e dor, mi-e dor
De frații mei din Labrador!...

Pe coasta Golfului Terror
S-a adunat, cu mic, cu mare,
Tot neamul lui Apolodor.

Și l-au primit, la debarcare,
Bunicul Apolodorin
(Cel mai în vârstă pinguin)
Și mama, Apolodorica
(O pinguină, atâtica...)
Și tata, Apolodorel
(Un pinguin mărunt și chel),
Și unchiul Apolodorini
Și neamurile, și vecinii...

Și au cântat cu toți, în cor,
Iar pe deasupra tuturor
Și-a risipit Apolodor
În triburi lungi, răsunătoare,
Superba-i voce de tenor.
Și-a fost o mare sărbătoare
Pe coasta Golfului Terror...

I. Înțelegerea textului

Vocabular

1. Citeşte cu atenţie fragmentul din **Cartea lui Apolodor** de Gellu Naum şi notează, pe caiet, următoarele semne în cazul în care conţinutul textului:

✓	confirmă ceea ce ştii deja
-	contrazice sau este diferită de ceea ce ştii deja
+	este nou
?	aduce idei care sunt neclare sau despre care doreşti mai multe informaţii

2. Alcătuieşte un enunţ în care să foloseşti o expresie care să includă cuvântul *caimac*.
3. Alcătuieşte două enunţuri în care cuvântul *circ* să aibă înţelesuri diferite.
4. Ordonează cuvintele pentru alcătuirea un enunţ asertiv: *cartea, Apolodor, Gellu Naum, autorul, este, operei, titlul, cu.*

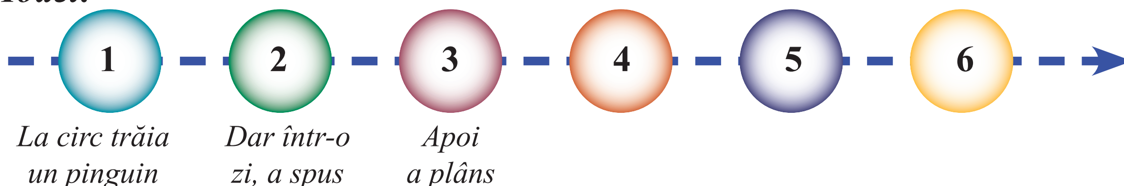

II. Explorarea textului

Timpul şi spaţiul

1. Observă cu atenţie următoarea axă a timpului, realizată pornind de la textul lui Gellu Naum. Identifică pe axă alte cuvinte/grupuri de cuvinte prin care să completezi ordinea evenimentelor în timp, conform modelului.

Model:

La circ trăia un pinguin | *Dar într-o zi, a spus* | *Apoi a plâns*

2. Încercuieşte cuvintele care exprimă acţiuni şi precizează partea de vorbire utilizată pentru exprimarea acestora.
3. Scrie, pe caiet, cuvintele cu ajutorul cărora este asigurată legătura dintre acţiuni şi precizează cum sunt ordonate acestea.
4. Organizaţi pe grupe, completaţi o schemă precum cea alăturată pentru a prezenta spaţiile în care se petrec evenimentele: la circ, camera lui Apolodor, Golful Terror.

Model:

La Circ în Târgul Moşilor

- **Fiinţe şi obiecte**: Apolodor, cei din cor, prietenii, răcitor
- **Obiecte, culori**: circ, răcitor, roşu, auriu
- **Activităţi**: *trăia, cânta*
- **Atmosferă şi stări**: *zâmbitor, vioi*

122

Atenţie!

- În textul dat, acţiunile respectă ordinea logică şi temporală a textului narativ şi se desfăşoară într-un anumit spaţiu. Imaginile **ilustrează** acţiunea, respectând cronologia acesteia.
- Imaginile **accentuează mesajul**, permiţând, prin forme şi culori, vizualizarea lumii create de un scriitor, a timpului şi a spaţiului.

Organizarea acţiunii

1 Reciteşte textul dat şi răspunde la următoarele cerinţe:

- observă dacă evenimentele prezentate respectă momentele acţiunii şi precizează-le;
- formulează ideea principală corespunzătoare fiecărui moment al acţiunii;
- asociază fiecărui moment al acţiunii elemente vizuale care redau evenimentele.

Model:

Momentele acţiunii	Ideea principală	Elementul vizual prin care este exprimată acţiunea (culori, obiecte, atitudini, vestimentaţie etc.)
a) Situaţia iniţială	La circ trăia un pinguin Apolodor, care era tenor.	cortul circului, răcitorul, zâmbete, papion, lumini, culori: roşu, auriu, verde
b) Cauza care modifică situaţia iniţială		

Atenţie!

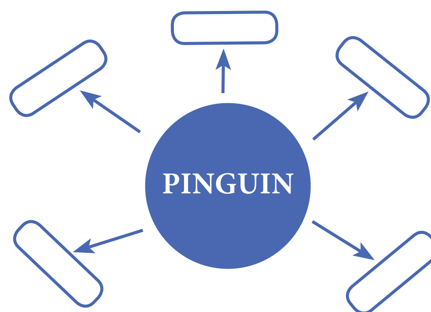
- Imaginea completează textul, ajutând la înţelegerea mai rapidă a mesajului.
- Imaginile captează şi menţin atenţia, deoarece permit vizualizarea unor situaţii, stări sau emoţii, intensificând mesajul transmis prin folosirea diverselor forme, culori sau a contrastelor dintre acestea.

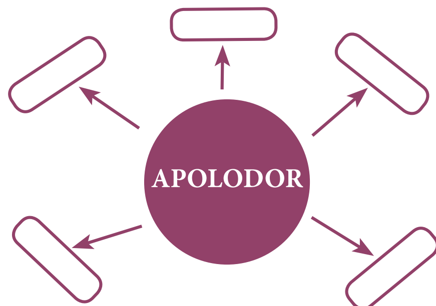
2 Identifică un cuvânt/grup de cuvinte care se repetă şi asociază-l unui element vizual corespunzător.

3 Explică, într-un text de minimum 30 de cuvinte, de ce crezi că elementele identificate la exerciţiul anterior revin în desfăşurarea acţiunii.

Personajul

1 Completează în caietul tău o schemă asemănătoare celei alăturate cu orice cuvânt sau expresie care-ţi vine în minte atunci când te gândeşti la **un pinguin**.

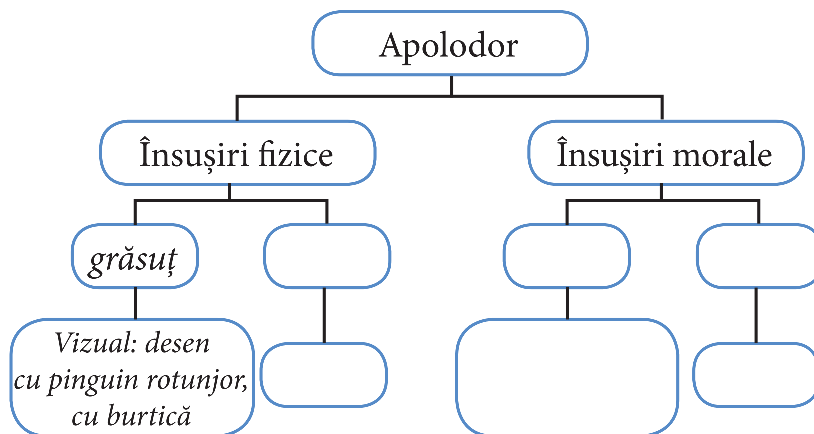

2 Realizează o schemă după modelul alăturat şi completeaz-o cu expresii/cuvinte sau chiar elemente vizuale care îl prezintă pe Apolodor, pinguinul din textul scris de Gellu Naum.

3 Compară cele două scheme şi explică, în minimum 30 de cuvinte, de ce crezi că au apărut asemănări/deosebiri.

4 Recitind textul dat, identifică două trăsături fizice şi două trăsături morale ale lui Apolodor, exemplificându-le fie prin secvenţe din textul dat, fie prin diverse elemente prezente în alcătuirea imaginilor, conform modelului:

Model:

Atenţie!

• Textul care prezintă, atât prin cuvânt, cât şi prin imagine, un univers imaginar sau real se numeşte **text multimodal**.

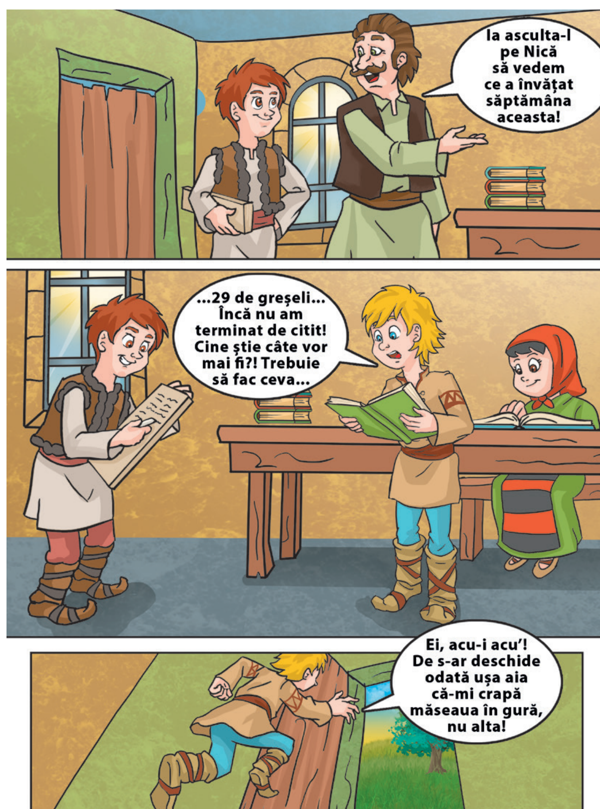
• Alături de cuvinte, imaginile contribuie la înțelegerea mesajului, dar şi a personajelor ale căror trăsături fizice şi morale pot fi vizualizate şi au o încărcătură emoțională sporită, cu un impact puternic asupra receptorului.

5 Deşi nu este descrisă prin cuvinte, camera de la circ a lui Apolodor este prezentată prin imagini. Este o cameră obişnuită? Descrie, în minimum 30 de cuvinte, cum arată camera lui Apolodor, indicând aspectele obişnuite sau neobişnuite în comparaţie cu camera ta.

Atenţie!

- **Imaginea** atrage prin noutatea unor asocieri între forme şi culori, surprinde prin neobişnuitul unor detalii vizuale. Imaginea declanşează veselie, zâmbete prin elementele comice obţinute prin desen, emoţionează şi permite identificarea afectivă prin elementele vizuale preluate din universul familiar al privitorului.

6 Ilustraţia nu este singura modalitate prin care poate fi obţinut un text multimodal în cadrul căruia se îmbină limbajul vizual cu cel verbal. Şi **benzile desenate** prezintă, prin imagini însoţite de cuvinte, eroi sau supereroi inspiraţi din realitate sau din poveşti. Iată cum arată o secvenţă din opera **Amintiri din copilărie** de Ion Creangă transformată în benzi desenate. Redactează câte trei enunţuri în care să precizezi posibile asemănări şi deosebiri identificate prin compararea textului multimodal realizat prin folosirea ilustraţiilor cu benzile desenate, conform modelului.

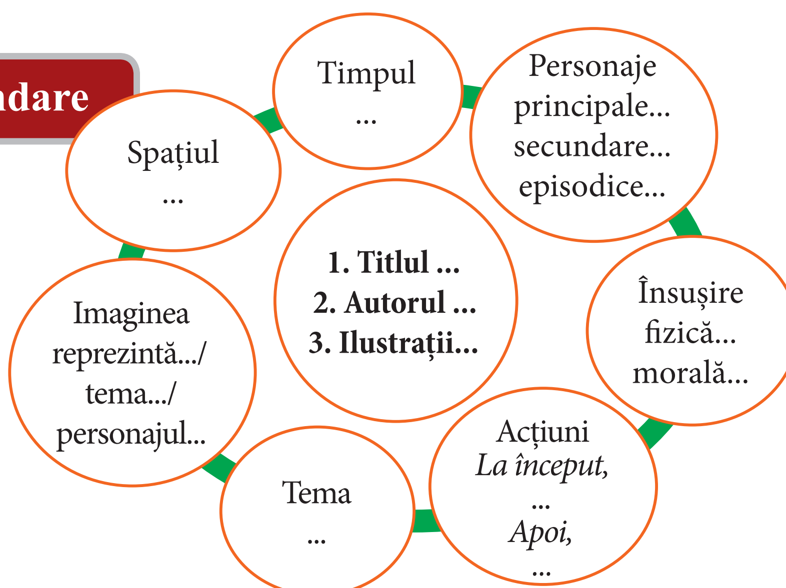

Model:

Asemănări – Atât în textul ilustrat, cât şi în benzile desenate, mesajul este transmis atât prin cuvânt, cât şi prin imagine.

Exerciţii de aprofundare

1 Realizează pe caiet o hartă a fragmentului din **Cartea cu Apolodor** de Gellu Naum prin prezentarea elementelor acestuia, conform schemei alăturate.

Fii creativ!

PROIECT!

Citiţi integral textul **Carte cu Apolodor** de Gellu Naum. Apoi imaginaţi-vă că îl întâlniţi pe neaşteptate pe Apolodor într-un spectacol susţinut de circul din oraşul vostru. Organizaţi în grupe de câte cinci, realizaţi un scurt interviu cu pinguinul celebru.

În realizarea interviului, mai întâi pregătiţi-vă prin alcătuirea unei fişe biografice a personajului (conform modelului de mai jos), apoi stabiliţi minimum trei posibile întrebări, singuri sau cu ajutorul profesorului (conform Fişei de întâlnire cu personajul), însoţindu-le de o imagine adecvată. Prezentaţi-l în faţa clasei! Discutaţi şi stabiliţi premii pentru cel mai corect documentat interviu, pentru cel mai emoţionant, pentru cel mai comic interviu etc.

Model:

FIŞĂ BIOGRAFICĂ
A PERSONAJULUI:
Numele:
Locul naşterii:
Vârstă:
Domiciliul actual:
Familie:
Ocupaţie:
Studii:

FIŞĂ DE ÎNTÂLNIRE
CU PERSONAJUL:
Rolul personajului în operă:
Situaţii semnificative la care participă:
Însuşiri morale:
Comportament:

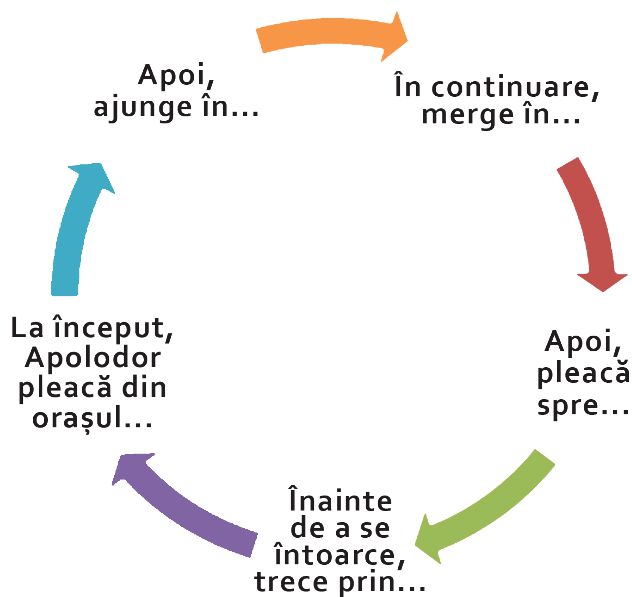

Carte de învăţătură

Citeşte următorul text:

Imaginaţi-vă că Apolodor, tenor la circul din oraşul vostru, pleacă într-un turneu prin sate micuţe din ţară pentru a-i înveseli şi bucura pe copiii de pretutindeni.

Realizaţi o hartă culturală în care să precizaţi posibilele sate în care a poposit Apolodor şi aspectele trăite şi cunoscute de acesta, pe care să le descrieţi pe scurt atât verbal, cât şi prin imagini având în vedere că acesta va participa la o nuntă, va juca

126

într-o horă, va dormi într-o casă ţărănească şi va îmbrăca o ie. Realizaţi semne, desene, simboluri, cuvinte, etichete pentru a alcătui această hartă a turneului pinguinului prin ţară. Completaţi harta cu o legendă pentru explicarea simbolurilor.

Fiecare grup va afişa harta pe un panou. La final, realizaţi un tur al galeriei. Dezbateţi, propuneţi îmbunătăţiri. Votaţi cea mai interesantă hartă!

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Legenda, text sub forma unei liste, prin care se explică semnele convenţionale de pe o hartă, de pe un plan, o imagine fotografică sau desenată etc.

Am învăţat despre:

- relaţia dintre cuvânt şi imagine în textul multimodal
- diverse tipuri de texte multimodale

VERBUL (III)
Timpul viitor

I.

Citeşte textul: *După ce a terminat de scris în jurnal, ochii Andreei căzură pe manualul de limba şi literatura română. Îl luă, îl răsfoi şi se opri brusc. Un paragraf îi atrase atenţia. Era vorba despre aniversarea ursului Baloo, mascota vie a staţiunii Straja: „Cupa Baloo la schi va avea loc sâmbătă, pe pârtia Sfântu Gheorghe, înscrierile fiind programate între orele 9-11, după care se va desfăşura concursul. Cei mici vor fi invitaţi apoi la aniversarea lui Baloo şi la festivitatea de premiere". „Oare cum aş putea ajunge şi eu sâmbătă la Straja?", se întrebă Andreea.*

1 Precizează timpul verbelor subliniate în textul dat.

Atenţie!

- Verbele la **modul indicativ, timpul viitor**, exprimă acţiuni ce se vor desfăşura după momentul vorbirii.

Forma unor verbe la timpul viitor

persoana		numărul	**A CÂNTA**	**A CREA**	**A AŞEZA**	**A CITI**
I	EU	singular	**voi** cânta	**voi** crea	**voi** aşeza	**voi** citi
a II-a	TU	singular	**vei** cânta	**vei** crea	**vei** aşeza	**vei** citi
a III-a	EL/EA	singular	**va** cânta	**va** crea	**va** aşeza	**va** citi
I	NOI	plural	**vom** cânta	**vom** crea	**vom** aşeza	**vom** citi
a II-a	VOI	plural	**veţi** cânta	**veţi** crea	**veţi** aşeza	**veţi** citi
a III-a	EI/ELE	plural	**vor** cânta	**vor** crea	**vor** aşeza	**vor** citi

2 Ce observi în legătură cu alcătuirea timpului viitor al verbelor ?

Atenţie!

- Viitorul verbelor se compune din forme ale verbului *a vrea* + forma de dicţionar a verbului de conjugat. Aceste forme de viitor sunt folosite în special în limbajul scris.

3 Ce element din structura verbelor la timpul viitor indică persoana şi numărul?

4 Precizează care sunt elementele care alcătuiesc forma verbelor la modul indicativ, timpul viitor în textul de mai jos:

— [...] *vei fi fericit că m-ai cunoscut. Vom fi de-a pururi prieteni. Îţi va fi dor să râdem împreună. Şi vei deschide uneori fereastra, aşa, numai de drag... Iar prietenii tăi se vor mira, văzându-te că râzi de câte ori te uiţi pe cer. Atunci, tu le vei spune: „Da, întotdeauna stelele mă fac să râd!" Iar ei te vor crede nebun.*

(Antoine de Saint-Exupéry, **Micul prinţ**)

Model: *vei fi* – verbul auxiliar „a vrea“, persoana a II-a, numărul singular + verbul de conjugat „a fi” la forma de dicţionar.

II.

1 Indică timpul verbelor subliniate din textul dat:

[...] *azi e duminică, mâine luni şi zi de târg, dar marţi, de-**om ajunge** cu sănătate, **am să iau** nepotul cu mine şi **am să**-l **duc** la Broşteni, cu Dumitru al meu, la profesorul Nicolai Nanu de la şcoala lui Baloş, şi-**ţi vedea** voi ce-**a scoate** el din băiat* [...]. (Ion Creangă, **Amintiri din copilărie**)

2 Transcrie textul de mai sus, trecând verbele subliniate la forma de viitor alcătuită cu ajutorul verbului auxiliar „a vrea“, conform modelului:

Model: vom ajunge → *om ajunge*

3 Tu ce forme ale viitorului utilizezi în comunicarea zilnică?

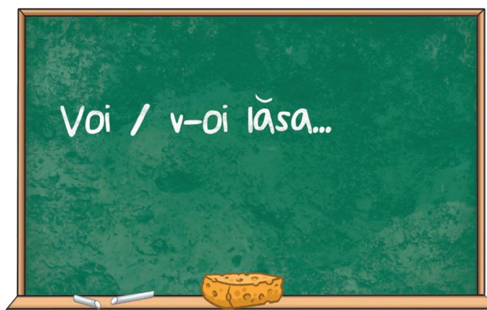
Atenţie!

- În limba vorbită, viitorul se exprimă în mai multe moduri. Iată, spre exemplificare, forme ale verbului *a cânta* care exprimă viitorul:

Forma unor verbe la timpul viitor

verbul „a avea“ la indicativ, prezent+„să“+verbul de conjugat	„o“ invariabil+„să“+verbul de conjugat	alte forme ale verbului „a vrea“+verbul de conjugat la forma de dicționar
am să cânt	**o să** cânt	**oi** cânta
ai să cânţi	**o să** cânţi	**ăi** cânta
are să cânte	**o să** cânte	**o** cânta
avem să cântăm	**o să** cântăm	**om** cânta
aveţi să cântaţi	**o să** cântaţi	**ăţi** cânta
au să cânte	**o să** cânte	**or** cânta

4 Analizează verbele din textul de mai sus, conform modelului:
Model: *om ajunge* → verb, modul indicativ, timpul viitor, persoana I, numărul plural; funcție sintactică de predicat verbal

5 Transcrie varianta corectă a verbelor subliniate din următoarele enunţuri:

a) V-oi/voi citi, în acest sfârşit de săptămână, un articol despre ursul brun din revista **Descoperă**.

b) V-a/va spune mama copilului să nu mai facă gălăgie?

c) Probabil că va fi/fii făcut temele până vor veni musafirii.

d) Nu ştia dacă Andreea va/v-a comunicat ştirea despre aisbergul din Antarctica.

e) V-oi/voi lăsa în pauză dacă ăţi fi cuminţi!

f) Veţi/ve-ţi veni şi voi?

6 Modifică forma de viitor a următoarelor verbe, prin inversarea structurilor, conform modelului. Ce observi?

Model: *vom sta* → sta-vom

va citi   se va duce   veţi mânca   voi cânta   ne vor boteza

Atenţie!
- Formele inverse ale viitorului sunt învechite; astăzi, ele apar numai în operele literare (spre exemplu: *Atunci te chem; chemarea-mi asculta-vei?*“- Mihai Eminescu, **Când însuşi glasul...**)

PROFESORUL RĂSPUNDE!
Există și cazuri când timpul viitor poate fi exprimat prin forme ale prezentului (spre exemplu: Mâine plec la Straja (= voi pleca) să-l văd pe ursul Baloo). Cunoașteţi ca astfel de situaţii să existe și în alte limbi? Puneţi întrebări profesorului!

7 Transcrie fragmentul următor, trecând toate verbele de la timpurile prezent şi trecut la viitor, conform modelului. Vei avea în vedere valorificarea următoarelor forme:
- verbul *a voi* + verbul de conjugat la forma de dicţionar;
- verbul *a avea* la indicativ, prezent + *să* + verbul de conjugat;
- *o* invariabil + *să* + verbul de conjugat.

Timp de doi ani, ursul Baloo putea fi văzut umblând liber prin staţiune, după care a fost mutat într-un parc special construit pentru el în apropierea cabanei Montana. Cu o suprafaţă de 1.200 de metri pătraţi, spaţiul lui Baloo este amenajat astfel încât ursul să aibă asigurate toate condiţiile pentru

o viață liniștită. Primește hrană și are la dispoziție un bârlog generos, dar și un bazin cu apă, unde se poate răcori pe timpul verii.

Model: *Timp de doi ani, ursul Baloo* *<u>va putea</u>* *fi văzut umblând liber prin stațiune.*

III.

1 Citește enunțurile următoare. La ce timp sunt verbele subliniate?

Ionel *<u>va turna</u>* *dulceață în șoșonii musafirului înainte ca acesta să plece.*

Ionel *<u>va fi turnat</u>* *dulceață în șoșonii musafirului până acesta va pleca.*

2 Observă diferența dintre acțiunea din primul și din al doilea enunț!

Atenție!

- Verbele la modul indicativ care exprimă o acțiune ce se va îndeplini înaintea altei acțiuni viitoare sunt la timpul **viitor anterior**.

3 Viitorul anterior este un timp compus. Observă alcătuirea lui în tabelul de mai jos.

Forma unor verbe la timpul viitor anterior II

persoana		numărul	**A CÂNTA**	**A CREA**	**A AȘEZA**	**A CITI**
I	EU	singular	voi fi cântat	voi fi creat	voi fi așezat	voi fi citit
a II-a	TU	singular	vei fi cântat	vei fi creat	vei fi așezat	vei fi citit
a III-a	EL/EA	singular	va fi cântat	va fi creat	va fi așezat	va fi citit
I	NOI	plural	vom fi cântat	vom fi creat	vom fi așezat	vom fi citit
a II-a	VOI	plural	veți fi cântat	veți fi creat	veți fi așezat	veți fi citit
a III-a	EI/ELE	plural	vor fi cântat	vor fi creat	vor fi așezat	vor fi citit

Atenție!

- **Viitorul anterior** este alcătuit din verbul *a fi* la timpul viitor *(voi fi, vei fi, va fi, vom fi, veți fi, va fi)* + verbul de conjugat terminat în *-s* sau *-t*. Viitorul anterior este un timp verbal, care a fost înlocuit în limba vorbită prin viitorul propriu-zis.

4 Scrie în caiet verbele din paranteză, trecându-le la forma de de indicativ, timpul viitor anterior:

a) *Andreea* (a ajunge) *la Straja până vom ajunge noi.*

b) *O secretară de la Ocolul Silvic Petroșani îl* (a îngriji) *pe ursul Baloo de arată atât de sănătos.*

c) (a ninge) *pe la munte de au anunțat că va fi frig.*

d) *Organizatorii* (a programa) *înscrierile la cupa Baloo între orele 9-11, deoarece, la prânz, va începe concursul.*

5 Analizează verbele la modul indicativ din textele următoare:

A. *Atunci directorul circului […] s-a retras după perdeaua vişinie.*

— Nu ştiu ce se întâmplă! vorbi domnul bătrân cu baston de fildeş, către fetiţa cu bucle bălane. Poate că Fram e bolnav. Poate nu e în stare să joace...

Însă fetiţa nu mai auzea nimic şi nici nu voia să audă. Ea striga într-un glas cu toţi, tropăind din picioare şi bătând din palme:

— Vrem Fram!

(Cezar Petrescu, **Fram, ursul polar**)

B. *Aveam în scurtă vreme să cunosc această floare mai în amănunt. Pe planeta micului prinț crescuseră dintotdeauna flori ca toate florile, împodobite doar cu o singură cunună de petale, și care se mulțumeau cu foarte puțin loc și care nu supărau pe nimeni. Răsăreau de dimineața, printre ierburi, și pe urmă, seara, se stingeau. Aceasta însă încolțise într-o zi dintr-o sămânță adusă de nu se știe unde, iar micul print luase foarte îndeaproape seama la creșterea mlădiței celei noi, care nu se asemuia întru nimic cu celelalte mlădițe.*

(Antoine de Saint-Exupéry, **Micul prinţ**)

Model: *zicea* → verb, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular; funcţia sintactică de predicat verbal

Timpuri simple. Timpuri compuse

1 Precizează modul şi timpul următoarelor verbe:

sunt *a declarat* *va fi* *a fost*

merseră *vor fi auzit* *credeau* *are să lucreze* *spusei*

2 Compară forma verbelor de mai sus. Ce observi?

Atenţie!

• Timpurile modului indicativ formate cu ajutorul terminațiilor adăugate verbului de conjugat se numesc **timpuri simple**. (de ex. prezentul). Timpurile modului indicativ formate cu ajutorul altor verbe (*a vrea, a avea, a fi*) şi verbul de conjugat se numesc **timpuri compuse** (de ex. perfectul compus).

3 Scrie pe o coloană timpurile simple şi pe o altă coloană timpurile compuse ale indicativului.

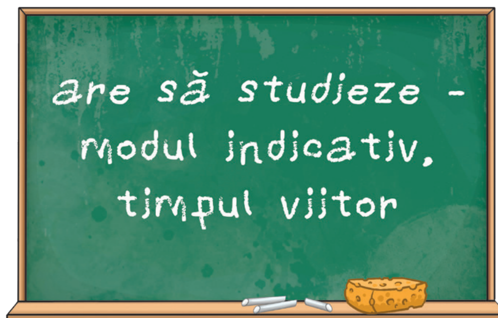
Atenţie!
- Timpurile simple ale modului indicativ sunt: prezentul, imperfectul, perfectul simplu, mai-mult-ca-perfectul.
- Timpurile compuse ale modului indicativ sunt: perfectul compus, viitorul I, viitorul anterior.

4 Combină cuvintele de la punctul a) cu cele de la punctul b), astfel încât să obţii timpuri compuse. Precizează modul şi timpul obţinute.

Model: *are să studieze* → modul indicativ, timpul viitor

a) are să, veţi, au, vei fi, o să

b) cântat, vadă, asculta, studieze, auzit.

Verbe auxiliare

1 Alcătuieşte enunţuri în care verbele *a avea, a fi* şi *a vrea* să îndeplinească funcţia sintactică de predicat verbal.

2 Folosind un dicţionar explicativ al limbii române, precizează sensul fiecăruia dintre cele trei verbe.

3 Scrie pe caiet ce funcţie sintactică au verbele *a avea, a fi* şi *a vrea* în următoarele enunţuri?

a) *<u>Are</u> să plece când o să-i spunem noi.*

b) *Ea <u>are</u> mulţi prieteni la şcoală.*

c) *Toţi vizitatorii <u>sunt</u> în faţa intrării de la Grădina Zoologică.*

d) *Andreea <u>va fi</u> împărtăşit jurnalului experienţa de la staţiunea Straja.*

e) *Baloo <u>vrea</u> un tort plin cu fructe.*

f) *Baloo <u>va</u> împlini 17 ani în luna februarie.*

4 Indică oral enunţurile în care verbele *a avea, a fi, a vrea* nu au înţeles de sine stătător.

Atenţie!
- Verbele *a avea, a fi* şi *a vrea* sunt **auxiliare** când nu au funcţia sintactică de predicat verbal. În acest caz, ele ajută la formarea unor timpuri verbale compuse şi nu au înţeles de sine stătător.

5 Identifică verbele auxiliare din următoarele texte şi precizează, conform modelului următor, ce timpuri ale modului indicativ s-au format cu ajutorul lor.

Model: *„a“ (a trimis)* – verbul auxiliar „a avea“ ce ajută la formarea timpului perfect compus, modul indicativ

a) *Apolodor e-n Labrador.*
Am eu o soră-n Bucureşti,
Ea mi-a trimis, de-acolo, veşti
Despre acel vestit tenor
şi le-am primit acum o oră.
Plecarea lui a fost o dramă...[...]
Apoi, oftând, Apolodor
A spus : - Pesemne am să mor,
După un drum atât de lung,
Aici, pe ţărmul Syrthelor,
Şi niciodată n-o s-ajung
La fraţii mei, la Polul Sud...

(Gellu Naum, **Cartea cu Apolodor**)

[...] *Iar eu pe ţărm*
Mâhnit privi-voi vaporu-n repedele-i mers,
Şi-nţelegând că mi-eşti pierdută,
Te-oi plânge-n ritmul unui vers....

(Ion Minulescu, **Trei lacrimi reci de călătoare...**)

Atenţie!

- Verbul auxiliar *a avea* ajută la formarea următoarelor timpuri compuse ale modului indicativ: perfect compus – *am povestit*, dar şi viitor – *am să povestesc*.
- Verbul auxiliar *a fi* ajută la formarea timpului viitor anterior al indicativului (*va fi ajuns*).
- Verbul auxiliar *a vrea* ajută la formarea timpului viitor (*voi povesti*) şi a viitorului anterior (*voi fi povestit*).

6 Notează pe caiet ce timp al indicativului dintre cele notate în paranteză se formează cu ajutorul a două verbe auxiliare (perfect compus, viitor, viitor anterior, mai-mult-ca-perfectul).

7 Alcătuieşte enunţuri în care verbele *a avea, a fi* şi *a vrea,* să fie, pe rând, verbe cu funcţia sintactică de predicat verbal şi verbe auxiliare.

8 Explică ortografia verbului *a fi* în următoarele enunţuri:
- *Fii cu ochii-n patru la tot ce mişună-n pădure.*
- *Vei fi acasă la ora 18.00?*
- *Nu fi supărat pentru ce s-a întâmplat.*

9 Redactează un text narativ de minimum 70 de cuvinte, în care să imaginezi o continuare a mesajului din textul **Copiii sunt aşteptaţi la aniversarea ursului Baloo, în staţiunea Straja**. Vei porni de la enunţul: *În ciuda frigului din această iarnă, Baloo a hibernat doar două zile, după care a ieşit din bârlog.* şi vei folosi patru timpuri simple şi trei timpuri compuse ale modului indicativ.

Forme verbale nepersonale: infinitivul și participiul

1 Identifică persoana şi numărul următoarelor verbe: *am cântat, vei citi, aşezaseră, (a) cânta, citeau, ai să citeşti, citit, aşază, cântară, citii, aşezat, (a) citi.*

2 Transcrie verbele de mai sus, modificând, pentru fiecare în parte, numărul şi persoana, conform modelului. Ce observi?

Model: *am cântat* → aţi cântat

> ***Atenţie!***
> • La unele moduri, verbele nu îşi modifică forma în funcţie de număr şi persoană. De aceea, ele se numesc **moduri nepersonale**.

3 Transcrie următorul text, trecând verbele de la persoana I la persoana a III-a:

Pe drumul către Straja, am putut vedea peisajul montan colorat uimitor. Mergeam pe drumul şerpuit printre uriaşii de stâncă, deranjaţi doar de susurul râului Jiu, până când am început a zări un sat construit sus, aproape de cumea muntelui.

> ***Atenţie!***
> • Când apare, într-un text, cu forma de dicţionar (cu sau fără „a"), verbul este la **modul infinitiv**. Modul infinitiv exprimă numele acţiunii sau al stării şi are două forme: **o formă scurtă** (a cânta, a vedea) şi **o formă lungă**, formată cu ajutorul sufixului „-re" (cântare, vedere). Verbele la infinitiv lung devin substantive.
> • Când un verb se termină în „-s" sau „-t", el este la **modul participiu**. Acest mod exprimă acţiuni terminate şi suferite de o fiinţă sau un lucru.

MODUL INFINITIV (forma scurtă)	a cânta	a aşeza	a scrie
MODUL INFINITIV (forma lungă)	cântare	aşezare	scriere
MODUL PARTICIPIU	cântat	aşezat	scris

4 Precizează modul verbelor subliniate din textul de mai sus, conform modelului următor.

Model: *vedea* → verb, modul infinitiv

> ***Atenţie!***
> • Verbele la moduri nepersonale nu îndeplinesc funcţia sintactică de **predicat verbal**.

5 Trece verbele din paranteze la forma de infinitiv lung:

a) (a tăia) copacilor afectează grav viaţa animalelor din păduri.
b) Gustul (a mânca) este excelent.
c) Oamenii folosesc emoticoanele pentru o (a comunica) eficientă.

6 Precizează funcţia sintactică a verbelor la infinitiv lung din enunţurile rescrise la exerciţiul 5.

7 Modifică forma de infinitiv a următoarelor verbe cu cea de participiu, conform modelului: *a avea, a crea, a coborî, a fi, a merge, a putea, a simţi, a vedea.*

Model: *a avea* → avut

8 Identifică verbele la participiu din următoarele enunţuri. Observă pe lângă ce parte de vorbire stau.

a) A citit un text interesant despre un ursul Baloo din staţiunea Straja.

b) Textul citit o determină să pornească într-o excursie.

c) Oamenii îl vor fi domesticit de mic pe ursul Baloo.

d) Ursul domesticit preferă să mănânce fructe în loc de carne.

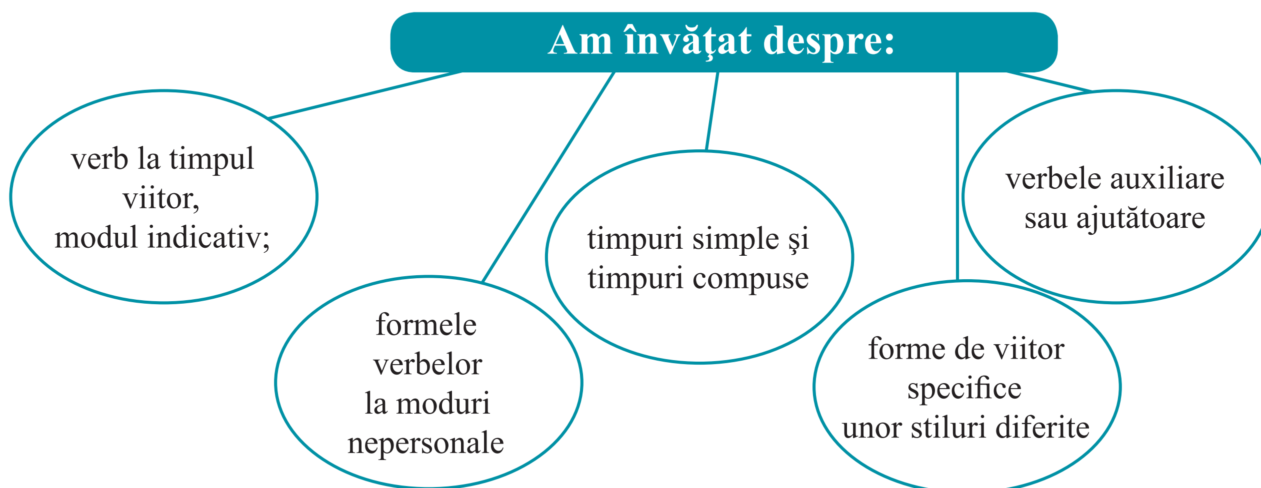
Atenţie!

- Verbele la modul participiu intră în componenţa unor timpuri verbale compuse: perfect compus (*a citit*), viitor anterior (*vor fi domesticit*).
- Când însoţesc un substantiv, verbele la modul participiu devin adjective (*textul citit, ursul domesticit*).

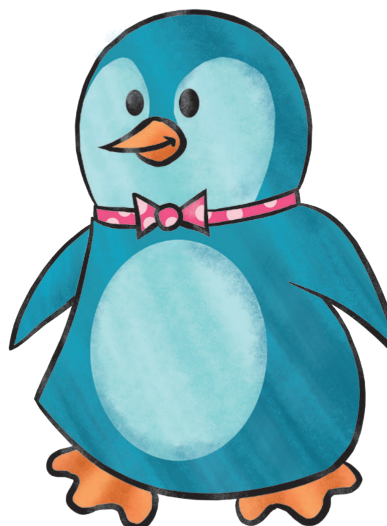
VREAU SĂ DESCOPĂR!

- Infinitivul verbelor se regăseşte în alcătuirea timpului compus viitor (voi **scrie**, va **învăţa**). Ocazional, verbele la modul infinitiv pot avea funcţia sintactică de predicat dacă apar în enunţuri imperative de tipul: *A nu se face zgomot!, A nu călca iarba!, A se păstra liniştea!*

9 Alcătuieşte enunţuri în care cuvintele: *a aştepta, a găsi, a mânca, a premia* să fie, pe rând, verbe la modul participiu şi adjective.

Alege şi rezolvă

1 Realizează o prezentare a personajului principal din textul **Cartea cu Apolodor** de Gellu Naum, având în vedere următoarele puncte de reper:

- Numele personajului şi cartea în care apare;
- O caracteristică principală a pesonajului;
- O trăsătură fizică a personajului şi exemplificarea ei;
- Două trăsături morale ale personajului şi exemplificarea lor;
- Realizarea unui desen care să ilustreze, într-o manieră proprie, trăsăturile pe care le-ai identificat;
- O scurtă concluzie.

FIŞĂ DE EVALUARE:

✓ **adecvarea la temă;**
✓ **respectarea tuturor etapelor planului stabilit;**
✓ **folosirea mijloacelor vizuale pentru susţinerea temei;**
✓ **coerenţa şi corectitudinea limbajului folosit;**
✓ **claritatea rostirii;**
✓ **adecvarea limbajului la situaţia prezentată;**
✓ **adecvarea mimicii şi a gesticii momentului prezentării.**

Pentru evaluarea prezentării, fişa de mai sus va fi completată de către profesor, de către colegi şi de către tine! Discutaţi apoi rezultatele, comparând şi argumentând aprecierile obţinute!

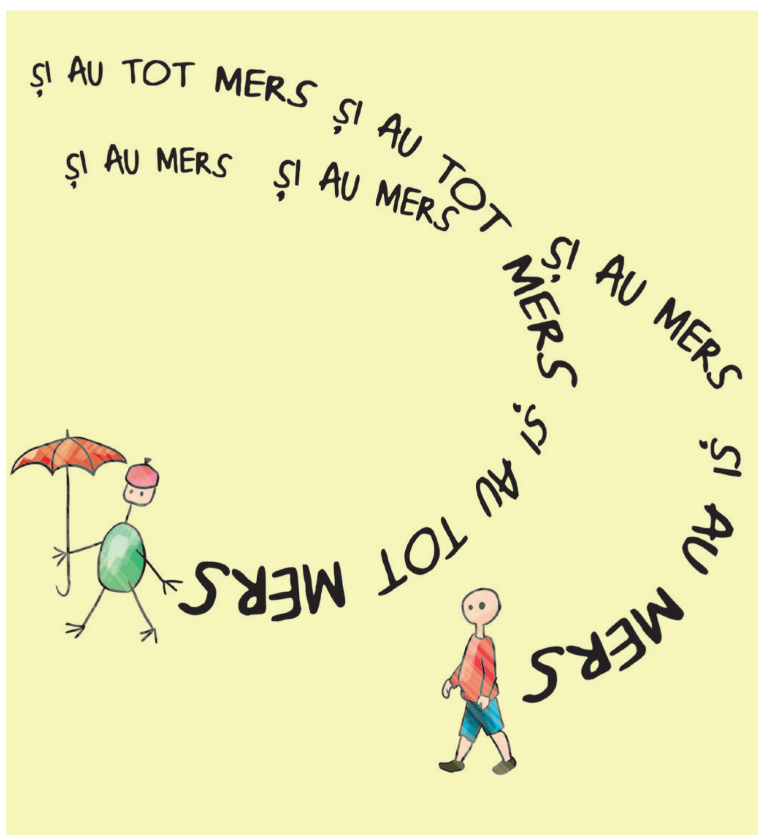
2 Clasa este organizată prin gruparea în echipe de şase, a elevilor. Se dau următoarele sarcini de lucru prin tragere la sorţi:

- **Descrie-l** pe unul dintre prietenii lui Apolodor, folosind atât elemente verbale, cât şi vizuale.
- **Compară** stările şi atitudinile lui Apolodor, resimţite la circ şi pe coasta Golfului Terror.
- **Analizează** semnificaţia secvenţei *Mi-e dor, mi-e dor/De fraţii mei din Labrador...*
- **Argumentează**: Ce crezi că s-ar fi întâmplat cu Apolodor dacă nu ar fi fost lăsat să plece în călătoria sa?
- **Aplică**: Alcătuieşte o posibilă listă a lucrurilor necesare în călătorie, având în vedere însuşirile fizice şi morale ale personajului.
- **Asociează** două elemente întâlnite în acest text cu altele asemănătoare din alte texte cunoscute de tine. (de ex. **Fram, ursul polar** de Cezar Petrescu)

3 Citeşte textul multimodal extras din cartea **Creta fermecată** scrisă de Zinken Hopp şi răspunde cerinţelor de mai jos:

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Aţi învăţat despre diverse texte multimodale precum textul ilustrat, benzile desenate sau legenda care completează şi explică o hartă. Discutaţi şi încercaţi să identificaţi, pornind de la observaţiile făcute prin studiul acestora, şi alte tipuri de text modal. Puneţi întrebări profesorului!

a) Arată ce anume sugerează combinaţia de cuvinte aşezate atipic (în linie curbă), desen şi textul aşezat într-un paragraf.

b) Explică utilizarea verbului *a merge* la timpuri diferite, luând în considerare tema călătoriei.

b) Creează şi tu o scurtă naraţiune de aproximativ o pagină, realizând un text multimodal. Dă-i un titlu potrivit.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

La pagina 127, există o definiţie a legendei. Substantivul *legendă* are, însă, şi alt sens. **LEGÉNDĂ**, *legende*, s. f. 1. Povestire în proză sau în versuri care conține elemente fantastice sau miraculoase, prin care se explică geneza unui lucru, a unei ființe etc., caracterul aparte al unui eveniment (istoric), al unui erou (mitic) sau al unui fenomen. (**DEX**)

Carte de învăţătură

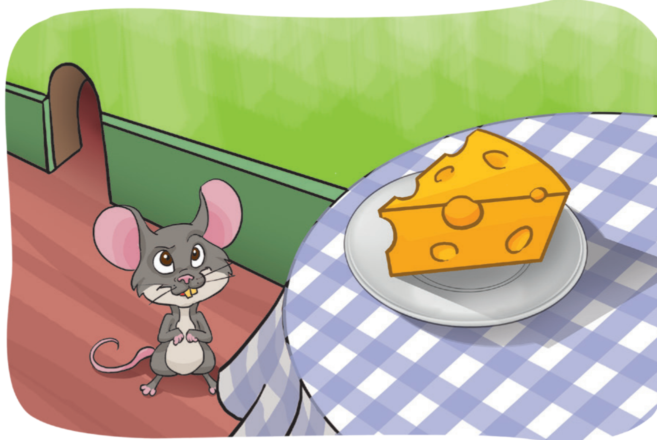
Imaginează-ţi că faci parte din echipa de redacţie a unei reviste pentru adolescenţi şi ai găsit un manuscris vechi de câteva secole, cu textul de mai jos, în care se prezintă o legendă. Scrie un text narativ nonliterar pentru cititorii revistei în care să prezinţi atât împrejurările în care ai găsit manuscrisul, cât şi o scurtă prezentare a faptelor din legendă.

Ştefan-vodă cel Bun, când s-au bătut cu Hroit ungurul, precum dzicŭ unii la Caşen, iar letopisăţul scrie că s-au bătut la Scheie pe Siretiu, au fost cadzut calul cu Ştefan-vodă în războiu. Iară un Purice aprodul i-au dat calul lui. Şi nu putè în grabă încăleca Ştefan-vodă, fiind om micŭ. Şi au dzis Purice aprodul: „Doamne, eu mă voi face o moviliţă, şi vino de te sui pe mine şi încalecă“. Şi s-au suit pe dânsul Ştefan-vodă şi au încălecat pre cal. Şi atunce au dzis Ştefan-vodă: „Sărace Purece, de-oi scăpa eu şi tu, atunci ţi-i schimba numeli din Purice Movilă“. Şi au dat Dumnedzeu şi au scăpat amândoi. Şi l-au şi făcut boier, armaş mare, pre Purece. Şi dintru acel Pureci aprodul s-au tras neamul Movileştilor, de au agiunsu de au fost şi domni dintru acel neam. Dar şi aprodzii atunce nu era din oameni proşti, cum sunt acum, ce era tot ficiori de boieri. Şi portul lor: era îmbrăcaţi cu şarvanele, cu cabanişe. Aşè trebuie şi acum să să afle slugi, să slujească stăpânului, şi stăpânul să miluiască pre slugă aşè.

(Ion Neculce, **Legenda V** – **O samă de cuvinte**)

Când stăpânul nu-i acasă!

de Emil Gârleanu

În odaie, linişte. Linişte şi-un miros! Pe poliţa[1] *din dreapta, pe o farfurie, stă uitată o bucată de caşcaval. Mirosul de brânză proaspătă a străbătut până în cel mai îngust colţişor al casei. Şi din gaura lui, din gaura de după sobă, şoricelul nu-şi mai găseşte locul. Parcă-l trage cineva de mustaţă afară. Să iasă, să nu iasă? Mai bine să se astâmpere. Să se astâmpere, uşor de zis; dar caşcavalul? Vezi, asta-i asta: caşcavalul. Să-nchidă ochii. I-a închis. Prostul! Dar ce, cu ochii miroase? Şi brânza-i proaspătă. Mai mâncase aşa bunătate acum vreun an. Dar parcă nu-l momise într-atâta ca aceasta de acuma.*

1. Ai citit secvenţa cu care începe textul **Când stăpânul nu-i acasă!** de Emil Gârleanu. Realizează în caietul tău un tabel asemănător celui de mai jos, pe care să-l completezi pe măsură ce citeşti textul dat.

Vei completa, la început, primele două rubrici, iar pe cea de-a treia o vei completa când citeşti în continuare textul şi descoperi ce s-a întâmplat.

Ce crezi că se va întâmpla în continuare?	Pe ce te bazezi în afirmaţia ta?	Ce s-a întâmplat în text?

2 Continuă lectura textului şi nu uita să completezi tabelul.

Să încerce. Face câţiva paşi mărunţi până-n marginea ascunzătorii lui. Măcar s-o vadă. Unde-o fi? De unde-l vrăjeşte, din ce colo îl pofteşte cu atâta stăruinţă[2] la dânsa? A! uite-o colo, pe farfurie. Dacă-ar îndrăzni! Dar cum? Să meargă mai întâi pe lângă perete până la divan[3]. Aşa, bun! Pe urmă... Pe urmă pe unde s-o ia? Pe lângă dulap? Nu. Pe după jilţul cela? Nici aşa. Atunci? Păi lucrul cel mai bun e să se suie de-a dreptul pe perdea, şi de-acolo să treacă pe marginea lăvicerului[4] din perete până la poliţă. Şi-odată la caşcaval, lasă, n-are el nevoie să-l înveţe alţii ce să facă cu dânsul. Dar motanul? E-hei! la dânsul nu se prea gândise. Şi, Doamne, mulţi fiori i-a mai vârât în oase motanul cela. Dar poate nu era în odaie. Ha? nu era. Nu. Orişicum, să mai aştepte puţin, să vadă, nu se mişcă nimeni, nu-l pândeşte cineva?

3 Ai completat tabelul şi ai descoperit ce a făcut micul pofticios. Care este planul pe care şi-l face pentru a ajunge la caşcaval? Alege varianta cea mai bună!

a) să meargă mai întâi pe lângă perete, până la divan, pe urmă pe după dulap și apoi să treacă pe marginea lăvicerului până la poliţă;

b) să meargă mai întâi pe lângă perete, până la divan, pe urmă pe după jilţ și apoi să treacă pe marginea lăvicerului până la poliţă;

c) să meargă mai întâi pe lângă perete, până la divan, pe urmă să se suie de-a dreptul pe perdea şi apoi să treacă pe marginea lăvicerului până la poliţă.

4 Citeşte în continuare şi completează tabelul cu noi informaţii.

Cum să nu-l pândească! Dar de când aşteaptă motanul prilejul să puie laba pe bietul şoricuţ. Dacă nu mâncase el caşcavalul, căci mirosul cela îi zbârlise şi lui mustăţile, păi nu-l mâncase tocmai pentru asta: să-l momească pe lacomul din gaură. Cu botul adulmecând, cu ochii galbeni şi lucioşi ca sticla, cu mustăţile întoarse, subţiri şi ascuţite ca oasele de peşte, stă neclintit după perna de pe divan şi-aşteaptă. L-a zărit. Uite-l, îi vede mărgelele ochilor. Iese? Iese oare? Da, da; aşa, încă un pas, încă unul, doi, aşaa!

Dintr-o săritură a fost cu laba deasupra lui.

Bietul şoricuţ n-avusese vreme nici să treacă dincolo de sobă. Îl apasă puţin cu ghearele, apoi, repede, îl ia între labele de dinainte, îl strânge, de drag ce-i, îl răsuceşte în aer şi-l lasă ameţit pe podele. Şi-l priveşte, gândind: „Caşcaval ţi-a trebuit? Poftim caşcaval! Doamne! ce bun o să-mi pară mie după ce te-oi crănţăni!“. Dar mai întâi să se mai joace puţin cu dânsul.

5 Motanul se arată neîndurător, dar tu salvează-l pe şoricel. Adresează-i motanului o rugăminte prin care să îl convingi să îi dea drumul micului pofticios.

6 Descoperă ce se mai întâmplă şi completează în caiet tabelul.

Îl pune pe picioare, îl lasă să se dezmeticească, să-ncerce să fugă, şi iar vrea să-l prindă în cleştele labelor. Dar ce s-aude? Un dupăit grăbit pe sală. Vai, e Corbici, câinele! Nu-i vreme de pierdut! Din două sărituri, motanul e în ocniţa[5] sobei, iar şoarecele, mirat că scapă, zăpăcit, cum poate, o şterge în gaura lui. Corbici vine, nebun ca-ntotdeauna; în mijlocul odăii se opreşte, adulmecă, lacom, mirosul de caşcaval, apoi, zărind motanul, se repede şi latră cu înverşunare. Ar sări în ocniţă, dar e prea sus. Se sprijină pe labele de dinainte, tremură, cască, de neliniştit ce-i, mârâie şi latră. Apoi tace şi, cu ochii ţintiţi la motan, aşteaptă să se coboare. Numai uneori întoarce capul spre poliţa de unde brânza parcă-l ademeneşte. Şi astfel, câteşitrei duşmanii — şoarecele în gaură, motanul în ocniţă şi câinele în mijlocul odăii — se pândesc, munciţi de acelaşi gând.

7 Apariţia câinelui a schimbat întreaga situaţie. Ai trăit sau cunoşti situaţii asemănătoare din realitate? Prezintă oral momentul respectiv.

8 Propune un proverb care s-ar potrivi întâmplării de mai sus şi scrie-l la tablă. Alege, împreună cu ceilalţi colegi, alte proverbe potrivite.

9 Citeşte ultima secvenţă a textului şi menţionează starea ta la finalul povestirii.

Dar paşi apăsaţi cutremură sala. Ce! Stăpânul! Repede atunci: motanul se-nghesuieşte şi mai în fund, iar câinele o şterge sub divan; numai şoarecele, mic cum era, rămâne la locul lui. Stăpânul intră; obosit de muncă, îşi aruncă pălăria pe un scaun, apoi, mirosind, i se face foame; se-ndreaptă spre poliţă, ia felia de caşcaval, taie o bucată de pâine şi, muşcând când dintr-una când dintr-alta, mănâncă din plin, cu poftă.

Şi din trei părţi, trei perechi de ochi îl urmăresc cu pizmă[6].

Vocabular

[1]**poliţă**, s.f. - suport de scândură fixat orizontal pe un perete, într-un dulap, pe care se țin diferite obiecte.

[2]**stăruinţă**, s.f. – insistență.

[3]**divan**, s.n. - canapea fără spătar, pe care se poate ședea sau dormi.

[4]**lăvicer** (lăicer), s.n. - covor țărănesc de lână care se așterne pe jos sau cu care se împodobesc la țară lavițele și pereții.

[5]**ocniţă**, s.f. - adâncitură într-o sobă de zid, în cuptorul sau în pereții caselor țărănești, în care se păstrează diferite obiecte; firidă, nișă.

[6]**pizmă**, s.f. - ciudă, necaz, nemulțumire.

Exerciții de aprofundare

1 Aminteşte-ţi *Harta povestirii*. Realizează acestă hartă şi pentru textul dat, menţionând titlul textului, numele autorului, personajele, locul, timpul, întâmplările din text şi cum se încheie povestirea. Personalizează harta cu un desen potrivit!

2 Fiecare personaj are povestea lui. Prezentaţi într-o „Ştafetă a povestirii", întâmplările prin care trec şoricelul, motanul şi câinele.

3 Transcrie din textul **Când stăpânul nu-i acasă!** de Emil Gârleanu:
a) o propoziţie simplă;
b) două propoziţii dezvoltate;
c) un enunţ interogativ;
d) un enunţ exclamativ.

4 Indică funcţia sintactică a cuvintelor subliniate: *Mirosul de brânză proaspătă a străbătut până în cel mai îngust colţişor al casei*.

Alege şi rezolvă

1 Prezintă în minimum 30 de cuvinte următoarea imagine. Explică în ce constă legătura cu textul citit.

2 Alcătuieşte o poveste în cinci imagini sau secvenţe. Desenează sau prezintă pe scurt, în scris, întâmplările din text. Asociază fiecărei secvenţe o culoare în funcţie de sentimentele generate.

3 Scrie în minimum 30 de cuvinte un alt final al povestirii **Când stăpânul nu-i acasă** de Emil Gârleanu.

DEZBATERE

Formați două grupe de câte trei elevi. Una dintre grupe va susţine timp de zece minute teza (ideea) că toate animalele sălbatice trebuie îngrijite numai în cadrul unor instituţii specializate, iar cealaltă gupă, tot în zece minute, va aduce argumente la teza că unele animale sălbatice pot fi îngrijite şi acasă. După dezbatere ceilalţi elevi din clasă vor vota următoarele aspecte:
1) Dacă este normal să îngrijeşti animale sălbatice acasă.
2) Care dintre cele două grupe a susţinut mai convingător teza sa.

EVALUARE

Citeşte următorul text:

Nu toţi proprietarii reuşesc să înveţe papagalii să vorbească. Cel mai important este să petreci cât mai mult timp cu el şi să ai aşteptări rezonabile de la acesta.

Nu toate speciile de papagali pot vorbi. Cele mai cunoscute specii de papagali vorbitori sunt: papagalul gri african (Jako), papagalul amazonian, papagalul Micul Alexander, papagalul calugăr şi peruşul.

Cu toate că pare banal, cea mai bună metodă de a-ţi învăţa papagalul să vorbească este să îi vorbeşti, la rândul tău. Începe prin a-i spune cuvinte scurte, precum „salut“, „bună“ sau chiar numele papagalului.

Chiar şi cuvintele aparent banale îi pot stârni interesul, dacă le rosteşti cu entuziasm. Păstrează un ton vesel şi pozitiv atunci când îi vorbeşti papagalului tău.

Urmăreşte cu atenţie reacţia papagalului tău atunci când rosteşti cuvintele alese, vei observa că unele îi atrag atenţia mai mult decât altele. Identifică-l pe cel care îl atrage mai mult şi foloseşte-l în primele „lecţii de vorbit“.

Odată ce ai găsit cuvântul care i-a atras atenția papagalului tău, repeta-l cât poţi de des. Papagalii învaţă prin observare şi repetiţie, aşadar rostirea cuvântului este singura metoda de a-ţi determina pasărea să îl repete.

(adaptare după *animalutul.ro/pasari/pasari-exotice -* **Cum învăţ papagalul să vorbească**)

● Mai jos vei găsi trei seturi de cerinţe. Citeşte-le pe toate trei cu mare atenţie şi rezolvă doar unul dintre seturile de cerințe formulate!

1. Precizează titlul textului şi sursa din care a fost preluat. (1 punct)
2. Formulează într-un enunţ despre ce este vorba în textul de mai sus. (1 punct)
3. Scrie sinonime potrivite pentru sensul din text al cuvintelor: *îndrăgiţi, să înveţe*. (1 punct)
4. Identifică în text: un subiect, un predicat şi două atribute. (2 puncte)
5. Arată cum ar trebui să fie proprietarul unui papagal vorbitor şi explică într-un text de 30-50 de cuvinte alegerea ta. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziţiei – 0,10 p; coerenţa textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul şi vocabularul adecvate conţinutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuaţia – 0,20 p; aşezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obţii.

1. Precizează trei dintre cele mai cunoscute specii de papagali vorbitori. (1 punct)
2. Scrie două motive pentru care crezi că nu toţi proprietarii reuşesc să îşi înveţe papagalii să vorbească. (1 punct)
3. Scrie un argument pentru care textul dat este un text nonliterar. (1 punct)
4. Transcrie din textul dat câte un verb pentru fiecare dintre modurile: indicativ, imperativ, infinitiv. (2 puncte)
5. Scrie un text de minimum 30 de cuvinte în care să scrii de ce ai dori/nu ai dori să ai un papagal vorbitor. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziţiei – 0,10 p; coerenţa textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul şi vocabularul adecvate conţinutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuaţia – 0,20 p; aşezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obţii.

1. Indică o metodă prin care papagalul poate fi învăţat să vorbească. (1 punct)
2. Precizează scopul cu care a fost scris textul de mai sus. (1 punct)
3. Explică cum sunt alcătuite formele verbale: *vei observa, ai găsit.* (1 punct)
4. Realizează un text multimodal de minimum trei secvenţe în care să prezinţi un moment dintre un papagal vorbitor şi proprietarul său. Vei avea în vedere:
   - să prezinţi întâmplarea din perspectiva unui povestitor; (1 punct)
   - să fixezi timpul şi spaţiul întâmplării; (1 punct)
   - să generezi emoţie prin textul tău; (1 punct)
   - să îmbini textul cu imaginea; (1 punct)
   - să respecţi limita de secvenţe precizată. (1 punct)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (asocierea dintre text şi imagine – 0,10p; coerenţa textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul şi vocabularul adecvate conţinutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuaţia – 0,20 p; aşezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obţii.

Universul meu familiar

JOC ȘI JOACĂ

Joc de creion, de Tudor Arghezi

- *Câmpul lexical*
- *Corespondența literă-sunet*
- *Textul descriptiv literar*
- *Interpretarea limbajului figurat. Comparaţia și personificarea*
- *Textul descriptiv nonliterar*
- *Substantivul. Genul şi numărul*
- *Categoria determinării la substantiv. Articolul hotărât. Articolul nehotărât*
- *Posibilități combinatorii ale substantivului. Prepoziția*
- *Adjectivul*
- *Articolul demonstrativ*
- *Gradele de comparaţie ale adjectivului*
- *Acordul adjectivului cu substantivul*

A patra inimă, de Mircea Cărtărescu

- *Evaluare*

JOC ȘI JOACĂ

Înainte de lectură

1 Discută cu colegul de bancă. Ce au în comun imaginile de mai jos?

2 Crezi că jocul este specific doar copiilor? Motivează răspunsul.

3 Să presupunem că te afli în mijlocul naturii şi nu ai nicio jucărie la îndemână. Inventează un joc, care să implice elemente din natură. Descrie pentru colegii tăi elementele din natură la care te-ai gândit şi explică-le cum s-ar desfăşura jocul.

DEZBATERE

Formați două grupe de câte trei elevi. Una dintre grupe va susţine timp de zece minute teza (ideea) că jocul este binevenit, iar cealaltă grupă, tot în zece minute, va aduce argumente la teza că jocul este o pierdere de timp. După dezbatere ceilalţi elevi din clasă vor vota următoarele aspecte:

1) Dacă jocul este mai degrabă binevenit sau o pierdere de timp.
2) Care dintre cele două grupe a susţinut mai convingător teza sa.

145

4

Joc de creion – *jocul lumii*

de Tudor Arghezi

Brotăcelul, la fântână,
L-ai avea la îndemână,
Ca să-l prinzi (pe brotăcel)
Să te joci nițel cu el.

Însă nici nu poți să-l vezi,
Verde, dintre frunze verzi,
Căci cu ele seamănă
Ca o frunză geamănă.

A! că-i mic și e frumos
Și n-ar prea umbla pe jos,
Că-și mânjește — și nu vrea —
Pielea lui de catifea.

Stă în pom pitit, pe când
Ție ți-a venit un gând:
Printre mugurii crescuți,
Să-l mângâi și să-l săruți.

Dar ai vrea să știi, acum,
Ce se fac, pe frig și-n drum,
Când se scutură copacii,
Brotăcelul și brotăcii.

Căci, pe viscol, fără foc,
Nici căciulă, nici cojoc,
Pot să degere, săracii,
Brotăcelul și brotacii.

N-avea grijă, nu le pasă.
Și-au gătit la cald o casă,
În pământ, sub tulpini,
În adânc și-n rădăcini.
Și-acolo, pe vreme rea,
Dorm întinși pe-o canapea.

I. Înțelegerea textului

Vocabular

1 Identifică în text următoarele cuvinte: *brotăcel, cojoc, muguri, să degere, viscol.* Asociază fiecărui cuvânt explicația potrivită, conform modelului de mai jos:

- Obiect de îmbrăcăminte făcut din piele de oaie, cu blană înăuntru, care se poartă mai ales la ţară;
- Organ al plantelor superioare, format dintr-un vârf vegetativ şi din frunze tinere, nedezvoltate încă, acoperite de frunzuliţe solzoase;
- Animal amfibiu înrudit cu broasca, de culoare verde cu perniţe vâscoase la vârfurile degetelor, broatec;
- Despre acţiunea de a suferi o degerătură, o inflamaţie, o leziune sau rană provocată de acţiunea frigului asupra ţesuturilor.

Model: *viscol* – fenomen al naturii manifestat prin vânt puternic însoţit de ninsoare sau de lapoviţă.

2 Construieşte câte o propoziţie cu fiecare dintre cuvintele explicate la exerciţiul anterior.

3 Alcătuieşte câte două enunţuri în care cuvintele *geamănă* şi *casă* să aibă înţelesuri diferite faţă de cele din text.

4 Formulează pe caiet trei enunţuri în care să apară expresii diferite care să conţină cuvântul *rea.*

5 Citeşte fiecare dintre următoarele afirmaţii şi scrie pe caiet litera A, dacă o consideri adevărată, iar dacă o consideri greşită, litera G.

a) Sinonimul cuvântului *săracii* din secvenţa *„Pot să degere, săracii,/ Brotăcelul şi brotacii“* este *nevoiaşii, cerşetorii.*

b) Antonimele cuvintelor *mic şi frumos* din secvenţa *„A! că-i mic şi e frumos“* sunt *mare şi urât.*

c) Sensul în context al cuvântului *se scutură* din *„Ce se fac, pe frig şi-n drum,/Când se scutură copacii,/ Brotăcelul şi brotăcii“* este *a se elibera de ceva supărător, nefast, rău.*

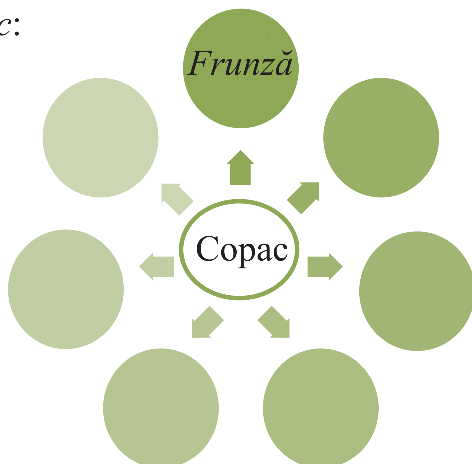
Dicţionar de termeni esenţiali

Jocul este o activitate prin care omul îşi poate manifesta creativitatea, simţindu-se liber; orice joc se desfăşoară într-un timp şi într-un spaţiu bine stabilite, având reguli de respectat. Veselia, hazul, relaxarea sunt stări asociate jocului.
Jocul dezvoltă imaginaţia, sensibilitatea, gustul pentru frumos.
Jocul are şi o funcţie educativă, de modelare a personalităţii celor implicaţi în joc, aceştia descoperindu-se sau descoperind lumea prin joc.

6 Rescrie în forma corectă afirmaţiile pe care le-ai considerat greşite la exerciţiul anterior.

7 Scrie sinonime pentru fiecare dintre următoarele expresii întâlnite în texul dat: *n-avea grijă, la îndemână, ţi-a venit un gând.*
Model: *n-avea grijă* - nu te îngrijora

8 Completează în caietul tău o schemă asemănătoare celei de mai jos, transcriind din textul arghezian cuvintele care au o legătură de sens cu substantivul *copac*:

Dicţionar de termeni esenţiali

Copacul, des întâlnit în lumea din jurul nostru, devine un element important şi în operele literare. El poate fi un simbol al vieţii. Este şi o imagine a forţei şi a puterii.

Atenţie!

- **Câmpul lexical** dintr-un text cuprinde cuvintele care au trăsături de sens comune şi aparţin aceluiaşi domeniu tematic.
- Termenii care intră în alcătuirea unui câmp lexical trebuie să fie aceeaşi parte de vorbire, respectiv substantive, adjective etc.

Găseşte intrusul!

9 Parcurge cu atenţie următoarea listă de cuvinte care conţine termeni ai unui posibil câmp lexical. Crezi că toţi termenii din dreapta pot intra în alcătuirea unui singur câmp lexical? Dacă nu, identifică intrusul! Explică oral alegerea făcută.

Câmpul lexical al culorilor

- galben
- roșu
- albastru
- gălbenele
- verde

10 Identifică în textul **Joc de creion** de Tudor Arghezi cel puţin trei cuvinte care pot alcătui un alt câmp lexical, diferit de cel al substantivului *copac*, discutat anterior. Transcrie cele trei cuvinte pe caiet şi adaugă încă doi termeni care pot intra în acest câmp lexical. Precizează numele noului câmp lexical.

Găseşte intrusul!

11 Parcurge cu atenţie următoarea listă de cuvinte care conţine termeni care pot să aparţină câmpului lexical al *florilor.* Crezi că această listă este corect realizată sau nu? Explică oral răspunsul tău, găsind intrusul.

Câmpul lexical al florilor

- gălbenele
- verzui
- albăstrele
- trandafiri

12 Propune alte două cuvinte de la care să realizezi câte un câmp lexical. Notează cel puţin trei termeni pentru fiecare câmp lexical.

13 Redactează o compunere de minimum 30 de cuvinte în care să foloseşti patru termeni care aparţin câmpului lexical al *iernii.* Subliniază-i!

CORESPONDENŢA LITERĂ-SUNET

I.

1 Desenează pe caiet schema alăturată. Extrage din elementele date îmbinările pe care le consideri cuvinte.

Car, arf, arc, rca, cor, măr, ărm, dor, ord, marţi, acum, armţi, cioc, acuma, occi

- car
-
-
-

Explică oral sensul cuvintelor.

Atenţie!
- Orice cuvânt dintr-o limbă are două componente: **forma şi conţinutul**.
- **Forma unui cuvânt** poate fi înţeleasă ca totalitatea sunetelor din care acesta este alcătuit. Sunetul este cea mai mică unitate sonoră concretă a unei limbi.
- **Conţinutul unui cuvânt** este dat de sensul/sensurile acestuia.

2 Precizează, consultând un dicţionar dacă este nevoie, forma şi conţinutul cuvintelor identificate la exerciţiul anterior.

Model:

Cuvântul	Forma	Conţinutul	Enunţul
car	***c, a, r***	*acţiunea de a duce ceva dintr-un loc în altul, de a transporta*	*Eu car o geantă grea.*

3 Formulează câte un enunţ cu fiecare dintre cuvintele identificate la exerciţiul 1.

4 Forma *car* poate avea şi alt conţinut decât cel identificat mai sus. Precizează oral care este cel de al doilea sens al acesteia.

Atenţie!
- În limba română, sensuri diferite pot fi exprimate prin aceeaşi formă sau îmbinare de sunete (de exemplu: *broască, ochi*). Totodată, acelaşi sens poate fi exprimat prin forme diferite, apărute în urma pronunţării variate de-a lungul timpului (de exemplu: *căpşuni-căpşune, deseară-diseară*)

5 Identifică forma şi conţinutul cuvintelor subliniate din textul următor. Consultă un dicţionar, dacă este nevoie!

În cerul norilor de ceaţă/
Am mâzgălit şi eu un nor, /
Pe care l-a-nghiţit o raţă/
Zburând către Ecuator. (Constanţa Buzea, **Poveste**)

Model:

Cuvântul	Forma (sunetele)	Conţinutul
norilor	n, o, r, i, l, o, r	Masă de vapori sau de picături de apă, de cristale de gheaţă aflate în suspensie în atmosferă

Atenţie!

• Sunetul sau îmbinarea de sunete care constituie forma unui cuvânt sunt redate în scris printr-o literă sau un grup de litere. În general, în limba română, fiecărui sunet îi corespunde o literă.

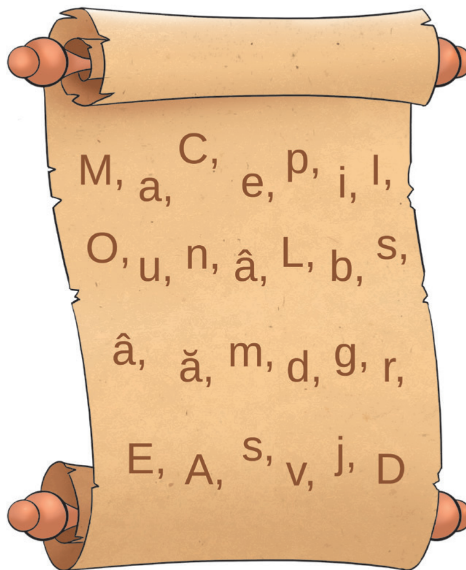
6 Să ne amintim câte litere are alfabetul limbii române. Care sunt acestea? Există perechi de litere? Dă exemple!

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Omul a simţit nevoia să comunice. Istoria scrisului începe cu desene din paleolitic care atestă o comunicare vizuală. Printre cele dintâi semne grafice, istoria reţine scrierea cuneiformă a sumerienilor, apoi hieroglifele egiptenilor. Mai târziu, s-a folosit şi cerneala pe suluri de papirus sau pergament. Alfabetul a apărut în perioada antică. Dacă vrei să ştii mai mult, accesează **https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/inceputurile-scrierii**

Joc!

A fost descoperit un document vechi! El are puterea de a transmite un mesaj special pentru fiecare posibil cititor.

Pentru a afla mesajul scris pentru tine, construieşte cât mai multe cuvinte îmbinând literele următoarele, scrise amestecat pe foaia de **papirus.** Pe baza lor formulează apoi un enunţ şi află mesajul pentru tine!

7 Aranjează în ordine alfabetică următoarele cuvinte: *mângâi, săruţi, gând, canapea, dorm, rădăcini, adânc, frunze, vreme, acolo.*

8 Scrie-ţi pe caiet numele şi prenumele. Care sunt sunetele şi literele din care sunt acestea alcătuite? Dar ale colegului de bancă?

9 Precizează din câte sunete şi din câte litere sunt alcătuite cuvintele din titlul **Joc de creion**.

Model:

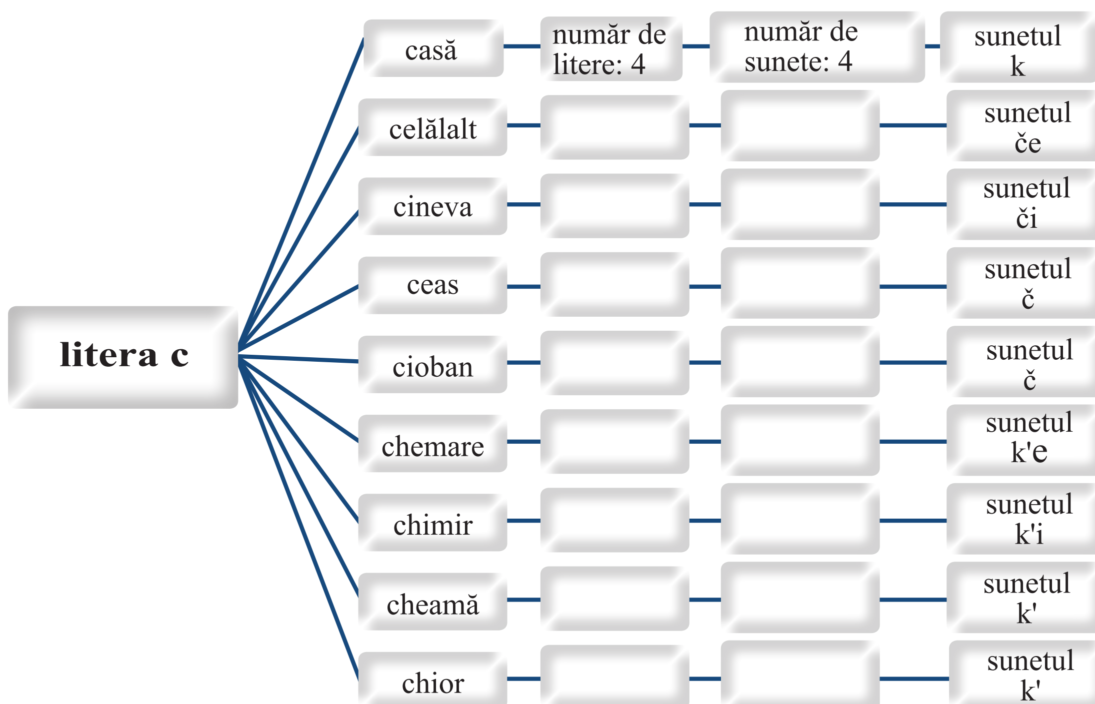
Joc	**3 sunete**	**3 litere**

10 Reciteşte textul de la exerciţiul 5 şi precizează câte litere şi câte sunete au cuvintele *cerul* şi *ceaţă*. Ce observi? Ce sunet notează în aceste cazuri litera ***c***?

11 Se dă următoarea schemă cuprinzând diferite cuvinte care încep cu litera ***c.***

Ce observi în privinţa corespondenţei dintre sunet şi litera prin care acesta este transcris? Completează schema şi explică oral diferenţele dintre sunetele transcrise prin litera ***c*** în diferitele cuvinte date.

PROFESORUL RĂSPUNDE!
Discutaţi despre folosirea semnelor diacritice în scrierea unor litere. Stabiliţi cu ajutorul profesorului care sunt acestea şi unde se folosesc!

Atenţie!

• În limba română, unele litere pot transcrie sunete diferite:
De exemplu, litera c:

c+ o, u, a, ă, â, î (în afară de e, i) transcrie sunetul k
c+ consoană (în afară de h) transcrie sunetul k
c la sfârşit de cuvânt transcrie sunetul k
grupul de litere *ce*+**consoana transcrie sunetele če**
grupul de litere *ce* **+ vocală care trece în altă silabă transcrie sunetele če**
grupul de litere *ce* **la final de cuvânt transcrie sunetele če**
grupul de litere *ce*+ **vocala a în aceeaşi silabă transcrie sunetul č**
grupul de litere *che* **transcrie sunetele k'e, cu excepţia situaţiei în care este urmat de vocala** *a* **în aceeaşi silabă**
grupul de litere *chi* **transcrie sunetele k'i, cu excepţia situaţiei în care este urmat de** ***a, o, u*** **în aceeaşi silabă.**

12 Pornind de la cuvintele notate la litera *c*, scrie pe caietul tău alte cuvinte care să exemplifice diversele legături dintre sunet şi litera ***c***, conform modelului.

Model:

13 Ce ştii despre litera ***k***? Transcrie întotdeauna acelaşi sunet sau sunete diferite?

Atenţie!

• Litera **k** apare în cuvinte împrumutate din alte limbi şi în nume proprii străine şi româneşti scrise după model străin. Ea transcrie atât sunetul **k**, când este urmată de *a, o, u* sau de o consoană (de exemplu: *Kretzulescu, kurd*), cât şi sunetul k', dacă este urmată de *e* şi *i* (de exemplu: *kilogram, Kiriac*).

14 Ce observi urmărind raportul dintre numărul de sunete şi numărul de litere în cuvintele: *eu, eram, excursie*?

Model:

Cuvântul	Număr de litere	Număr de sunete
examen	6 litere	7 sunete

Atenţie!

• În limba română, unele litere transcriu mai multe sunete:
Litera ***e,*** la început de cuvânt, în formele pronumelui personal sau în formele verbului *a fi* transcrie sunetele *ĭe.*
Litera *x* transcrie atât sunetele *ks***,** cât şi sunetele *gz.*

15 Precizează câte litere şi câte sunete conţin cuvintele: *brotăcel, doarme, cheag, chelie, cerc, geam, cetate, ghiară, gheaţă, există.*

Atenţie!

• În limba română există mai multe tipuri de sunete: **vocalele, semivocalele şi consoanele**.

• Sunetele *a, ă, â, î , e, i, o, u* sunt vocale, sunete continue, care se pot rosti fără ajutorul altor sunete. Vocalele pot forma singure silaba. În limba română, într-o silabă trebuie să existe întotdeauna o vocală**.**

• Consoanele sunt sunete ale vorbirii formate mai ales din zgomote. Consoanele se pronunţă cu ajutorul altor sunete şi nu pot forma singure o silabă**.**

16 Transcrie pe caiet următoarea secvenţă extrasă din textul **Joc de creion** de Tudor Arghezi: *Și-acolo, pe vreme rea, / Dorm întinși pe-o canapea.* Subliniază cu o linie vocalele şi cu două linii consoanele identificate în cuvintele subliniate.

II.

1 Câte silabe are fiecare cuvânt subliniat din textul dat la exerciţiul anterior?

Atenţie!

- Cuvintele pot avea una sau mai multe silabe. Cele care sunt alcătuite dintr-o singură silabă se numesc **monosilabice**, cele care sunt alcătuite din mai multe silabe sunt **plurisilabice**.

2 Identifică seria care cuprinde numai cuvinte monosilabice:
a) *el, frig, canapea;* b) *meu, brotăcel, pitit;* c) *meu, şi, gând.*

3 Ce observi în cazul cuvântului *rea*? Câte silabe are acest cuvânt?

Atenţie!

- Sunetele *a, ă, â, î* sunt întotdeauna vocale. Dacă într-o silabă, apar mai multe vocale, sunetele *e, i, o, u* devin semivocale.

4 Citeşte următorul text şi identifică cel puţin trei cuvinte în care apar semivocale:
Păstra bunica nişte riduri / Într-o cutie de chibrituri-/
Şi numai ce şi le punea / De câte ori se enerva.
(Marin Sorescu, **Bunica şi chibriturile**)

5 Ce observi în cazul cuvântului *cutie* prezent în textul de la exerciţiul anterior? Sunetele ***i*** şi ***e*** sunt vocale sau vocală şi semivocală? Explică oral alegerea făcută.

Exerciţii de aprofundare

1 Precizează ce fel de sunete sunt cele care alcătuiesc cuvintele subliniate din următorul text:

Înfloresc grădinile,
Ceru-i ca oglinda,
Prin livezi albinele
Şi-au pornit colinda ...

Cântă ciocârliile
Imn de veselie,
Fluturii cu miile
Joacă pe câmpie.

(Ştefan Octavian Iosif, **Cântec de primăvară**)

2 Precizează câte litere şi câte sunete conţin cuvintele: *ciorap, ceapă, geantă, miner, tristeţe, chirie, ghem, exprim, kilogram***.**

3 Redactează o compunere de minimum 50 de cuvinte în care să foloseşti câte două cuvinte care să conţină grupurile *ghe, ghi, ge* şi *gi.*

Punctuaţie şi ortografie

1 Rescrie textul următor, corectând greşelile de ortografie şi de punctuaţie:

Anu acesta, mam hotărât să plec într-o escursie în china dar egzact când mă pregăteam să mă urc în avion chinejii a anunţat că închid frontiera. Ce trist am fost?

II. Lectura şi explorarea textului. Textul descriptiv

Temă, cuvinte cheie (I)

1 Realizează o lectură expresivă a textului **Joc de creion** de Tudor Arghezi.

2 Exprimă printr-un enunţ exclamativ impresia pe care ţi-a creat-o lectura textului.

3 Formulează un enunţ interogativ care să primească următorul răspuns, cu referire la brotăcel: *Stă în pom pitit.*

4 Reciteşte prima strofă şi identifică un cuvânt-cheie, care poate fi pus în legătură cu titlul textului.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Culege informaţii despre Tudor Arghezi, apoi alcătuieşte o listă cu trei informaţii pe care consideri că ar trebui să le ştie orice elev despre acest autor.

5 Alcătuieşte un enunţ asertiv, incluzând titlul şi autorul textului.

6 Formulează, într-un enunţ, tema textului **Joc de creion** de Tudor Arghezi, preluând una dintre ideile de mai jos:

- Jocul unui copil în mijlocul naturii;
- Jocul micilor vieţuitoare;
- Surprinderea micilor minuni ale naturii.

Textul descriptiv literar (II)

1 Identifică elementele care compun cadrul natural în textul **Joc de creion** de Tudor Arghezi.

2 Precizează ce câmp semantic se realizează prin elementele identificate la exerciţiul 1.

Atenţie!
- Într-o descriere, elementele referitoare la obiectul descris sau la cadrul în care este surprins elementul descris se realizează cu ajutorul unor **câmpuri semantice predominate**.

3 Reciteşte în gând primele patru strofe şi notează versul care conţine denumirea unei culori.

Atenţie!
- Într-o descriere se folosesc **imagini artistice**. Acestea sunt cuvinte/ structuri care se adresează simţurilor noastre pentru a ne emoţiona. Cu ajutorul lor, se creează o lume fictivă, pornind de la realitatea înconjurătoare. Imaginile artistice pot fi vizuale, auditive, olfactive etc.

4 Numeşte fiinţa care devine obiectul descrierii în textul **Joc de creion** de Tudor Arghezi.

5 Scrie în caietul tău acele grupuri de cuvinte din textul în care sunt redate însuşirile brotacului.

6 Observă ce părţi de vorbire predomină în grupurile de cuvinte extrase de tine.

Atenţie!
- Într-o descriere predomină **substantivele şi adjectivele**, cu scopul de a înfăţişa cât mai concret obiectul descrierii.

7 Extrage în caiet verbele din textul dat şi precizează ce timp verbal predomină.

8 Scrie, în caietul tău, elementele care pot exista în realitate referitoare la descrierea brotacului şi elementele care ţin de imaginaţia autorului, conform modelului de mai jos:

Elemente din realitate:	Elemente din imaginaţia autorului:
Are pielea de culoare verde	*Are pielea de catifea*

Atenţie!
- Într-un text literar în care predomină descrierea, autorul pleacă de la elemente din realitate şi adaugă elemente care aparţin imaginaţiei sale, pentru a crea o reprezentare proprie viziunii sale despre lume.
- Un text literar care are la bază descrierea se numeşte **text descriptiv literar.**

Interpretarea limbajului figurat (III)
Comparaţia şi personificarea

1 Copiază în caietul tău strofa care înfăţişează, printr-o imagine vizuală, culoarea brotacului.

2 Subliniază cuvântul care denumeşte culoarea brotacului.

3 Subliniază structura care denumeşte elementul din natură la care face referire poetul, pentru ca cititorul să îşi imagineze culoarea brotacului.

4 Încercuieşte cuvântul care pune în relaţie cele două elemente subliniate de tine.

Atenţie!

- Când, în textul literar, se alătură doi termeni (obiecte, persoane, idei, fenomene, acţiuni etc.) cu însuşiri comune, cu scopul de a-l evidenţia pe primul prin intermediul celui de-al doilea, se obţine o **comparaţie**.
- **Comparaţia** este procedeul artisitic cu ajutorul căruia se exprimă un raport de asemănare între două obiecte, în scop expresiv. Orice comparaţie are doi termeni: termenul care se compară, numit subiectul comparaţiei, şi termenul cu care se compară. Aceşti doi termeni sunt legaţi prin cuvinte de tipul: *ca, asemenea, precum* etc.

5 Evidenţiază însuşirile brotacului, completând în caiet structurile de mai jos:
Ochişorii ca ...; Brotacul sare ca ...; Pielea asemenea ...; Tremură precum ... .
Model: *Brotacul sare ca şi cum ar fi pus pe arcuri.*

6 Exprimă în cuvinte proprii ce se spune despre brotaci în ultima strofă a textului **Joc de creion** de Tudor Arghezi.

7 Copiază pe caiet din următoarea listă doar acele elemente şi structuri care sunt caracteristice oamenilor: *n-ar prea umbla pe jos, o casă, în pământ, sub tulpini, în rădăcini, dorm întinşi pe-o canapea.*

Atenţie!

- Procedeul literar prin care se atribuie fiinţelor necuvântătoare, obiectelor, elementelor din natură însuşirile omeneşti de a vorbi, de a gândi, de a avea sentimente, de a acţiona ca oamenii se numeşte **personificare**.

8 Identifică trei personificări prin care se realizează descrierea brotacului în textul lui Tudor Arghezi.

9 Reciteşte expresiv întregul text. Explică ce sentiment/ emoţie ţi-a provocat lectura acestui text.

> ***Atenţie!***
> - În textul literar, cuvintele își pierd semnificația obișnuită, căpătând sensuri noi, în funcție de intenția autorului.
> - Noile sensuri își propun să genereze stări și sentimente și formează **limbajul figurat**.

Exerciţii de aprofundare

1 Citeşte textul şi încearcă să descoperi ce stare/sentiment sugerează acesta.

Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună,
Se ascund în rămurele -
Noapte bună!

Doar izvoarele suspină,
Pe când codrul negru tace;
Dorm şi florile-n grădină -
Dormi în pace!

Trece lebăda pe ape
Între trestii să se culce -
Fie-ţi îngerii aproape,
Somnul dulce!

Peste-a nopţii feerie
Se ridică mândra lună,
Totu-i vis şi armonie -
Noapte bună!

(Mihai Eminescu, **Somnoroase păsărele**)

2 Copiază în caietul tău enunţurile de mai jos, completând spaţiile libere, astfel încât să realizezi comparaţii:

a) Păsărelele se adună pe la cuiburi precum...
b) Izvoarele suspină precum...
c) Mândra lună se ridică pe cer ca un...
d) Lebăda trece pe ape cum trece...

3 Selectează din versurile de mai jos doar pe acelea care conţin personificări.

- *Se ridică mândra lună;*
- *Izvoarele suspină;*
- *Codrul negru tace;*
- *Totu-i vis şi armonie;*
- *Fie-ţi ingerii aproape.*

Comunicare orală

Să ne jucăm de-a „Cine este personajul?“!

Organizaţi-vă în două echipe. Gândiţi-vă la un personaj din literatură, din filme sau din desene animate. Fără a numi personajul ales, fiecare echipă îl va prezenta doar prin intermediul comparaţiilor. Fiecare echipă va folosi, pe rând, câte trei comparaţii. Câştigă echipa care ghiceşte prima personajul. Echipa care nu construieşte corect comparaţiile este descalificată.

Textul descriptiv nonliterar (IV)

1 Citeşte cu atenţie textul următor:

Brotăcelul *(Hyla arborea), cunoscut și sub numele de* ***răcănel****,* ***brotac****,* ***broatec*** *este o broască arboricolă din familia hilide (Hylidae) răspândită în aproape întreagă Europa* [...]. *În România este o broască comună și se întâlnește pretutindeni unde există apă și arbori, tufișuri sau stuf, de la șes până la altitudine de 1000 m în munții Carpați. În timpul verii trăiește pe arbori, tufișuri sau stuf.* [...]

Pielea este netedă și lucioasă dorsal și granulată pe partea internă a coapselor și pe gușa femelelor. [...] *Coloritul pe partea dorsală variabil, de obicei verde intens ca iarba, uneori galben-verde, cafeniu sau cu pete cafenii pe un fond galben-roz. Abdomenul este alb. Degetele galben deschis sau roz.* [...] *Cromatoforii din dermă prin mișcările lor amiboidale pot să schimbe într-un timp scurt culoarea brotăcelului, punând-o în armonie cu substratul (homocromism), pe vegetație el are o culoare verde intens, făcându-l nevăzut în frunzișul arborilor, iar pe sol devine verzui-brun-pământiu. Datorită coloritului de protecție, el nu se ferește când este descoperit și nu încearcă să fugă.* [...]

Brotăcelul duce o viață crepuscular-nocturnă, dar are și o activitate diurnă, stând uneori pe frunze la soare și vânând insecte. Iarna hibernează în crăpăturile din clădiri, sub frunze și mușchi, la poalele copacilor, în scorburi, vizuini sau sub pietre. (*Sursa:* **https://ro.wikipedia.org/wiki/Brotăcel**)

2 Alcătuieşte un enunţ asertiv referitor la sursa textului.

3 Numeşte obiectul descrierii din acest text.

4 Alege varianta care denumeşte domeniul căruia îi aparţine textul:
a) geografie; b) matematică; c) biologie.

5 Selectează patru cuvinte/structuri specifice domeniului ales.

6 Precizează ce au în comun acest text şi poezia **Joc de creion** de Tudor Arghezi.

7 Precizează (conform modelului) următoarele aspecte despre brotăcel aşa cum reies ele din textul **Joc de creion** de Tudor Arghezi şi din textul de mai sus: *aspectul pielii, culoarea, comportamnetul în timpul primăverii/ verii, comportamentul în timpul iernii, o posibilă reacţie în preajma omului.*

Model:

Elementele descrierii	În poezia **Joc de creion**	În realitate (vezi https://ro.wikipedia.org/wiki/Brotăcel)
Locul unde trăieşte	la fântână, în pământ, sub tulpini	pe arbori, tufişuri sau stuf.

8 Formulează două enunţuri cu privire la limbajul utilizat în fiecare dintre cele două texte. Exemplifică cu ajutorul textelor observațiile tale.

Atenţie!

• Într-o descriere care aparţine unui domeniu ştiinţific se utilizează termeni specifici acelei ştiinţe. Scopul unui asemenea text este a da informaţii exacte despre un fenomen, vieţuitoare, experiment etc. Textul în care descrierea are rolul de a da asemenea informaţii precise se numeşte **text descriptiv nonliterar.**

9 Alcătuieşte o compunere de cel puţin 50 de cuvinte în care să prezinţi cele două texte, **Joc de creion** de T. Arghezi şi **Brotăcelul (Hyla arborea)**, extras din *https://ro.wikipedia.org/wiki/Brotăcel*, evidenţiind cel puţin o asemănare şi o deosebire.

SUBSTANTIVUL
Genul. Numărul

I.

1 Asociază următoarele cuvinte în tabelul următor, folosind modelul dat: *jucase, desenase, tristețe, va lega, mângâierea, nopțile, înnoptaseră, a întristat, legătură, joc, mângâiase, culoare, desenele.*

Verbe	Alte părți de vorbire
va lega	*legătură*

2 Dacă verbul denumește o acţiune sau o stare, ce denumesc celelalte cuvinte din tabel?

3 Ce valoare morfologică au aceste cuvinte?

Atenţie!

• **Substantivul** este partea de vorbire care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii, însușiri, acțiuni, stări sufletești.

4 Precizează care sunt categoriile morfologice comune verbelor și substantivelor. Alege din următoarea listă: număr, persoană, mod, timp, gen.

5 Care sunt categoriile morfologice specifice substantivelor?

6 Copiază pe caiet un tabel asemănător și completează cu substantivele potrivite din poezia **Joc de creion** de Tudor Arghezi, după modelul:
Model:

Substantive care denumesc				
FIINȚE	**FENOMENE ALE NATURII**	**STĂRI SUFLETEȘTI**	**PĂRȚI ALE CORPULUI**	**OBIECTE/ LUCRURI**
brotăcel				

7 Citeşte textul de mai jos şi transcrie substantivele:
Brotăcelul, cunoscut și sub numele de răcănel, brotac, broatec este o broască arboricolă răspândită în aproape întreaga Europă [...]. *Este singura broască arboricolă din Europa. Brotăcelul este o specie cu mai multe subspecii geografice. În România este o broască comună și se întâlnește pretutindeni unde există apă și arbori, tufișuri sau stuf, de la șes până la altitudine de 1000 m în munții Carpați.* (**www.wikipedia.org**)

Atenţie!
• Substantivele pot fi substantive **comune** sau **proprii**. Substantivele proprii se ortografiază cu majusculă.

8 Alcătuiește enunțuri în care să existe substantive proprii care denumesc: o persoană, un animal, un loc, un corp ceresc.

9 Precizează genul și numărul substantivelor identificate de tine în textul de mai sus.

Atenţie!
• În limba română, categoria gramaticală a **genului** grupează substantivele în trei clase: **masculine, feminine, neutre**.

10 Grupează substantivele din următoarea serie în funcție de gen (masculine, feminine, neutre): *copac*, *pisică*, *ianuarie*, *marți*, *animal*, *nume*, *pară*, *gutui, fa, teren.*

Atenţie!
• Sunt de genul masculin substantive precum: numele arborilor (*măr*, *păr*, *fag*), numele lunilor anului (*ianuarie*, *februarie*) şi numele notelor muzicale (*do*, *re*, *mi*).
• Sunt de genul feminin: numele majorității fructelor (*pară*, *gutuie*, *vișină*), numele zilelor săptămânii (*luni*, *marți*, *miercuri*).

11 Formează femininul următoarelor substantive: *măgar, elev, preot, lup, țăran, zmeu, împărat*, utilizând următoarele sunete/grupuri de sunete: *ă, -că, -easă, -iță, -oaică.*

12 Indică genul feminin al următoarelor substantive: *părinte*, *sugar*, *hipopotam*, *pescăruș*, *păianjen*. Ce observi?

Atenție!
• Substantivele care definesc ființe și care au aceeași formă atât pentru masculin, cât și pentru feminin, se numesc **epicene**. Exemple: *brotac*, *ciocârlie*, *elefant*, *panteră*, *persoană*, *pește*, *șopârlă*, *șobolan*, *veveriță*. Pentru a exprima genul, aceste substantive formează perechi, păstrând aceeași formă: *cangur-mascul/cangur-femelă*, *hipopotam-mascul/hipopotam-femelă* etc.

13 Precizează care este masculinul substantivelor *curcă* și *broască*? Explică modul în care s-au format acestea.

II.

1 Scrie formele de pural ale următoarelor substantive: *propoziție*, *socru*, *tigru*, *copil*. Ce observi în privința ortografiei acestora?

2 Alege forma corectă de plural: *colonei/coloneli*, *festivale/festivaluri*, *ciocolăți/ciocolate*, *coperte/coperți*.

3 Folosind un dicționar explicativ, precizează sensul următoarelor forme de plural: *elemente/elemenți*, *viruși/virusuri*. Construiește enunțuri cu fiecare dintre aceste substantive.

4 Precizează sensul substantivelor subliniate din următoarele exemple:

a) *A sunat din <u>corn</u> pentru a începe vânătoarea.*
Andreea și-a cumpărat un <u>corn</u> de la patiserie.
Cerbul avea un <u>corn</u> rupt.
b) *Brotacul avea un <u>ochi</u> alburiu.*
A mâncat un <u>ochi</u> cu brânză la prânz.
c) *Medicii veterninari au anesteziat leul pentru a-i trata un <u>colț</u> cariat.*
Șoricelul s-a adăpostit într-un <u>colț</u> al camerei.
d) *A avut un <u>vis</u> ciudat noaptea trecută.*
<u>Visul</u> brotăcelului era să vină vara cât mai curând.

Model: *corn* – instrument de suflat*;* *corn* - aliment.

5 Trece la forma de plural substantivele subliniate din enunțurile anterioare și subliniază desinențele.

Atenţie!

• Ca şi în cazul verbelor, sunetele sau grupurile de sunete aşezate la sfârșitul substantivelor pentru a indica numărul se numesc **desinențe**.

NUMARUL	Masculin	Feminin	Neutru
SINGULAR	*un om*	*o elevă*	*un tablou*
PLURAL	*doi oameni*	*două eleve*	*două tablouri*

6 Precizează care sunt desinențele pentru formarea pluralului substantivelor masculine, feminine și neutre.

7 Formează pluralul substantivelor *muscă* şi *poartă*. Construieşte enunţuri cu pluralul acestor cuvinte şi observă dacă ele pot căpăta sensuri diferite, dacă le schimbăm valoarea morfologică

Model: *muscă* (subst.) – *muşte* (subst. plural); dar poate fi și verb: *Avea obiceiul să muşte zdravăn din măr.*

8 Alcătuiește enunțuri în care să folosești, atât la numărul singular, cât și la numărul plural, următoarele substantive: *aur*, *cinste*, *ochelari*, *icre*. Ce observi?

Atenţie!

• Unele substantive au aceeași formă și pentru singular, și pentru plural: *aur*, *kiwi*, *nene*, *sânge*, *ardei*, *ochi*, *ochelari*, *pui*.

• Există substantive care nu se pot număra: *sete*, *foame*, *sânge*.

9 Analizează substantivele din textul următor, conform modelului următor:

[…] *Doar pe coastă, la urcuş,*
Din căsuţa lui de humă
A ieşit un greieruş,
Negru, mic, muiat în tuş
Şi pe-aripi pudrat cu brumă:
- Cri-cri-cri,
Toamnă gri,
Nu credeam c-o să mai vii
Înainte de Crăciun,
Că puteam şi eu s-adun
O grăunţă cât de mică,

Ca să nu cer împrumut
La vecina mea furnică,
Fiindcă nu-mi dă niciodată […]

(George Topîrceanu, **Balada unui greier mic**)

Model: *coastă* – substantiv comun, genul feminin, numărul singular.

Categoria determinării la substantiv
Articolul hotărât. Articolul nehotărât

Citeşte enunţurile următoare:

La ora de biologie am discutat despre brotac.

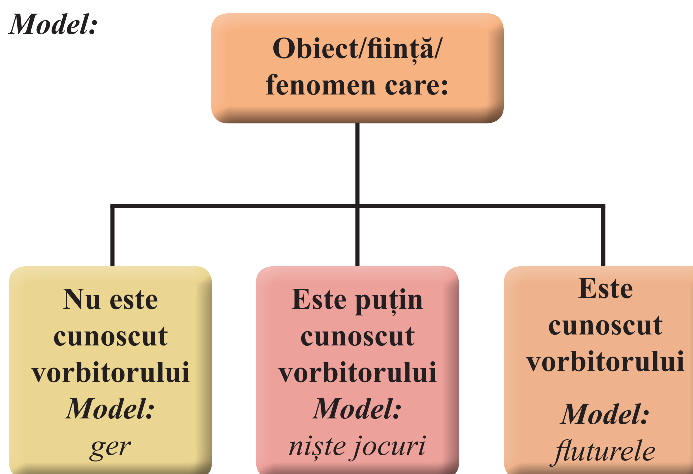
La ora de biologie am discutat despre un brotac.

La ora de biologie am discutat despre brotacul din poezia lui Tudor Arghezi.

1. În enunțurile date, ființa denumită prin substantivul subliniat (*brotac*) este cunoscută vorbitorilor într-o măsură mai mică sau mai mare. Cum consideră vorbitorul ființa denumită de substantivul subliniat din ultimul enunț?

2. Prin ce mijloc este exprimat acest aspect?

3. Desenează următorul organizator grafic în caiet. Arată în ce măsură obiectele/ființele fenomenele denumite prin substantive subliniate sunt/nu sunt cunoscute vorbitorilor, conform modelului. Alege între: *nu este cunoscut/este puțin cunoscut/este cunoscut.*

• Am căutat niște jocuri interesante în librărie. • Jocul care mi-a plăcut a fost *Nu te supăra, frate*! • Fluturele a zburat până să-l fotografiez. • Niște fluturi zburau pieziș prin grădină. • Jocurile mele preferate sunt cele care implică mai mult de doi participanți. • — Nu te-ai gândit să scrii o compunere despre fluturi? • Mi-e teamă de ger. • Gerul năprasnic ne-a ținut mai multe zile în casă. • Iarna trecută a fost un ger cumplit.

Atenţie!

• **Articolul** este partea de vorbire flexibilă care însoțește substantivul, arătând în ce măsură obiectul denumit de acesta este cunoscut vorbitorilor.

• În dicționar, substantivul apare în forma sa nearticulată; la fel și la numărare (*un brotac/doi brotaci*). Forma nearticulată a substantivului arată că obiectul/ființa/fenomenul denumit nu este cunoscut vorbitorului.

163

	ARTICOL NEHOTĂRÂT			ARTICOL HOTĂRÂT		
	așezat înaintea substantivelor; arată că obiectul denumit de substantiv este mai puțin cunoscut vorbitorilor.			se alipește la sfârșitul substantivului; arată că obiectul denumit de substantiv este cunoscut de vorbitori.		
număr	**masculin**	**feminin**	**neutru**	**masculin**	**feminin**	**neutru**
singular	**un, unui**	**o, unei**	**un, unui**	-l, -le, -a, -lui	-a, -i	-l, -lui
	un *leu*, ***unui*** *leu*	***o*** *notă*, ***unei*** *note*	***un*** *lac*, ***unui*** *lac*	*leu**l***, *leu**lui***	*not**a***, *not**ei***	*lac**ul***, *lac**ului***
plural	**niște, unor**	**niște, unor**	**niște, unor**	-i, -lor	-le, -lor	-le, -lor
	niște *lei*, ***unor*** *lei*	***niște*** *note* ***unor*** *note*	***niște*** *lacuri*, ***unor*** *lacuri*	*lei**i***, *lei**lor***	*note**le***, *note**lor***	*lacuri**le*** *lacuri**lor***

4 Consultând informația din tabel, discută cu colegul de bancă și identificați acele categorii gramaticale în funcție de care articolul își modifică forma.

Atenție!
- Articolul își modifică forma în funcție de gen și număr.

5 Adaugă articolul hotărât *-l* următoarelor substantive: *brotăcel, copac, gând, pământ, pom*. Ce observi?

Atenție!
- Între substantivul de genul masculin, numărul singular, și articolul hotărât *-l* se folosește vocala de legătură *-u-*.

6 Alcătuiește propoziții în care substantivele: *leu*, *propoziție* și *tablou* să apară la numărul singular și plural, articulate nehotărât și hotărât.

7 Articulează cu articolele hotărâte *„lui“* (masculin, singular) și *„–i“* (feminin, singular) substantivele urmăroare: *codru*, *Costel*, *tanti*, *mamă*. Ce observi?

8 Analizează substantivele din textul următor:

Stai acolo și faci bani. Ne trimiți, chipurile, să avem de mâncare. Dar nimic din ce cumpărăm la magazin nu-i bun. Nici mâța, oricât de flămândă, nu se atinge de mâncarea cumpărată. […] Mamele fac copiilor supă din găini din curtea lor, nu din găini cumpărate, fără niciun gust. (Liliana Corobca, **Kinderland**)

Model*: mamele* – substantiv propriu, genul feminin, numărul plural, articulat cu articolul hotărât *-le*.

Punctuație și ortografie

1 Explică ortografia substantivelor *copiii*, *tigrii, membrii*. Alcătuiește câte un enunț asertiv cu fiecare dintre acestea.

Posibilități combinatorii ale substantivului (substantiv+ atribut). Prepoziția

1 Citește enunțurile următoare. Explică prin ce diferă cele din grupa A față de cele din grupa B?

A	B
Brotăcelul verde e speriat.	Brotăcelul e speriat.
Casa de lemn e foarte frumoasă.	Casa e foarte frumoasă
Lumânarea arzând se topește repede.	Lumânarea se topește repede
A cumpărat casa vecinului.	A cumpărat casa.

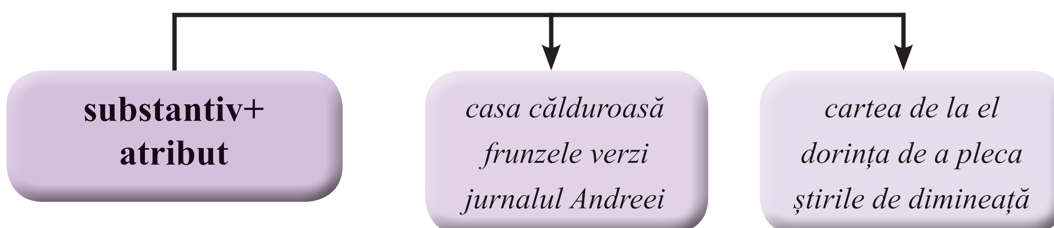
Atenție!
- Substantivul poate ocupa poziții diferite într-un enunț. El poate apărea singur sau însoțit de atribut.

2 Identifică atributele din enunțurile următoare, menționând substantivul determinat de fiecare:
- *Andreea obișnuiește să scrie în jurnalul secret.*
- *Casa brotăcelului e sub pământ.*
- *„Nu te supăra, frate!“ este un joc interesant și distractiv.*
- *Copacii au ascultat-o pe zâna din munți.*
- *Am cumpărat o ramă de tablou.*

3 Precizează valoarea morfologică a cuvintelor cu funcție sintactică de atribut din exemplele anterioare.

Atenție!
- Substantivul însoțit de unul sau mai multe atribute formează un **grup nominal**. Un grup nominal joacă un rol important în realizarea unui text descriptiv literar.

4 Substantivele din schema din stânga sunt însoțite de atribute. Ce diferență observi între modul în care sunt construite cele două grupurile nominale?

Atenţie!

• Între atribut și substantivul determinat pot exista cuvinte de legătură, numite **prepoziții**. Cele mai frecvente prepoziții din structura grupului nominal sunt: *cu*, *de*, *despre*, *de la*, *de pe*, *din*, *pentru*.

5 Realizează grupuri nominale, unind substantivele din coloana dreaptă cu atributele potrivite din coloana stângă:

ghemul	*cu valizele*
cartea	*de pescari*
trandafirul	*de lână*
cana	*de la mama*
barca	*cu lapte*
omul	*despre pinguini*

6 Redactează un text de 70-100 de cuvinte, în care să descrii brotacul din imaginea alăturată. Folosește cel puțin cinci grupuri nominale, în care atributele să fie exprimate prin:

- prepoziția *de* + substantiv;
- prepoziția *de la* + substantiv;
- prepoziția *din* + substantiv;
- substantiv articulat hotărât cu articolul *-lui*;
- adjectiv.

ADJECTIVUL

1 Identifică și rescrie adjectivele din următorul text:

Brotăcelul verde pluș,
Este foarte jucăuș.
Două cepe-s ochii lui,
Pielea-i de smarald verzui,
Uite-l este, uite-l nu-i.
Țop pe-un brusture, pe-un pai,
Lacul pentru el e rai.

(după **www.parinti.com**)

2 Explică ce exprimă adjectivele *verde* şi *foarte jucăuş*?

Atenţie!

• **Adjectivul** este partea de vorbire care exprimă însușirea unui obiect.

3 Precizează ce parte de vorbire determină aceste adjective.

4 Precizează genul și numărul adjectivelor din text. Explică modul în care ai procedat.

Atenţie!
- Adjectivul se acordă în gen și număr cu substantivul determinat.

5 Scrie tabelul următor în caiet, adăugând în prima coloană adjectivele: *drăgălaș*, *mic*, *vioi*, *maro*. Completează spațiile libere cu formele potrivite ale acestor adjective, adăugându-le, pe rând, substantivelor *brotăcel* și *căprioară*.
Model:

ADJECTIVUL	***brotăcel***		***căprioară***	
drăgălaș	Singular	Plural	Singular	Plural
	drăgălaș	*drăgălași*	*drăgălașă*	*drăgălașe*

Atenţie!
- Unele adjective își schimbă forma în funcție de genul și numărul substantivului, primind desinențe. Acestea se numesc **adjective variabile**. Cele care nu își modifică forma se numesc **adjective invariabile.**

6 Care dintre adjectivele din tabelul de la exerciţiul 5 sunt variabile şi care sunt invariabile? Notează-le pe două coloane pe caietul tău.

7 Subliniază desinențele de gen și număr ale adjectivelor variabile din tabelul de mai sus.

8 Câte forme flexionare au adjectivele variabile din tabel?

Atenţie!
- Adjectivele variabile pot avea:
  - **patru forme** (spre exemplu: copac *frumos*, floare *frumoasă*, copaci *frumoși*, flori *frumoase*);
  - **trei forme** (spre exemplu: obraz *roșu*, față *roșie*, obraji/fețe *roșii*);
  - **două forme** (spre exemplu: urs/căprioară *mare*, urși/căprioare *mari*).

9 Alcătuieşte enunţuri cu adjectivele variabile: *bun*, *mic*, *tare*, genul masculin şi feminin, numărul singular şi plural.

10 Modifică enunțurile următoare, astfel încât adjectivul să apară înaintea substantivului:
- *Brotăceii curioși s-au adunat în jurul fântânii.*
- *Glasurile copiilor gălăgioși se auzeau dincolo de parc.*
- *Am să-i dăruiesc kendama nouă Andreei.*
- *Fluturele minunat a zburat în depărtările albastre.*

Model: *Curioşii brotăcei s-au adunat în jurul fântânii.*

11 Rescrie substantivele din enunțurile de mai sus și analizează-le.
Model: *brotăceii* – substantiv comun, genul masculin, numărul plural, articulat cu articolul hotărât *-i.*

12 Ce s-a întâmplat cu articolul hotărât al substantivelor din exemplele de mai sus, în momentul în care adjectivele au trecut înaintea substantivului?

Punctuaţie și ortografie

1 Alege forma corectă a adjectivelor din enunțurile de mai jos. Explică ortografia acestor adjective.
- Am purtat la serbarea de sfârșit de an *auriii/aurii* cercei.
- Pantalonii *negri/negrii* s-au decolorat.
- *Cenușiii/cenușii* nori din zare s-au risipit.
- Am spus glume *hazli/hazlii* când ne jucam în curtea școlii.

Articolul demonstrativ

1 Transcrie forma corectă pentru următoarele enunțuri:
Brotăcelul ce-l/cel vezi a stat toată iarna în căsuța ce-a/cea călduroasă de sub pământ.
El este brotăcelul ce-l/cel mai drăgălaș dintre frații lui.
Brotacii ce-i/cei mari nu înțeleg ce-i/cei acolo de-i atâta zarvă.

2 Identifică grupurile nominale (alcătuite din substantive și atribute) în enunțurile anterioare. Ce observi?

Atenţie!
- Între adjectivele cu funcția sintactică de atribut și substantivele determinate pot interveni **articolele demonstrative**.

Formele articolului demonstrativ:

ADJECTIVUL	MASCULIN	FEMININ
SINGULAR	cel/celui	cea/celei
PLURAL	cei/celor	cele/celor

3 Rescrie grupurile nominale din enunțurile următoare, introducând forma potrivită a articolelor demonstrative, conform modelului:

- *Trandafirul roșu s-a ofilit.*
- *Priveam cu bucurie marea albastră.*
- *Am găsit cuvântul potrivit pentru a încheia jocul* **Scrabble**.
- *Găinile vesele au început să țopăie prin ogradă.*
- *În călătoriile sa, pe Apolodor l-a însoțit mereu gândul bun.*

Model: *Trandafirul cel roșu s-a ofilit.*

4 Rescrie enunțurile anterioare, trecând substantivele la forma de dicționar (nearticulată). Ce observi?

5 Cum își schimbă forma articolul demonstrativ?

Atenție!

- Articolul demonstrativ leagă un adjectiv de un substantiv articulat hotărât și își schimbă forma în funcție de genul și numărul substantivului.

6 Analizează adjectivele precedate de articole demonstrative din textele următoare:

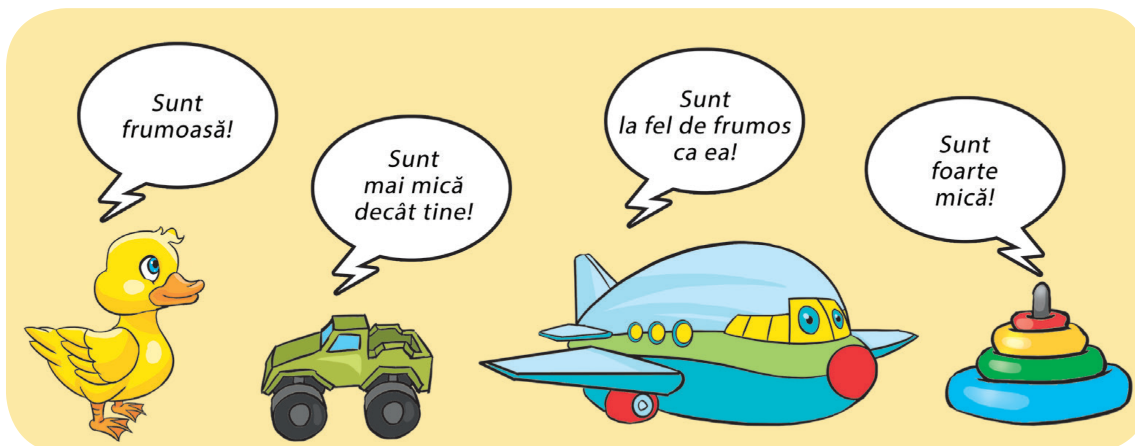
a) *Doar unu-i împăratul Roș, vestit prin meleagurile aceste pentru bunătatea lui cea nepomenită și milostivirea lui cea neauzită.* (Ion Creangă, **Povestea lui Harap-Alb**)

b) *Eşti visul meu, din toate, cel frumos* […] (Tudor Arghezi, **Psalm**)

c) *Şi la masă, ciocnesc astăzi,*
Toţi copiii cei cuminţi,
Ouă roşii şi pestriţe,
Cu iubiţii lor părinţi. (Elena Farago, **În ziua de Paşte**)

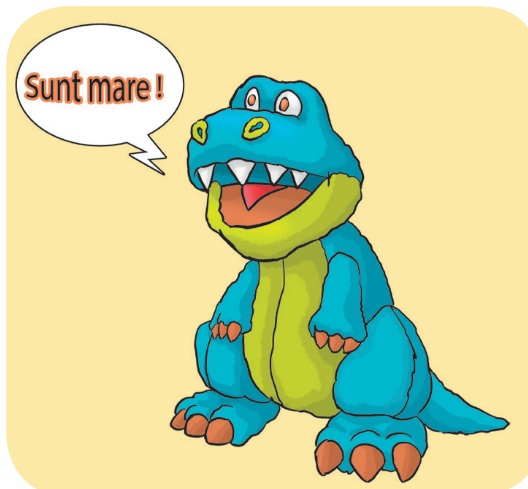
Model: *cea nepomenită* – adjectiv variabil, 4 forme, genul feminin, numărul singular, funcția sintactică de atribut + *articolul demonstrativ „cea“*.

Gradele de comparaţie ale adjectivului

1 Citeşte ce spun jucăriile personificate din imaginea de mai sus.

2 Scrie în caiet cuvintele/ structurile prin care se exprimă însuşiri şi subliniază adjectivele. Observă care dintre adjective este însoţit de un articol demonstrativ sau de alte cuvinte.

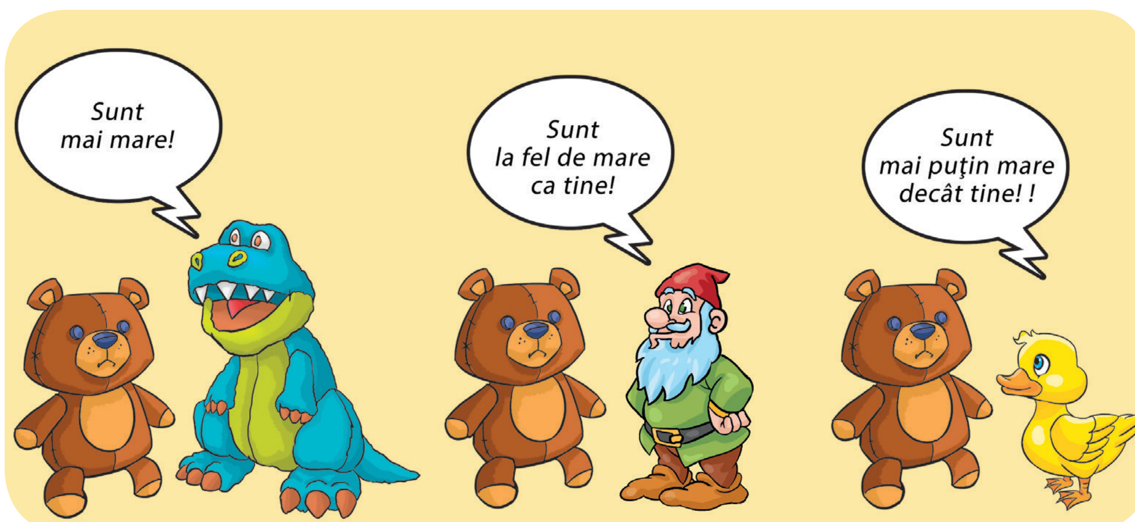
Atenţie!

• **Gradele de comparaţie/intensitate** sunt formele pe care le ia adjectivul pentru a arăta gradul în care un obiect are o însuşire în raport cu alte obiecte sau cu sine.

3 Există trei grade de comparaţie. Pentru a le descoperi, urmăreşte imaginile de mai jos:

Atenţie!

• **Gradul pozitiv** arată caracteristica/însuşirea obişnuită a obiectului, fără a fi comparată cu a altui obiect. De exemplu: jucărie *mare.*

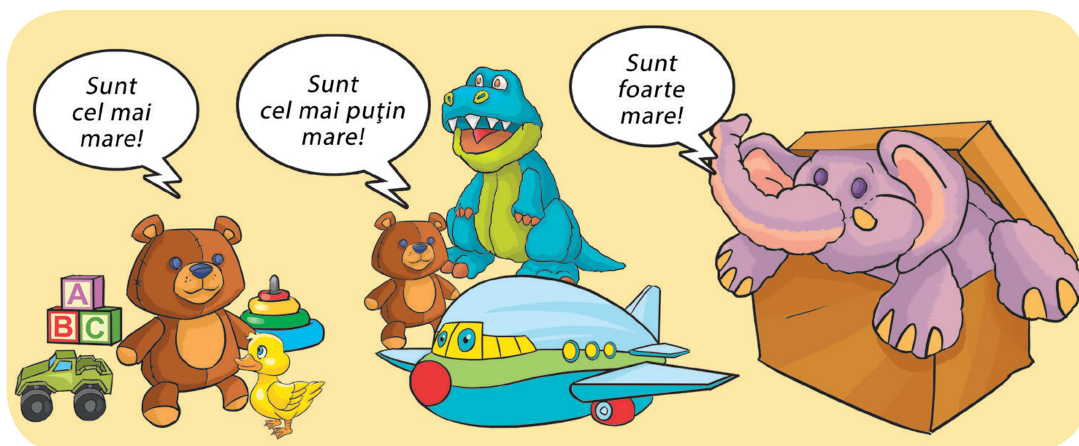

Atenţie!

• **Gradul comparativ** exprimă însuşirea unui obiect prin raportare la însuşirea altui obiect sau la însuşirea obiectului într-un alt moment al existenţei sale.

Există trei moduri de comparare:

de superioritate – jucărie *mai mare*
de egalitate – jucărie *tot atât de mare* (*tot aşa de, la fel de, deopotrivă de* etc.)
de inferioritate – jucărie *mai puţin mare*

Atenţie!

• **Gradul superlativ** precizează că însuşirea obiectului e maximă, în sens pozitiv sau în sens negativ, prin raportare la însuşirea altor obiecte sau la însuşirea obiectului într-un alt moment. Gradul superlativ relativ se formează cu articolul demonstrativ. Există:

a) **superlativ relativ**: de superioritate: jucăria *cea mai mare*
de inferioritate: jucăria *cea mai puţin mare*

b) **superlativ absolut**: jucărie *foarte mare* (*tare/ prea/ nemaipomenit de/ extraordinar de* etc.).

4 Scrie în caietul tău adjectivele din structurile următoare, construind un tabel asemănător celui din model:

întregul univers;	scris perfect;	scris frumos;
universul misterios;	fenomen geografic;	fenomen interesant;
efort minim;	efort intens;	iubire eternă.

Model:

Adjective care exprimă o însuşire ce poate fi comparată	Adjective care exprimă o însuşire ce nu poate fi comparată
frumos	*întregul*

Atenţie!

• Există adjective care nu au grade de comparaţie, pentru că:

1. însuşirea exprimată nu poate fi comparată: *complet, întreg, unic, veșnic* etc.
2. fie pentru că, la origine, ele sunt deja comparative sau superlative: *perfect, suprem, superior, maxim, minim* etc.
3. sensul adejctivului nu permite comparaţia: *biologic, atomic, electric* etc.

5 Scrie adjectivul *frumos* la toate gradele de comparaţie.

ACORDUL ADJECTIVULUI CU SUBSTANTIVUL

1 Identifică adjectivele din textul următor și apoi transcrie-le în tabel, conform modelului:

Noaptea-i dulce-n primăvară,
liniştită, răcoroasă,
Ca-ntr-un suflet cu durere o
gândire mângâioasă [...]
(Vasile Alecsandri, **Noaptea**)

Model:

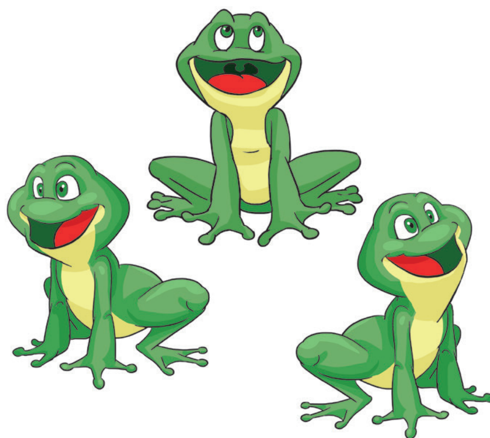
ADJECTIVUL	VARIABIL/ INVARIABIL	FORME	DETERMINĂ SUBSTANTIVUL	GENUL	NUMĂRUL
dulce	*variabil*	*2 forme*	*noaptea*	*feminin*	*singular*

Atenţie!
- Adjectivul se acordă în gen și număr cu substantivul determinat.

2 Realizează acordul adjectivelor din paranteze cu substantivele determinate:

Ostroave (mare) *de umbră închipuiau corăbii,*
Iar papura, mişcată în treacăt de zefiri,
Nălţa mănunchi în aer (tremurător) *săbii,*
Prin pânza de lumină a undelor (subțire).

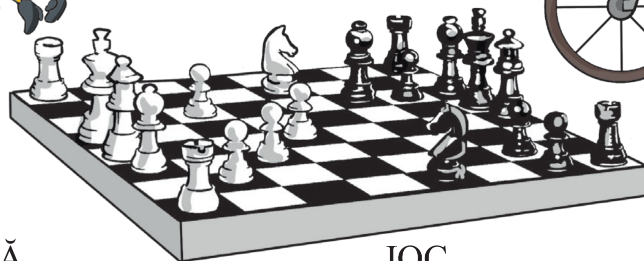
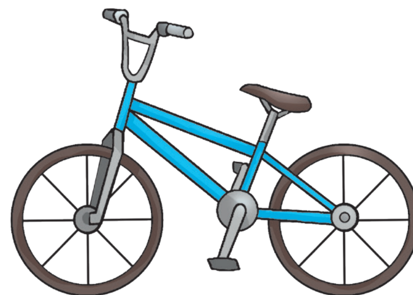
Şi broaştele (semeț) *cântau cu glasuri* (mult)
Pe când, din înălţime, privindu-şi faţa-n lac,
Un nour (singuratic) *stătea* (uimit) *s-asculte*
Cum bat ca toaca toate şi-o clipă toate tac.
(George Topîrceanu, **Broaștele**)

Exerciții de aprofundare

1 Alcătuiește enunțuri interogative în care adjectivele *zglobiu* și *negru* să determine substantive de genul masculin, numărul plural. Așază aceste adjective atât după substantivele determinate, cât și înaintea lor.

2 Formează cel puțin 5 grupuri nominale pornind de la substantivele următoare, în care atributul să fie exprimat prin adjective precedate de articole demonstrative.

ALBINĂ JOC BICICLETĂ

3 Descrie următoarele emoticoane, utilizând adjectivul *bucuros* la diferite grade de comparație, :

1 **2** **3** **4** **5** **6**

Model:

5 este *cel mai puțin bucuros*
(gradul superlativ relativ de inferioritate)

4 Analizează substantivele și adiectivele din textele următoare:

A. *Pe mușchiul gros, cald ca o blană a pământului, căprioara stă jos lângă iedul ei. Acesta şi-a întins capul cu botul mic, catifelat şi umed, pe spatele mamei lui şi, cu ochii închişi, se lasă dezmierdat. Căprioara îl linge, şi limba ei subţire culcă uşor blana moale, mătăsoasă a iedului.* (Emil Gârleanu, **Căprioara**)

B. *Regulile oficiale ale jocului sunt întreținute de Federația Internațională de Șah. Jocul se desfășoară pe tabla de șah. Aceasta are o formă pătrată și este împărțită în 8 linii și 8 coloane ce formează 64 de pătrate cu suprafețe egale, numite câmpuri, colorate alternativ în alb și negru. La început, fiecare jucător are 16 piese: 8 pioni, 2 turnuri (ture), 2 cai, 2 nebuni, un rege și o regină. Unul dintre jucători controlează piesele albe iar celălalt piesele negre.* (**Șah-Reguli de joc**, www.wikipedia.org)

Model: *pe mușchiul* – substantiv comun, genul masculin, numărul singular, articulat cu articolul hotărât *-l* + prepoziția *pe*
gros – adjectiv, variabil, 4 forme, genul masculin, numărul singular, gradul pozitiv

Alege și rezolvă

1 Alcătuieşte o compunere de cel puţin 80 de cuvinte, în care să descrii animalul de companie preferat, folosind un limbaj expresiv.

2 Citeşte compunerea lui Andrei-Cătălin, din clasa a V-a, din chenarul alăturat. Relatează şi tu, într-un text de cel puţin 80 de cuvinte, o întâmplare din lumea cuvintelor, unde sunetele şi literele prind viaţă.
Vei avea în vedere următoarele aspecte:
- Prezentarea unei întâmplări din lumea cuvintelor cu ajutorul personificărilor şi al comparaţiilor;
- Respectarea etapelor unei compuneri (introducere, cuprins, încheiere);
- Alegerea unui titlu corespunzător textului.

Călătorie în lumea cuvintelor

Cartea îmi scapă din mână și se deschide pe podea. Deodată, sunt tras în carte ca praful tras de aspirator. Mă trezesc pe câmp. Nu glumesc, era un câmp format din cuvântul câmp. Am mers apoi către un oraș. Casele erau formate din cuvântul casă, drumurile făcute din drum, și așa mai departe. Până și limba era diferită. De exemplu, bună! se zicea Anub! și ce mai faci? Se zicea icafiamec? Asta dacă intrai în cuvânt de la sfârșitul lui. Trebuie să recunosc că era o lume stranie. Doream să plec cât mai repede. Am văzut o ieșire (nu a fost așa greu, deoarece ușa era făcută din cuvântul ieșire) și am plecat. M-am trezit la mine în cameră. Ce vis ciudat! Dar a fost oare un vis?

(Andrei-Cătălin C.)

Fii creativ!

PROIECT

REGULAMENTUL JOCULUI PREFERAT

Imaginea alăturată conţine regulamentul unui joc. Organizaţi-vă pe grupe şi citiţi explicaţiile din regulament. Discutaţi aspectele referitoare la modul cum se desfăşoară jocul. Alcătuiţi apoi regulamentul jocului vostru preferat sau regulamentul unui joc inventat.

Nu te supăra, frate!

REGULAMENT

Se joacă în doi, fiecare având câte un pion. Pe o pistă circulară cu 38 de căsuțe se află înscrise valorile 0, 1 și 10. Se pleacă de la căsuța 1. Fiecare jucător înaintează un număr de căsuțe egal cu valoarea obținută prin aruncarea zarului, cumulând sau pierzând puncte, în funcție de căsuța la care ajunge. Câștigă jucătorul care ajunge primul, din nou, la căsuța 1.

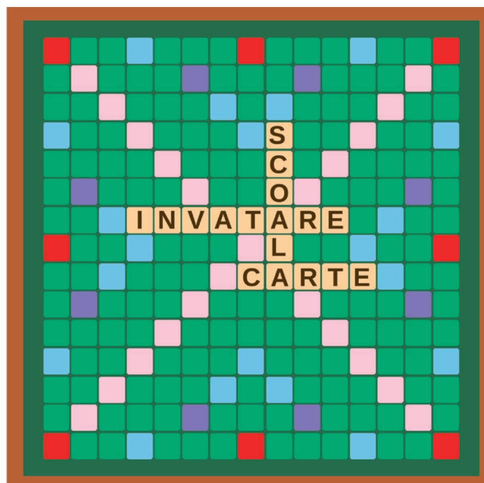
Carte de învățătură

Citeşte următorul text:

Scrabble (distribuit în România și sub denumirea **jocul cuvintelor**) este un joc în care participanții formează cuvinte prin plasarea de litere pe o tablă având dimensiunile de 15x15 pătrățele. Cuvintele se pot forma pe orizontală sau pe verticală, precum la *cuvinte încrucișate*, iar punctajul obținut este mai mare atunci când literele folosite sunt mai rare (mai valoroase) sau când sunt plasate pe pătrățele divers colorate, care dau diferite bonificații, ale tablei de joc. Numărul de litere și valoarea lor sunt caracteristice fiecărei limbi și se raportează la frecvența apariției lor în limba respectivă. Cuvintele sunt valide doar dacă corespund dicționarelor acceptate oficial. [...]

În 1938, arhitectul Alfred Mosher Butts a creat jocul derivat din Lexiko, un alt joc de cuvinte inventat tot de el mai devreme. [...] În 1948, James Brunot din Newtown, Connecticut (și unul dintre posesorii unui joc original Chris-Crosswords) a cumpărat dreptul de fabricare în schimbul acordării unei bonificații lui Butts pentru fiecare unitate vândută. El a păstrat majoritatea conceptelor originale, dar a schimbat poziția pătrățelelor de bonificație de pe tablă și a simplificat regulile jocului. Tot el a schimbat numele în "Scrabble".[...]

(Sursa: *https://ro.wikipedia.org/wiki/Scrabble*)

1. Arată în câte un enunţ despre ce se vorbeşte în fiecare dintre cele două paragrafe.
2. Prezintă într-un text de 50-70 de cuvinte care este legătura dintre jocul Scrabble, fonetică şi vocabular.
3. Organizaţi în clasa sau chiar în şcoala voastră un campionat de Scrabble.

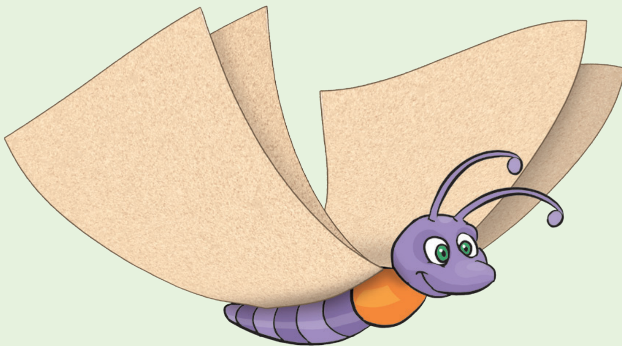
175

A patra inimă

de Mircea Cărtărescu

Cărţile sunt asemenea unor fluturi. De obicei stau cu aripile lipite, aşa cum se odihnesc fluturii pe câte-o frunză, când îşi desfăşoară trompa filiformă ca să soarbă apă dintr-un bob de rouă. Când deschizi o carte, ea zboară. Şi tu odată cu ea, ca şi când ai călări pe gâtul cu pene fine al unui fluture uriaş. Dar cartea nu are o singură pereche de aripi, ci sute, ca un semn că ea te poate duce nu doar din floare-n floare în această lume glorioasă, ci în sute de lumi locuite. Unele dintre ele seamănă mult cu cea în care trăim, altele sunt populate de fiinţe care nu ni se arată decât în vise.

Pe aripile fluturilor noştri de hârtie, asemenea unor solzişori ce irizează[2] lumina, sunt tatuaje ciudate, înscrise cu cerneală tipografică[3]. A trebuit să mergem la şcoală ca să le desluşim. Stând confortabil în spinarea mătăsoasă a marelui fluture, citim şi zburăm. Căci fluturele nu se urneşte de pe frunza lui dacă nu-i inventăm aripile adevărate, care nu sunt de hârtie, nici de cerneală, nici de cuvinte, ci de imagini, atingeri, mirosuri şi melodii. Pe toate ni le imaginăm citind. Şi-atunci înţelegem că zborul, chiar dacă ne duce în lumi îndepărtate, se petrece întotdeauna în noi înşine.

Cărţile sunt fluturi cu care zburăm prin propria noastră minte, sub bolta uriaşă a ţestei[4] noastre. Niciun aparat de zbor nu te-a dus atât de departe. Desluşind runele[5] ciudate de pe aripile ce lopătează[6] leneş, înţelegi că ele vorbesc despre oraşe de cristal şi subterane pline de monştri, şi regine misterioase şi secole îngropate în uitare, numai şi numai pentru că toate aceste minuni, miraculoase sau înfricoşătoare, se află deja în tine. Se aflau acolo înainte să-ţi începi călătoria. Citind şi zburând, ceea ce e unul şi acelaşi lucru, nu faci decât să desenezi harta magică a propriului tău suflet. (Mircea Cărtărescu, ***A patra inimă***, *fragment din antologia „Care-i faza cu cititul?“,* coord. de Liviu Papadima*, Editura ART*)

Vocabular

[1] **filiformă,** adj – care are forma unui fir
[2] **irizează**, verb. – a emite culori asemănătoare cu ale curcubeului
[3] **tipografic**, adj. – care ţine de tipografie
[4] **ţeastă**, s.f. – cutie craniană, craniu
[5] **runele**, s.f. – caractere grafice ale celor mai vechi alfabete germanice
[6] **lopătează**, vb. – vâslește
[7] **antologie**, s.f.– culegere de lucrări reprezentative, alese dintr-unul sau din mai mulţi autori, dintr-una sau mai multe opere

I.

Înțelegerea textului

Vocabular

1 Citeşte cu atenţie fiecare paragraf al textului anterior şi notează în caiet semnele:

✓	confirmă ceea ce ştii deja
-	contrazice sau este diferit de ceea ce ştii deja
+	este nou
?	aduce idei care sunt neclare sau despre care doreşti mai multe informaţii

2 Asociază cuvintele cu explicaţia potrivită pentru sensul din text:

Model: *d. călătorie* **-** 1. drum pe care îl face cineva într-un loc mai îndepărtat

a) *tatuaje*
b) *nu se urneşte*
c) *imaginăm*
d) *călătorie*

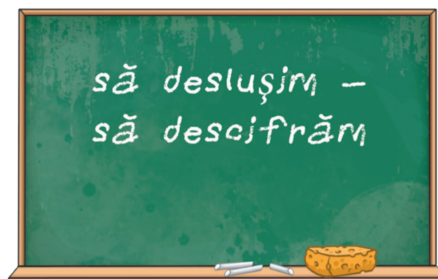
1. drum pe care îl face cineva într-un loc mai îndepărtat;
2. desene sau inscripţii care rămân imprimate pe piele, realizate prin împunsături cu materii colorante care nu se pot şterge;
3. acţiunea de a crea, de a născoci, de a-şi închipui ceva;
4. acţiunea de a nu se mişca, de a nu se deplasa din locul în care se află;
5. marcare a animalelor cu semne imprimate în piele pentru recunoaştere şi identificare.

3 Citeşte cu atenţie secvenţa următoare *Citind şi zburând, ceea ce e unul şi acelaşi lucru, nu faci decât să desenezi harta magică a propriului tău suflet.* Identifică două cuvinte pe care scriitorul le consideră sinonime. Explică de ce autorul le consideră sinonime.

4 Precizează sinonimul potrivit pentru sensul din text al cuvintelor subliniate: *A trebuit să mergem la şcoală ca <u>să</u> le <u>desluşim</u>. Stând <u>confortabil</u> în spinarea <u>mătăsoasă</u> a marelui fluture, citim şi <u>zburăm</u>.*

Model: *să desluşim* – să descifrăm, să înţelegem

5 Formulează pe caiet câte două enunţuri în care cuvintele *a deschide* şi *aripă* să aibă înţelesuri diferite de cele din text.

6 Ordonează cuvintele pentru a forma un enunţ asertiv: *autorul, inimă, publicat, Mircea, este, textului, a, Cărtărescu, patra, antologie, în.*

7 Transcrie pe caiet cel puţin trei structuri care pot fi considerate definiţii ale cărţii, conform modelului:

Model: *Cărţile sunt asemenea unor fluturi.*

II.

1 Reciteşte textul lui Mircea Cărtărescu, completează fişa de mai jos pentru a verifica realizarea corectă a lecturii şi scrie apoi pe caietul tău calificativul obţinut.

FIŞĂ DE AUTOVALUARE: FB/B/S
Aspecte urmărite:
- ✓ **Am recitit textul;**
- ✓ **Am înţeles sensul tuturor cuvintelor;**
- ✓ **Am pronunţat corect cuvintele;**
- ✓ **Am respectat punctuaţia în lectură;**
- ✓ **Am respectat pauzele logice ale textului.**

FB = foarte bine; B = bine; S = slab.

2 Realizează pe caiet o schemă, asemenea celei de mai jos, notând în caiet sentimentele şi gândurile pe care ţi le-a provocat lectura textului.

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
La început, am simţit...	Citind, mi-am amintit de...	Am fost impresionat de...	Nu mi-a plăcut...	Am reţinut secvenţele...	Pentru mine, textul vorbeşte despre...

3 Formulează un enunţ în care să precizezi care este tema textului. Justifică-ţi pe scurt răspunsul, exemplificând prin structuri extrase din text.

Comunicare orală

Ce crezi că exprimă titlul textului dat? Realizaţi o discuţie despre posibilele semnificaţii ale acestuia, raportându-vă la conţinutul fragmentului dat.

III.

1 Realizează pe caiet o listă de minimum cinci cuvinte care ţi-au atras atenţia în mod special. Precizează pentru fiecare sensul din text şi sensul din dicţionar.

2 Pornind de la cuvintele selectate la exerciţiul anterior, încearcă să explici de ce scriitorul le foloseşte cu un sens neşteptat, neobişnuit. Motivează răspunsul dat.

3 Realizează pe caiet un tabel asemănător celui de mai jos, transcriind din textul **A patra inimă** comparaţii pentru următoarele cuvinte: *zbori, tatuaje, cărţile.*

Model:

cărţile	*Cărţile sunt asemenea unor fluturi*

4 Organizaţi în perechi, recitiţi fiecare paragraf al textului. Realizaţi pe caiet un tabel, transcriind în prima coloană trei cuvinte prin care sunt exprimate elementele reale ale unei cărţi, iar în a doua coloană, trei cuvinte prin care sunt prezentate emoţiile şi aventurile care pot fi trăite în lumea cărţilor.

Model:

Cuvinte care exprimă diferitele elemente reale ale unei cărţi	**Cuvinte care exprimă emoţiile şi aventurile trăite în lumea cărţilor**
hârtie	*zburăm*

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Discutaţi despre ordinea în care sunt prezentate diferitele elemente ale lumii cărţilor. Puneţi întrebări profesorului despre rolul afectiv, expresiv al organizării acestora într-un text literar descriptiv.

5 Selectează pornind de la elementele identificate la exerciţiul anterior pe acelea care contribuie la crearea unor imagini care se adresează văzului.

6 Identifică în textul dat elemente care pot construi şi un alt fel de imagini.

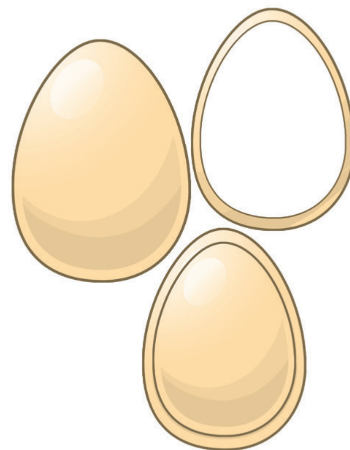
7 Ce însuşiri neaşteptate ale cărţilor crezi că sunt exprimate prin intermediul acestor imagini? Realizează pe caiet un tabel, conform modelului de mai jos, asociind imaginilor identificate la exerciţiul anterior posibile însuşiri ale lumii cărţilor.

Model:

Imagini vizuale/ dinamice	**Posibile însuşiri**
Cărţile sunt asemenea unor fluturi.	*frumuseţe, delicateţe*

8 Lectura acestui text ţi-a trezit emoţii sau gânduri despre experienţe proprii trăite în lumea cărţilor? Redactează un text de minimum 30 de cuvinte în care să prezinţi o experienţă personală dintr-o călătorie făcută în lumea cărţilor.

Alege şi rezolvă

1 Citeşte cu atenţie textul următor şi observă modul în care scriitorul combină şi foloseşte cuvintele:

Dacă-l punem între bare /.../
O *devine-o întrebare?*
Între bare, între bări
O-ul ouă întrebări?

(Şerban Foarţă, **/O/ ouă întrebări)**

2 **Să încercăm şi noi să ne jucăm de-a cuvintele**!

Organizaţi pe grupe, scrieţi timp de zece minute un text în care să combinaţi sau să folosiţi în contexte neaşteptate, chiar surprinzătoare, două cuvinte: *călătorie* şi *a zbura*. În final, prezentaţi textele în faţa clasei! Acordaţi premii pentru cel mai îndrăzneţ sau pentru cel mai comic joc de cuvinte!

3 Se împarte clasa în 6 grupe. Se trage la sorţi sarcina de lucru pentru fiecare grupă. La final, fiecare fişă va fi expusă pe un panou, în clasă. Se va realiza turul galeriei. Se vor discuta fişele realizate şi se vor da premii.

- **Descrie** în trei enunţuri lumea cărţilor în care pătrunzi prin jocul imaginaţiei.
- **Compară** stările prezentate de scriitorul textului dat, cititor şi el, cu propriile tale stări, emoţii când intri în lumea cărţilor.
- **Analizează** semnificaţia secvenţei *toate aceste minuni, miraculoase sau înfricoşătoare, se află deja în tine.*
- **Argumentează**: Crezi că există o posibilă legătură între călătoria în lumea cărţilor şi un joc?
- **Aplică:** Alcătuieşte o scurtă listă a unor locuri în care ai călătorit prin intermediul cărţilor.

- **Asociază** o trăsătură morală unei cărţi care este deschisă de numeroşi cititori şi alta unei cărţi care nu este deschisă niciodată, uitată fiind de toţi.

Fii creativ!

PROIECT
ANCHETA

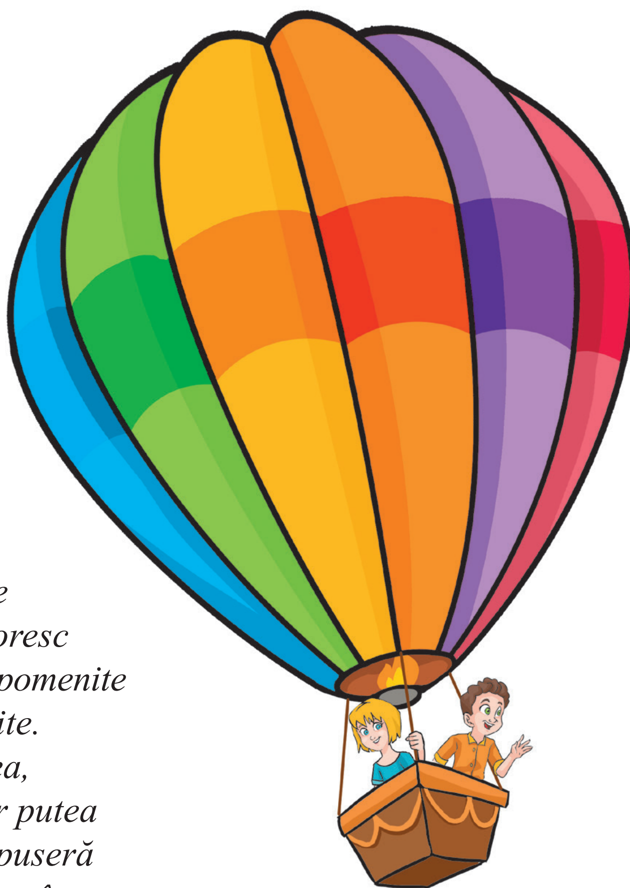
Realizaţi o anchetă cu tema *Este cartea un joc de-a imaginaţia?*

Pentru realizarea anchetei, organizaţi-vă în grupe şi repartizaţi, cu ajutorul profesorului, sarcinile de lucru. Etape:

- documentarea pornind de la tema dată;
- formularea unor întrebări pentru chestionar, selectarea şi gruparea lor;
- aplicarea chestionarului;
- analiza chestionarului: gruparea, interpretarea şi redactarea rezultatelor;
- prezentarea rezultatelor;
- revizuirea proiectului, editarea şi difuzarea lui.

EVALUARE

Citeşte următorul text:

Știetot, căruia îi plăcea foarte mult să citească, aflase din cărți despre țări îndepărtate și despre fel de fel de călătorii. Adesea, seara, când n-avea ce face, el le povestea prietenilor săi despre ceea ce citise în cărți. Prichindeii se dădeau în vânt după asemenea istorisiri. Le plăcea să asculte despre țări pe care nu le văzuseră niciodată, dar mai ales îi atrăgeau povestirile despre călătorii, pentru că cei care călătoresc trec prin tot felul de întâmplări nemaipomenite și aventuri dintre cele mai neobișnuite.

Tot ascultând istorisiri din acestea, prichindeii începură să creadă că ar putea pleca și ei într-o călătorie. Unii propuseră să o facă pe jos, alții să plutească pe râu cu bărcile, iar Știetot propuse:

- Haideți să construim un balon și să zburăm cu balonul.

Ideea asta au găsit-o cu toții excelentă. Până atunci nu zburaseră niciodată cu balonul și socoteau că ar fi fost foarte interesant. Bineînțeles, nimeni nu știa cum se construiește un balon, dar Știetot a promis că va chibzui el totul și le va explica apoi și lor.

Așa că Știetot începu să se gândească. Se gândi trei zile și trei nopți și hotărî să facă un balon din cauciuc. Piticii știau cum se obține cauciucul. În orașul lor creșteau niște flori asemănătoare cu ficușii. Dacă faci o crestătură pe tulpina acestei flori, începe să curgă din ea o zeamă albă. Zeama asta, numită lichid de cauciuc, se îngroașă încet-încet și se transformă în cauciuc, din care se pot confecționa mingi și galoși.

După ce Știetot a născocit asta, le-a poruncit prichindeilor să adune lichid de cauciuc. Începură cu toții să care lichidul alb în butoiul pregătit anume de Știetot. Se duse și Habarnam să adune lichid, dar se întâlni pe drum cu prietenul său, Peticel, care se juca cu două prichinduțe, sărind coarda.

(Nikolai Nosov, **Aventurile lui Habarnam**)

● Pe paginile următoare vei găsi trei seturi de cerinţe. Citeşte-le pe toate trei cu mare atenţie şi rezolvă doar unul dintre seturile de cerințe formulate!

1. Precizează numele a două personaje din textul dat. (1 punct)
2. Scrie ce le place prichindeilor să facă, transcriind din text structura potrivită pentru răspunsul tău. (1 punct)
3. Indică antonime pentru sensul din text al următoarelor adjective: *îndepărtate, neobișnuite.* (1 punct)
4. Transcrie, din text, două substantive diferite (comun/ propriu) și analizează-le, indicând funcția sintactică, genul și numărul. (2 puncte)
5. Explică, într-un text de minimum 50 de cuvinte, de ce prichindeii consideră propunerea lui Știetot o idee excelentă. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziţiei – 0,10 p; coerenţa textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul şi vocabularul adecvate conţinutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuaţia – 0,20 p; aşezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obţii.

1. Scrie un posibil motiv pentru care prichindeii îl ascultă cu plăcere pe Știetot. (1 punct)
2. Transcrie două substantive articulate cu articol horărât și două substantive articulate cu articol nehotărât. (1 punct)
3. Precizează numărul de litere și de sunete pentru cuvintele: *prichindeii, chibzui, explica, faci.* (2 puncte)
4. Analizează adjectivul *îndepărtate*, indicând funcția sintactică, genul, numărul. (1 punct)
5. Descrie, într-un text de cel puțin 50 de cuvinte, balonul pe care îl vor construi prichindeii. (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziţiei – 0,10 p; coerenţa textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul şi vocabularul adecvate conţinutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuaţia – 0,20 p; aşezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obţii.

1 Scrie sinonime pentru sensul din text al cuvintelor: *istorisire, a născoci.* (1 punct)

2 Indică funcția sintactică pentru substantivele din propoziția: *dar mai ales îi atrăgeau povestirile despre călătorii.* (1 punct)

3 Stabilește funcția sintactică a adjectivului *alb*, în text, și scrie o propoziție în care să aibă altă funcție sintactică, indicând acestă funcție. (1 punct)

4 Imaginează-ți cum se joacă prichindeii și prichinduțele și scrie un text de cel puţin 100 de cuvinte, pornind de la ultima secvenţă din text:

Se duse și Habarnam să adune lichid, dar se întâlni pe drum cu prietenul său, Peticel, care se juca cu două prichinduțe, sărind coarda. Vei avea în vedere:

- să prezinți întâmplarea din perspectiva unui povestitor; (1 punct)
- să prezinți jocul copiilor; (2 puncte)
- să structurezi compunerea pe cele trei părţi: introducere, cuprins şi încheiere; (1 punct)
- să respecţi limita de cuvinte precizată. (1 punct)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziţiei – 0,10 p; coerenţa textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul şi vocabularul adecvate conţinutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuaţia – 0,20 p; aşezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obţii.

Universul meu familiar

CINE SUNT EU?

Portret, de Geo Dumitrescu

- *Silaba şi accentul*
- *Pronumele personal*
- *Pronumele personal de politeţe*
- *Numeralul*
- *Numeralul cardinal*
- *Numeralul ordinal*
- *Textul explicativ*

Prometeu

Amintiri din copilărie, de Ion Creangă

Evaluare

CINE SUNT EU?

Înainte de lectură

1 Citește următorul fragment:

Și mergând ea mai departe, numai iaca ce vede o fântână mâlită și părăsită. Fântâna atunci zice:

- Fată frumoasă și harnică, îngrijește-mă, că ți-oi prinde și eu bine vreodată.

Fata curăță fântâna și-o îngrijește foarte bine; apoi o lasă și-și caută de drum. [...]

Când, mai încolo, numai iaca fântâna grijită de dânsa era plină până-n gură cu apă curată limpede cum îi lacrăma, dulce și rece cum îi gheața.

(Ion Creangă, **Fata babei și fata moșneagului**)

2 Imaginează-ți că într-una dintre călătoriile tale în natură descoperi o fântână. Privește apa limpede, curată și rece, tocmai bună de băut. Privește-ți chipul oglindit! Ce spui despre tine? Prezintă în caiet, în aproximativ 5 rânduri, imaginea oglindită în fântână.

5

Portret

de Geo Dumitrescu

Acum pictez un tablou mare –
vreau să-mi fac un autoportret.
Aici o să desenez inima – o gămălie[1] de chibrit,
aici, creierul – un aparat sacru[2] şi concret[3].

Undeva vor fi neapărat nasul, gura,
n-are niciun sens să omit[4] ochii – două semne de întrebare,
aici în colţ o să-mi pictez gândurile –
o claie informă[5] de rufe murdare.

Pieptul – o oglindă cu poleiul zgâriat –
va lăsa să se vadă interiorul
(cu totul neinteresant, indefinitiv),
sus, sprâncenele îşi vor schiţa zborul.

Două aripi vor fi probabil şi urechile,
fruntea cutată – o scară către infinit,
buzele, arc perfect, vor reprezenta pentru eternitate
obsesia roşie a sărutului-mit.

Un ochi atent va mai putea zări, în fine,
cicatricea unei găuri în frunte,
sau în maldărul recuzitelor inutile,
ceva ce ar putea să semene a ideal sau a munte...

Vocabular

[1]**gămălie**, s. f. – parte îngroșată în formă de sferă mică de la capătul unui ac, al unui chibrit.
[2]**sacru**, adj. – (aici) care inspiră sentimente de venerație; scump.
[3]**concret**, adj. – precis, bine determinat.
[4]**a omite**, vb. – a lăsa (intenționat) la o parte, a neglija.
[5]**inform**, adj. – care nu are o formă determinată sau un contur precis, fără formă.

I. Înțelegerea textului

Vocabular

1 Recitește poezia, întâi în gând și apoi cu voce tare.

2 Transcrie, din text, cinci cuvinte pe care le întrebuințezi frecvent și cinci cuvinte pe care le folosești mai rar.

3 Identifică următoarele cuvinte în text și asociază-le explicația potrivită: *claie, maldăr, recuzite, ideal, mit.*

Model: *claie* - grămadă mare de fân, de snopi de cereale, de obicei în formă conică

- grămadă mare de fân, de snopi de cereale, de obicei în formă conică
- mulțime de obiecte de același fel, îngrămădite unele peste altele
- totalitatea obiectelor auxiliare (mobilier, costume etc.) necesare la montarea unui spectacol sau a unui film
- model considerat perfect; perfecțiune pe care încearcă s-o imite un artist, un poet
- povestire fabuloasă care cuprinde credințele popoarelor despre originea universului și a fenomenelor naturii, despre zei și eroi legendari.

4 Construiește câte un enunț cu fiecare dintre cuvintele discutate la exercițiul 3.

5 Indică antonime pentru sensul din text al cuvintelor: *mare, aici, inform, concret.*

6 Înlocuiește cu sinonime potrivite în context cuvintele subliniate în versurile de mai jos:

Două aripi vor fi probabil și urechile,
fruntea cutată – o scară către infinit,
buzele, arc perfect, vor reprezenta pentru eternitate
obsesia roşie a sărutului-mit.

7 Alcătuiește cinci propoziții în care să folosești substantive referitoare la fizionomie din textul **Portret** de Geo Dumitrescu.

8 Scrie propoziții în care să asociezi cuvintele din cele două coloane pentru a obține noi sensuri: a) • inimă • nas • gură • ochi • frunte
b) • curios • catifelat • mare • bogat • adânc • înalt

Silaba şi accentul

1 Scrie, în caiet, despărțite în silabe, versurile din prima stofă a poeziei **Portret** de Geo Dumitrescu.

2 Grupează cuvintele în funcție de numărul de silabe, conform modelului:

Model: monosilabice: *un*; plurisilabice: *acum*.

3 Transcrie în caiet enunțurile următoare, completându-le:

a) Cuvântul *un* nu se desparte în silabe, deoarece...
b) În despărțirea cuvântului *aici*, despărțirea în silabe s-a făcut între două ...
c) Fiecare silabă din cuvântul *mare* conține o ...
d) În cuvântul *vreau* vocala este ...

4 Cuvintele pot fi alcătuite din vocale, consoane și semivocale. Desparte în silabe următoarele cuvinte, notând în caiet tipul de sunete pentru fiecare situație:

Model: a-cum
v-cvc

- *acum, desenez, putea;*
- *tablou, sacru, către;*
- *pictez, murdare, fruntea;*
- *două, găuri, ideal.*

PROFESORUL RĂSPUNDE!
Discutați despre pronunțarea accentuată a unor sunete. Puneți întrebări profesorului!

5 Încearcă să identifici în cuvintele din enunțurile următoare care dintre sunetele cuvintelor alcătuitoare se aud mai tare în rostire. Colorează cu roșu aceste sunete.

Acum pictez un tablou mare – / vreau să-mi fac un autoportret.

6 Discută cu ceilalți colegi rezultatul obținut.

7 Indică ce parte de vorbire sunt cuvintele subliniate în exemplele următoare:

a) Astăzi voi *schița* un portret.
Schița ta nu este bună.

b) Are *ochi* frumoşi.
Vânătorul *ochi* pasărea.

Concurs

Împărțiți-vă pe grupe de elevi! Fiecare grupă propune zece cuvinte. O altă grupă răspunde, indicând numărul de silabe al cuvintelor şi precizând silaba accentuată. Câştigă grupa/grupele care au întrunit cel mai mare număr de cuvinte rezolvate corect.

Exerciții de aprofundare

1 Pronunță cuvintele următoare și indică sunetele din care sunt alcătuite cuvintele: *probabil, semene, oglindă.*

2 Desparte în silabe cuvintele din următorul enunț și colorează vocala pronunțată accentuat din fiecare cuvânt:
Două aripi vor fi probabil și urechile.

3 Alcătuiește enunțuri în care să accentuezi diferit cuvintele: *veselă, torturi, copii.*

Am învățat despre:
- pronunțarea mai accentuată a unor silabe
- silabă și accent

II. Lectura și explorarea textului

1 Formulează în caiet un enunț în care să exprimi impresia ta după ce ai recitit poezia **Portret** de Geo Dumitrescu.

2 Transcrie, în caiet, cât mai caligrafic, două sau mai multe versuri care ți-au plăcut. Motivează de ce le-ai ales.

3 Scrie în caiet întrebări pentru versuri pe care nu le înțelegi. De exemplu: *De ce inima e considerată o gămălie de chibrit?*

4 Alcătuiește, împreună cu colegul de bancă, un poster cu minimum trei dintre întrebările puse.

5 Consideri că poezia aceasta este ușor sau greu de înțeles? Explică oral alegerea ta.

III. Explorarea textului. Semnificații

1 Recitește poezia **Portret** de Geo Dumitrescu și identifică un cuvânt-cheie. Motivează oral alegerea ta.

2 Scrie în caiet, într-un enunț, despre ce este vorba în poezia citită, formulând astfel tema poeziei.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

- **Portretul** poate fi o pictură, un desen, o sculptură, o fotografie, care înfățișează chipul unei persoane, sau imaginea unui personaj dintr-o operă literară, surprinzând o înfățișare a aspectului fizic și moral al unui personaj.

Autoportretul este o reprezentare a propriei persoane în pictură, desen sau literatură.

Dicţionar de termeni esenţiali

Ochii, element important al unui portret şi cel mai important organ de simț al omului, sunt asociați cu lumina și cu capacitatea de percepție spirituală, fiind numiți în limbaj popular oglinda sufletului.
Inima, în mod simbolic, desemnează centrul emoțional, moral, intelectual sau spiritual al ființei umane, fiind considerată sălașul sufletului.

3 Selectează cât mai multe cuvinte din câmpul lexical al substantivului *portret*, grupându-le în funcție de trăsături fizice şi trăsături morale.

4 Arată, într-un enunţ, în ce constă relaţia dintre titlul textului şi conținutul poeziei.

5 În autoportretul realizat, poetul oferă definiții neaşteptate. Completează în caiet, pe baza textului, definiţiile date de Geo Dumitrescu, pentru cuvintele *inimă, creier, ochi, gânduri, piept, urechi, frunte, buze,* conform următorului model:

Model: *inima – o gămălie de chibrit.*

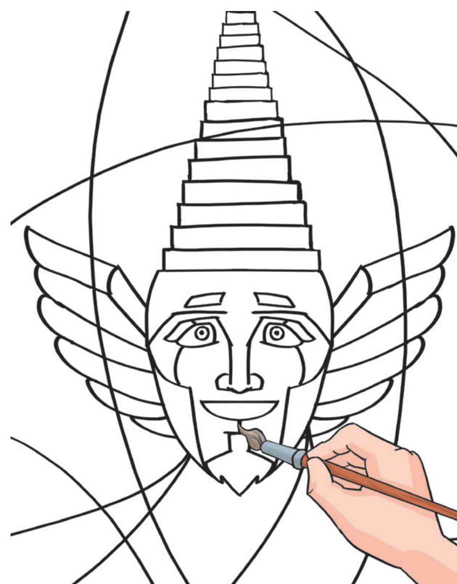
6 Primele două versuri ale poeziei **Portret** de Geo Dumitrescu mărturisesc intenția poetului de a realiza un autoportret:

Acum pictez un tablou mare – / vreau să-mi fac un autoportret.

Explică, în minimum 30 de cuvinte, ce semnificație capătă în contextul întregii poezii adjectivul *mare*.

7 Urmăreşte linia portretului care se conturează treptat, pe măsură ce reciteşti poezia, şi încearcă să-l desenezi. Compară desenul obţinut cu cel al colegului de bancă şi observă elementele comune şi diferenţele.

8 La finalul poeziei apar versurile: *un ochi atent va mai putea zări, în fine,/ cicatricea unei găuri în frunte.* Încearcă să exprimi ideea poetică transmisă de imaginea realizată în versul al doilea.

9 Scrie, având în vedere discuţiile de până acum, o compunere de minimum 50 de cuvinte în care să exprimi ideile/stările transmise de această poezie.

10 Dacă poezia **Portret** a lui Geo Dumitrescu ţi-a plăcut, cum ai explica unui coleg de ce ţi-a plăcut?

11 Dacă ai fi scris tu această poezie, ai fi schimbat ceva? De ce?

Exerciții de aprofundare

1 Citeşte fiecare dintre următoarele afirmaţii şi scrie pe caiet litera A, dacă o consideri adevărată, iar, dacă o consideri greșită, litera G.

a) Autoportretul realizat scoate în evidență doar aspectul fizic al poetului.
b) Poetul pune în valoare portretul moral, deoarece la început desenează inima.
c) În realizarea autoportretului se amestecă termeni care numesc portretul fizic și portretul moral.
d) Este mai important aspectul exterior al omului decât lumea sa interioară.
e) Omul doreşte mereu să atingă un ideal, un vis.

2 Rescrie în formă corectă afirmațiile pe care le-ai considerat greşite la exercițiul anterior.

3 Completează în caiet răspunsuri pentru următoarele afirmații ale poetului:
Inima este definită *„o gămălie de chibrit“,* deoarece….
Creierul este considerat un *„aparat sacru și concret“*, pentru că ….
Ochii sunt văzuţi ca *„două semne de întrebare“* fiindcă….
Fruntea cutată este descrisă ca *„o scară către infinit“,* deoarece…

Alege și rezolvă

1 Citeşte textele de mai jos.

A. *Iată-mă! Tot eu cea veche!*
Ochii? Hai, ce mai pereche!
Și ce cap frumos răsare!
Nu-i al meu? Al meu e oare?
Dar al cui! Și la ureche
Uite-o floare.

Asta-s eu! Și sunt voinică!
Cine-a zis că eu sunt mică?
Uite, zău, acum iau seama
Că-mi stă bine-n cap năframa
Și ce fată frumușică
Are mama!

Mă gândeam eu că-s frumoasă!
Dar cum nu! Și mama-mi coasă
Șorț cu flori, minune mare –
Nu-s eu fată ca oricare:
Mama poate fi făloasă
Că mă are.

(George Coşbuc, **La oglindă**)

B. *Știu, nu sunt un băiat obişnuit de zece ani. Adică, sigur, fac lucruri obişnuite. Mănânc înghetață. Merg cu bicicleta. Mă joc cu mingea. Am jocuri electronice. Lucrurile astea mă fac obișnuit, presupun. Și mă simt normal, pe dinăuntru. Dar copiii obișnuiți nu-i fac pe alți copii obișnuiți s-o ia la fugă țipând pe terenul de joacă. Iar la copiii obișnuiți nu se holbează lumea oriunde se duc.*

Dacă aş găsi o lampă fermecată şi mi-aş putea pune o dorință, aş vrea să am un chip normal, pe care să nu-l remarce nimeni. Aş vrea să pot merge pe stradă fără să mă observe lumea şi să întoarcă privirea. Așa că iată ce cred: nu sunt un copil obișnuit pentru simplul motiv că nimeni nu mă consideră așa.

(R.J. Palacio, **Minunea**)

2 Extrage din textul **A** contextele în care apar cel puţin trei elemente ale portretului fetei care se priveşte în oglindă.

3 Selectează din textul **B** cel puţin patru enunţuri sau fragmente de enunţ prin care personajul afirmă că face lucruri obişnuite, deşi el nu se consideră un *„băiat obişnuit”*.

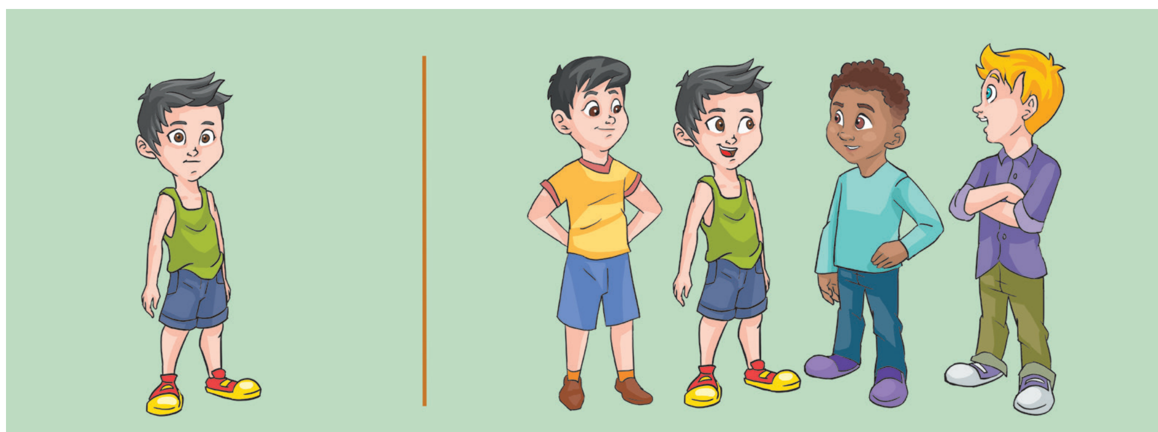
4 Notează în caiet cel puţin două asemănări și două deosebiri între textele în care se realizează autoportrete sau portrete: **Portret** de Geo Dumitrescu, **La oglindă** de George Coșbuc și **Minunea** de J.R.Palacio.

5 Realizează un autoportret, într-o compunere de minimum 50 de cuvinte, având titlul *„Cine sunt eu“*.

Elemente de construcție a comunicării

Pronumele personal

1 Rescrie întrebarea *Cine sunt eu?* punând verbul la persoana I, numărul plural. Discută oral ce modificări apar.

2 Scrie, în caiet, variantele de răspunsuri pentru toate persoanele, la numărul singular și plural.

3 Transcrie în caiet următoarele propoziții, înlocuind, acolo unde e posibil, substantivele comune cu pronumele potrivite: *Merg cu bicicleta. Mă joc cu vecinul. Am jocuri electronice.* Discută oral rezultatul obținut.

Atenţie!

- **Pronumele** este partea de vorbire flexibilă care ţine locul unui substantiv.
- **Pronumele personal** arată diferitele persoane:
  - persoana care vorbește – persoana I – *eu, noi,*
  - persoana cu care se vorbește – persoana a II-a – *tu, voi*
  - persoana despre care se vorbește – persoana a III-a – *el/ea, ei/ele.*

Persoana, Numărul	Genul	Forme ale pronumelui personal
I, singular	-	*eu, mine, -mă-, m-, mie, îmi, -mi-*
a II-a, singular	-	*tu, tine, -te-, ție, îți, -ți-*
a III-a, singular	masculin	*el, -l-, lui, îi, -i-*
	feminin	*ea, -o-, ei, îi, -i-*
I, plural	-	*noi, ne-, nouă, ni*
a II-a, plural	-	*voi, -vă, v-, vouă*
a III-a, plural	masculin	*ei, îi, -i-, lor, le-, li*
	feminin	*ele, -le-, lor, le-, li*

4 Rescrie textul următor, înlocuind pronumele personale cu substantive pe care le consideri potrivite și modificând ordinea cuvintelor, dacă este cazul:

Mama lor îi așeza la rând și-i întreba: „Gata?“ „Da“, răspundeau ei. „Una, două, trei“. Și când zicea „trei“, frrr! zburau cu toții la marginea lăstarului...și mama lor le spunea că-i învață să zboare pentru o călătorie lungă.

(I.Al. Brătescu-Voinești, **Puiul**)

5 Precizează genul substantivelor cu care ai înlocuit pronumele personale. Formulează în scris o observație privitoare la genul pronumelor.

6 Transcrie în caiet toate pronumele din textul de la exercițiul 1 și indică persoana, numărul și genul pentru fiecare pronume.

Atenţie!

- Pronumele personal are două numere: *singular și plural*, iar genul apare numai la persoana a III-a, *masculin și feminin*.

7 Citeşte propoziţiile de mai jos:

a) Băiatul ei este înalt și frumos.
b) Noi descoperim lumea din jur.
c) Am văzut ieri o fată elegantă.
d) Am încălțat pantofii ei cei noi.
e) Ati văzut-o pe Andreea în parc?
f) O fi învăţat verbul bine?
g) Ei răspund mereu corect.

8 Realizează în caiet un tabel asemănător cu cel de mai jos şi transcrie propoziţiile de la ex. 7 în funcție de rubrica la care se încadrează, conform modelului:

Model:

Propoziții care conțin pronume personale	Care sunt pronumele	Precizează persoana, numărul și genul acestora	Propoziții care nu conțin pronume personale
Băiatul ei este înalt și frumos.	*ei*	persoana a III-a, numărul singular, genul feminin	*Am văzut ieri o fată elegantă.*

9 Scrie un sinonim pentru cuvântul *dânsa* din enunțul următor: *Și sânge din sângele ei și carne din carnea ei am împrumutat, și a vorbi de la dânsa am învățat.* (Ion Creangă, **Amintiri din copilărie**).

Atenţie!

- Formele *dânsul, dânsa, dânșii, dânsele* sunt pronume personale.

Exerciţii de aprofundare

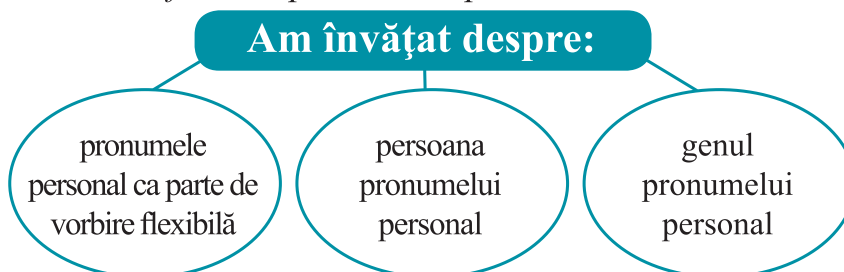
1 Scrie pronumele personale din următoarea secvență, indicând persoana, numărul şi genul:

Dacă aş găsi o lampă fermecată și mi-aş putea pune o dorință, aş vrea să am un chip normal, pe care să nu-l remarce nimeni.

2 Alcătuieşte propoziţii în care să incluzi următoarele pronume personale: *eu, noi, lui, ei, vă, nouă.*

3 Scrie, în caiet, un scurt dialog imaginar între tine şi colegul/colega de bancă în care să discutați despre lecția având ca temă pronumele, pornind de la următoarea replică:

– *Tu ştii care sunt formele pronumelui personal?*

194

Pronumele personal de politețe

1 Observă dacă există vreo diferenţă între următoarele două propoziţii:
a) *Cine eşti tu?*
b) *Cine sunteţi dumneavoastră?*

2 Ce exprimă în plus cuvântul *dumneavoastră* faţă de pronumele *tu*?

Atenţie!

- **Pronumele personal de politețe** exprimă respectul față de o persoană.
- Are forme pentru persoanele a II-a și a III-a, singular și plural, iar genul apare numai la persoana a III-a, singular.
- În prezent, pronumele *dânsul, dânsa, dânșii, dânsele* (persoana a III-a) sunt considerate pronume personale prin care se exprimă gradul minim de politețe.
- Regional, se folosesc și formele *mata, matale,* provenite din formele *dumneata, dumitale.*

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Există trei grade de politețe: **politețe zero**, exprimată prin forme ale pronumelui personal, **minimă** și **maximă.**
În tabelul de mai jos vei descoperi forme pronominale prin care se exprimă diversele grade de politețe.

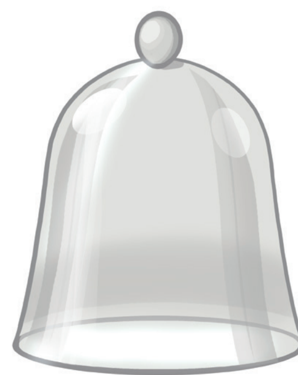
Persoana, numărul	Gradul zero de politeţe	Gradul minim de politeţe	Gradul maxim de politeţe
a II-a, singular	*tu*	*dumneata (mata, matale)*	*dumneavoastră*
a III-a, singular	*el / ea*	*dânsul / dânsa*	*dumnealui / dumneaei*
a II-a, plural	*voi*	—	*dumneavoastră*
a III-a, plural	*ei / ele*	-	*dumnealor*

3 Extrage din textele de mai jos cuvintele care sunt pronume de persoanele a II-a și a III-a. Grupează-le pe caiet, conform modelului:

Model:

Pronumele, persoana	Gradul zero de politețe	Gradul minim de politețe	Gradul maxim de politețe
dumneavoastră, persoana a II-a	-	-	x

a) — *Seara să mă puneți sub un clopot de sticlă. E foarte frig la dumneavoastră.*
(Antoine de Saint-Exupéry, **Micul Prinț)**

b) — *Dacă Maiestatea Voastră ar dori să fie ascultată întocmai, ar putea să-mi dea un ordin chibzuit.*
(Antoine de Saint-Exupéry, **Micul Prinț**)

c) — *Dumnealui e gata…N-aș înțelege ce mai aștepți…Ia-ți pe dumneata ilicul cel albastru.*
(Mihail Sadoveanu, **Nicoară Potcoavă**)

d) *Într-o zi, când împărăteasa se duse să cerceteze găinile și să vază de cotețe, merse și fiul său cu dânsa.*
(**Zâna Munților**)

e) — *Dumneaei! zic eu către personalul trenului, arătând pe cucoana leșinată.*
(I.L.Caragiale – **Bùbico**)

f) — *Mițo, ai zis matale fetii să vie mâine mai de dimineață ca să facă focul?*
(I.L.Caragiale, **Conu Leonida față cu reacțiunea**)

4 Imaginează-ți că te afli în împrejurări solemne, oficiale în preajma unor persoane importante. Schiţează în caiet un tabel asemănător și completează spațiile goale cu următoarele formule de adresare: *Sanctitatea Sa, Măria Ta, Preafericirea Sa.*

Model:

Persoana căreia te adresezi	rege, prinț, senior	prinți, prințese	ministru, ambasador, președinte	patriarh	papă	cardinal	rege, împărat	preot
Formula politicoasă de adresare		Alteța Voastră	Excelența Voastră			Eminența Voastră		Cuvioșia Sa

Atenție!
• Formulele de adresare folosite în situații solemne, oficiale se mai numesc și **formule reverențioase**.

5 Interpretează, alături de ceilalți colegi, următoarele situații:
- ești la școală, joci baschet în pauză și îi explici unui coleg regulile jocului;
- ești pe stradă, ai fost oprit de o persoană în vârstă care a încurcat drumul și îi oferi explicații pentru a ajunge unde dorește.

Discută diferențele și asemănările dintre cele două situații. Poți avea în vedere atitudinea politicoasă a vorbitorului în ambele situații.

6 Citeşte fiecare dintre următoarele afirmaţii şi scrie pe caiet litera **A**, dacă o consideri adevărată, iar, dacă o consideri greșită, litera **G**.

a) În propoziția următoare nu este prezent niciun pronume de politețe: - *Domnule, nu vă permit să vorbiți așa!*

b) Propoziția - *Cucoană, aveți grijă de câine!* conține un pronume personal de politețe.

c) Pronumele personal de politețe nu trebuie confundat cu substantivul atunci când apare într-o adresare.

7 Stabileşte funcția sintactică a pronumelor din următoarele enunțuri:

a) Astăzi a venit el în vizită.
b) Florile de la tine sunt parfumate.
c) Eu și el stăm în prima bancă.
d) Dumnealui mă salută mereu respectuos.

8 Analizează pronumele de la exercițiul 7, menționând: tipul pronumelui, numărul și genul (numai la persoana a III-a).

Model: *el* – pronume personal, persoana a III-a, număr singular, gen masculin.

9 Scrie enunțuri în care să incluzi pronume, respectând indicațiile următoare:

- pronume personal, persoana a III-a, număr singular, gen feminin, atribut;
- pronume personal de politețe, persoana a II-a, număr singular, formulă de adresare;
- pronume personal, peroana a III-a, număr plural, subiect.

Atenţie!

- Pronumele personal și pronumele personal de politețe îndeplinesc aceleași funcții sintactice ca substantivul: subiect simplu, subiect multiplu și atribut.

10 Transcrie în caiet propozițiile următoare și completează spațiile libere:

a) Eu învăț, iar …. te plimbi.
b) Eu și …. suntem acum la școală.
c) Tu și …. ați venit mai repede.
d) El și …..ea cântă foarte frumos.

Atenţie!

- Persoana și numărul pronumelui cu funcția sintactică de subiect impun persoana și numărul verbului care are funcția sintactică de predicat.

Exerciții de aprofundare

1 Transcrie și completează în caiet enunțurile următoare:
   a) Astăzi …. am văzut (pronume personal, persoana a III-a, număr singular, gen masculin) pe el.
   b) Fratele … (pronume personal, persoana a III-a, număr singular, gen masculin) citește.
   c) Au venit la noi și …. (pronume personal, persoana a III-a, număr plural, gen masculin).

2 Precizează valoarea morfologică pentru cuvântul *lui* în următoarele propoziții:
   a) Lui Andrei îi place muzica.   b) Cartea lui este nouă.

3 Construiește două enunțuri în care cuvântul *lui* să fie, pe rând, articol hotărât și pronume personal.

Am învățat despre:

- pronumele personal de politețe
- situații în care este folosit pronumele de politețe

Alege și rezolvă

1 Alcătuiește propoziții cu următoarele ortograme: *ați/a-ți, ia/i-a, iau/i-au, neam/ne-am.*

2 Identifică formele corecte ale verbelor următoare: *văzând-ul/ văzându-l, spunându-o/ spunând-o, privindo/ privind-o, auzindu-ne/auzindune*. Formulează câte un enunț cu fiecare dintre formele corecte.

3 Scrie trei propoziții în care subiectul multiplu să fie exprimat prin pronume, respectând combinațiile:
- noi+voi;
- tu+eu;
- el+ele.

4 Imaginează-ți că ești oglinda fetei din poezia lui George Coşbuc sau oglinda vrăjitoarei din basmul **Cenușăreasa**. Descrie într-o compunere de minimum 50 de cuvinte ce ți se înfățișează.

5 Ai ieșit din lumea poveștilor. Te afli în lumea reală. Ești oglinda dintr-un mare şi elegant magazin. Sau ești un geam de sticlă. Povestește un ceas din viața ta, din primele clipe ale dimineții sau din momentul când umbrele înserării cuprind treptat strada.

NUMERALUL

1. Formulează câte un enunț în care să descrii conținutul imaginilor alăturate. Ce au ele în comun?

2. Notează în caiet data de astăzi (zi, lună, an), atât în cifre, cât și în litere. A câta zi din an este astăzi?

1. Ce oră indică ceasul din imagine?

> ***Atenţie!***
> • **Numeralul** este partea de vorbire care exprimă un număr sau ordinea obiectelor în numărare.

NUMERALUL CARDINAL (I)

I.

1. Identifică și scrie în caiet numeralele din textul **Portret** de Geo Dumitrescu. Ce exprimă ele? Ai în vedere definiţia de mai sus a numeralului.

2. Scrie în litere numeralele corespunzătoare următoarelor numere: 12, 20, 74, 2017, 4 435 951, VI, XVI.

3. Transcrie forma corectă a numeralelor cardinale din enunţurile:
   - A făcut un salt de șasesprezece/șaișpe/șaisprezece metri.
   - Nu am mai văzut un curcubeu de șasezeci/șaizeci de zile.
   - Patrusprezece/paișpe/paisprezece colegi vor participa la concursul de pictură.
   - De douăzeci și trei/douăzecișitrei de zile nu a mai plouat.

> ***Atenţie!***
> • Forma corectă a următoarelor numerale cardinale este: *paisprezece, șaisprezece, optsprezece, șaizeci.*

4. Citește enunțurile următoare. Prin ce diferă cele din grupa A față de cele din grupa B? Observă ce părţi de vorbire au în vecinătate.

A	B
Doi au venit.	Doi colegi au venit.
În spatele casei mai sunt trei.	În spatele casei mai sunt trei cai.
De unde le-ai cumpărat pe cele șase?	De unde ai cumpărat cele șase pensule?

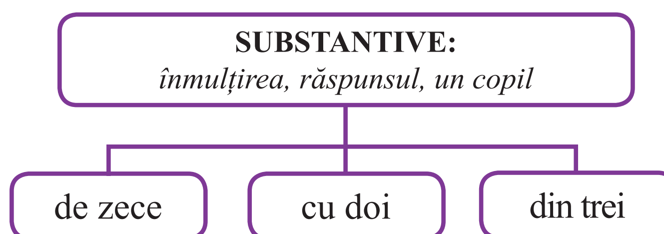
5 Înlocuieşte numeralele din grupa A de enunţuri cu substantive sau cu pronume personale şi precizează funcţia sintactică a acestora:

Model: *Doi au venit.* → Ei au venit. (pronumele personal „ei" îndeplineşte funcţia sintactică de subiect)

6 Cu ce parte de vorbire ai putea înlocui numeralele din enunţurile grupei B?

Atenţie!
- Numeralul cardinal poate avea atât valoare substantivală, cât şi valoare adjectivală.
- Numeralul cardinal cu valoare adjectivală se acordă în gen şi număr cu substantivul determinat şi îndeplineşte funcţia sintactică de atribut.

7 Alcătuieşte grupuri nominale aşezând atributele exprimate prin numerale cardinale lângă substantivele potrivite şi formulează cu acestea enunţuri.

8 Precizează valoarea morfologică a numeralelor (substantivală/adjectivală) din exerciţiul 7.

II.

1 Rezolvă următoarele ghicitori despre cifre:

a) *După zero este pusă*
Două linii cifra are
Una mică şi-alta mare
Care-i cifra asta oare?

b) *E un opt pe jumătate*
Cifra iezilor din carte
După doi el se aşază
Care-i cifra asta oare?

(http://www.interferente.ro/ghicitori)

2 Ce observi în legătură cu forma numeralul cardinal doi?

Atenţie!
- Numeralele *unu (un)* şi *doi* îşi modifică forma în funcţie de gen.

3 Indică valorile morfologice ale cuvintelor *un* şi *o* în enunţurile următoare:

a) La muzeu am admirat *un* portret semnat de Nicolae Tonitza şi *nişte* statui ale lui Constantin Brâncuşi.

b) *Un* portret semnat de Nicolae Tonitza şi *două* statui ale sculptorului Constantin Brâncuşi au fost expuse în sala mare a muzeului.

c) În timp ce o fată se uită la mine, *două* trec nepăsătoare pe stradă.

d) *O* doamnă cumpără pâine, iar *nişte* fete şi-au luat acadele.

Atenție!

- Cuvintele *un* și *o* pot avea valorile morfologice de articol nehotărât și de numeral cardinal cu valoare adjectivală.

4 Ce deosebiri există între aceste valori morfologice ale cuvintelor *un* şi *o*, din punctul de vedere al posibilității de a îndeplini o funcție sintactică?

5 Alcătuieşte enunțuri în care cuvântul *o* să aibă următoarele valori morfologice: articol nehotărât, pronume personal, numeral cardinal cu valoare adjectivală.

6 Scrie în caiet următorul tabel și completează-l cu formele potrivite ale numeralelor unu și doi, conform modelului.

Copil	Floare	Tablou	Ochi
Model: *un copil/doi copii*			

7 Alcătuieşte enunțuri în care numeralele cardinale *patru, doi* şi *treisprezece* să îndeplinească funcția sintactică de atribut, având atât valoare adjectivală cât și valoare substantivală:

Model: valoare substantivală – *Vecinul de la patru și-a renovat apartamentul.*
valoare adjectivală – *Patru vecini și-au renovat apartamentul.*

8 Analizează numeralele din textele următoare, conform modelului de mai jos:

a) *Şi merg ei o zi, merg două, şi merg patruzeci şi nouă, până ce de la o vreme le intră calea în codru şi atunci numai iaca ce le iese înainte un om spân şi zice cu îndrăzneală fiului de crai.* (Ion Creangă, **Povestea lui Harap-Alb**)

b) *Vând apartament cu patru camere, confort I, două băi, mobilat și utilat. E inclus și un garaj situat lângă bloc.* [...] *Accept variante prin credit bancar sau combinație cu un apartament cu o cameră, plus diferența. Nemobilat se vinde la prețul de 55000 euro.* (www.anunturipublicitare.ro)

c) *Trei îngeri zboară-n asfinţit.*
Doi tac şi unul a grăit [...] (Ion Pillat, **Trei îngeri**)

Model: *o (cameră)* – numeral cardinal cu valoare adjectivală, genul feminin, numărul singular, funcția sintactică de atribut.

NUMERALUL ORDINAL (II)

1 Textul de mai jos este un cvintet (o poezie alcătuită din cinci versuri):

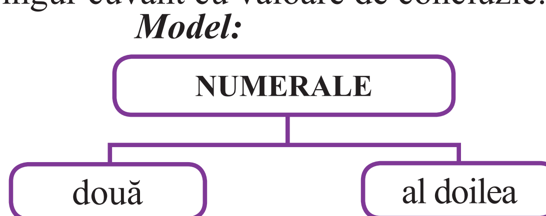
Prometeu.
Zvârcolit, nesupus,
Sângerând, îndurând, triumfând,
Dorinţa omului de libertate,
Eroul.

Încearcă să scrii şi tu un cvintet, realizând un autoportret şi respectând regulile:

- primul vers este format din cuvântul tematic (un substantiv);
- al doilea vers este format din două cuvinte (adjective care să arate însuşirile cuvântului tematic);
- al treilea vers este format din trei cuvinte (verbe terminate în „-ând“) care să exprime acţiuni ale cuvântului tematic);
- al patrulea vers este format din patru cuvinte prin care se afirmă ceva esenţial despre cuvântul tematic;
- al cincilea vers este format dintr-un singur cuvânt cu valoare de concluzie.

2 Transcrie numeralele din textul care precizează regulile cvintetului pe două coloane, o coloană fiind dedicată numeralelor cardinal, conform modelului.

Model:

3 Realizează tabelul următor în caiet. Transformă enunțurile de mai jos, conform modelului, astfel încât numeralele cardinale să indice ordinea substantivelor.

a) Bebelușul are cinci luni de viață.
b) El a obținut locul II în cadrul concursului de șah.
c) Au trecut trei ani de la absolvirea clasei a IV-a și încă se mai joacă leapșa.
d) Într-un apartament de la etajul șase s-a spart o țeavă.

Model:

NUMERALE CARDINALE	NUMERALE ORDINALE
Bebelușul are *cinci* luni de viață.	Bebelușul este în *a cincea* lună de viață.

Atenţie!
- **Numeralul ordinal** indică ordinea obiectelor în numărare.

4 Subliniază numeralele ordinale din următoarele enunțuri. Ce observi cu privire la modul în care sunt alcătuite?

a) Al treilea s-a bucurat nespus de cadou.
b) Andreea a completat jurnalul în a treia zi.
c) El a ajuns al doilea la punctul de sosire.
d) A doua piesă importantă în jocul de șah este regina.

Atenţie!

• Numeralele ordinale își schimbă forma în funcție de gen și se formează astfel:
genul masculin/neutru: cuvântul *al* + numeral cardinal + *–le* + particula *-a* (spre exemplu: *al* + *doi* + *le* + *a* = *al doilea*);
genul feminin: cuvântul *a* + numeral cardinal + *–a* (spre exemplu: *a* + *două* + *-a* = *a doua*).

5 Formează numerale ordinale pornind de la următoarele numerale cardinale: *doi, I, paisprezece, douăzeci și doi, o mie cinci sute*. Scrie-le atât în litere, cât și în cifre romane.

Model: *doi → al doilea, al II-lea*

Atenţie!

• Îți mai amintești scrierea cu cifre romane? Urmăreşte tabelul alăturat!

SIMBOL	VALOARE
I	**1**
II	**2**
X	**10**
L	**50**
XL	**40**
LX	**60**
C	**100**
D	**500**
DC	**600**
M	**1000**
CM	**900**

6 Scrie variantele în litere de numeral ordinal existente pentru cifra romană I.

7 Transcrie pe caiet enunțurile cu varianta corectă a numeralelor ordinale din următoarele enunțuri:

a) *Prim-balerina/prima-balerină* a fost aplaudată minute în şir.
b) *Al optulea/al optâlea* concurent a fost descalificat.
c) Am ajuns la al *douăzecilea/al douăzecelea* etaj al clădirii.
d) La *al două miilea/al două mielea* participant înscris, calculatorul a oprit numărătoarea.

Atenţie!

• Numeralul ordinal *întâi*, așezat după substantiv, poate avea formele duble: clasa *întâi*/clasa *întâia*.

8 Ce valoare morfologică (substantivală/adjectivală) au numeralele subliniate din enunțul următor?

— *Măria-ta!... nu plecați!... nu trebuie să plecați!... D-abia al doilea clopot a sunat; n-a sunat nici măcar al treilea!...* (I.L.Caragiale, **25 de minute…**)

Atenţie!

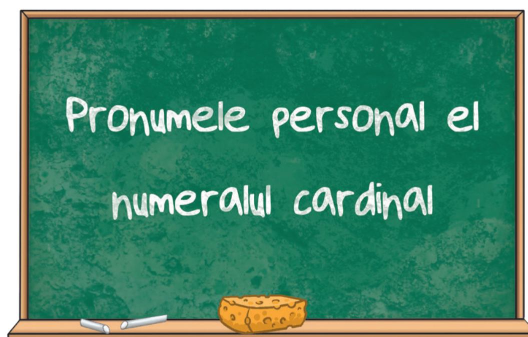
• Numeralul ordinal, ca şi cel cardinal, poate avea atât valoare substantivală, cât şi valoare adjectivală.

9 Analizează numeralele ordinale din următorul text, conform modelului:

În clasa întâia au obținut:
Artur Ionescu, media 9 și fracția 97 și trei sferturi;
Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 98 și un sfert.
Premiul întâi cu cunună: Ioniță.
În clasa a doua:
Artur Ionescu, media 9 și fracția 98 și jumătate;
Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 99 și un sfert.
Premiul întâi cu cunună: iar Ioniță.
În clasa a treia: Artur Ionescu, media 9 și fracția 99 și jumătate;
Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 99 și 3/4.
În sfârșit, acuma termină acești doi eminenți școlari clasa a patra.
(I. L.Caragiale, **Premiul întâi – o reminiscență din tinerețele pedagogului**)

Model: *întâia* – numeral ordinal cu valoare substantivală, genul feminin, numărul singular, funcția sintactică de atribut.

Exerciții de aprofundare

Numeralul și pronumele

1 Alcătuiește două enunțuri în care pronumele personal *el* și numeralul cardinal *patru* să îndeplinească, pe rând, funcțiile sintactice de subiect și atribut.

2 Scrie cu cifre romane următoarele numerale: *șaizeci și cinci, nouăsprezece, o mie nouă sute treizeci, nouăzeci și opt*.

3 Completează cu litere numeralele potrivite din următoarele titluri: *Punguța cu … bani, Capra cu …*iezi, Cei............purceluşi , Balaurul cu ....capete.*

4 Analizează pronumele personale și numeralele din textele de mai jos, conform modelului:

Model: *întâia* – numeral ordinal cu valoare adjectivală, genul feminin, numărul singular, funcția sintactică de atribut

lui – pronume personal, persoana a III-a, genul masculin, numărul singular

A. *– Un tânăr nu trebuie să despere de la întâia încercare, i-a răspuns cunoștința; mai sunt încă șapte ministere; or să se mai ivească locuri. În adevăr, peste câteva luni, se ivesc două locuri la alt minister. Niță nu lipsește a se înființa. Și iar mulțime de concurenți, iar comisiune, iar dictare, iar formalitățile obicinuite, și a doua zi iar nu se află între cele două numiri numele Niță Ghițescu.*

– Și ce frumos scrisesem, domnule! zise Niță cunoștinții lui.

– Răbdare, tânărule! n-a intrat vremea-n sac; o să-ți vie și rândul dumitale; mai sunt șase ministere; or să se mai ivească locuri.

A trecut câtva timp, și iată că s-au ivit câteva locuri la al treilea minister.

(I. L.Caragiale, **Triumful talentului**)

B. *– Bun, măi Chirică, ia acum văd și eu că nu ești prost. Hai! cât să-ți dau pe an, ca să te tocmești la mine?*

— Apoi eu... nu mă tocmesc cu anul.

— Dar cum te tocmeşti tu ?

— Eu mă tocmesc pe trei ani o dată, pentru că nu-s deprins a umbla din stăpân în stăpân și vreau să cunosc ceva, când voi ieși de la dumneata.

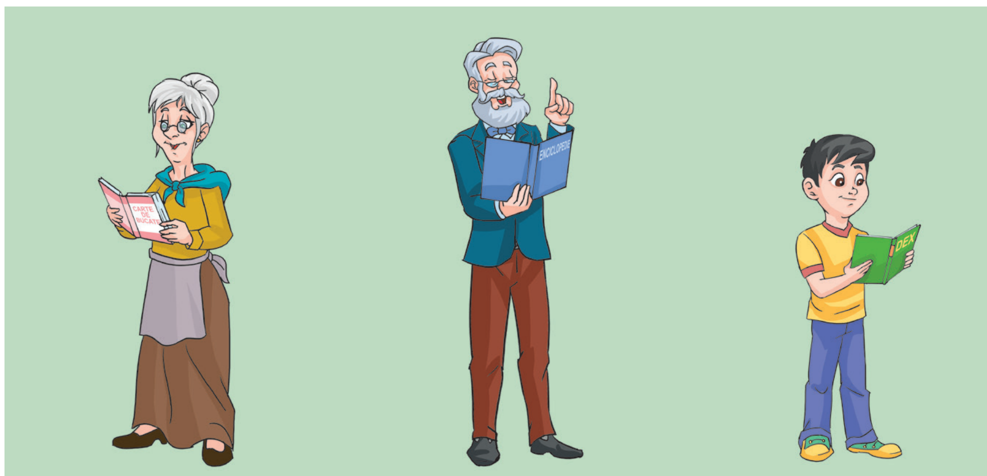
— Despre mine, cu atât mai bine, măi Chirică. Și ce mi-i cere tu pentru trei ani ?

— Ce să-ți cer? Ia să-mi dai de mâncare și de purtat cât mi-a trebui, iar când mi s-o împlini anii, să am a lua din casa d-tale ce voi vrea eu.

(Ion Creangă, **Povestea lui Stan Pățitul**)

TEXTUL EXPLICATIV

1 Observă ce fac personajele din imaginile de mai jos.

2 Numeşte sursele din care citesc personajele.

3 De ce crezi că personajele citesc din aceste surse:
   a) au nevoie de explicaţii în legătură cu ceva;
   b) vor să îşi îmbogăţească cultura generală;
   c) este un mod de a-şi petrece timpul liber.

4 Să presupunem că ai de făcut o lucrare în legătură cu care nu știi decât titlul: **Despre Prometeu**. Indică două-trei surse din care te-ai putea informa în legătură cu acest erou legendar. La pagina 206 vei găsi una dintre aceste surse.

Prometeu

Fiul lui Iapet şi al Asiei în mitologia greacă, fratele lui Atlas şi al lui Epimeteu; după nume, „cel prevăzător”. Când Zeus a vrut să distrugă omenirea prin apă, Prometeu l-a sfătuit pe fiul lui, Deucalion, să construiască o corabie şi să înfrunte astfel potopul. După o altă versiune, Prometeu a creat primul om din humă[1] şi, împreună cu Atena, a răpit din cer focul şi 1-a oferit oamenilor şi, odată cu el, şi bunăstarea. Dar pentru a-i pedepsi pe oamenii cărora Prometeu le-a făcut acest bine, Zeus a trimis-o pe pământ pe Pandora, care a răspândit din cutia ei toate nenorocirile, iar pe Prometeu 1-a înlănţuit cu muntele Caucaz timp de 30 de ani. În fiecare zi un vultur îi devora[2] ficatul, care se refăcea în timpul nopţii. După 30 de ani, Zeus 1-a trimis pe Heracles să omoare vulturul şi 1-a eliberat pe Prometeu, pe care 1-a luat în Olimp. Prometeu reprezintă astfel forţa inteligenţei care 1-a eliberat pe om de ignoranţă[3] şi sclavie, ca şi impunerea geniului[4] şi a semnificaţiei lui sociale, focul fiind folosit de toţi, fără excepţie. Suferinţele îndurate de Prometeu, deci de geniul activ, dinamic, temerar, sunt inseparabile de măreţia acestuia, care luptă împotriva opresiunii[5] şi a prejudecăţilor[6] de orice fel.

(George Lăzărescu, **Dicţionar de mitologie**)

Vocabular

[1]**humă** – s.f. numele popular al argilei întrebuințate la spoitul caselor.
[2]**a devora** – v. a mânca cu lăcomie, a înghiți pe nemestecate.
[3]**ignoranţă** - s. f. lipsă de cunoștințe (elementare), de învățătură; incultură.
[4]**geniu** - s. n. cea mai înaltă treaptă de înzestrare spirituală a omului, caracterizată printr-o activitate creatoare ale cărei rezultate au o mare însemnătate; persoană care are o asemenea înzestrare.
[5]**opresiune** – s. f. asuprire.
[6]**prejudecată** – s. f. părere, idee preconcepută (și adesea eronată) pe care și-o face cineva asupra unui lucru, adoptată, de obicei, fără cunoașterea directă a faptelor sau impusă prin educație, societate.

Înțelegerea textului

Vocabular

1 Citeşte textul, identifică următoarele cuvinte şi scrie-le în caietul tău, asociindu-le explicaţia corectă, conform modelului dat: *versiune, potop, dinamic, temerar, inseparabil.*

- manieră (personală) de a prezenta, de a interpreta o întâmplare, un fapt, o afirmație;
- plin de mișcare, de acțiune, activ; care este în continuă (și intensă) mișcare, evoluție; care se desfășoară rapid;

- îndrăzneț (peste măsură), cutezător;
- revărsare de ape;
- care nu se poate separa, despărți de ceva sau de cineva, strâns unit sau legat; de nedespărțit.

Model: *versiune* - manieră (personală) de a prezenta, de a interpreta o întâmplare, un fapt, o afirmație.

2 Alcătuieşte enunţuri cu trei dintre cuvintele de la exerciţiul 1.

3 Găseşte sinonime potrivite în context pentru cuvintele: *a răpit, nenorocirile, a înlănţuit, folosit.*

4 Alege varianta care explică sensul din text al cuvântului *a înlănţui*:

a) a pune, a lega în lanțuri; a încătușa;
b) cuprinde pe cineva (cu brațele);
c) aşeza în rând, a lega unul de altul, a coordona, a împreuna (în mod logic).

5 Alcătuieşte un enunţ în care verbul *a devora* să aibă alt sens decât cel din text.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

De mai multe ori s-a vorbit despre **Dicţionarul Explicativ al Limbii Române** *– prescurtat* **DEX.** *Textul despre Prometeu este un articol dintr-un dicţionar de mitologie. Discutaţi despre alte tipuri de dicţionare pe care le cunoaşteţi sau pe care le folosiţi. Puneţi întrebări profesorului!*

Punctuaţie şi ortografie

1 Explică rolul utilizării punctului în secvența: *Suferinţele îndurate de Prometeu*.

2 Desparte în silabe următoarele cuvinte dint text: *bunăstarea, inteligenţa, deci, reprezintă*.

3 Motivează utilizarea virgulei în secvența: *geniul activ, dinamic, temerar*.

Structura textului explicativ

1 Reciteşte textul, apoi formulează enunţuri asertive în care să precizezi care este:

a) autorul cărţii; b) titlul textului; c) scopul textului.

2 La ce se referă primele enunţuri ale textului?

3 Care a fost secvenţa care te-a impresionat în mod deosebit?

4 Precizează despre care dintre aspectele prezentate ai fi dorit să afli mai mult amănunte.

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Citeşte **Legendele Olimpului** de Al. Mitru. Notează în jurnalul tău numele eroilor despre care consideri că îţi oferă un model comportamental. Consemnează trăsătura de caracter care te impresionează la doi sau trei dintre eroii preferaţi.

5 Citeşte fiecare dintre următoarele afirmaţii şi scrie pe caiet litera A, dacă o consideri adevărată, iar, dacă o consideri greşită, litera G.

a) Textul este format dintr-un paragraf, în care se spune povestea lui Prometeu.

b) Textul este de tip explicativ, pentru că oferă cititorului explicaţii legate de personajul legendar Prometeu şi despre ceea ce simbolizează acesta.

c) Textul este un articol publicat într-un ziar.

d) Textul este un text narativ literar, deoarece are personaje şi etapele acţiunii.

6 Rescrie în formă corectă afirmațiile considerate greşite la exercițiul anterior.

Fii creativ!

PROIECT

Organizaţi-vă pe echipe. Extrageţi din text substantivele proprii şi repartizaţi-le fiecărei echipe, apoi realizaţi un mic dicţionar mitologic, adunând informaţii despre fiecare personaj, denumire geografică etc. Veţi organiza sub forma unor explicaţii informaţiile găsite, după modelul articolului din **Dicţionarul de mitologie**.

Explorarea textului. Semnificații. Modele comportamentale

1 Prezintă într-un enunţ cine este Prometeu.

2 Relatează, în cuvinte proprii, povestea lui Prometeu.

3 Explică de ce Prometeu este pedepsit de Zeus.

4 Reciteşte ultimele două enunţuri din text. Scrie în cel puţin 30 de cuvinte ce simbolizează acest personaj legendar.

5 Scrie un text de cel puţin 60 de cuvinte în care să evidenţiezi motivele pentru care Prometeu este un model comportamental.

Amintiri din copilărie

(fragment)

de Ion Creangă

Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o șfară cu motocei[1] la capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei, la prichiciul[2] vetrei cel humuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel, la cuptorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca[3], și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-mi saltă și acum inima de bucurie!

Și, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții, și frații și surorile îmi erau sănătoși, și casa ne era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor[4] erau de-a pururea în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!

Și eu eram vesel ca vremea cea bună și sturlubatic[5] și copilăros ca vântul în tulburarea sa.

Și mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: „Ieși, copile cu părul bălai, afară și râde la soare, doar s-a îndrepta vremea“ și vremea se îndrepta după râsul meu...

Știa, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei, care și ea cu adevărat că știa a face multe și mari minunății: alunga nourii cei negri de pe deasupra satului nostru și abătea grindina în alte părți, înfingând toporul în pământ, afară, dinaintea ușii; închega apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare; bătea pământul, sau peretele, sau vrun lemn, de care mă păleam la cap, la mână sau la picior, zicând: „Na, na!“, și îndată-mi trecea durerea... când vuia în sobă tăciunele aprins, care se zice că face a vânt și vreme rea, sau când țiuia tăciunele, despre care se zice că te vorbește cineva de rău, mama îl mustra acolo, în vatra focului, și-l buchisa[6] cu cleștele, să se mai potolească dușmanul; și mai mult decât atâta: oleacă ce nu-i venea mamei la socoteală căutătura mea, îndată pregătea, cu degetul îmbălat[7], puțină tină din colbul adunat pe opsasul[8] încălțării ori, mai în grabă, lua funingine de la gura sobei, zicând: „Cum nu se deoache călcâiul sau gura sobei, așa să nu mi se deoache copilașul“ și-mi făcea apoi câte-un benchi[9] boghet[10] în frunte, ca să nu-și prăpădească odorul!... și altele multe încă făcea...

[1] **motocei**, s.m. – ghemuleţ, ciucure
[2] **prichici** , s.n. – margine îngustă, ieşită în afară, la horn, la cuptor sau la vatra ţărănească
[3] **mijoarca**, s.f. – nume dat unor jocuri de copii, mija
[4] **megieş**, s.m. – (în Moldova şi în Ţara Românească) ţăran liber, stăpân de pământ
[5] **sturlubatic**, adj. – nebunatic, neastâmpărat, zvăpăiat
[6] **buchisa** vb.– a bate pe cineva (dându-i pumni, ghionţi)

Vocabular

[7] **îmbălat** vb. – plin de bale, muiat cu salivă
[8] **opsas**, adj – partea de la spate a încălţămintei, cuprinzând şi tocul
[9] **benchi**, s.n. – mic semn negru (natural sau artificial) pe obraz sau pe trup; (în superstiţii) semn făcut pe fruntea cuiva ca să fie ferit de deochi
[10] **boghet**, adj. – (fig.) frumos şi mare.

I. Înțelegerea textului

Vocabular

1 Asociază cuvintele următoare cu explicaţia potrivită pentru sensul din text:

Model: a) *horn* - 4. partea de deasupra vetrei ţărăneşti prin care trece fumul în pod sau direct afară, coş de fum la o casă.

a) *horn*
b) *vatră*
c) *năzdrăvănii*
d) *căutătura*

1. suprafaţă plană care prelungeşte cuptorul sau soba în afară şi pe care se poate şedea sau dormi
2. faptă, vorbă, întâmplare ieşită din comun, extraordinară, minunăţie
3. felul cum priveşte cineva, expresie a ochilor
4. partea de deasupra vetrei ţărăneşti prin care trece fumul în pod sau direct afară, coş de fum la o casă
5. parte plană din interiorul cuptorului sau al sobei unde se face focul pentru a pregăti mâncarea.

2 Alcătuieşte un enunţ în care să foloseşti o expresie care să includă cuvântul *vatră*.

3 Transcrie pe caiet trei structuri din textul dat în care sunt prezente cuvinte a căror formă poate fi considerată abatere de la limba standard. Rescrie fiecare secvenţă, folosind forma potrivită, conform modelului:

Model:

Formă care nu aparţine limbii standard	**Formă recunoscută în limba standard**
alunga nourii cei negri	*alunga norii cei negri*

4 Formulează pe caiet câte două enunţuri în care cuvintele *casă* şi *joc* să aibă înţelesuri diferite de cele din text.

5 Citeşte cu atenţie cuvintele explicate în vocabularul dat la sfârşitul textului scris de Ion Creangă. Sunt cuvinte pe care nu le mai auzi sau nu le mai foloseşti azi în comunicarea cu ceilalţi? Explică de ce crezi că scriitorul le-a folosit totuşi în opera lui, susţinându-ţi răspunsul prin exemple.

6 Formulează pe caiet enunţuri prin care să explici sensul următoarelor structuri prezente în textul dat: *începusem a merge copăcel; închega apa numai cu două picioare de vacă*

7 Identifică în textul dat un câmp lexical dominant şi precizează patru termeni care pot intra în alcătuirea acestuia.

Explorarea textului

1. Organizaţi pe trei grupe, realizaţi lectura fiecărui paragraf, schimbând tonalitatea vocii pentru a exprima diverse stări: *bucurie, tristeţe, uimire*.

2. Formulează într-un enunţ o posibilă temă a textului.

3. Realizează pe caiet o schemă asemănătoare celei de mai jos pentru a reconstitui casa părintească, aşa cum este prezentată în textul dat. Precizează timpul, fiinţele şi obiectele prezente, atmosfera şi stările care domină, activităţile care se desfăşoară în acest spaţiu:

Model:

4. Precizează timpul şi persoana verbelor folosite în text pentru a prezenta casa părintească. De ce crezi că scriitorul utilizează această formă verbală? Motivează-ţi oral răspunsul.

5. Extrage din text secvenţa prin care este introdus personajul mamei.

6. Identifică în text două substantive care pot fi considerate sinonime, cu ajutorul cărora sunt prezentate acţiunile mamei.

7. Realizează pe caiet o schemă prin care să recompui figura mamei aşa cum este văzută prin ochii copilului, asociind secvenţele extrase din text cu însuşirile care reies din acestea, conform modelului:

Model:

8 Precizează partea de vorbire prin care sunt introduse însuşirile mamei. De ce crezi că scriitorul utilizează această parte de vorbire?

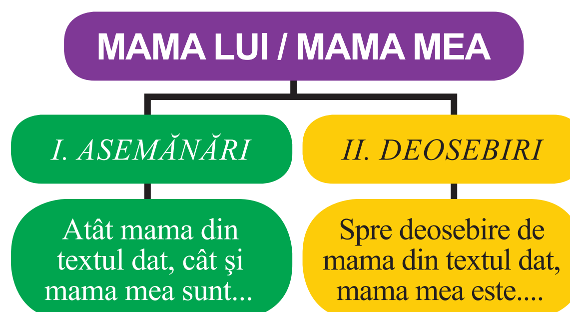
9 Cu ce alte personaje întâlnite de tine în alte texte literare poate fi asociată mama, aşa cum este prezentată în acest text? Motivează-ţi răspunsul.

10 Prezintă în minimum 30 de cuvinte legătura dintre mamă şi copil, pornind de la secvenţa: *Ştia, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei.*

11 Organizaţi-vă în grupe de câte şase elevi. Trageţi la sorţi următoarele sarcini de lucru:
- **Descrie** personajul-copil, precizând o trăsătură fizică şi una morală.
- **Compară** stările copilului din text cu cele pe care tu le trăieşti în fiecare zi.
- **Explică** semnificaţia secvenţei *şi toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!*
- **Argumentează** dacă mama avea sau nu cu adevărat puterea miraculoasă de a alunga răul
- **Identifică** în textul dat două comparaţii.
- **Asociează** două elemente întâlnite în acest text cu altele asemănătoare din alte texte cunoscute de tine.

12 Realizează, conform modelului alăturat, o prezentare sub forma unor liste de însuşiri morale şi fizice indicând posibile asemănări şi deosebiri între personajul mamei din textul scris de Ion Creangă şi mama ta.

Model:

Ortografie şi punctuaţie

1 Explică rolul folosirii semnului exclamării în enunţul *Şi, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții, și frații și surorile îmi erau sănătoși, și casa ne era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!*

Carte de învăţătură

Citeşte următorul text:

SÂMBĂTĂ, 20 IUNIE 1942

Pentru cineva ca mine, a ține un jurnal e o senzație foarte stranie. Nu numai că n-am scris niciodată, dar cred că mai târziu nici eu, nici altcineva nu va fi interesat de efuziunile unei școlărițe de treisprezece ani. Dar de fapt nu asta

contează, am chef să scriu și, mai mult decât atât, să mă destăinui odată ca lumea și pe de-a-ntregul în privința a tot felul de lucruri.

„Hârtia este mai răbdătoare decât oamenii." Mi-am amintit de vorba asta într-una din zilele melancolice când, stând plictisită cu capul sprijinit în mâini, nu mă puteam hotărî, în apatia mea, dacă-i mai bine să ies sau să rămân acasă, și astfel, în cele din urmă, am rămas locului, continuând să mă frământ. Da, într-adevăr, hârtia este răbdătoare și, cum n-am intenția să dau vreodată cuiva să citească acest caiet cartonat care poartă numele pompos de „jurnal", afară de cazul că o să-mi fac cândva în viață un prieten sau o prietenă care să devină Prietenul sau Prietena mea, probabil că n-o să-i pese nimănui de el.

(**Jurnalul Annei Frank**)

1 Aminteşte-ţi ce ai învăţat despre jurnal până acum.

2 Selectează 3-4 structuri din **Jurnalul Annei Frank** prin care să demonstrezi că textul aparţine unui jurnal.

Fii creativ!

PROIECT

Organizaţi, împreună cu profesorul, un concurs cu tema *Eu şi universul meu familiar*, având mai multe secţiuni: redactare de texte – descriere, naraţiune, jurnal sau realizarea unor texte multimodale – benzi desenate sau colaj de fotografii.

Fiecare participant trebuie să prezinte o întâmplare nemaipomenită, miraculoasă sau emoţionantă trăită într-o zi oarecare din viaţa sa, exprimând-o prin cuvânt, prin imagine sau îmbinându-le.

Vor fi anunţate şi criteriile de evaluare a lucrărilor: adecvare la tema dată, respectarea particularităţilor formale ale unui text multimodal, originalitatea viziunii etc.

La final, se va organiza o expoziţie, fiecare lucrare fiind afişată pe un panou. Vor fi acordate premii pentru cea mai emoţionantă, cea mai veselă sau originală lucrare etc.

PROFESORUL RĂSPUNDE!

Textele autobiografice sunt expuneri în care autorul își povestește viaţa. ***Jurnalul Anei Frank*** *este o carte autobiografică. Întreabă profesorul ce alte scrieri autobiografice poţi citi.*

VREAU SĂ DESCOPĂR!

Iată o prezentare a cărţii Annei Frank: Povestea tragică a **Annei Frank** e bine cunoscută. Împreună cu familia ei și alți cunoscuți evrei, Anne a stat ascunsă timp de doi ani (6 iulie 1942 - 4 august 1944), de teama deportării în lagăr, în așa-numita Anexă a sediului firmei patronate de tatal său, în Amsterdamul ocupat de germani. Avea 13 ani când a intrat în Anexă. A ținut aici un jurnal (început anterior, în 12 iunie 1942), devenind la un moment dat conștientă că el va reprezenta un document important după ce războiul se va sfârși.

Sursa: www.elefant.ro

EVALUARE

Citeşte următorul text:

Printr-a VI-a, citisem pentru a doua oară Cireșarii și visam numai la expediții și exploratori. Tare aș fi vrut să plec, să explorez și să fac descoperiri, dar nu știam unde și cum. De fapt, nu puteam pleca niciunde, că trebuia să merg la școală, iar drumurile mele erau scurte și mereu aceleași: traversam Calea Moșilor pe la intersecția mare de la Eminescu, mai mergeam vreo două sute de metri pe trotuarul de vizavi de blocul meu, pe lângă Librărie și Pâine, și făceam dreapta pe strada școlii. Alte drumuri – ocazionale – mă purtau pe străduțele din spate sau până la intersecția cu Republicii, la cinema Miorița. Însă nicăieri, în toate aceste locuri, nu era nimic care să merite explorat sau descoperit. Nici măcar în gangurile aparent misterioase care duceau în parcările din spatele blocurilor, și nici în clădirea albă, ca un cub, de la punctul termic care huruia, gata s-o ia din loc – uneori, dacă vreun nene de acolo uita ușița deschisă, puteai vedea înăuntru o întunecime cu umbre bizare care trepidau. Nu era nimic de explorat nici la spălătoriile de la ultimele etaje sau în subsolurile blocurilor de unde, mai ales primăvara, se revărsau șuvoaie negre de gândaci.

Pentru prima dată, am avut senzația că lumea mea de pe Calea Moșilor este prea mică și prea obișnuită.

(Adina Popescu, **Exploratorii de pe Calea Moșilor**)

● Mai jos vei găsi trei seturi de cerinţe. Citeşte-le pe toate trei cu mare atenţie şi rezolvă doar unul dintre seturile de cerințe formulate!

1. Precizează numele autorului și titlul fragmentului citat. (1 punct)
2. Scrie antonime potrivite sensului din text pentru cuvintele: *mică* şi *obișnuită*. (1 punct)
3. Subliniază vocalele accentuate din secvența: *visam numai la expediții și exploratori*. (2 puncte)
4. Transcrie, din text, două numerale diferite și indică felul lor. (1 punct)
5. Explică, într-un text de minim 50 de cuvinte, de ce *lumea de pe Calea Moșilor este prea mică și prea obișnuită.* (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziţei – 0,10 p; coerenţa textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul şi vocabularul adecvate conţinutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuaţia – 0,20 p; aşezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).

Se acordă **un punct** din oficiu.

Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obţii.

1. Indică persoana la care este prezentat textul şi transcrie, din text, o secvență care să susţină afirmaţia ta. (1 punct)
2. Desparte în silabe cuvintele următoare și indică felul sunetelor din care sunt alcătuite: *expediții, purtau*. (1 punct)
3. Scrie cu litere numeralele următoare: *a VI-a* și *a XVI-a*, apoi trece-le la masculin, scriindu-le cu cifre romane și arabe. (2 puncte)
4. Numește o trăsătură morală a povestitorului aflat la vârsta adolescenței. (1 punct)
5. Prezintă, într-un text de cel puțin 50 de cuvinte, un moment asemănător cu cel trăit de povestitor și mărturisit la început: *Printr-a VI-a, citisem pentru a doua oară Cireșarii și visam numai la expediții și exploratori.* (3 puncte)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziţiei – 0,10 p; coerenţa textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul şi vocabularul adecvate conţinutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuaţia – 0,20 p; aşezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).
Se acordă **un punct** din oficiu.
Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obţii.

1. Transcrie, din text, un indice de timp și un indice de spațiu. (1 punct)
2. Alcătuiește propoziții în care cuvântul *dată* să fie accentuat diferit. (1 punct)
3. Stabilește persoana și numărul pronumelui personal *mă*. (1 punct)
4. Imaginează-ți un loc pe care îl vei explora în vacanța de vară și prezintă-l într-o compunere de minimum 50 de cuvinte. Vei avea în vedere:
   - să precizezi locul și timpul; (1 punct)
   - să descrii locul în care ai pătruns și starea ta în acel moment; (2 puncte)
   - să structurezi compunerea pe: introducere, cuprins şi încheiere; (1 punct)
   - să respecţi limita de cuvinte precizată. (1 punct)

NOTĂ

Vei primi 1 punct pentru redactarea întregii lucrări (unitatea compoziţiei – 0,10 p; coerenţa textului – 0,20 p; registrul de comunicare, stilul şi vocabularul adecvate conţinutului – 0,20 p; ortografia – 0,20 p; punctuaţia – 0,20 p; aşezarea corectă în pagină, lizibilitatea – 0,10 p).
Se acordă **un punct** din oficiu.
Notează cu creionul pe marginea lucrării punctajul pe care crezi că îl obţii.

